

Till
Kommunstyrelsen

Uppföljning av budget 2014 – Tertialrapport 2 med delårsbokslut per den 31 augusti 2014

Överenskommelse om finansiering av bussterminallösning för
Ostsektorn, dnr 003-1065/2014

Avsiktsförklaring med C40 – Climate Leadership Group, dnr 006-
943/2014

Mayors Adapt – Covenant of Mayors initiativ för
anpassningsåtgärder för ett förändrat klimat, dnr 006-801/2014

Staden vinnare i tävlingen Mayors Challenge med projektet ”Biokol
– för ett bättre ekosystem i staden”, dnr 006-1301/2014

Uppföljning av vård- och omsorgsboende, hemtjänst och
dagverksamheter 2013, dnr 327-805/2014

Utredningsbeslut för projekt fullstor idrottshall inom
Kristinebergshöjden dnr 308-1774/2011

Överenskommelse mellan staten och Sveriges Kommuner och
Landsting om sammanhållen vård och omsorg om de mest sjuka
och äldre för 2014, dnr 327-1886/2013

Tillämpningsanvisningar för ersättnings- och
tidsregistreringssystem inom valfrihetssystem för hemtjänst dnr
327-69/2014

Stadsdelsförvaltningarnas parkplaner,
skrivelse från Rådet till skydd för Stockholms skönhet, dnr 003-
1797/2012

Stadsledningskontorets förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Delårsbokslut per den 31 augusti 2014 för Stockholms stad godkänns.
2. Förändring av indikatorer, årsmål eller ansvarig nämnd/bolag godkänns enligt bilaga 3 till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.
3. För 2014 ska utdelningen från koncernen Stockholms Stadshus AB uppgå till 500 mnkr med hänvisning till vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande. Stockholms Stadshus AB uppmanas att sammankalla extra bolagsstämma i enlighet med detta beslut.
4. Kommunfullmäktiges beslut om kompensationsåtgärder i samband med beslut om förslag till ändring av gränsen för Hansta naturreservat, dnr 304-729-2013, förtydligas i enlighet med vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.
5. Ansvaret för förvaltning och vidareutveckling av Förskoleportalen överförs från kommunstyrelsen till utbildningsnämnden för att bli en del i Skolplattform Stockholm i enlighet med vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.
6. Utbildningsnämnden ska tillgängliggöra Förskoleportalen för alla stadens förskolor som ett verktyg att förenkla kommunikation i enlighet med vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.
7. Fastighetsnämndens avkastningskrav ökas med 0,6 mnkr, med hänvisning till vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.
8. Fusionen mellan Stockholmsarenan AB och SGA Fastigheter AB godkänns, med hänvisning till vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

9. Slutavräkningen för Stockholm Vatten AB:s förvärv av renhållningsverksamheten godkänns, med hänvisning till vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.
10. Anmälan av att av kommunfullmäktige beslutade upphandling av nytt koncerngemensamt ekonomisystem är avslutad samt att finansiering med 100 mnkr sker genom disposition av de i eget kapital särskilt reserverade medel för verksamhetsutveckling med it godkänns med hänvisning till vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.
11. Kommunstyrelsen ska genomföra upphandling av pensionsadministrativa tjänster med hänvisning till vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.
12. Stockholms Stadshus AB uppmanas att ge bolagen inom koncernen i uppdrag att genom S:t Erik Livförsäkring AB delta i upphandlingen av pensionsadministrativa tjänster.
13. Kommunstyrelsen ska genomföra central upphandling avseende betalväxellösning med hänvisning till vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.
14. Stockholms Stadshus AB uppmanas att ge bolagen inom koncernen i uppdrag att delta i central upphandling avseende betalväxellösning.
15. Kommunstyrelsen ska genomföra central upphandling avseende anskaffning, hantering, underhåll och avyttring av fordon.
16. Stockholms Stadshus AB uppmanas att ge bolagen inom koncernen i uppdrag att delta i central upphandling avseende anskaffning, hantering, underhåll och avyttring av fordon.
17. Kommunstyrelsen ska genomföra central upphandling avseende el.
18. Stockholms Stadshus AB uppmanas att ge bolagen inom koncernen i uppdrag att delta i central upphandling avseende el.
19. Kommunstyrelsen ska genomföra central upphandling av företagshälsovård.

20. Stockholms Stadshus AB uppmanas att ge bolagen inom koncernen i uppdrag att delta i central upphandling av företagshälsovård.
21. Överenskommelse om utbyggnad och finansiering av bussterminallösning för Ostsektorn, dnr 003-1065/2014, godkänns enligt bilaga 7 till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.
22. Projekt Slussen medges utökade investeringsutgifter om 890,0 mnkr och uppgår till totalt 8 890 mnkr, varav 1 800 mnkr för bussterminallösning för Ostsektorn. Investeringsinkomsterna ska uppgå till 1 350 mnkr i enlighet med Överenskommelse om utbyggnad och finansiering av bussterminallösning för Ostsektorn. Exploateringsnämnden medges rätt att teckna erforderliga genomförandeavtal.
23. Stadsledningskontorets slutrapport ”Uppföljning genom fördjupad kvalitetsanalys inom äldreomsorgen ” samt förslag till fortsatt utvecklingsarbete godkänns.
24. Basnyckeltal med utfall för år 2013 godkänns med hänvisning vad som sägs i bilaga 5 till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.
25. Delmålsavstämning 2013 för Stockholms stads miljöprogram 2012 till 2015 godkänns med hänvisning till vad som sägs i bilaga 13 till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.
26. Kostnader om 40,0 mnkr för finansiering av omställningskostnader och dubbel drift med anledning av migreringar under projektet SIKT finansieras genom disposition av de i eget kapital särskilt reserverade medlen för verksamhetsutveckling med it.

Kommunstyrelsen beslutar för egen del följande.

1. Tertialrapport 2 för 2014 för Stockholms stad godkänns.
2. Nämnderna medges budgetjustering för ökade nettokostnader med 192,2 mnkr. Finansiering sker ur *Central medelsreserv: 2. Till kommunstyrelsens förfogande för förutsedda behov* i 2014 års budget.

3. Nämnderna medges budgetjustering för ökade nettokostnader för prestationsförändringar med 204,4 mnkr. Finansiering sker ur *Central medelsreserv: 3. Till kommunstyrelsens förfogande för prestationsförändringar* i 2014 års budget.
4. Nämnderna medges budgetjustering för ökade utgifter inom investeringsplanen med 4,7 mnkr. Finansiering ur *Central medelsreserv: 4. Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda investeringsutgifter* i 2014 års budget.
5. Nämnderna medges budgetjustering för ökade nettokostnader med 29,7 mnkr. Finansieringen sker genom att omfördela för ändamålet budgeterade medel under Kommunstyrelsen m.m. i 2014 års budget.
6. Nämnderna medges stimulansbidrag med 4,8 mnkr för inkomna ansökningar för utbyggnad av förskolelokaler, under förutsättning av att kraven enligt fastställda anvisningar för stimulansbidrag uppfylls. Beslut om beviljade stimulansbidrag för utbyggnad av förskolelokaler gäller tidsbegränsat till och med år 2015.
7. Nämndernas budgetar justeras för ökade kostnader och intäkter med 297,6 mnkr för redovisade omslutningsförändringar samt för övriga omfördelningar och justeringar enligt bilaga 1 till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.
8. Utöver vad som framgår ovan avslås övriga framställningar i tertialrapport 2 från nämnderna.
9. Under förutsättning av att kommunfullmäktige fattar beslut om genomförandet av upphandling av pensionsadministrativa tjänster för Stockholms stad ges stadsdirektören i uppdrag att genomföra upphandlingen, fatta beslut om val av leverantör, teckna avtal samt att vid behov vidta sådana förändringar, kompletteringar och/eller tillägg till avtal med vald leverantör, som utifrån affärsmässiga grunder är påkallade.
10. Under förutsättning av att kommunfullmäktige fattar beslut om genomförandet av central upphandling avseende betaltväxellösning ges stadsdirektören i uppdrag att

genomföra upphandlingen, fatta beslut om val av leverantör, teckna avtal samt att vid behov vidta sådana förändringar, kompletteringar och/eller tillägg till avtal med vald leverantör, som utifrån affärsmässiga grunder är påkallade.

11. Under förutsättning av att kommunfullmäktige fattar beslut om genomförandet av central upphandling avseende anskaffning hantering, underhåll och avyttring av fordon ges stadsdirektören i uppdrag att genomföra upphandlingen, fatta beslut om val av leverantör, teckna avtal samt att vid behov vidta sådana förändringar, kompletteringar och/eller tillägg till avtal med vald leverantör, som utifrån affärsmässiga grunder är påkallade.
12. Under förutsättning av att kommunfullmäktige fattar beslut om genomförandet av central upphandling avseende el ges stadsdirektören i uppdrag att genomföra upphandlingen, fatta beslut om val av leverantör, teckna avtal samt att vid behov vidta sådana förändringar, kompletteringar och/eller tillägg till avtal med vald leverantör, som utifrån affärsmässiga grunder är påkallade.
13. Under förutsättning av att kommunfullmäktige fattar beslut om genomförandet av upphandling av företagshälsovård för Stockholms stad ges stadsdirektören i uppdrag att genomföra upphandlingen, fatta beslut om val av leverantör, teckna avtal samt att vid behov vidta sådana förändringar, kompletteringar och/eller tillägg till avtal med vald leverantör, som utifrån affärsmässiga grunder är påkallade.
14. Stadsledningskontorets förslag till uppföljning av åtaganden enligt 2013 års Stockholmsförhandling godkänns, i enlighet med vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.
15. Stadsledningskontorets anmälan om uppföljning av åtaganden i enlighet med 2013 års Stockholmsförhandling i tertialrapport 2 2014, godkänns samt att stadsledningskontoret rapporterar tertialvis till staten under perioden 2014-2030 i enlighet med vad som framgår av bilaga 8 och 9 till stadsledningskontorets utlåtande.
16. Stadsdirektören ska teckna bilagda avsiktsförklaring med C40 med hänvisning till vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

17. Staden ska delta i EU-kommissionens initiativ Mayors Adapt – Covenant of Mayors och att finansborgarrådet ska signera överenskommelsen med hänvisning till vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.
18. Staden tar emot prissumman på 1 miljon € från tävlingen Mayors Challenge att användas för vidareutveckling av projektet ”Biokol – för ett bättre ekosystem i staden” och stadsdirektören ska underteckna ett så kallat Grant Agreement med Bloomberg Family Foundation.
19. Idrottsnämndens anmälan om utredningsbeslut gällande projekt för fullstor idrottshall inom Kristinebergshöjden, dnr 308-1774/2011, avskrivs med hänvisning till vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Irene Lundquist Svenonius
Stadsdirektör

Staffan Ingvarsson
Biträdande stadsdirektör

Gunnar Björkman
Biträdande stadsdirektör

Bilagor

1. Av nämnderna begärda och av stadsledningskontoret avstyrkta/tillstyrkta budgetjusteringar samt av nämnderna redovisade omslutningsförändringar
2. Resultatprognos och prognos på investeringsplan
3. Förändring av kommunfullmäktiges indikatorer, målvärden med mera
4. Uppmaningar till stadens nämnder och anmodningar till stadens bolag
5. Nyckeltal
6. Nya schabloner och peng inom de pedagogiska områdena
7. Överenskommelse om finansiering av bussterminallösning för Ostsektorn (inte tryckt här)
8. Definition av nya tunnelbanans influensområde
9. Uppföljning av åtaganden i enlighet med 2013 års Stockholmsförhandling oktober 2014
10. Stadsledningskontorets slutrapport ”Uppföljning genom fördjupad kvalitetsanalys inom äldreomsorgen”
11. Avsiktsförklaring med C40 – Climate Leadership Group
12. Mayors Adapt – Covenant of Mayors initiativ för anpassningsåtgärder för ett förändrat klimat
13. Delmålsavstämning Stockholm stads miljöprogram årsredovisning 2013

Sammanfattning

Stadsledningskontoret bedömer att kommunkoncernen kommer uppfylla alla tre inriktningsmål under året. För stadens nämnder finns avvikelser mot hel måluppfyllelse för verksamhetsmålen *Stockholms livsmiljö är hållbar, Stockholmarna är nöjda med kultur- och idrottsmöjligheterna* samt *Stockholms stad är en attraktiv arbetsgivare med spännande och utmanande arbeten*.

Helårsprognosen för 2014 års resultat för staden jämfört med budget visar efter tillstyrkta budgetjusteringar och övriga korrigeringar ett överskott på 1 983,4 mnkr.

Nämndernas prognoser efter tillstyrkta budgetjusteringar och övriga korrigeringar visar på ett överskott jämfört med budget på 128,0 mnkr. Efter överföring av resultatenheternas resultat prognostiseras ett överskott på 152,8 mnkr. Stadsdelsnämnderna prognostiserar efter tillstyrkta budgetjusteringar och övriga korrigeringar ett underskott på 26,1 mnkr. Efter överföring av resultatenheternas resultat prognostiserar stadsdelsnämnderna ett resultat i balans med budget.

Efter ianspråktagande av tidigare års avsättningar och periodens avsättningar uppgår resultatet (förändring av eget kapital) till 3 603,0 mnkr (4 594,1). Reavinster inklusive försäljningsintäkter från exploateringsfastigheter utgör 1,3 mdkr av det positiva resultatet och efterutdelning enligt allbolagslagen från Stockholms Stadshus AB 0,5 mdkr. Skatteintäkterna beräknas bli 0,3 mdkr högre än beräknat. Nämndernas resultat bidrar även till det positiva resultatet.

Periodens resultat efter skatter och finansiellt resultat för kommunkoncernen uppgår till 3 478,1 mnkr (3 251,3), efter att koncerninterna mellanhavanden, inklusive utdelning har räknats bort. I kommunkoncernens resultat ingår resultatet för staden, resultatet för koncernen Stockholms Stadshus AB samt resultatet för stadens övriga bolag som inte ingår i koncernen Stockholms Stadshus AB.

Koncernen Stockholms Stadshus AB:s samlade resultat efter finansiellt resultat uppgår till 1 486,4 mnkr (1 644,9). Periodens resultat för koncernen Stockholms Stadshus AB består, liksom resultaten för de senaste åren, till stor del av realisationsvinster som genererats av bostadsbolagen vid försäljningar av fastigheter. Nivån på dessa försäljningar var lägre än under föregående år.

Ärendets beredning

Ärendet innehåller stadens tertialrapport 2 med delårsbokslut per 31 augusti 2014. Stadsledningskontoret och Stockholms Stadshus AB har analyserat samtliga nämnders respektive bolags tertialrapporter per den 31 augusti med delårsbokslut och helårsprognoser i förhållande till budget 2014.

Förvaltningsberättelse

Viktiga beslut och händelser under perioden

Under perioden 1 januari till 31 augusti 2014 har bland annat följande beslut och händelser fattats av kommunfullmäktige, besluten återges i kronologisk ordning.

Viktiga beslut

- 2013 års Stockholmsförhandling med överenskommelse om nitton nya kilometer tunnelbana, nio nya tunnelbanestationer och 78 000 bostäder har beslutats.
- Reviderad policy för stadens upphandlingar med möjlighet att ställa sociala krav.
- Färdplan för ett fossilbränslefritt Stockholm 2050.
- Strategi för miljöfordon och förnybara drivmedel – för ett fossilbränslefritt Stockholm.
- Upprustning och utveckling av Östermalmshallen.
- Riktlinjer för idéburen stadsförbättring.
- En långsiktig inriktning för fritidsbåtlivet i Stockholms stad.
- Antagande av Vision Hässelby-Vällingby 2030.
- Reviderade riktlinjer för handläggning av ekonomiskt bistånd
- Utveckling av stadens vigselmöjligheter.
- Gåva till Stockholm International Water Institute har beslutats och överlämnats för att säkra Stockholm Water Prize långsiktigt.
- Program för att motverka hemlöshet i Stockholms stad 2014-2019
- Bolagisering och överföring av stadens renhållningsverksamhet från Trafiknämnden, tidigare Trafik- och renhållningsnämnden, till Stockholm Vatten AB.
- Åtgärdsprogram Buller Stockholms stad för åren 2014-2018.
- Ombyggnad och upprustning av Stadsmuseet.

- Strategi och handlingsplan för ökad cykling i Stockholms stad.
- Stockholms stads aktieandel i bolaget AB Fortum Värme Holding samägt med Stockholms stad överfördes till Stockholms Stadshus AB i en apportemission till ett värde om 7,5 mdkr.
- Flera exploateringsöverenskommelser, i bland annat Hagastaden (cirka 700 bostäder) och Norra Djurgårdsstaden (cirka 900 bostäder).

Viktiga händelser

- För sjunde året i rad behåller Stockholms stad det högsta kreditbetyget, AAA/Stable respektive A-1+, från internationella kreditvärderingsinstitutet Standard & Poor's.
- Stockholms Kulturfestival, och ungdomsfestivalen We are Stockholm anordnades och hade 750 00 besökare, vilket var 200 000 fler besökare än förra året.
- Relationsvårdcentrum, RVC, tog emot pris för Europas bästa brottsförebyggande verksamhet i tävlingen European Crime Prevention Award (ECPA).
- Stadens nya utställningslokal – Stockholmsrummet – i Kulturhuset invigdes.
- Stockholm utsågs till Sveriges klimatstad i WWF:s stadsutmaning Earth Hour City Challenge 2014.
- Stockholm vann utmärkelsen Årets fiberkommun av infrastrukturbolaget Skanova
- Det nya krematoriet på Skogskyrkogården har tagits i bruk.
- Överenskommelse har undertecknats mellan staden, Stockholms läns landsting, Värmdö och Nacka kommuner om byggande och finansiering av bussterminal vid Slussen för att lösa god kollektivtrafik för ostsektorn.

Omvärld och framtid

Under de första två kvartalen 2014 har tillväxten i världsekonomin varit dämpad. Framåtblickande konjunkturindikatorer tyder dock på en gradvis återhämtning under andra halvåret i år. Även Sveriges ekonomi har utvecklats svagare än beräknat under det första halvåret. En svag efterfrågan i omvärlden dämpar exporten. Samtidigt har sysselsättningen utvecklats. Sveriges kommuner och landsting prognostiserar att BNP-tillväxten kommer att uppgå till

2,1 procent i år och till 3,3 procent under 2015. Denna utveckling drivs av att både investeringar och export vänder upp när efterfrågan från omvärlden tar fart. En annan bidragande orsak är ökade investeringar i och med att bostadsbyggandet nu tydligt ökar. Den samlade bilden är dock fortfarande att den utdragna lågkonjunkturen fortsätter och återhämtningen i ekonomin dröjer.

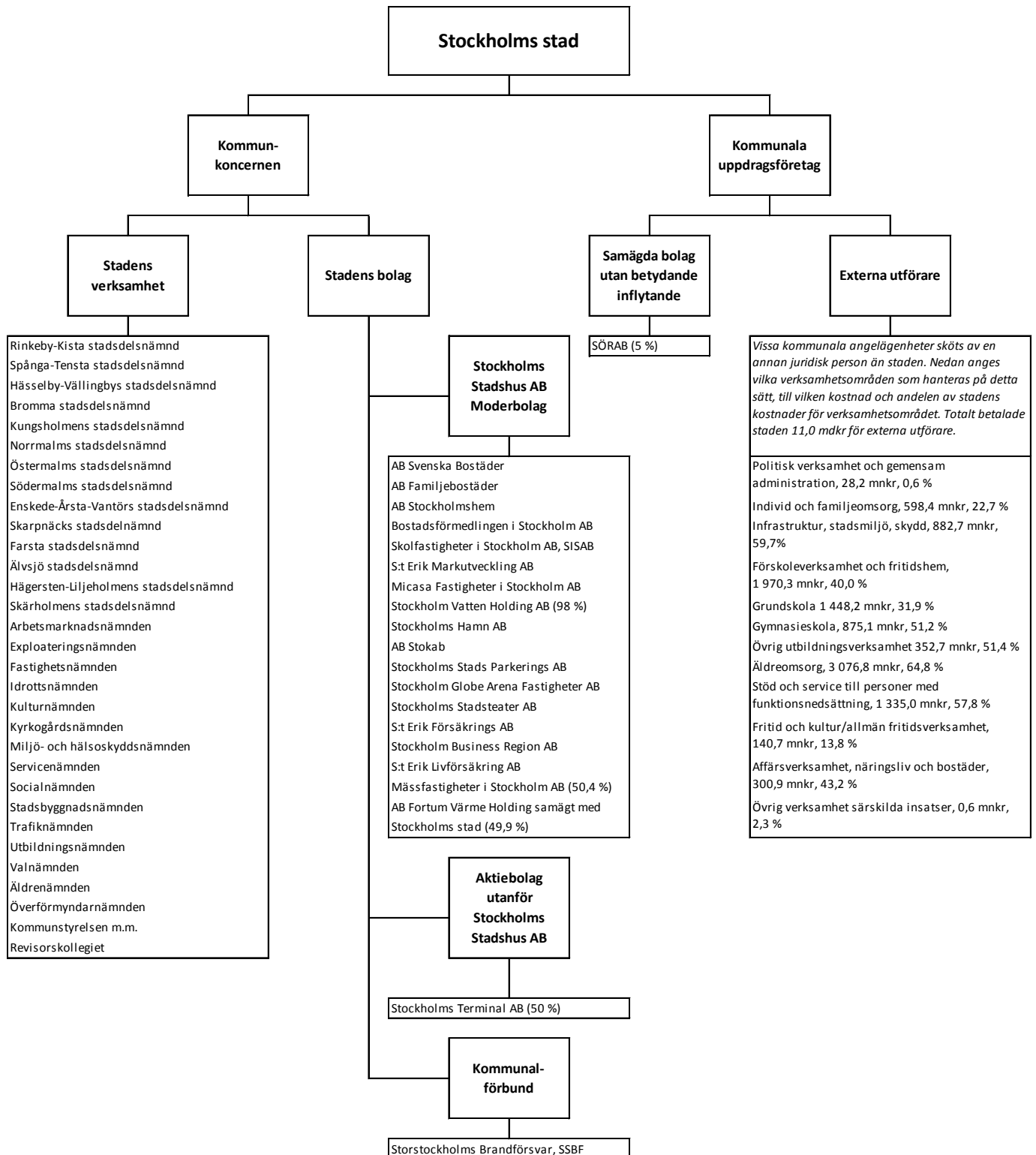
Arbetsförmedlingens prognos för arbetsmarknaden i Stockholms län 2014 pekar på en minskande arbetslöshet de närmaste åren. Arbetsförmedlingen bedömer att den viktigaste arbetsmarknadspolitiska utmaningen för Stockholms län under 2014 är matchningen mellan arbetskraftens kompetens och arbetsgivarnas behov. Flera branscher upplever stora problem med att hitta kvalificerad arbetskraft.

Under de senaste två decennierna har stadens befolkning ökat med i genomsnitt cirka 1,3 procent per år. Under de senaste fem åren har ökningen varit kring 2 procent per år. Den starka befolkningstillväxten i Stockholms stad förväntas fortsätta, även om den på lång sikt inte förväntas ligga kvar på de senaste årens exceptionellt höga nivå.

Organisation och styrning

I figuren nedan illustreras de verksamheter som ingår i Stockholms stads samlade kommunala verksamhet per den 1 juli 2014. I redogörelsen klassificeras de juridiska personerna enligt:

- koncernföretag med bestämmande respektive betydande inflytande
- uppdragsföretag av typen andra samägda företag respektive kommunala entreprenader

Integrerat lednings- och styrsystem – ILS

Stadens styrmodell, integrerad ledning och styrning av verksamhet och ekonomi, benämns ILS. Styrningen tar sin utgångspunkt i Vision 2030 som är den långsiktiga visionen för hur staden ska utvecklas. I budgeten för varje år fastställer kommunfullmäktige inriktningsmål, mål för verksamhetsområdena, indikatorer och

aktiviteter. Indikatorerna mäter måluppfyllelsen och aktiviteterna ska bidra till att målen nås. Nämnderna och styrelserna konkretiserar kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdena genom nämnd-/bolagsmål inom ram för beslutad budget.

Kommunstyrelsens uppsiktsplikt

Uppsiktsplikt innebär enligt kommunallagens definition att kommunstyrelsen ska leda och samordna förvaltningen av kommunens angelägenheter. Som ett led i uppsiktsplikten har kommunstyrelsen granskat nämndernas verksamhetsplaner inklusive risk- och väsentlighetsanalyser för 2014. I de fall nämnderna hade angivit för låga årsmål för indikatorer uppmanades de att återkomma med mer ambitiösa värden i syfte att säkra uppfyllelsen av kommunfullmäktiges årsmål. Kommunstyrelsen har även granskat och lämnat återkoppling till nämnderna i samband med tertialrapport 1.

God ekonomisk hushållning och periodens måluppfyllelse

Kommunfullmäktige har i budget 2014 beslutat om följande tre inriktningsmål:

- Stockholm är en attraktiv, trygg, tillgänglig och växande stad för boende, företagande och besök
- Kvalitet och valfrihet utvecklas och förbättras
- Stadens verksamheter är kostnadseffektiva

Inriktningsmålen utgör ramen för stadens styrning av verksamheterna. Uppfyllelsegraden av inriktningsmål och därmed mål för verksamhetsmålen är en förutsättning för att god ekonomisk hushållning uppnås i staden. Utifrån indikatorernas utfall har en bedömning av kommunfullmäktiges verksamhetsmål gjorts och den samlade bedömningen är att staden kommer att uppfylla kraven för en god ekonomisk hushållning för helår 2014.

Uppfyllelse av kommunfullmäktiges mål

I tabellen nedan illustreras den samlade bedömningen av hur nämnder och bolag prognostiserar sin måluppfyllelse för helår 2014 avseende kommunfullmäktiges inriktningsmål och mål för verksamhetsområdena. I anslutning till tabellen kommenteras de mål som bedöms uppfyllas delvis.

KFs inriktningsmål/verksamhetsmål	Kommunkoncernens måluppfyllelse
1. Stockholm är en attraktiv, trygg, tillgänglig och växande stad för boende, företagande och besök	Helt uppfyllt
1.1 Företag väljer att etablera sig i Stockholm framför andra städer i norra Europa	Helt uppfyllt
1.2 Invånare i Stockholm är självförsörjande	Helt uppfyllt
1.3 Stockholms livsmiljö är hållbar	Delvis uppfyllt
1.4 Det byggs många bostäder i Stockholm	Helt uppfyllt
1.5 Framkomligheten i regionen är hög	Helt uppfyllt
1.6 Stockholmarna är nöjda med kultur- och idrottsmöjligheterna	Delvis uppfyllt
1.7 Stockholm upplevs som en trygg, säker och ren stad	Helt uppfyllt
2. Kvalitet och valfrihet utvecklas och förbättras	Helt uppfyllt
2.1 Stockholmarna upplever att de erbjuds valfrihet och mångfald	Helt uppfyllt
2.2 Barn och elever inhämtar och utvecklar kunskaper och värden	Helt uppfyllt
2.3 Stockholmarna upplever att de får god service och omsorg	Helt uppfyllt
2.4 Stockholms stad är en attraktiv arbetsgivare med spännande och utmanande arbeten	Delvis uppfyllt
3. Stadens verksamheter är kostnadseffektiva	Helt uppfyllt
3.1 Budgeten är i balans	Helt uppfyllt
3.2 Alla verksamheter staden finansierar ska vara effektiva	Helt uppfyllt

Stadsledningskontoret bedömer att kommunkoncernen kommer att uppfylla alla tre inriktningsmål under året.

För stadens nämnder bedöms målet *Stockholms livsmiljö är hållbar* uppnås delvis under 2014. Detta då majoriteten av indikatorerna som mäter livsmiljön inte når kommunfullmäktiges mål. Inför 2015 pågår ett arbete med att ta fram nya definitioner för miljöklassade byggnader, energianvändning och elanvändning som ska tydliggöra och ge incitament till åtgärder som leder till måluppfyllelse. Målet

Stockholmarna är nöjda med kultur- och idrottsmöjligheterna bedöms uppnås delvis. Detta då utfallet i medborgarundersökningen 2014 visar att två av fem indikatorer tydligt avviker från målet om hel måluppfyllelse. Ur verksamhetsperspektiv prognostiserar trots detta samtliga 25 nämnder att målet för verksamhetsområdet kommer att uppfyllas helt. Målet *Stockholms stad är en attraktiv arbetsgivare med spännande och utmanande arbeten* bedöms uppnås delvis. Detta då stadsledningskontoret gör bedömningen att målen för sjukfrånvaron respektive andelen deltidsarbetande som erbjuds heltid inte kommer att uppnås under året.

Finansiella mål för staden

En god ekonomisk hushållning bygger på att mål sätts för indikatorer på stadens ekonomiska ställning. Dessa mål syftar till att styra mot en varaktigt sund och hållbar ekonomi.

Kommunfullmäktige har antagit målvärden för fem sådana indikatorer. Där det är relevant är målen angivna både på kort och på lång sikt. Samtliga relevanta mål är uppfyllda i tertialrapport 2.

Stadens nettokostnader i förhållande till skatteintäkter

Måttet stadens nettokostnader i förhållande till skatteintäkter mäter hur stor del av löpande nettokostnader som finansieras med skatteintäkter. Om nettokostnaderna i förhållande till skatteintäkter överstiger 100 procent, kan staden tvingas använda det egna kapitalet till den löpande driftverksamheten. På kort sikt kan finansieringen av budgeten ske med ändliga resurser, det vill säga stadens positiva finansnetto och utdelning från kommunkoncernen. Målet för 2014 är att nettokostnaderna inte ska överstiga skatteintäkterna inklusive finansiellt resultat och utdelning. För perioden utgör verksamhetens nettokostnader 90,7 procent av skatteintäkter inklusive finansiellt resultat och utdelning.

Nettokostnadernas andel av enbart skatteintäkterna uppgår till 96,4 procent. Målet är därmed uppfyllt på kort och lång sikt. God ekonomisk hushållning och gynnsam utveckling av skatteintäkterna bidrar till måluppfyllelsen.

Soliditet

Soliditeten definieras som det egna kapitalet i relation till tillgångarna. Om soliditeten är hög, har tillgångarna till stor del finansierats av egna medel och graden av lånefinansiering är låg. I tider av intensiv investeringsverksamhet är det extra viktigt att följa måttet noga. Målet redovisas inklusive stadens pensionsåtaganden. För staden och kommunkoncernen gäller att soliditeten på lång sikt inte ska understiga 34,0 procent och 30,0 procent på kort sikt. För 2014 ska soliditeten inte understiga 34,0 procent. Soliditeten för staden uppgår till 36,0 procent (34,0 procent) och målet är därmed

uppfyllt för både kort och lång sikt för perioden.

Balansomslutningen har ökat med 4,5 mdkr beroende på en omfattande investeringsverksamhet, som ger ökade tillgångar för staden samt en ökad fordran på stadens bolag för upplåning till investeringar. Kommunkoncernens soliditet uppgår till 56,4 procent inklusive pensionsåtaganden (54,2). Målet är därmed uppfyllt för kort och lång sikt för perioden.

Kapitalkostnadernas del av nettodriftkostnader

Stadens investeringar medför årliga drift- och kapitalkostnader, som i flera fall överstiger beräknade intäkter från investeringarna. Sådana projekt motiveras utifrån andra skäl än ekonomiska och belastar stadens löpande ekonomi. Investeringsvolymen måste anpassas efter stadens finansiella resurser, annars kommer utrymmet för verksamhet och andra behov att begränsas. Stadens långsiktiga mål är att kapitalkostnadernas andel av stadens nettodriftkostnader, inklusive kapitalkostnader, inte ska överstiga 7,0 procent. Målet för perioden är uppfyllt då andelen uppgår till 6,3 procent (6,3). Internräntan fastställs på basis av stadens genomsnittliga upplåningsränta. Stadens låga snittränta har inneburit att internräntan 2014 fastställts till 2,6 procent, vilket bidragit till måluppfyllelsen.

Budgetföljsamhet efter och före resultatöverföringar

En god budgetföljsamhet är en förutsättning för en fungerande ekonomistyrning och därmed god ekonomisk hushållning. Budgetföljsamhet mäter hur väl den ekonomiska styrningen fungerar mot givna förutsättningar i budgeten.

För nämnderna görs uppföljningen för driftbudgeten inklusive kapitalkostnader, resultatenheternas resultat och kommunstyrelsens tekniska justeringar, budgetjusteringar och resultatöverföringar. Målet för budgetföljsamheten är att den efter och före resultatöverföringar ska vara 100 procent. Målet är uppfyllt både efter och före resultatöverföringar, med 99,6 procent respektive 99,7 procent.

Mål nämndernas prognossäkerhet tertialrapport 2

Prognossäkerheten beskriver förmågan att bedöma avvikelser och att vidta åtgärder för att hålla given budget. Prognossäkerheten mäts som avvikelserna mellan årets prognoser och utfall, inklusive kapitalkostnader, resultatenheternas resultat och kommunstyrelsens tekniska justeringar.

Målet är att prognossäkerheten i tertialrapport 2 jämfört med utfallet ska vara maximalt +/- 1 procent. Måluppfyllelsen går att avläsa först i samband med räkenskapsårets slut.

Periodens resultat för koncernen

Periodens resultat efter skatter och finansiellt resultat för koncernen uppgår till 3 478,1 mnkr (3 251,3), efter att koncerninterna mellanhavanden, inklusive utdelning har räknats bort. I koncernens resultat ingår resultatet för staden, resultatet för koncernen Stockholms Stadshus AB samt resultatet för stadens övriga bolag som inte ingår i koncernen Stockholms Stadshus AB.

Koncernen Stockholms Stadshus AB:s samlade resultat efter finansiellt resultat uppgår till 1 486,4 mnkr (1 644,9). Periodens resultat för koncernen Stockholms Stadshus AB består, liksom resultaten för de senaste åren, till stor del av realisationsvinster som genererats av bostadsbolagen vid försäljningar av fastigheter. Nivån på dessa försäljningar var lägre än under föregående år.

Periodens resultat för staden

Efter ianspråktagande av tidigare års avsättningar och periodens avsättningar uppgår resultatet (förändring av eget kapital) till 3 603,0 mnkr (4 594,1). Reavinster inklusive försäljningsintäkter från exploateringsfastigheter utgör 1,3 mdkr av det positiva resultatet och efterutdelning enligt allbolagslagen från Stockholms Stadshus AB 0,5 mdkr. Skatteintäkterna beräknas bli 0,3 mdkr högre än beräknat. Nämndernas resultat bidrar även till det positiva resultatet.

Ett stort antal friköp av tomträtter har genomförts under perioden. Härtill kommer försäljningar i samband med exploateringsprojekt bland annat i Hagastaden, som sammanlagt har givit stora reavinster.

Efterutdelning ska, enligt Lag om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag, användas till att genomföra investeringsprojekt, som riktar sig till den del av kommunens bostadsförsörjningsansvar som främjar integration och social sammanhållning. Dessa medel ska genom en ökning av det egna kapitalet medföra att projekten kan genomföras utan lånefinansiering.

Skatteintäkterna har blivit högre än beräknat främst beroende på en allmänt bättre ekonomisk utveckling, som visar på en starkare utveckling av skatteunderlaget än tidigare prognoser.

Renhållningsverksamheten har övergått i aktiebolagsform under Stockholms Stadshus AB. Denna verksamhet är enligt speciallagstiftning helt avgiftsfinansierad, varför försäljningen är kostnadsneutral för staden och inte påverkar resultatet. Stadens anläggningar för renhållningsverksamhet har överlåtits till det nya bolaget till marknadsvärdet. Kommunkoncernens dagvattenanläggningar har samlats under Stockholm Vatten AB. Även här har överlåtelsen gjorts enligt ett marknadsvärde. Den organisationsmässiga förändringen bedöms vara kostnadsneutral för staden.

Stockholms Stadshus AB har förvärvat stadens aktieinnehav i AB Fortum Värme Holding samägt med Stockholms stad. Stadens totala aktieinnehav förändras inte i och med att staden äger Stockholms Stadshus AB.

Komponentavskrivningar

Enligt K3-regelverket ska komponentavskrivning tillämpas i bolagssektorn från och med 2014. Även för kommunsidan gäller detta regelverk. Avsikten är att införa komponentavskrivningar 2015. Detta kommer att innebära en förskjutning av underhållskostnader från driftverksamheten till investeringar fr.o.m. 2015.

Avstämning mot balanskravet

En avstämning mot balanskravet ska göras mot kommunallagens krav på en ekonomi i balans enligt Kommunallagen 8 kapitlet 4§. Resultaträkningen utgör utgångspunkt för avstämning. Syftet med balanskravet är att visa att en kommun inte lever över sina tillgångar. Reavinster utgör del av försäljning av tillgångar och ska vid god ekonomisk hushållning inte användas för att finansiera löpande driftkostnader. Realisationsvinster ska därför inte räknas in i resultatet när avstämning mot balanskravet görs. Realisationsförluster ska inräknas i kostnaderna då avstämning mot balanskravet görs.

Balanskravsutredning

Stadens resultat justerat enligt kommunallagens krav visar att staden uppfyller kravet på en ekonomi i balans då resultatet är positivt med 3 079,4 mnkr (3 887,5).

	mnkr
Periodens resultat	3 603,0
Avgår jämförelsestörande intäkter	-1 406,1
Tillägg försäljningsintäkter exploateringsfastigheter	745,9
Periodens resultat efter balanskravsjusteringar	2 942,8
Justering med kostnader enligt synnerliga skäl 8 kap 5b§ KL	136,6
Periodens balanskravsresultat	3 079,4

Av årets realisationsvinster på 1 406,1 mnkr avser 745,9 mnkr exploateringsfastigheter. Exploateringsfastigheter redovisas enligt gällande regler som omsättningstillgångar och försäljningsintäkter behöver enligt undantagsmöjligheten inte minska resultatet.

I samband med tidigare års bokslut har beslut fattats om att använda överskott till Vision Järva, Vision Söderort och Hässelbylyftet, satsningar på verksamhetsutveckling med stöd av it samt till kompetensfonden. Enligt kommunallagen 8 kapitel 5b§ finns det möjlighet att undanta kostnader från balanskravet om synnerliga skäl finns. Staden anser att reavinster vid försäljningar ska användas för att komma stadens invånare till godo genom varaktiga satsningar. Dessa utgör engångskostnader och inte löpande driftkostnader. Hittills i år har 136,6 mnkr använts till dessa satsningar och beloppet avräknas enligt synnerliga skäl.

Budgetavräkning

Helårsprognosen för 2014 års resultat jämfört med budget visar efter tillstyrkta budgetjusteringar och övriga korrigeringar ett totalt överskott på 1 983,4 mnkr.

Nämndernas prognoser efter tillstyrkta budgetjusteringar och övriga korrigeringar visar på ett överskott jämfört med budget på 128,0 mnkr. Efter överföring av resultatenheternas resultat prognostiseras ett överskott på 152,8 mnkr. Stadsdelsnämnderna prognostiserar efter tillstyrkta budgetjusteringar och övriga korrigeringar ett underskott på 26,1 mnkr. Efter överföring av resultatenheternas resultat prognostiserar stadsdelsnämnderna ett resultat i balans med budget.

Lönekostnaderna för staden totalt har ökat med 1,8 procent i förhållande till föregående år. Prognosen för arbetsgivaravgifter för stadens personal, redovisar en negativ avvikelse mot budget på drygt 40 mnkr.

Den ekonomiska utvecklingen i samhället förväntas bli mer positiv än tidigare analyser visat. Detta påverkar skatteunderlaget och beräknat utfall för slutavräkningarna. Prognosen för skatteintäkter och utjämning visar ett överskott gentemot budget på 316,0 mnkr.

Efterutdelningen från Stockholms Stadshus AB enligt Lag om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag på 450,0 mnkr är inte budgeterad och bidrar därmed till ett överskott. Den budgeterade utdelningen om totalt 1,0 mdkr från Stockholms Stadshus AB kan genom beslut av kommunfullmäktige i samband med tertialrapport 2, helt eller delvis, återredovisas till Stockholm Stadshus AB. I samband med tertialrapport 2 återredovisas 500 mnkr av den budgeterade utdelningen från Stockholms Stadshus AB.

Ökad utlåning till bolagskoncernen beräknas ge ett budgetöverskott avseende stadens räntenetto på drygt 90 mnkr.

Pensioner

Kostnader för pensioner i resultaträkningen uppgår till 1 398,8 mnkr inklusive finansiella poster (1 310,3). Pensionskostnaderna för pensionärer är i stort sett oförändrade i jämförelse med motsvarande period föregående år. Pensionsavgifterna, som beräknas procentuellt på lönesumman för den aktiva personalen, har däremot ökat. Kostnaden för pensionsskuld förändringen har blivit lägre än beräknat bland annat beroende på en sänkning av räntan 2013, som lyfte skuldnivån och därmed beräknas ge en lägre skuldförändring 2014 än budgeterat. Budgetavvikelsen för pensioner prognostiseras totalt ge ett överskott. Lokala pensionsbestämmelser utöver det kommunala pensionsavtalet, KAP-KL, ingår i pensionsskulden.

Ansvarsförbindelsen för pensionsskuld intjänad till och med 1997 uppgår till 17 969,9 mnkr inklusive löneskatt, en minskning med 360,5 mnkr jämfört med 2013. En fortsatt minskning av ansvarsförbindelsen kommer ske under åren framöver. Ett nytt pensionsavtal, AKAP-KL, har börjat gälla från och med 2014 för anställda födda efter 1985. Det nya avtalet är avgiftsbestämt. För övriga personalgrupper fortsätter det gamla avtalet, KAP-KL, att gälla. Kostnadseffekterna av det nya avtalet beräknas bli måttliga de närmaste åren i och med att det är en begränsad grupp, som berörs initialt.

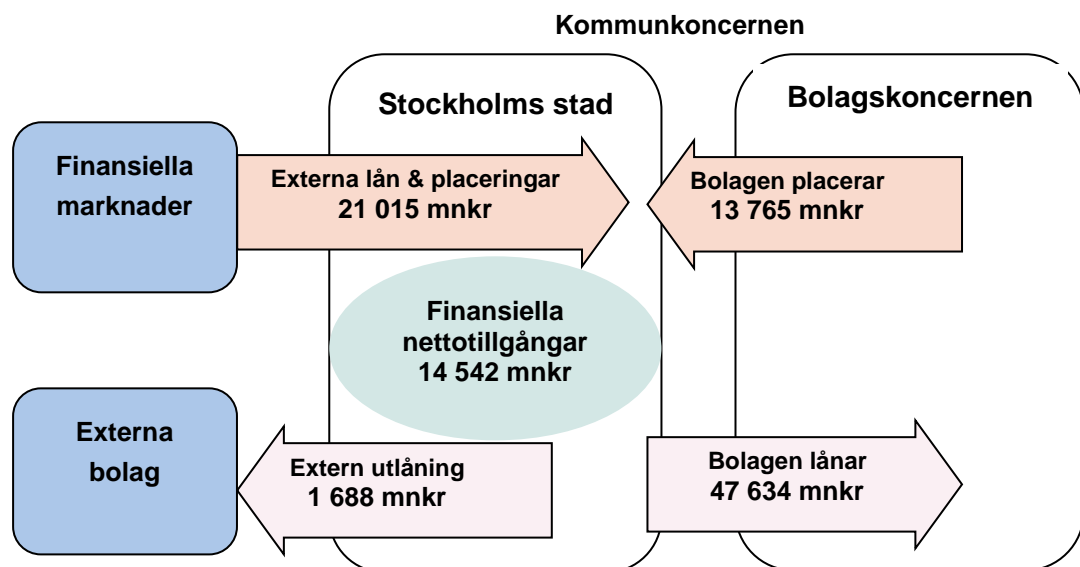
Kommunkoncernens investeringsverksamhet

Kommunkoncernens bruttoinvesteringar uppgår under perioden till 8 794,8 mnkr (6 835,6). Bruttoinvesteringarna för koncernen Stockholms Stadshus AB uppgår under perioden till 4 932,6 mnkr (4 666,6).

Bruttoinvesteringarna består främst av nyproduktion av bostäder samt förvärv av mark och fastigheter. Med pågående nyanläggningar menas investeringar i anläggningstillgångar av väsentligt värde som är under uppförande, men ännu inte färdigställda.

Stadens investeringar hittills i år uppgår till 2 346,2 mnkr (2 340,0 mnkr), vilket är i nivå med föregående år. Investeringsinkomsten för perioden uppgår till 12,1 mnkr (10,2 mnkr).

Kommunkoncernens finansiella ställning

Kommunkoncernen Stockholms stad hade den 31 augusti 2014 en extern skuldportfölj 21 713,1 mnkr (18 441,3). Den externa skuldportföljen har under året ökat med 3 271,8 mnkr. Ökningen i skuldportföljen beror främst på en fortsatt hög investeringsnivå i kommunkoncernen. Investeringarna består främst av satsningar på att bygga fler bostäder samt infrastruktur i syfte att förbättra framkomligheten i staden.

Medarbetarna

Redovisningen av stadens sjukfrånvaro görs i förvaltningsberättelsen enligt de lagstadgade kraven på

sjukfrånvaroredovisning. Denna redovisning utgår delvis från en annan beräkningsgrund än stadens interna mätmetod det vill säga indikatorn ”sjukfrånvaro”. Stadens metod ställer sjukfrånvaron i relation till avtalad arbetstid. Den lagstadgade redovisningen ställer sjukfrånvaron i relation till faktiskt arbetad tid, vilket innebär att frånvaro utan lön till exempel föräldraledighet och tjänstledighet inte ingår. Att frånvaro utan lön exkluderas gör att faktisk arbetstid blir lägre än den avtalade arbetstiden som staden räknar med. Följden blir att sjukfrånvaron enligt den lagstadgade redovisningen inte blir jämförbar med stadens egen sjukfrånvaroindikator.

Sjukfrånvaro i procent av faktisk arbetstid enligt den lagstadgade redovisningen

	Jan – aug 2014	Jan – aug 2013
Totalt	6,0	5,7
Kvinnor	6,7	6,3
Män	4,0	3,8
Yngre än 30 år	4,6	4,3
30-49 år	5,8	5,5
Äldre än 49 år	6,7	6,3

Sjukfrånvaro i relation till faktisk arbetstid uppmättes för perioden januari till augusti 2014 totalt till 6,0 procent, vilket är 0,3 procentenheter högre jämfört med året innan. Sjukfrånvaron har ökat i samtliga redovisade grupper. Störst ökning av sjukfrånvaron har skett i åldersgruppen äldre än 49 år och för kvinnor, en ökning med 0,4 procentenheter för båda grupperna. I de två yngre åldersgrupperna, yngre än 30 år och 30-49 år har sjukfrånvaron ökat med 0,3 procentenheter jämfört med samma period 2013. För män har sjukfrånvaron ökat med 0,2 procentenheter.

Långtidssjukfrånvaron, det vill säga den andel av total sjukfrånvaro som varat 60 dagar eller mer, har ökat. Från januari till augusti 2014 uppmättes långtidssjukfrånvarons andel av den totala sjukfrånvaron till 51,9 procent. Vid en jämförelse med samma period 2013 har långtidssjukfrånvarons andel ökat med 4,7 procentenheter.

Indikatoruppföljning	Kf-mål helår	Utfall tertiäl 2	Kommentar
Sjukfrånvaro	4,4 %	5,77 % (aug)	Prognos helår: Trend: 5,85 %

Medarbetarna i siffror

I slutet av augusti 2014 var totalt 38 796 anställda i Stockholms stad. Av dessa var 36 244 månadsavlönade anställda i stadens förvaltningar och 2 552 var anställda i stadens bolag.

De vanligaste avgångsorsakerna

Månadsavlönade	Jan-aug 2014	Jan-aug 2013
Tidsbegränsad anställning upphör	2 802	3 108
Slutat på egen begäran	1 520	1 630
Pension (ålderspension, avtalspension samt sjukersättning tillsvidare)	639	630
Verksamhetsövergång eller personalövertagande	37	98

Den vanligaste avgångsorsaken bland de som slutade arbeta inom staden under perioden januari till augusti 2014 var att tidsbegränsat arbete upphörde, även om den orsaken minskade jämfört med samma period 2013. Antalet som slutat på egen begäran minskade med 7 procent jämfört med året innan. Gruppen verksamhetsövergång eller personalövertagande däremot minskade med 62 procent. Antalet som gick i pension var i stort sett oförändrat jämfört med samma period år 2013.

Deltid och heltidsanställningar, augusti respektive år

Tillsvidareanställningar	2012	2013	2014
Heltid	28 025	28 076	28 472
Deltid	4 948	4 528	4 308
Andel heltidsanställningar	85,0	86,1	86,9

Andelen heltidsanställningar ökar successivt. Sedan augusti 2012 har andelen ökat från 85 procent av alla tillsvidareanställningar till 86,9 procent i augusti 2014.

Kommunfullmäktiges inriktningsmål

Staden har under året arbetet utifrån kommunfullmäktiges tre inriktningsmål: Stockholm är en attraktiv, trygg, tillgänglig och växande stad för boende, företagande och besök, Kvalitet och valfrihet utvecklas och förbättras samt Stadens verksamheter är kostnadseffektiva.

Stockholm är en attraktiv, trygg, tillgänglig och växande stad för boende, företagande och besök

Stadsledningskontoret bedömer att inriktningsmålet kommer att uppnås helt. Bedömningen görs mot bakgrund av de utfall som redovisas samt den positiva trend som kan utläsas inom de verksamhetsområdesmål som uppvisar delvis måluppfyllelse. Tillsammans med de uppmaningar som riktas från kommunstyrelsen i detta ärende bedöms målet uppnås helt. Koncernen Stockholms Stadshus AB bedömer att inriktningsmålet kommer att uppfyllas helt. Nedan redovisas stadens måluppfyllelse per verksamhetsmål.

Företag väljer att etablera sig i Stockholm framför andra städer i norra Europa

Stockholm ska vara den naturliga staden och regionen för företag att etablera sig i framför andra städer i Europa. Gentemot näringslivet ska stadens nämnder och bolag i sitt dagliga arbete arbeta för att skapa förutsättningar för nya etableringar och för att utveckla de redan befintliga. Stockholm marknadsför regionen som ”Stockholm the Capital of Scandinavia”, tillsammans med 51 andra kommuner. Gemensamt arbetar kommunerna för att locka nya företag till regionen och etablerar Stockholm som den ledande hållbara tillväxtregionen i norra Europa.

Stadsledningskontoret bedömer att verksamhetsmålet kommer att uppnås helt under 2014.

Samtliga nämnder prognostiserar att verksamhetsmålet kommer att uppnås helt. Samtliga nämnder utom tre anger att årsmålet för indikatorn *Andel upphandlad verksamhet i konkurrens* kommer att uppnås under året. Stadsledningskontoret betonar vikten av att stadens nämnder tar sitt ansvar för uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål och uppmanar därför stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta-Vantör, Bromma och Hägersten-Liljeholmen att vidta åtgärder för att säkerställa måluppfyllelsen för indikatorn *Andel upphandlad verksamhet i konkurrens*. Aggregerat för staden bedöms dock indikatorns årsmål att uppnås. Vid stadsledningskontorets avstämning av målet i tertialrapport 2 ligger

utfallet endast 0,25 procentenheter ifrån kommunfullmäktiges årsmål.

Indikator	Kf-mål	Utfall T1	Utfall T2	Bedömning/ Kommentar
Antal nystartade företag	Öka (21 000)	-		Helt
Företagens nöjdhet med effektiviteten	68	70	70	Helt
Företagens nöjdhet med information från staden	71	69	69	Delvis
Näringslivets nöjdhet vid kontakter med staden som myndighet	70	70	70	Helt
Andel upphandlad verksamhet i konkurrens	37 %	-	36,75 %	Helt
Företagens nöjdhet med bemötandet	71	76	76	Helt

Invånare i Stockholm är självförsörjande

Stockholm ska tydligt präglas av arbetslinjen och respekt för människors egna önskemål och behov. Alla som kan arbeta och försörja sig själva måste ges förutsättningar att göra detta utifrån sin egen förmåga. Invånare i Stockholm ska vara eller ges verktyg för att bli självförsörjande. Genom Jobbtorg Stockholm och Jobbtorg Resurs ska alla som är beroende av ekonomiskt bistånd på grund av att de är arbetslösa garanteras en snabb individuell bedömning.

Stadsledningskontoret bedömer att verksamhetsmålet kommer att uppnås helt under 2014.

Målen för de indikatorer som rör ekonomiskt bistånd uppnås helt. För den indikator som tydligast fångar verksamhetsmålet om att invånare i Stockholm ska vara eller bli självförsörjande, dvs. andelen personer beroende av ekonomiskt bistånd, gäller att denna andel fortsätter att minska och är nu på en nivå om 1,9 procent vilket är den lägsta nivån som observerats sedan 1982 när socialtjänstlagen trädde i kraft. Jämförelser mellan staden och de andra storstäderna Göteborg och Malmö visar också att biståndstagandet är mycket lägre i Stockholm. Även andelen långvarigt beroende av ekonomiskt bistånd minskar, liksom *Andelen barn som lever i familjer som är beroende av ekonomiskt*

bistånd. För indikatorerna Andelen aspiranter som är självförsörjande sex månader efter avslut på Jobbtorg Stockholm och Antalet praktikplatser som kan tillhandahållas för de aspiranter som Jobbtorg Stockholm kan matcha kvarstår en differens till kommunfullmäktiges årsmål. Stadens nämnder och bolag behöver mot denna bakgrund fortsatt bedriva ett aktivt arbete med syfte att öka måluppfyllelsen även för dessa indikatorer.

Kostnaderna för ekonomiskt bistånd har utvecklats mer positivt än vad som förväntades i samband med budget 2014 samt tertialrapport 1 2014. I Sweco Strategy AB:s årsprognos från oktober 2014 görs bedömningen att kostnaderna för utbetalningar till hushåll med ekonomiskt bistånd 2014 kommer att uppgå till 959 mnkr. 34 mnkr av dessa medel avser ekonomiskt bistånd som hanteras vid socialnämnden för hemlösa och för dödsbon. Stadsdelsnämndernas kostnader för utbetalningar av ekonomiskt bistånd prognostiseras till 925 mnkr, vilket är 72 mnkr lägre än kommunfullmäktiges budget. Budgeten för ekonomiskt bistånd omfattar, förutom kostnader för utbetalningar av ekonomiskt bistånd, även kostnader för handläggning av ekonomiskt bistånd. Sammantaget prognostiserar stadsdelsnämnderna ett överskott inom verksamhetsområdet mot kommunfullmäktiges budget om totalt 20, 9 mnkr. Sweco Strategy AB prognostiserar en positiv utveckling av kostnaderna för det ekonomiska biståndet utifrån ett antagande om att konjunkturen fortsätter att förstärkas och att arbetslösheten fortsätter att minska.

Under året har ett aktivt arbete bedrivits för att integrera bedömningsinstrument i arbetet med att stödja individer i processen för självförsörjning. Tidig matchning, utifrån arbetsgivares behov av arbetskraft, utgör ett viktigt fokus. Många aspiranter som står långt från arbetsmarknaden har kunnat erbjudas visstidsanställningar inom ramen för stadens satsning på ungdomsanställningar, Stockholmsvärdar, omsorgsvärdar, äldrevärdar, serviceassistenter och visstidsanställningar för personer med funktionsnedsättning. En utvecklad samverkan, med såväl offentliga som privata aktörer, bidrar till den positiva utvecklingen.

Indikator	Kf-mål	Utfall T1	Utfall T2	Bedömning/ Kommentar
Andel personer beroende av ekonomiskt bistånd i förhållande till befolkningen	2,0 %	1,9 %	1,9 %	Helt
Andel vuxna som har ett långvarigt beroende av ekonomiskt bistånd jämfört med samtliga vuxna invånare	1,2 %	1,2 %	1,2 %	Helt
Andel barn som lever i familjer som är beroende av ekonomiskt bistånd	4,0 %	3,5 %	3,5 %	Helt
Andel aspiranter som är självförsörjande sex månader efter avslut på Jobbtorg Stockholm	81 %	77 %	78 %	Delvis
Antal praktikplatser som kan tillhandahållas för de aspiranter som Jobbtorg Stockholm kan matcha	1 600 st	1 191	1 309	Delvis

Stockholms livsmiljö är hållbar

Stockholm arbetar med de globala miljöutmaningarna ur ett lokalt perspektiv. Staden prioriterar klimatarbetet genom antagna och tydliga mål på både kort, medellång och lång sikt. Inom ramen för stadens miljöprogram 2012-2015 arbetar staden för att minska verksamheternas klimatpåverkan såväl som att påverka invånare och företag att minska sin miljöbelastning.

Stadsledningskontoret bedömer att verksamhetsmålet kommer att uppnås delvis under 2014.

För växthusgasutsläppsmålet om 3,0 ton per invånare för år 2015 visar beräkningar att målet uppnåddes redan under 2013. Fyra av elva indikatorer bedöms kunna uppnås delvis. Det gäller mål om energianvändning, miljöbilar, elbilar och andel ekologiska

livsmedel som stadens invånare och verksamheter sorterar ut för biologisk behandling. Två indikatorer bedöms ej kunna uppnås. Det gäller elanvändning och miljöklassade byggnader. Inför 2015 pågår ett arbete med att ta fram nya definitioner för miljöklassade byggnader, energianvändning och elanvändning som ska tydliggöra och ge incitament till åtgärder som leder till måluppfyllelse. För energianvändningsmålet var utfallet 168,8 kWh per kvadratmeter år 2013. Det är en minskning i jämförelse med 2012 års nivå om 171,5 kWh per kvadratmeter. Den totala volymen inköpt energi för byggnader och verksamheter, men exklusive drivmedel till fordon, har minskat med 5,5 procent mellan 2011 och 2013.

AB Familjebostäder anmodades i samband med tertialrapport 1 att vidta aktiviteter som stöder måluppfyllelsen för elanvändning och energianvändning. Då bolaget i tertialrapport 2 prognostiserar att målet för elanvändning inte kommer att nås så kvarstår anmodan om att vidta aktiviteter för detta mål. Även AB Stockholmshem anmodas att vidta aktiviteter som stöder måluppfyllelsen för elanvändning. SISAB anmodas att vidta aktiviteter som stöder måluppfyllelsen för energianvändning. Stadsledningskontoret vill betona vikten av att stadens bolag tar sitt ansvar för uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål och anmodar därför AB Familjebostäder, AB Stockholmshem och SISAB att vidta åtgärder för att säkerställa måluppfyllelse.

Stadsledningskontoret vill betona vikten av att stadens nämnder tar sitt ansvar för uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål och uppmanar därför trafiknämnden och Spånga-Tensta stadsdelsnämnd att vidta åtgärder för att säkerställa måluppfyllelsen för andel miljöbilar.

Stadsledningskontoret vill betona vikten av att stadens nämnder och bolag tar sitt ansvar för uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål och uppmanar därför idrottsnämnden och Bromma stadsdelsnämnd och anmodar SISAB, att vidta åtgärder för att säkerställa måluppfyllelsen för andel elbilar. Idrottsnämnden och Bromma stadsdelsnämnd har inte hört sammat uppmaning i tertialrapport 1, varför uppmaningen är ett tydliggörande och påminnelse om att skyndsamt vidta åtgärder.

Indikator	Kf-mål	Utfall T1	Utfall T2	Bedömning/ Kommentar
Elanvändning per m ²	33 kWh/m ²	-	-	Ej. AB Familjebostäder och AB Stockholmshem har prognostiserat att de når målet delvis med ett mål om 20 kWh/kvm.
Energianvändning per kvadratmeter	165 kWh/m ²	-	-	Delvis. SISAB har prognostiserat att de når målet delvis (med ett mål om 170 kWh/kvm).
Total fosforhalt i sjöar	83 %	-	-	Helt
Växthusgasutsläpp per invånare	3,1 ton/inv	-	-	Helt
Mängden matavfall som stadens verksamheter sorterar ut för biologisk behandling (andel enheter)	45 %	-	-	Helt
Andel markanvisningar med kravet att energianvändningen är högst 55 kWh/m ²	100 %	-	-	Helt
Andel miljöklassade byggnader	20 %	-	-	Ej. Stadsledningskontorets bedömning är att målet inte uppfylls med nuvarande definition.
Mängd/andel matavfall som stadens invånare och verksamheter sorterar ut för biologisk behandling	13 %	-	-	Delvis
Andel ekologiska livsmedel i stadens verksamheter	20 %	-	-	Helt
Andel miljöbilar i stadens bilflotta	100 %	-	-	Delvis. Trafiknämnden och Spånga Tensta SDN har prognostiserat att de når

				målet delvis.
Andel elbilar	9 %	-	-	Delvis. Idrottsnämnden och Bromma SDN har prognostiserat att de når målet delvis och SISAB har prognostiserat att de ej når målet.

Det byggs många bostäder i Stockholm

I takt med att Stockholm växer ställs krav på att fler bostäder byggs. Kommunfullmäktige har i budget för 2014 antagit målsättningen att 140 000 nya bostäder ska färdigställas mellan åren 2010 och 2030. Det innebär en successiv ökning av byggnadstakten och att berörda nämnder ska skapa förutsättningar för denna ökade ambition. Planeringen för nya bostäder ska ske så att en jämn bostadsproduktion i stabilt tempo över konjunkturcyklerna säkerställs. Bostadsproduktionen är avvägd mot bedömt investeringsutrymme, förväntad inflyttning och tillväxt samt fysiska förutsättningar för förtätning och omvandling. Utöver en hög takt i bostadsbyggandet har studentbostäder och små bostäder för unga pekats ut som prioriterade områden.

Stadsledningskontoret bedömer att verksamhetsmålet kommer att uppnås helt under 2014.

Exploateringsnämnden prognostiserar att verksamhetsmålet kommer att uppnås helt, medan stadsbyggnadsnämnden prognostiserar delvis måluppfyllelse. Både exploateringsnämnden och stadsbyggnadsnämnden prognostiserar hel måluppfyllelse för samtliga av målets kommunfullmäktigeindikatorer. Stadsbyggnadsnämndens samlade bedömning grundas på att målet avseende nämndindikatorn *Genomsnittlig tid från planbeställning till fördelning på handläggare* prognoseras inte uppnås under året. Nämndens mål är 4 månader, men prognostiserar utfallet 8 månader. I tertialrapport 1 prognoserade nämnden 6 månader.

Stadsledningskontoret vill betona vikten av att stadens nämnder tar sitt ansvar för uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål och uppmanar stadsbyggnadsnämnden att vidta åtgärder för att säkerställa måluppfyllelse för indikatorn.

Till och med tertial 2 uppgår antalet bostäder i godkända/antagna detaljplaner till 2 579. Stadsbyggnadsnämnden prognostiserar

utfallet 6 000 för år 2014. Det skulle innebära att kommunfullmäktiges mål överskrids med 20 procent.

Antalet markanvisade bostäder uppgår till 5 351. Exploateringsnämnden prognostiserar att målet 7 000 markanvisade bostäder för helåret kommer att uppnås.

Antalet påbörjade bostäder genom nybyggnad och ombyggnad uppgår till 2 733, varav 712 hyresrätter. Antalet färdigställda bostäder genom nybyggnad och ombyggnad uppgår till 2 239. Takten i bostadsbyggandet är långsammare än under år 2013, som präglades av återhämtning efter finanskrisen 2011-2012. Målet avseende år 2014 om 5 000 påbörjade bostäder bedöms ändå kunna nås. Däremot kommer troligen inte 5 000 bostäder att färdigställas under året, då inte tillräckligt många av de bostäder som är under byggande planeras färdigställas år 2014.

AB Svenska Bostäder, AB Stockholmshem och AB Familjebostäder prognostiserar sammantaget att 1 093 kommunala hyresrätter påbörjas under året, att jämföra med bolagens totala målsättning om 1 625 påbörjade bostäder. Två av de kommunala bostadsbolagen bedömer att de inte kommer uppnå nyproduktionsmålen på grund av förskjutningar i planprocesser främst på grund av överklagande av ett antal detaljplaner.

AB Stockholmshem och AB Familjebostäder anmodas att öka sina ansträngningar så att förseningar i enskilda projekt inte går ut över måluppfyllelsen, exempelvis genom att ha större projektportföljer. Då sammanlagt 428 hyresrätter påbörjats av privata bolag under perioden bedömer stadsledningskontoret att målet 1 500 påbörjade hyresrätter ändå uppnås under året.

Inom ramen för samarbetet med Studentbostadsmässan 2017 ska Stockholms stad bidra med 4 000 studentbostäder 2013- 2017. Målet att 300 studentbostäder ska färdigställas under 2014 bedöms uppfyllas helt. Till och med tertial 2 har 264 studentbostäder påbörjats och 160 färdigställts. Vid tertialets slut är 658 studentbostäder i pågående byggande, 3 369 studentbostäder finns i godkända eller antagna detaljplaner och ytterligare 3 770 finns i pågående detaljplanearbete.

I överenskommelsen om utbyggnad av tunnelbanan har staden avtalat att 45 900 bostäder ska byggas i den nya tunnelbanans influensområde i Söderort, Hagastaden och på Södermalm fram till år 2030. Det innebär en genomsnittlig takt om 2 700 bostäder per år.

De nya bostäderna ska avse detaljplaner som antas/godkänns från och med år 2014, med undantag för detaljplanen för Hagastaden som antogs år 2010. Stadsledningskontoret föreslår att målstyrningen sker via två nya indikatorer: *Antal markanvisade bostäder i nya tunnelbanans influensområde* och *Antal bostäder i godkända/antagna detaljplaner i nya tunnelbanans influensområde*. Stadsledningskontoret föreslår också en indikator för att följa upp bostadsbyggandet i området: *Antal påbörjade bostäder i nya tunnelbanans influensområde, där detaljplanen antagits/godkänts från och med år 2014*. Stadsledningskontoret föreslår att indikatorn avseende detaljplaner införs som en kommunfullmäktigeindikator, med målet 1 700 för år 2014. Indikatorn avseende markanvisningar föreslås som obligatorisk nämndindikator för exploateringsnämnden och indikatorn avseende påbörjade bostäder föreslås som obligatorisk nämndindikator för stadsbyggnadsnämnden.

Indikator	Kf-mål	Utfall T2	Utfall T1	Bedömning/Kommentar
Antal bostäder i godkända/antagna detaljplaner	5 000	2 579	2 201	Helt
Antal markanvisade bostäder	7 000	5 351	2 569	Helt
Antal påbörjade bostäder	5 000	2 733	1 250	Helt
Antal färdigställda bostäder	5 000	2 239	1 195	Delvis. Nämnderna bedömer hel måluppfyllelse. Tillräckligt många lägenheter är dock inte under byggande, med planerat färdigställande 2014, för att målet ska kunna uppnås.
Antal påbörjade hyresrätter	1 500	712	374	Helt
Nettotillskott av studentbostäder	300	160	0	Helt

Framkomligheten i regionen är hög

Framkomlighetsstrategin beskriver hur framkomligheten i Stockholm framöver ska vara hög. Strategin tar sin utgångspunkt i Vision 2030 och Promenadstaden och beskriver hur stadens gator, torg och kajer behöver planeras och utvecklas för att bidra till den attraktiva staden och främja alla stockholmares tillgång till de

möjligheter som tillväxten ger. Detta ska ske främst genom en ökad prioritering av de färdslätt som kan transportera flest människor och gods på minst yta, det vill säga kollektivtrafik, gång, cykel och godsfordon med hög beläggning. Förutom en utbyggnad av infrastrukturen förutsätter även en ökad framkomlighet i regionen att den befintliga infrastrukturen underhålls och att resurser tillägnas detta.

Stadsledningskontoret bedömer att verksamhetsmålet kommer att uppnås helt under 2014.

Stadsledningskontorets bedömning om måluppfyllelse grundar sig på en sammanvägd bedömning av kommunfullmäktiges indikatorer och en kvalitativ bedömning av den verksamhet som bedrivs av trafiknämnden under året. De arbeten som pågår i staden bedöms sammantaget utveckla staden i en riktning som ökar framkomligheten. Det finns i tertialrapport 2 få mätningar som ger underlag för en kvantitativ prognos för måluppfyllelse av kommunfullmäktiges indikatorer. Däremot gör trafiknämnden bedömningen att årsmålet för merparten av indikatorerna kommer att uppfyllas. Dessutom pågår ett målinriktat arbete i linje med Framkomlighetsstrategin som på sikt kan förväntas bidra till ökad framkomlighet i Stockholm.

Arbetet innebär bl a fördjupat samarbete med Trafiknämnden i Stockholms läns landsting, Trafikverket och övriga aktörer genom fortsatt utveckling av arbetet kring huvudtidplanen, som omfattar det närmaste året samt den kommande tre- och tioårsperioden. Framkomligheten har förbättrats genom bl. a. pilotförsöket med att förbättra framkomligheten för buss 4, utveckling och utökning av MC-övervakning för parkeringsövervakning utmed stomlinjerna men också utmed cykelstråk, framtagandet av en Gångplan för Stockholm och antagandet av Strategisk inriktning för bättre leveranstrafik 2014–2017.

Andelen resor med kollektivtrafik och med cykel väntas fortsätta öka. Hur restider med bil och med stombuss utvecklas är svårare att bedöma, och beror i hög grad på hur konjunkturen utvecklas samt vilka trafikstörande arbeten som görs i regionen.

Stadsledningskontoret vill betona vikten av att stadens nämnder tar sitt ansvar för uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål och uppmanar därför trafiknämnden att vidta åtgärder för att säkerställa måluppfyllelse för samtliga indikatorer som berör framkomligheten.

Stadsledningskontoret vill betona vikten av att stadens nämnder tar sitt ansvar för uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål och uppmanar därför trafiknämnden att vidta åtgärder för att säkerställa måluppfyllelse för samtliga indikatorer som berör framkomligheten. Trafiknämnden uppmanas även att utveckla mätmetod för indikatorn *Restidspålitlighet* snarast för att kunna göra bedömningar av måluppfyllelsen för indikatorn.

Trafiknämnden uppmanas att ta fram metod för att kunna presentera mätdata tidigare under året än i dagsläget för så många av indikatorerna som möjligt. Senast i tertialrapport 2 kommande år behöver trafiknämnden kunna basera sina antaganden om måluppfyllelse på mätdata.

Indikator	Kf-mål	Utfall T1	Utfall T2	Bedömning/Kommentar
Antalet cykelpassager över Innerstadssnittet	65 500	-	-	Delvis. Utfallet beräknas bli ungefär detsamma som för 2013, men eventuellt inte nå upp till årsmålet.
Färdmedelsandel cykel	10 %	-	-	Helt. Indikation baserat på traditionella trafikräkningar. Andelen som cyklar ökar. Exakta siffror är inte klara ännu.
Färdmedelsandel gång	Fastställs 2014	-	-	Helt. Indikation baserat på traditionella trafikräkningar. Exakta siffror är inte klara ännu.
Genomsnittlig hastighet för stombusstrafiken i innerstaden	18 km/h	-	-	Helt. Mätningarna av bussarnas medelhastighet görs i oktober. Under försöksperioden för bättre framkomlighet för linje 4, förväntas förbättrad framkomlighet.
Genomsnittlig hastighet för stombusstrafiken i ytterstaden	31 km/h	-	-	Delvis. Mätningarna av bussarnas medelhastighet görs i oktober. Utfallet har sakta ökat och om det är en trend som håller i sig är det möjligt att målet nås.

Procentuell förlängning av restiden, innerstadsgator	Oförändrad	-	-	Delvis. Förutsatt att inte trafiken minskar avsevärt är det troligt att fördröjningarna 2014 kommer vara ungefär som 2013 eller något större.
Procentuell förlängning av restiden, ytterstadsgator	Oförändrad	-	-	Delvis. Rapporteras årsvis baserat på mätningar i oktober. Preliminärt beräknas samma utfall som 2013 eller sämre mot bakgrund av att trafiken förväntas öka.
Färdmedelsandel bil	Fastställs 2014	-	-	Helt. Indikation baserat på traditionella trafikräkningar. Andelen som åker bil minskar. Några exakta siffror är inte klara ännu.
Färdmedelsandel kollektivtrafik	Fastställs 2014	-	-	Helt. Indikation baserat på traditionella trafikräkningar. Andelen som åker med kollektivtrafiken ökar. Exakta siffror är inte klara ännu.
Restidspålitlighet	Fastställs 2014	-	-	Ingen mätning har gjorts. Bedömning kräver mätresultat. Mätmetod behöver utvecklas och finns idag inte. TN uppmanas att utveckla mätmetod snarast.

Stockholmarna är nöjda med kultur- och idrottsmöjligheterna i Stockholm

Stockholms stads kulturverksamheter bidrar till ett fritt och öppet kulturliv som präglas av hög kvalitet, mångfald i kulturella uttryck, bredd i antalet aktörer och tillgängligt för alla.

Stadsledningskontoret bedömer att verksamhetsmålet kommer att uppnås delvis under 2014.

Stadsledningskontorets bedömning vilar på kulturnämndens och idrottsnämndens bedömningar tillsammans med utfallet i medborgarundersökningen 2014. Undersökningen visar att två av fem indikatorer tydligt avviker från målet om hel måluppfyllelse. Ur

verksamhetsperspektiv bedömer trots detta samtliga 25 prognostiserande nämnder att målet för verksamhetsområdet kommer att uppfyllas helt. Stockholms Stadsteater AB samt Stockholm Globe Arena Fastigheter AB ansluter till denna bedömning när de prognostiserar att de egna årsmålen kommer att nås.

De senaste åren har uppfyllelsen av indikatorernas årsmål varierat. Förutsägbarheten i utfallet har begränsats av den bakomliggande undersökningens utformning där målgruppen bara delvis identifieras och svarsfrekvensen är låg. Avsikten är att i budget 2015 föreslå kommunfullmäktige indikatorer som medger förbättrad målstyrning för verksamhetsområdesmålet.

Indikator	Kf-mål	Utfall T1	Utfall T2	Bedömning/Kommentar
Stockholmarnas nöjdhet med Stockholms idrottsliv	80 %	-	66 %	Delvis. Baseras på frågan: ”På det hela taget är jag nöjd med utbudet av idrottsanläggningar i Stockholm”. I medborgarenkäten 2014 finns en ny fråga: På det hela taget är jag nöjd med möjligheterna att idrotta/motionera i Stockholm”, vars utfall är 77 %
Stockholmarnas nöjdhet med Stockholms kulturliv	87 %	-	80 %	Delvis
Ungdomars nöjdhet med möjligheterna till eget utövande av kulturaktiviteter	51 %	-	52 %	Helt
Ungdomars nöjdhet med tillgång till spontanidrott	51 %	-	78 %	Helt
Ungdomars nöjdhet med tillgången till organiserad idrott	51 %	-	76 %	Helt

Stockholm upplevs som en trygg, säker och ren stad
Stockholm ska vara en attraktiv stad att leva och röra sig i och att besöka. Trygga, rena och väl upplysta stadsmiljöer ska säkerställas. De återkommande trygghetsmätningar som genomförs i staden ska

ingå som underlag i stadens trygghetsarbete. Mörka och otrygga platser ska lysas upp. Kvaliteten på stadens parkmark och grönytor ska höjas.

Stadsledningskontoret bedömer att verksamhetsmålet kommer att uppnås helt under 2014.

Stadsledningskontorets bedömning om måluppfyllelse grundar sig på en sammanvägning av nämndernas bedömningar av måluppfyllelsen. Utfallen av medborgarenkäten visar att staden som helhet uppnår de mål som satts avseende flertalet av de indikatorer som avser renhållning, trygghet och städning med mera. Indikatorer som mäter medborgarnas upplevelse av information uppnås delvis. Stadsledningskontoret bedömer att årsmålet för indikatorn *Säkra passager för Gång-, Cykel- och Moped (GCM)* inte kommer att uppnås. Den senaste mätningen skedde år 2013 med utfallet 19 procent. Målet 35 procent var en uppskattning som gjordes innan denna mätning var offentliggjord. För övriga indikatorer saknas till viss del mätningar under årets första åtta månader, som ger stöd för en kvantitativ prognostisering av utfall för året, men det finns inte heller några uppenbara indikationer på att nämndernas bedömningar inte är rimliga.

En mångfald av aktiviteter genomförs för att öka tryggheten. Program Supporter är ett nätverk av fältassistenter och ungdomsarbetare som samordnas av idrottsnämnden. Nätverket är alltid närvarande vid riskmatcher i Storstockholm. Förebyggande samverkanskontakter har etablerats med städerna Helsingborg, Malmö, Göteborg och Solna samt landets elitfotbollsföreningar och föreningen Svensk Elitfotboll.

Trafiknämnden har utvecklat metoden att sopvalsa och sprida saltlösning på prioriterade cykelbanor, vilket har lett till att sandsopning inte har behövt göras längs dessa stråk. Detta har möjliggjort omprioritering av maskinparken som istället har kunnat användas längs andra cykelstråk. Under barmarkssäsongen har nämnden börjat använda två elbilar som patrullerar de prioriterade cykelbanorna och genomför akuta insatser för säker framkomlighet.

Inom ramen för idéburen stadsförbättring har bland annat riktlinjer för stadsodling tagits fram och antagits av Skärholmens stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontoret vill betona vikten av att stadens nämnder tar sitt ansvar för uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål och

uppmanar därför trafiknämnden att vidta åtgärder för att säkerställa måluppfyllelse. Trafiknämnden uppmanas även att fortsätta arbetet med säkerhetsförbättrande åtgärder för oskyddade trafikanter, bland annat genom investeringar i säkra cykelvägar och en översyn av hastighetsgränser.

Indikator	Kf-mål	Utfall T1	Utfall T2	Bedömning/Kommentar
Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (Risk och sårbarhetsanalys)	100 %			Helt. 29 av 30 nämnder prognostiserar att indikatorns målvärde uppfylls helt, och en delvis (Norrmalms sdn).
Andelen som upplever trygghet i den stadsdel där man bor	73 %		73 %	Helt. Jämfört med 2013 har störst förbättring skett i Enskede-Årsta-Vantör sdn (+10 %-enheter) och störst försämring i Hägersten-Liljeholmens sdn och Rinkeby-Kista sdn (-5 %-enheter). Bästa utfallet har Norrmalms sdn med 87 %.
Andelen som upplever Stockholm som en tillgänglig stad för alla	86 %		84 %	Delvis. Jämfört med 2013 har störst förbättring skett i Spånga-Tensta sdn (+11 %-enheter) och störst försämring i Södermalms sdn (-5 %-enheter). Enda stadsdel med utfall under 80 % är Hässelby-Vällingby (77 %).
Stockholmarnas nöjdhet med rent och städat	55 %		58 %	Helt. Utfallet utgörs av genomsnittet av frågorna om det generellt är rent och städat, om nedskräpade platser snabbt städas och papperskorgarna töms tillräckligt ofta samt om renhållningen av gator och torg är nöjaktig. Frågan om snabb städning av nedskräpade platser och tömning av papperskorgar har utfallet 43 %, De båda andra frågorna har utfallen 65 % respektive 66 %.
Stockholmarnas nöjdhet med skötsel park och	62 %		66 %	Helt. Jämfört med 2013 har störst förbättring skett i Älvsjö

grönområden				sdn och Farsta sdn (+25 %- enheter) och störst försämring i Södermalms sdn (-10%- enheter). Enda stadsdel med utfall under 50 % är Skärholmens sdn (49 %).
Stockholmarnas nöjdhet avseende sanering av klotter/skadegörelse	62 %		62,5 %	Helt. Utfallet utgörs av genomsnittet av två frågor. På frågan om man störs av klotter svarar 69 % att man inte gör det och på frågan om man tycker att klotter tas bort snabbt är utfallet 56 %.
Stockholmarnas nöjdhet avseende snöröjning/sandning	50 %		52 %	Helt. Jämfört med 2013 har alla stadsdelar ett förbättrat utfall. Störst förbättring har skett i Enskede-Årsta-Vantörs sdn (+31 %- enheter). Två stadsdelar har utfall under 40 %; Farsta sdn (36 %) och Skarpnäcks sdn (32 %).
Uppfyllnadsgrad 24-timmarsgarantin avseende klotter	98 %	93 % (april)	96 % (aug)	Helt. Trafiknämnden gör bedömningen att årsmålet kommer att uppnås helt.
Uppfyllnadsgrad 24-timmarsgarantin avseende papperskorgar	100 %	100 %	100 %	Helt. Trafiknämnden gör bedömningen att årsmålet kommer att uppnås helt.
Uppfyllnadsgrad 24-timmarsgarantin avseende städning	100 %	100 %	100 %	Helt. Trafiknämnden gör bedömningen att årsmålet kommer att uppnås helt.
Andel invånare som vet var information finns för att komma i kontakt med stadens verksamheter	52 %			Delvis. Årsmålet är baserat på tidigare års varumärkesuppföljningar, men frågan har omformulerats och metoden för insamling har förändrats, vilket gör att utfallet i brukarundersökningen (38%) inte kan ställas i relation till årsmålet.
Andel personer som tycker att det är lätt att kommunicera med Stockholms stad	61 %		53 %	Delvis. Enligt utfall i senaste varumärkesundersökning.
Hastighets- efterlevnad	62 %			Helt. Trafiknämnden gör bedömningen att årsmålet

				kommer att uppnås helt. Ny indikator för 2014.
Säkra passager för Gång-, Cykel- och Moped (GCM)	35 %			Ej uppfyllt. Stadsledningskontoret gör bedömningen att årsmålet inte kommer att uppnås. Senaste mätning skedde 2013 med utfallet 19 %. Målet på 35 % var en uppskattning som gjordes innan denna mätning var offentliggjord.

Kvalitet och valfrihet ska utvecklas och förbättras

Stadsledningskontoret bedömer att inriktningsmålet kommer att uppnås helt. Bedömningen görs mot bakgrund av de utfall som redovisas. Koncernen Stockholms Stadshus AB bedömer att inriktningsmålet kommer att uppfyllas helt. Nedan redovisas stadens måluppfyllelse per verksamhetsmål.

Stockholmarna upplever att de erbjuds valfrihet och mångfald. De avgörande besluten ska fattas av stockholmarna själva, oavsett om det gäller val av förskola, skola och pedagogisk inriktning, vård- och omsorgsboende eller andra välfärdstjänster. Alla människors rätt att välja ska respekteras och det är stadens ansvar att skapa och erbjuda en sådan flexibilitet. Stockholmarna kan idag välja mellan mångfald av kommunala och privata utförare för förskola, skola, äldreomsorg, stöd och service till personer med funktionsnedsättning samt inom socialpsykiatri.

Stadsledningskontoret bedömer att verksamhetsmålet kommer att uppnås helt under 2014. Grunderna för bedömningen är att två indikatorer redan uppfyllts och en delvis. Av de resterande tre indikatorer som återstår att mäta bedöms två av tre uppnå kommunfullmäktiges årsmål. Vidare bedömer 23 av 25 nämnder att målet kommer att uppfyllas helt.

Avgörande för måluppfyllelsen är att nämnderna arbetar kontinuerligt med att genom olika informationskanaler informera medborgarna om att de har valmöjlighet samt om vilka valmöjligheter som finns. Information finns bland annat tillgänglig via stadens webb och via kontaktcenter för respektive verksamhetsområde. På Stockholms stads hemsida finns *Jämför service* där man kan jämföra såväl kommunala som enskilda utförare. Under 2014 ska ett nytt digitalt hjälpmedel tas fram där utförarna enkelt kan sorteras utifrån en rad kriterier som är relevanta i valsituationen.

Samtliga indikatorer som ligger till grund för målbedömningen mäts i form av brukar- och medborgarundersökningen som genomförs årligen. Gällande indikatorn för valfrihet inom vård- och omsorgsboende når nämndernas aggregerade målvärden knappt upp till kommunfullmäktiges fastställda mål. Stadsdelsnämnderna Kungsholmen och Enskede-Årsta-Vantör har trots uppmaning lägre årsmål än kommunfullmäktiges målsättning. Stadsledningskontoret vill betona vikten av att stadens nämnder tar sitt ansvar för uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål och uppmanar stadsdelsnämnderna Kungsholmen och Enskede-Årsta-Vantör att vidta åtgärder för att säkerställa måluppfyllelse.

Ett gott exempel är det förbättringsarbete som bedrivs vid Bromma stadsdelsnämnd där biståndshandläggarna inom äldreomsorg använder I-pads när de gör hembesök. På så sätt får brukarna information och vägledning när de ska göra sina val.

Indikator	Kf-mål	Utfall T1	Utfall T2	Bedömning/Kommentar
Andel brukare som upplever att de har valmöjlighet inom skola	85 %	81 %	81 %	Delvis. Samma utfall som 2013
Andel brukare som upplever att de har valmöjlighet inom förskola	77 %	79 %	79 %	Helt. Ökning sedan 2013 med 3%
Andel brukare som upplever att de har valmöjlighet inom äldreomsorg, hemtjänst	90 %	-	-	Helt. 14 av 14 SDN prognostiserar att målet uppfylls
Andel brukare som upplever att de har valmöjlighet inom äldreomsorg, vård- och omsorgsboende	84 %	-	-	Delvis. 12 av 14 SDN prognostiserar att målet uppfylls. Nämndernas aggregerade målvärde uppgår till 83,3%
Andel brukare som upplever att de har valmöjlighet inom omsorg om personer med funktionsnedsättning	69 %	-	-	Helt. 12 av 14 SDN prognostiserar att målet uppfylls. Mot bakgrund av tidigare års utfall bedöms att det blir en svårt att nå KF målet
Andel medborgare som vet var information finns för att kunna göra sina val	52 %	-	52 %	Helt. Målet uppfylls helt

Barn och elever inhämtar och utvecklar kunskaper och värden

Stockholms barn och ungdomar ska erbjudas Sveriges bästa förskola och skola. Det finns ett brett utbud av verksamheter, inriktningar och fristående alternativ, där kunskap, lärande och omsorg ska vara i fokus. Stadsledningskontoret bedömer att verksamhetsmålet kommer att uppnås helt under 2014.

Årsmålen för indikatorerna prognostiseras att uppnås helt för alla indikatorer utom fem. För 13 av 22 indikatorer finns årsutfall utifrån resultaten på brukarundersökningar, betygsresultat och Skolverkets statistik över behöriga lärare.

Lärarna är den enskilt viktigaste faktorn för skolans kvalitet. Det krävs välutbildade, behöriga och engagerade lärare för att eleverna ska nå höga resultat i en god studiemiljö. Som ett led i att kunna rekrytera och behålla skickliga lärare behöver läraryrkets attraktivitet höjas. Stadsledningskontoret föreslår därför att drygt 100 mnkr fördelas till nämnder med ansvar för pedagogiska verksamheter i syfte att höja lärarnas löner.

Förskola

Stadsledningskontorets bedömer att kommunfullmäktiges mål för förskolan kommer att uppnås helt. Utifrån nämndernas insatser och bedömningar av måluppfyllelse samt resultaten från förskoleundersökningen prognostiserar stadsledningskontoret att staden når 4 av 5 årsmål.

Stadens resultat i enkäten till föräldrar med barn i förskolan visar att verksamheten upplevs hålla hög kvalitet. Andelen nöjda föräldrar ökade i år två procentenheter till 86 procent, vilket är en procentenhet bättre än kommunfullmäktiges årsmål. 12 av 14 stadsdelsnämnder uppvisade samma eller högre andel nöjda föräldrar jämfört med föregående år. Störst förbättring mot 2013 uppvisar Älvsjö stadsdelsnämnd, Skarpnäck stadsdelsnämnd och Kungsholmens stadsdelsnämnd. Föräldrarna till barn i fristående verksamhet är fortfarande genomgående mer nöjda, men skillnaden i resultat har minskat då de kommunala utförarna har förbättrat resultaten mest.

Stadsledningskontoret gör bedömningen att årsmålet om *Andelen förskollärare* endast kommer att uppnås delvis. Andelen förskollärare har minskat de senaste åren till följd av en snabb utbyggnad av förskolan, få utbildningsplatser och stora pensionsavgångar. Staden låg 2013 fyra procentenheter från

årsmålet och 7 av 15 nämnder bedömer att årets målsättning inte kommer att nås.

Antalet som deltar i stadens satsning på vidareutbildning av barnskötare till förskolelärare är nu 165 personer, en fördubbling mot förra året, tack vare att lärosätena nu har fått fram fler platser. Det tar tid innan detta ger avtryck i statistiken men det är viktigt att satsningen är långsiktig och att staden parallellt arbetar aktivt med att öka attraktiviteten i yrket för att behålla de förskollärare vi har och samtidigt attrahera nya.

Skola

Stadsledningskontorets bedömning av grundskola och gymnasieskola är att de helt kommer att uppnå kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet. Stadsledningskontorets bedömning av måluppfyllelsen grundar sig på den bedömning som utbildningsnämnden gör, nämndens pågående insatser och aktiviteter samt indikatorernas utfall.

De två främsta resultatindikatorerna för grundskolan, *Andel elever i årskurs 9 som uppnått målen i alla ämnen* och *Andel elever behöriga till nationella program*, har detta läsår utvecklats åt olika håll. Andelen elever som uppnår målen i alla ämnen är i år den högsta andelen under en tioårsperiod. Samtidigt minskar behörigheten till nationella program något till de nivåer som staden hade 2012.

Stadsledningskontoret ser allvarligt på att spridningen i resultat mellan skolor ökar. Skolor med mindre gynnsamma socioekonomiska förutsättningar uppvisar försämrade resultat och variationen från år till år fortsätter att vara hög i denna grupp av skolor. Ett viktigt arbete pågår med satsningen på fokusskolor samtidigt som stadens resursfördelning också ska främja skolans kompensatoriska uppdrag och öka likvärdigheten i stadens utbildning. Kommunfullmäktige har vid ett flertal tillfällen betonat vikten av att följa upp effekterna av detta arbete. Utbildningsnämnden uppmanas att senast till tertialrapport 1 2015 redovisa en utvärdering av satsningen på fokusskolor samt en uppföljning av hur den socioekonomiska resurstilldelningen används i skolorna.

Läsåret 2013/14 var första året elever avslutade gymnasieskolan i enlighet med reformen Gy11. För första gången utfärdas examensbevis, vilket innebär att eleven blivit betygssatt på minst 2 500 poäng varav 2 250 poäng ska vara godkända betyg. Eleven ska

också ha ett godkänt gymnasiearbete samt godkänt på specifika kurser, vilka dessa kurser är beror på om eleven läst ett högskoleförberedande program eller ett yrkesprogram. I stadens gymnasieskolor erhöll 85 procent av avgångseleverna ett examensbevis. Inom de högskoleförberedande programmen fick 87 procent av eleverna ett examensbevis, motsvarande andel inom yrkesprogrammen var 70 procent. För de högskoleförberedande programmen innebär ett examensbevis även grundläggande behörighet till universitet och högskola. För att en yrkesexamen ska ge högskolebehörighet krävs att eleven läser de specifika kurser som krävs för att uppnå behörigheten. Alla stadens skolor med yrkesprogram erbjuder eleverna dessa kurser. Av de elever som uppnått yrkesexamen har 44 procent också uppnått högskolebehörighet.

Sommarskola har i år genomförts för såväl grundskoleelever som på gymnasial nivå. Totalt 446 elever i grundskolan har deltagit och hälften av dessa har efter sommarskolan uppnått godkända betyg, vilket bidrog till att stadens totala behörighet till gymnasiet ökade med 0,6 procentenheter. På Thorildsplans gymnasium har verksamhet bedrivits för elever som går på gymnasiet men som behöver gå kurser där man inte nått betyget E eller högre. Av de 840 kursdeltagare som fullföljde utbildningen fick 39 procent betyget E eller högre.

Drygt 600 elever fullföljde sommarskolan för invandrarungdomar. En del av eleverna var nyanlända och aldrig tidigare gått i svensk skola. Av eleverna som läste matematik fick ungefär 32 procent minst betyget E. I engelska fick ungefär hälften av eleverna minst betyget E och i svenska som andraspråk fick knappt 5 procent minst betyget E.

Utbildningsnämnden har tagit fram en rapport i syfte att undersöka vilka grupper av elever som löper störst risk att inte slutföra gymnasieskolan. Kartläggningen ska ge underlag till åtgärder för att minska antalet studieavbrott och skolbyten.

Faktorer som lyfts fram som är karaktäristiska för elever som inte fullföljer studierna är

- studier på individuellt program, 80 procent av eleverna som påbörjade studier på detta program erhöll inte slutbetyg,
- elever med låga meritpoäng, under 180 poäng, från grundskolan,
- elever som byter program och skola samt

- socioekonomiska faktorer.

Vuxenutbildning och svenska för invandrare

Stadsledningskontoret bedömning är att kommunfullmäktiges mål för vuxenutbildning och svenska för invandrare uppfylls helt.

Denna bedömning överensstämmer med den prognos arbetsmarknadsnämnden redovisar. Med utgångspunkt från arbetsmarknadsnämndens rapportering behöver emellertid särskild uppmärksamhet riktas mot indikatorerna andel godkända sfi-studerande efter 600 timmar och andel kursdeltagare inom gymnasial vuxenutbildning med godkänt betyg.

Arbetsmarknadsnämnden framhåller att det, trots att fler sfi-studerande tar betyg och tar betyg snabbt, kan uppstå svårigheter att nå målet om 65 procent godkända efter 600 timmar. Orsaken till detta är främst att ett större antal studerande med lång tid i sfi har tagit betyg under året som ett resultat av en särskild satsning vilket ger en negativ påverkan på indikatorn. Vidare har arbetsmarknadsnämnden identifierat risken av att färre än 85 procent kan komma att godkännas inom den gymnasiala vuxenutbildningen varför ansträngningar för att uppnå målet för denna indikator fortsätter.

Indikator	Kf-mål	Utfall T1	Utfall T2	Bedömning/Kommentar
Andel förskollärare av antal anställda	41 %	-	-	Delvis. 8 av 15 nämnder bedömer att målet kommer att nås och resterande prognostiserar delvis uppfyllelse.
Andel nöjda föräldrar	85 %	86 %	86 %	Helt. Ökning för hela staden med två procentenheter sedan 2013. 9 av 15 nämnder når sina mål.
Antal barn per grupp	16	-	-	Helt. 15 av 15 nämnder bedömer att de kommer att nå årsmålet.
Antal förskolebarn per anställd (årsarbetare)	4,9	-	-	Helt. 14 av 15 nämnder bedömer att de kommer att nå årsmålet. Hägersten-Liljeholmen prognostiserar delvis uppfyllelse.
Personalens bedömning av "förskolans förmåga att stödja barns lärande och utveckling"	3,7	-	-	Helt. 13 av 14 nämnder bedömer att de kommer att nå årsmålet. Farsta stadsdelsnämnd bedömer delvis uppfyllelse.
Andel behöriga lärare i	85 %		86,4 %	Helt.

grundskolan				Förbättring med drygt 2 procentenheter från föregående år.
Andel elever i årskurs 6 som uppnått målen i alla ämnen	80 %		80 %	Helt. Ny indikator från 2014.
Andel elever i årskurs 8 som känner sig trygga i skolan	87 %		82 %	Delvis. Försämring med 4 procentenheter från 86 % föregående år.
Andel elever i årskurs 9 som uppnått målen i alla ämnen	77 %		78 %	Helt. Förbättring och högsta nivå på väldigt länge.
Andel elever som uppnått godkänd nivå på delproven i det nationella provet i matematik i årskurs 3	91 %		92 %	Helt. Försämring med 1 procentenhet från föregående år men bättre än KF:s årsmål.
Andel elever som uppnått godkänd nivå på delproven i det nationella provet i svenska/svenska som andraspråk i årskurs 3	91 %		94 %	Helt. Förbättring med 3 procentenheter från föregående år.
Andel elever som är behöriga till nationella program	87 %		86 %	Delvis. Försämring med 1 procentenhet från föregående år, nu samma som 2012.
Ogiltig frånvaro i grundskolan	Minska		1,7 %	Helt. Fortsätter att sjunka. Förbättring med 0,2 procentenheter.
Andel behöriga lärare i gymnasieskolan	85 %	85,5 %	85,5 %	Helt. Utfallet är detsamma som förra året.
Andel gymnasieelever med godkänt i alla kurser i examensbevis och studiebevis vid vårterminens slut	69 %	-	67 %	Delvis. Det är första året som gymnasieeleverna får examensbevis/studiebevis i enlighet med nya gymnasieskolan.
Andel gymnasieelever som är trygga i skolan	93 %	91 %	91 %	Delvis. Utfallet är detsamma som förra året.
Andel invånare, 20 år, med fullföljd gymnasieutbildning	70 %	-	-	Helt. Utfall redovisas i ÅR
Ogiltig frånvaro i gymnasieskolan	Minska	-	5 %	Helt. Utfallet är en procentenhet lägre än föregående år.
Andel godkända sfi-elever efter 600 timmar	65 %	-	-	Helt. Utfall redovisas i ÅR
Andel kursdeltagare inom sfi med godkänt	90 %	-	-	Helt. Utfall redovisas i ÅR

betyg efter fullföljd kurs				
Andel kursdeltagare inom grundläggande vuxenutbildning med godkänt betyg efter fullföljd kurs	83 %	-	-	Helt. Utfall redovisas i ÅR
Andel kursdeltagare inom gymnasial vuxenutbildning med godkänt betyg efter fullföljd kurs	85 %	-	-	Helt. Utfall redovisas i ÅR

Stockholmarna upplever att de får god service och omsorg. Omsorgen ska präglas av trygghet, värdighet och respekt för den enskildes önskemål. Verksamheten ska fokusera på en god kvalitet. Den enskildes rätt till information, inflytande och delaktighet är ständigt i fokus. Stadsledningskontoret bedömer att verksamhetsmålet kommer att uppnås helt under 2014.

Individ- och familjeomsorg

Stadsledningskontorets bedömning för verksamhetsområdet individ- och familjeomsorg är att målet uppfylls helt under 2014. Grunderna för bedömningen är att nämnderna prognostiserar att fem av totalt åtta indikatorer uppnås helt och övriga två delvis.

Kommunfullmäktiges ambition är att öka andelen av barn och ungdomar samt vuxna med insatser inom socialtjänsten som inte återaktualiseras inom 12 månader efter avslutad insats. Målet ställer bland annat krav på att utredningarna är av god kvalitet och väl underbyggda. Vidare är det angeläget att de insatser socialtjänsten erbjuder svarar mot behoven och att insatserna leder till avsedda resultat. Utfallet i tertialrapport 2 samt prognosen för helåret visar att det aggregerade utfallet för indikatorn *Vuxna som inte återaktualiseras inom 12 månader efter avslutad insats* inte helt når upp till fullmäktiges målsättning. Stadsdelsnämnderna Norrmalm och Enskede-Årsta-Vantör prognostiserar delvis måluppfyllelse. Vidare har stadsdelsnämnderna Kungsholmen och Farsta lägre årsmål än kommunfullmäktiges målsättning. Stadsledningskontoret vill betona vikten av att stadens nämnder tar sitt ansvar för uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål och uppmanar därför dessa nämnder att vidta åtgärder för att säkerställa att målet för ovan nämnda indikator uppnås i sin helhet.

Nämnderna arbetar fortsatt för att vidareutveckla utredningsarbetet och uppföljningsmetodiken samt utforma relevanta mätmetoder för att ta reda på om insatserna ger avsett resultat. Fokus är på enskilda individers delaktighet och självständighet samt på att

barnperspektivet ska beaktas vid utredningar. Vidare prioriterar nämnderna förebyggande arbete och tidiga insatser och försöker att utforma och erbjuda god öppenvård som alternativ till slutenvård. Samverkan mellan socialtjänst och skola, men även polis och frivilligorganisationer, är en viktig del i detta arbete.

Socialnämnden har tre indikatorer som bygger på resultat från Stockholmsenkäten. Stockholmsenkäten publicerades i juli 2014 och utfallet visar att andelen barn och ungdomar som uppgett att de inte använder alkohol eller tobak har ökat jämfört med mätningen 2012. Användandet av narkotika är i princip oförändrat jämfört med mätningen 2012. Nämndernas drogförebyggande och uppsökande arbete är fortsatt prioriterat och med utgångspunkt i Stockholmsenkäten har en rad olika insatser initierats och utvecklats. Bland annat har socialnämnden i samarbete med stadsdelsnämndernas preventionssamordnare initierat en satsning på förebyggande arbete med cannabis.

Inom socialpsykiatrin har nämnderna fortsatt fokus på att utveckla det kunskapsbaserade arbetet genom uppföljning av insatser och den enskildes mål och delmål. Indikatorn *Andel personer med insatser inom socialpsykiatrin som är nöjda med hur utredningen av deras behov av stöd genomfördes* mäts genom brukarundersökning under hösten och redovisas i verksamhetsberättelsen 2014.

Det bedrivs en rad olika projekt för att fortsatt minska hemlöshet i staden och arbete för implementering av hemlöshetsprogrammet har påbörjats. Det förebyggande arbetet i syfte att förhindra att personer blir hemlösa och arbetet med att minska antalet familjer med osäkra boendeförhållanden nämns som särskilt viktigt. En kartläggning av antalet hemlösa kommer att genomföras under 2014.

Indikator	Kf-mål	Utfall T1	Utfall T2	Bedömning/Kommentar
Andel barn och ungdomar som varit aktuella för insatser inom individ och familjeomsorgen och som inte är aktuella 12 månader efter avslutad insats	84 %	82 %	83 %	Helt. 11 av 14 nämnder prognostiserar att målet uppfylls helt och övriga tre att målet delvis uppfylls. Prognos utfall helår: 84 %
Andel vuxna som varit aktuella för insatser inom individ och familjeomsorgen och som inte är aktuella 12 månader efter avslutad insats	77 %	75 %	75 %	Delvis. 12 av 14 nämnder prognostiserar att målet uppfylls helt och övriga två att målet delvis uppfylls. Prognos utfall helår: 76 %
Andel ungdomar som i stockholmsenkäten uppger att de inte använder narkotika	90 %	-	89 %	Delvis. Resultatet vid förra mätningen år 2012 var 90 %.
Andel ungdomar som i stockholmsenkäten uppger att de inte använder alkohol	48 %	-	55 %	Helt. Resultatet vid förra mätningen år 2012 var 47 %.
Andel barn och ungdomar som i stockholmsenkäten uppger att de inte använder tobak	90 %	-	84 %	Delvis. Resultatet vid förra mätningen år 2012 var 81 %.
Andel personer med insatser inom socialpsykiatri som är nöjda med hur utredningen av deras behov av stöd genomfördes	80 %	-	-	Helt. Samtliga nämnder prognostiserar att målet uppfylls helt. Resultat presenteras i verksamhetsberättelsen.
Andelen försökslägenheter som övergått till eget kontrakt relaterat till totala antalet försökslägenheter i nämnden	20 %	-	-	Helt. 13 av 15 nämnder prognostiserar att målet uppfylls helt och övriga två att målet delvis uppfylls.
Antal förmedlade försöks- och träningslägenheter via Bostad Stockholm	400	161	278	Helt. Stockholms Stadshus AB prognostiserar att målet uppfylls helt.

Äldreomsorg

Äldreomsorgen ska hålla hög kvalitet. De äldre ska kunna känna sig trygga och omsorgen ska uppfylla deras behov och ta hänsyn till

deras önskemål. Det är viktigt att de äldre bemöts med respekt och att de ges möjlighet att påverka sin egen livssituation och omsorg.

Stadsledningskontoret bedömer att målet för verksamhetsområdet äldreomsorg uppfylls under 2014. Detta är baserat på nämndernas bedömningar innan årets brukarundersökningar för hemtjänst och vård- och omsorgsboende genomförts. Sju av äldreomsorgens åtta indikatorer baserar sig på dessa två kommunövergripande brukarundersökningar. Brukarundersökningen för dagverksamhet har genomförts och kommunfullmäktiges mål uppnås bara delvis för den indikator som är kopplad till denna brukarundersökning. För övriga sju indikatorer prognostiserar samtliga nämnder att målet kommer att uppnås för sex indikatorer och för en indikator bedömer tretton av fjorton nämnder att målet kommer att uppnås helt.

Stadsledningskontorets bedömning av måluppfyllelse grundar sig på att nämndernas egna mål för indikatorerna, med några få undantag, är lika med eller högre än kommunfullmäktiges mål. Resultaten i brukarundersökningen för 2013 innebar att kommunfullmäktiges mål för indikatorerna uppfylldes. I och med att stadens mål höjts marginellt sedan 2013 finns goda möjligheter att målet för äldreomsorgen uppfylls även 2014. Ett förbättringsområde är brukarens möjlighet att påverka insatsens utformning där nämnderna behöver förbättra sina resultat för att kunna bidra till en god måluppfyllelse. Även det allmänna omdömet om hemtjänsten bör förbättras för att kommunfullmäktiges mål ska uppnås.

Elva av fjorton stadsdelsnämnder prognostiserar underskott för äldreomsorgen i tertialrapport 2 och det totala underskottet för äldreomsorgen uppgår till 113,6 mnkr. Detta innebär att fokus på budgethållningen har ökat för många nämnder i jämförelse med 2013 då äldreomsorgen totalt visade ett mindre överskott. En viss del av underskotten beror på svårigheter att ställa om sig till de nya ersättningssystem som införts 2014 för hemtjänst och vård- och omsorgsboende. Men andra bidragande delar av underskottet är ett högre antal platser på vård- och omsorgsboende än budgeterat och underskott inom de kommunala hemtjänstenheterna.

Stadsledningskontoret, i samarbete med äldrenämnden, arbetar med att ta fram en modell för fördjupad kvalitetsuppföljning. Målet är att modellen ska vara kvalitetsdrivande och kunna identifiera kvalitetsdrivande och kvalitetsutvecklande faktorer. Detta arbete pågår inom vård- och omsorgsboenden och under 2015 kommer arbetet att fortsätta även inom hemtjänsten. De faktorer som identifieras ska kunna användas i framtida upphandlingar och

främja kvalitetsutveckling och ett effektivt användande av resurser. Modellen kan beskrivas som verksamhetsuppföljning på individ- och enhetsnivå och observationsmetoden som utvecklats handlar om att, utifrån ett brukarperspektiv, fånga upp professionell kvalitet i mötet mellan brukare och anställda på äldreboenden, i utförandet av en äldreomsorg som ska präglas av varje enskild persons behov och förutsättningar. Ett viktigt inslag i denna kvalitetsuppföljning är den återföring som ges till verksamhetens chef, i syfte att utveckla kvaliteten i verksamheten.

Indikator	Kf-mål	Utfall T1	Utfall T2	Bedömning/Kommentar
Andelen nöjda omsorgstagare - biståndsbedömd dagverksamhet	95 %	-	93 %	Delvis. 5 nämnder av 14 klarar KF's mål.
Andelen nöjda omsorgstagare - hemtjänst i ordinärt boende	85 %	-	-	Helt. Samtliga nämnder prognostiserar att målet uppfylls helt.
Andelen nöjda omsorgstagare - vård- och omsorgsboende	85 %	-	-	Helt. Samtliga nämnder prognostiserar att målet uppfylls helt.
Maten smakar bra - Vård och omsorgsboende	77 %	-	-	Helt. Samtliga nämnder prognostiserar att målet uppfylls helt.
Måltiden är en trevlig stund på dagen - Vård och omsorgsboende	76 %	-	-	Helt. Samtliga nämnder prognostiserar att målet uppfylls helt.
Omsorgstagarnas upplevelse av hur de kan påverka hur hjälpen utförs - hemtjänst i ordinärt boende	76 %	-	-	Helt. 13 av 14 nämnder prognostiserar att målet uppfylls helt. 1 nämnd att målet uppfylls delvis
Omsorgstagarnas upplevelse av trygghet - hemtjänst i ordinärt boende	86 %	-	-	Helt. Samtliga nämnder prognostiserar att målet uppfylls helt.
Omsorgstagarnas upplevelse av trygghet - vård och omsorgsboende	90 %	-	-	Helt. Samtliga nämnder prognostiserar att målet uppfylls helt.

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Alla människor ska tillförsäkras integritet, självbestämmande och delaktighet oavsett om de har en funktionsnedsättning eller inte.

Människor med funktionsnedsättning ska, så långt det är möjligt, ha

samma möjligheter som alla andra att leva ett självständigt liv och att ha ett arbete att gå till. Inriktningen för stöd och service till personer med funktionsnedsättning är att identifiera och ta bort det som hindrar delaktighet i samhället och ett självständigt liv. Omsorg och insatser ska präglas av värdighet och respekt och hänsyn ska tas till de olika behov som yngre och äldre har. Personer med funktionsnedsättning kan själva välja boende och korttidsboende samt utförare av daglig verksamhet, hemtjänst, ledsagning, avlösning och personlig assistans.

Stadsledningskontoret bedömer att målet för verksamhetsområdet stöd och service till personer med funktionsnedsättning uppfylls helt under 2014, baserat på nämndernas bedömningar innan årets brukarundersökningar genomförts. Funktionsnedsättnings samtliga sex indikatorer baserar sig på de kommunövergripande brukarundersökningar som genomförs under hösten 2014. Detta innebär att det inte finns några resultat i denna rapport för verksamheten. För två av de sex indikatorerna prognostiserar samtliga nämnder att målet kommer att uppnås. För tre indikatorer bedömer tretton av fjorton nämnder att målet kommer att uppnås helt och en delvis. För en indikator bedömer tolv av fjorton nämnder att målet kommer att uppnås helt och två nämnder att målet kommer att uppnås delvis.

Brukarundersökningar är viktiga verktyg i förbättringsarbetet. Under året har nämnderna fortsatt arbeta för att öka brukarnas upplevelse av nöjdhet och trygghet. Flera nämnder arbetar med "Vad gör vi med resultaten?" Arbetet syftar till att utveckla redovisningen och användandet av resultat från brukarundersökningar, hitta former för hur man kan arbeta med förbättringsåtgärder och sprida goda exempel. Målet är att stadens verksamheter använder resultatet från undersökningarna på ett strukturerat sätt i sitt utvecklingsarbete.

Nämnderna arbetar kontinuerligt med att hantera det ekonomiska underskott som finns inom verksamheterna. Systematiska genomgångar av ärenden pågår i syfte att se om insatserna ger förväntat resultat. Nämnderna arbetar även med att omförhandla de avtal som reglerar placering i grupp och servicebostäder hos vårdgivare som inte är anslutna till stadens LOV-avtal. Kostnaderna för dessa placeringar är högre än de ersättningar som nämnderna erhåller och utgör i vissa fall en betydande del av underskottet. Insatser enligt Socialtjänstlagen har ökat kraftigt under senare år och är även det en bidragande orsak till de underskott som finns inom området.

Indikator	Kf-mål	Utfall T1	Utfall T2	Bedömning/Kommentar
Andel personer med funktionsnedsättning som upplever att de blir väl bemötta av stadens personal	84 %	-	-	Helt. 13 av 14 SDN prognostiserar att målet uppfylls. 1 nämnd prognostiserar att målet delvis uppnås
Andel personer med funktionsnedsättning som upplever att de kan påverka insatsens utformning	74 %	-	-	Helt. Samtliga nämnder prognostiserar att målet uppfylls helt.
Brukarens upplevelse av trygghet - LSS-boende, vuxna och barn	91 %	-	-	Helt. 13 av 14 SDN prognostiserar att målet uppfylls. 1 nämnd prognostiserar att målet delvis uppnås
Nöjda brukare - Daglig verksamhet	91 %	-	-	Helt. 13 av 14 SDN prognostiserar att målet uppfylls. 1 nämnd prognostiserar att målet delvis uppnås
Nöjda brukare - korttidsboende	91 %	-	-	Helt. Samtliga nämnder prognostiserar att målet uppfylls helt.
Nöjda brukare - LSS-boende, vuxna och barn	90 %	-	-	Helt. 12 av 14 SDN prognostiserar att målet uppfylls. 2 nämnder prognostiserar att målet delvis uppnås

Stockholms stad är en attraktiv arbetsgivare med spännande och utmanande arbeten

Hur väl staden lyckas uppfylla verksamhetens mål och ge stockholmarna en god service är i hög grad beroende av engagemang och kompetens hos medarbetare och chefer. Det är därför av största vikt att staden är, och fortsätter att vara, en attraktiv arbetsgivare som erbjuder spännande och utmanande arbeten. Stadsledningskontoret bedömer att verksamhetsmålet kommer att uppnås delvis under 2014.

Bedömningen grundar sig på att 27 nämnder bedömer att målet uppnås helt och fyra nämnder prognostiserar att målet delvis kommer att uppfyllas. Vidare baseras stadsledningskontorets bedömning om måluppfyllelse på att nämnderna prognostiserar att målen för sjukfrånvaron respektive andelen deltidsarbetande som

erbjuds heltid inte kommer att uppnås och att övriga indikatorer följs upp först i årsredovisningen.

Chefer har en central roll att kommunicera, engagera och skapa förståelse hos alla medarbetare för verksamhetens mål. En majoritet av nämnderna har genomfört olika utvecklingsinsatser för att öka kompetensen inom olika områden, bland annat utbildningar i arbetsmiljö, rehabilitering, kvalitets- och verksamhetsutveckling samt ledarskap. Bra exempel på utvecklingsinsatser har genomförts av Södermalms stadsdelsnämnd. De har arbetat med att stärka chefernas förmåga att förmedla verksamhetens uppdrag och mål, att använda effektiva mötesmetoder, att ge medarbetarna återkoppling på deras prestationer samt hur de kan stimulera till samarbete och utbyte av erfarenheter.

Nämnderna har fortsatt fokus på personalplanering och långsiktig kompetensförsörjning. För att klara kompetensförsörjningen inom de yrkeskategorier där det i framtiden råder brist, arbetar nämnderna med kompetenskartläggning och kompetensförsörjningsplaner.

Arbetet med att minska antalet ofrivilligt deltidsanställda pågår kontinuerligt. Stadsledningskontorets bedömning är dock att målet för andelen medarbetare som arbetar ofrivillig deltid och som erbjuds heltid inte nås. Det är positivt att andelen heltidsanställda ökat med 0,8 procentenheter sedan augusti 2103 och nu uppgår till 86,9 procent av alla tillsvidareanställda.

Sjukfrånvaron har stigit successivt och hittills i år har genomsnittet legat högre jämfört med samma period 2013. Utvecklas sjukfrånvaron enligt den trend som baseras på det senaste halvåret är prognosen för året att sjukfrånvaron når 5,85 procent. Det är främst den medellånga sjukfrånvaron i intervallen dag 46-180 och 181-365 som ökar. Störst ökning har skett inom verksamhetsområdet individ- och familjeomsorg.

Stadsledningskontoret vill betona vikten av att stadens nämnder tar sitt ansvar för uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål. Antalet ofrivilligt deltidsanställda är störst inom vård och omsorg. Stadsledningskontoret uppmanar därför stadsdelsnämnderna att öka ansträngningen att finna lösningar för att erbjuda fler ofrivilligt deltidsanställda heltid.

Indikator	Kf-mål	Utfall T1	Utfall T2	Bedömning/Kommentar
Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	5 100 st	Ingen mätning gjord	Ingen mätning gjord	Följs upp i årsredovisningen, men enligt Arbetsmarknadsnämnden har staden erbjudit 6 200 ungdomar sommarjobb
Aktivt Medskapandeindex	80	Ingen mätning gjord	Ingen mätning gjord	Resultatet är ännu inte fastställt
Andel medarbetare på deltid som erbjuds heltid	100 %	Ingen mätning gjord	Ingen mätning gjord	Följs upp i årsredovisningen
Chefer och ledare ställer tydliga krav på sina medarbetare	80 %	Ingen mätning gjord	Ingen mätning gjord	Resultatet är ännu inte fastställt
Medarbetare vet vad som förväntas av dem i deras arbete.	92 %	Ingen mätning gjord	Ingen mätning gjord	Resultatet är ännu inte fastställt
Sjukfrånvaro	4,4 %	5,5 %	5,7 %	Ej uppfyllt. Prognos för året är 5,85 %

Stadens verksamheter är kostnadseffektiva

Stadsledningskontoret bedömer att inriktningsmålet uppnås under året. Bedömningen baseras på att majoriteten av nämnderna prognostiserar att målet kommer att uppnås samt att majoriteten av indikatorer prognostiseras att uppnås helt.

Stadens budget ska vara i balans och budgethållning hos nämnderna är en förutsättning för att de medel som kommunfullmäktige har anslagit används för avsett ändamål. Vidare ska resurser frigöras för kärnverksamheten i stadens verksamheter genom ökad produktivitet/effektivitet, bland annat genom bättre styrning och förtydligade former för uppföljning och jämförelser. Bedömningen förstärks av att även bolagskoncernen Stockholms Stadshus AB bedömer att inriktningsmålet uppnås helt.

Budgeten är i balans

Budgethållning är en förutsättning för att de medel som kommunfullmäktige har anslagit används för avsatt ändamål. Stadens styrsystem underlättar budgethållning och det ska vara självklart att givna budgetramar hålls. Stadsledningskontoret bedömer att verksamhetsmålet kommer att uppnås helt under 2014.

Det ekonomiska resultatet är det mått som tydligast sammanfattar stadens ekonomiska ställning. Helårsprognosen för 2014 års resultat visar efter tillstyrkta budgetjusteringar och övriga korrigeringar ett överskott på 1 983,4 mnkr. Nämnderna har generellt en god budgethållning och redovisar efter resultatöverföring ett

prognostiserat överskott jämfört med budget om 152,8 mnkr. Före resultatdispositioner prognostiseras en positiv budgetavvikelse om 128,0 mnkr. Några nämnder prognostiserar således ett underskott innan resultatöverföring, det vill säga att nämnderna bedömer att de förbrukar mer medel än vad som tilldelats i kommunfullmäktiges budget. Följden blir att nämnderna använder sina överskott i resultatfonderna för att få en ekonomi i balans.

Stadsledningskontoret poängterar att överskott i resultatfonderna ska användas till kostnader av engångskaraktär och inte till löpande drift.

Facknämndernas prognoser för tertialrapport 2 har totalt förbättrats jämfört med prognoserna de lämnade i tertialrapport 1.

Trafiknämnden prognostiserar ett betydande överskott på driftbudgeten. Avvikelsen beror främst på att parkerings- och felparkeringsintäkterna beräknas öka samt att intäkterna för gatu- och parkverksamheten ökar. Stadsledningskontoret vill betona vikten av att stadens nämnder tar sitt ansvar för uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål och uppmanar trafiknämnden att se över sin prognosmetod för att säkerställa en ökad förutsägbarhet vad gäller intäkterna.

Stadsdelsnämndernas prognoser för tertialrapport 2 har totalt försämrats jämfört med prognoserna de lämnade i tertialrapport 1. Kungsholmens stadsdelsnämnd prognostiserar ett underskott om 5,4 mnkr efter resultatöverföringar. Underskottet kan hänföras till verksamhetsområdet stöd och service till personer med funktionsnedsättning. För att begränsa budgetunderskott har nämnden vidtagit flera åtgärder. Bl.a. förhandlas de externa avtalen och LSS-besluten inventeras. Skärholmens stadsdelsnämnd prognostiserar ett underskott om 6,0 mnkr efter resultatöverföringar. Underskottet kan hänföras till verksamhetsområdena äldreomsorg och stöd och service till personer med funktionsnedsättning. Farsta stadsdelsnämnd prognostiserar ett underskott om 5,0 mnkr efter resultatöverföringar. Underskottet beror på budgetöverskridande inom verksamhetsområdet äldreomsorg. Stadsledningskontoret vill betona vikten av att stadens nämnder tar sitt ansvar för uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål och uppmanar stadsdelsnämnderna Kungsholmen, Skärholmen och Farsta att vidta åtgärder för att säkerställa en budget i balans.

Indikator	Kf-mål	Utfall T1	Utfall T2	Bedömning/Kommentar
Kommunkoncernens soliditet inkl. pensionsåtaganden på kort sikt	30 %	Ingen mätning gjord	56,4 %	Helt
Kommunkoncernens soliditet exkl. pensionsåtaganden på kort sikt	34 %	Ingen mätning gjord	56,4 %	Helt
Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	100 %	99,9 %	99,6 %	Helt
Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	100 %	100 %	99,7 %	Helt
Nämndens prognossäkerhet T2	+/- 1 %	Ingen mätning gjord	Ingen mätning gjord	Helt
Stadens ekonomiska resultat (lägst)	0,1 mnkr	435,7 mnkr	1 983,4 mnkr	Helt. Utfall T1 resp. T2 visar det prognostiserade resultatet för året.
Stadens kapitalkostnader per nettodriftskostnader (max)	7 %	Ingen mätning gjord	6,3 %	Helt
Stadens nettodriftskostnader per skatteintäkter (max)	100 %	Ingen mätning gjord	96,4 %	Helt
Stadens soliditet inkl. pensionsåtaganden på kort sikt	30 %	Ingen mätning gjord	36 %	Helt
Stadens soliditet inkl. pensionsåtaganden på lång sikt	34 %	Ingen mätning gjord	36 %	Helt

Alla verksamheter staden finansierar ska vara effektiva

Stadens verksamheter ska vara kostnadseffektiva och präglas av en sund ekonomi för såväl dagens skattebetalare som för kommande generationer. Stadsledningskontoret bedömer att verksamhetsmålet kommer att uppnås helt under 2014.

Arbetet med att effektivisera stadens administrativa funktioner fortsätter. Målet är att öka effektiviteten för staden som helhet. För att minska behovet av fast personal vid idrottshallar utökar idrottsnämnden verksamheten med ambulerade tillsyn. Införandet

av Lisa-tid för timavlönade fortsätter som planerat och innebär en digitalisering av lönehanteringen och ger förutsättningar för en effektivare personalplanering. Miljö- och hälsoskyddsnämnden arbetar med ett antal LEAN-baserade projekt som syftar till en effektivare hantering av flera administrativa rutiner. Även servicenämnden arbetar med LEAN som metod för verksamhetsutveckling, ökat kundvärde och effektivisering. Med syftet att öka effektiviteten och minska kostnaderna för staden som helhet arbetar nämnden också kontinuerligt med att utveckla prismodeller för verksamheternas tjänster. Spånga-Tensta stadsdelsnämnd har använt sig utav ett arbete så kallat Rondellen för att tydliggöra, effektivisera och nyttomaximera verksamheternas processer.

En majoritet av stadens nämnder gör bedömningen att administrationens andel av de totala kostnaderna kommer att minska under året.

Indikator	Kf-mål	Utfall T1	Utfall T2	Bedömning/Kommentar
Administrationens andel av de totala kostnaderna	Minska	Ingen mätning gjord	Ingen mätning gjord	Helt
Andel invånare som anser att stadens verksamheter har en god service	48 %	Ingen mätning gjord	50 %	Helt

Stimulans för Stockholm

Sedan år 2009 har staden under en femårsperiod genomfört en extra satsning på nyproduktion, upprustning, energieffektivisering och trygghet genom Stimulans för Stockholm. Insatserna för upprustning har varit fokuserade till ytterstadsområden, skolor och äldreboenden. Stimulansprojekten har genomförts av bostadsbolagen, SISAB, Micasa Fastigheter och Stockholm Stads Parkering.

Bolagen har under perioden 2009 – 2013 använt 14,5 mdkr för stimulansinsatser. Satsningen på upprustningar och investeringar i det befintliga beståndet uppgår till 10,5 mdkr och resterande 4 mdkr avser nyproduktion. Under 2014 återstår vissa nyproduktionsprojekt hos bostadsbolagen som förskjutits i tiden. Årsprognosen pekar på investeringar i nyproduktion om 508 mnkr i projekt som kommer att generera cirka 1 150 lägenheter.

AB Familjebostäder är det enda bolag, som på grund av förskjutningar, har beviljats att genomföra resultatförda åtgärder även under 2014. Satsningen för året beräknas uppgå till cirka 18 mnkr. Åtgärderna omfattar energi, trygghet och upprustning.

AB Svenska Bostäder genomför särskilda insatser i Järvalyftet och Micasa Fastigheter har genomfört Äldrelyftet. Båda dessa satsningar påbörjades innan Stimulans för Stockholm, men har samordnats inom stimulansprogrammet. AB Svenska Bostäder räknar i år med upprustning inom Järvalyftet om 175 mnkr. Micasa Fastigheter bedömer att Äldrelyftet uppgår till 36 mnkr. Av dessa avser 10 mnkr kostnadsförda åtgärder och 26 mnkr investeringar.

Järvas fastigheter som byggdes under 1960-1970 talet ingår även i stadens satsning på miljöprofilområden. Som ett tydligt steg i denna riktning har AB Svenska Bostäder och AB Familjebostäder bl.a. installerat cirka 10 000 kvm solceller på hustak på Järva. Solcellsanläggningen invigdes i slutet av september.

Stadsutvecklingsprogrammen och upprustningsplanerna för centrumanläggningarna börjar också bli tydligare. Som ett exempel kan nämnas Rinkebystråket där AB Familjebostäder utvecklar både lokal service och lokaler för arbetsplatser. Under hösten kommer Kulturförvaltningen att flytta till lokaler utmed stråket.

Delårsbokslut och helårsprognos

Omvärlden

Dämpad global återhämtning

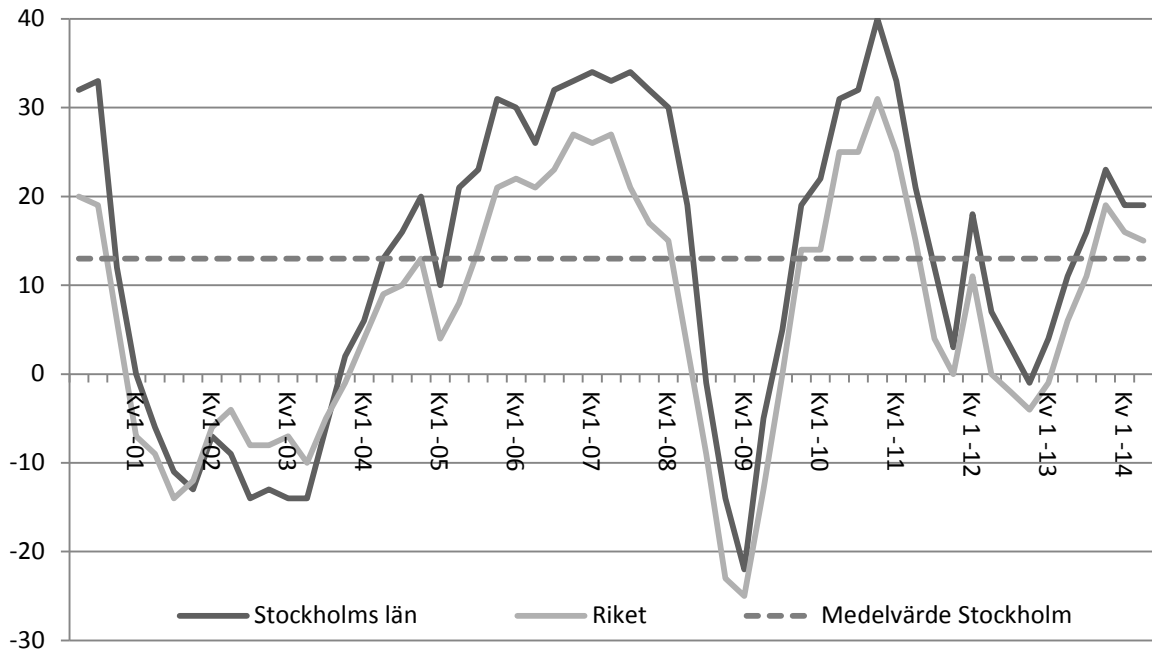
Under de första två kvartalen 2014 har tillväxten i världsekonomin varit dämpad. Framåtblickande konjunkturindikatorer tyder dock på en gradvis återhämtning under andra halvåret i år.

Förtroendeindikatorer från hushåll och företag visar på en starkare utveckling i framförallt USA. Även Sveriges ekonomi har utvecklats svagare än beräknat under det första halvåret. En svag efterfrågan i omvärlden dämpar exporten. Samtidigt har sysselsättningen utvecklats starkt. Sveriges kommuner och landsting prognostiserar att BNP-tillväxten kommer att uppgå till 2,1 procent i år och till 3,3 procent under 2015. Denna utveckling drivs av att både investeringar och export vänder upp när efterfrågan från omvärlden tar fart. En annan bidragande orsak är ökade investeringar i och med att bostadsbyggandet nu tydligt ökar. Den samlade bilden är dock fortfarande att den utdragna lågkonjunkturen fortsätter och återhämtningen i ekonomin dröjer.

Konjunkturen i Stockholm utvecklas samtidigt positivt.

Handelskammarens konjunkturindikator för Stockholms län visar på ett relativt gott stämningsläge i näringslivet. Både första och andra kvartalet år 2014 hamnar indikatorn på värdet 19, vilket kan jämföras med ett genomsnitt på 13 sedan år 2000. Undersökningen visar hur företag i olika branscher upplever nuläget och vad de har för förväntningar om den närmaste framtiden när det gäller ordergång, produktion och sysselsättning. Under de senaste åren har Stockholms näringsliv konsekvent utvecklats starkare i jämförelse med övriga riket.

Konjunkturindikator för Stockholms län t.o.m. kvartal 2, 2014

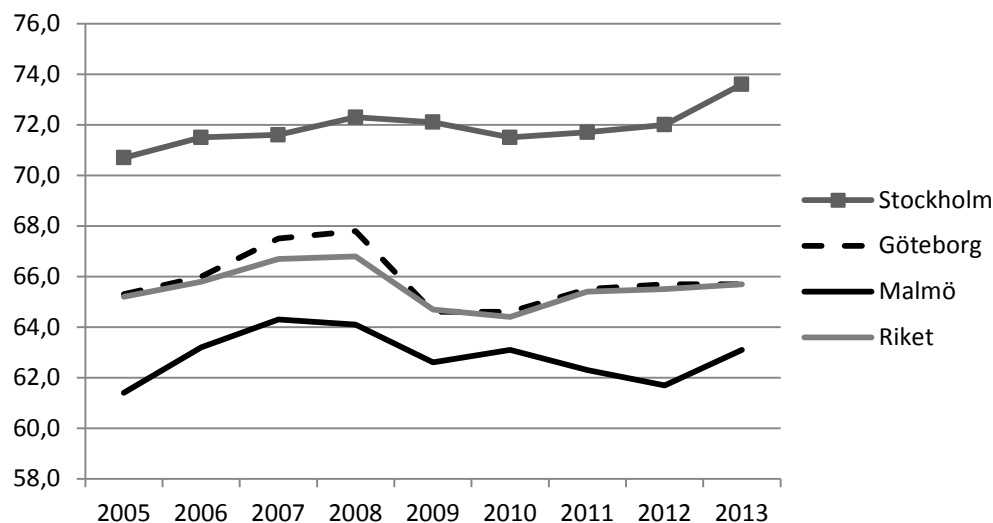
Källa: Stockholms Handelskammare och Konjunkturinstitutet

Arbetsmarknaden

Läget på Stockholms arbetsmarknad har även förstärkts. Andelen sysselsatta av befolkningen i åldern 15–74 år, den så kallade sysselsättningsgraden, visar på en tydligt uppåtgående trend. Sysselsättningsgraden är betydligt högre i Stockholm än i resten av landet och övriga storstadsregioner, vilket framgår av diagrammet nedan. Under de två första kvartalen 2014 har sysselsättningen fortsatt att växa.

Samtidigt växer arbetskraften i motsvarande omfattning som sysselsättningen och arbetslösheten ligger därför kvar på en oförändrad hög nivå. Arbetslösheten som andel av arbetskraften uppgick till 7,4 procent i Stockholms stad under andra kvartalet 2014, enligt SCB:s arbetskraftsundersökning. Motsvarande andel i riket är 8,7 procent.

Arbetsförmedlingens prognos för arbetsmarknaden i Stockholms län 2014 pekar dock på en minskande arbetslöshet de närmaste åren. Arbetsförmedlingen bedömer att den viktigaste arbetsmarknadspolitiska utmaningen för Stockholms län under 2014 är matchningen mellan arbetskraftens kompetens och arbetsgivarnas behov. Flera branscher upplever stora problem med att hitta kvalificerad arbetskraft.

Sysselsatta som andel av befolkningen 15-74 år, storstäder och riket

Källa: SCB

Befolkningen

Under de senaste två decennierna har stadens befolkning ökat med i genomsnitt cirka 1,3 procent per år. Under de senaste fem åren har ökningen varit kring 2 procent per år. Den starka befolkningstillväxten i Stockholms stad förväntas fortsätta, även om den på lång sikt inte förväntas ligga kvar på de senaste årens exceptionellt höga nivå.

I arbetet med Vision 2030 gjordes en prognos med bedömningen att befolkningen i Stockholms stad skulle uppgå till cirka 950 000 invånare år 2030. Denna utveckling kommer dock att vida överträffas. Stockholms befolkning växer kraftigt. Av den senaste prognosen framgår att befolkningen i Stockholms stad kommer att nå miljongränsen kring år 2020. Framför allt kommer andelen skolbarn och yngre pensionärer att öka, samtidigt som andelen av befolkningen i arbetsför ålder förväntas minska. Skillnaderna mellan olika stadsdelsnämndsområden kan dock variera kraftigt. Stadsdelsnämndsområden med mycket nybyggnation såsom Hägersten-Liljeholmen, Bromma och Östermalm är de som i antalet personer ökar mest, och i dessa stadsdelsnämndsområden ökar också den yngre delen av befolkningen mest.

Ekonomisk och finansiell analys

Redovisningen omfattar kommunkoncernen Stockholms stad. I kommunkoncernen ingår staden och de kommunala bolagen. Med de kommunala bolagen menas i huvudsak stadens majoritetsägda bolag som finns samlade i koncernen Stockholms Stadshus AB.

Stockholms Stadshus AB ägs av Stockholms stad och fungerar som en sammanhållande funktion för huvuddelen av stadens aktiebolag. För en mer utförlig beskrivning av aktiebolagen hänvisas till årsredovisningen för Stockholms Stadshus AB som kan beställas via www.stadshusab.se.

Under året har renhållningsverksamheten gått över i aktiebolagsform och utgör sedan halvårsskiftet Stockholm Vatten Avfall AB, som sorterar under Stockholm Vatten Holding AB, ett bolag i Stockholms Stadshus AB-koncernen. Stockholm Vatten VA AB har från halvårsskiftet tagit över ansvaret för stadens samtliga dagvattenanläggningar. Aktieinnehavet i AB Fortum Värme Holding samägt med Stockholms stad, har tidigare legat direkt i stadens ägo, men nu flyttats under Stockholms stadshus AB.

Om kommunkoncernen

I stadens bokslut ingår alla nämnder, det vill säga den i huvudsak skattefinansierade verksamheten, samt bokslutet för finansförvaltningen vilket bland annat omfattar stadens centrala finansiering. Den sammanställda redovisningen, som är den kommunala motsvarigheten till koncernredovisning, för kommunkoncernen Stockholms stad omfattar förutom stadens verksamhet även den verksamhet som bedrivs i aktiebolagsform. Syftet med den sammanställda redovisningen är att ge en helhetsbild av hela kommunkoncernens ekonomi och åtaganden.

Resultatposterna jämförs med motsvarande period föregående år, medan balansposterna jämförs med utfall per 31 december 2013.

Periodens resultat

I kommunkoncernens resultat ingår resultatet för staden, resultatet för koncernen Stockholms Stadshus AB samt resultatet för stadens övriga bolag som inte ingår i koncernen Stockholms Stadshus AB. Efter att koncerninterna mellanhavanden, inklusive utdelning, har eliminerats uppgår resultatet efter skatter och finansiellt resultat för kommunkoncernen till 3 478,1 mnkr (3 251,3).

Resultat per den 31 augusti för kommunkoncernen, mnkr

2014	2013	2012	2011	2010
3 478,1	3 251,3	3 962,8	2 375,5	6 158,0

Koncernen Stockholms Stadshus AB:s samlade resultat efter finansiellt resultat uppgår till 1 486,4 mnkr (1 644,9). Periodens resultat för koncernen Stockholms Stadshus AB består, liksom resultaten för de senaste åren, till stor del av realisationsvinster som genererats av bostadsbolagen vid försäljningar av fastigheter. Nivån

på dessa försäljningar var lägre än under föregående år. Koncernen Stockholms Stadshus AB:s dispositioner och skatt uppgår till 328,6 mnkr (352,0) och periodens resultat uppgår till 1 157,8 mnkr (1 292,9).

Avskrivningar

Avskrivningarna på anläggningstillgångar ökade med 215,4 mnkr under perioden och uppgår till 2 454,3,0 mnkr (2 238,9). Ökningen av avskrivningarna beror på att investeringsvolymerna i framförallt bostäder har legat på en hög nivå under de senare åren. Att avskrivningarna inte ökar mer trots de höga investeringsvolymerna beror främst på att investeringarna sker i pågående nyanläggningar som inte börjar skrivas av förrän de är helt färdigställda.

Finansiella intäkter och kostnader

Det finansiella resultatet för kommunkoncernen är negativt och uppgår till -394,9 mnkr (-548,6). Det finansiella resultatet har förbättrats under året främst beroende att föregående år fanns en ändrad diskonteringsränta för stadens pensionsåtaganden.

Kassaflödesanalys

I stort sett har hela kommunkoncernen gemensam hantering av finansiella flöden som administreras av staden. De kommunägda bolagen har antingen en fordran på eller en skuld till staden. Enligt finanspolicyn för kommunkoncernen Stockholms stad ska kommunkoncernens kassaflöden kvittas mot varandra och all extern lånefinansiering och placering ska ske centralt.

Balansräkning

Soliditet

Soliditeten visar det egna kapitalet i förhållande till balansomslutningen. Det egna kapitalet för kommunkoncernen har ökat med 7 740,4 mnkr och uppgår till 107 382,0 mnkr (99 641,6). Förändringen av det egna kapitalet är hänförlig till årsresultatet på 3 478,1 mnkr, minskat med extern lämnad utdelning på -0,1 mnkr, ändrade redovisningsprinciper på 3 716,9 mnkr samt förändring hänförlig till koncernen Stockholms Stadshus AB:s omräkning av föregående år till det nya regelverket BFNAR (2012:1) (K3) på 545,4 mnkr. Balansomslutningen uppgår till 158 544,8 mnkr (150 072,0). Detta medför en ökning av balansomslutningen på 8 472,8 mnkr.

Kommunkoncernens soliditet inklusive pensionsåtaganden uppgår till 56,4 procent (54,2). En långsiktigt stabil soliditet är bra för att ge kommunkoncernen en god betalningsförmåga på lång sikt och

därmed en god finansiell handlingsberedskap för framtiden.
 Nedanstående tabell visar soliditeten under perioden 2010-2014.

Soliditet för kommunkoncernen (inklusive pensionsåtaganden), procent

2014-08-31	2013	2012	2011	2010
56,4	54,2	54,9	54,5	59,2

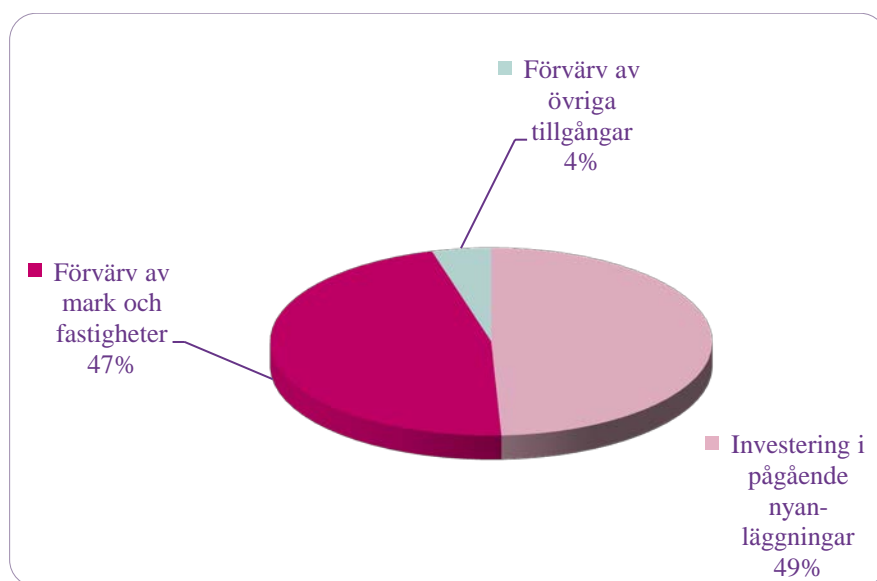
Investeringar

Kommunkoncernens bruttoinvesteringar ligger på en fortsatt hög nivå och uppgår under perioden till 8 794,8 mnkr, motsvarande period 2013 uppgick bruttoinvesteringarna till 6 835,6 mnkr. För helåret 2013 uppgick bruttoinvesteringarna till 12 379,2 mnkr.

Bruttoinvesteringarna för koncernen Stockholms Stadshus AB ligger också på en fortsatt hög nivå och uppgår under perioden till 4 932,6 mnkr (4 666,6). Helåret 2013 uppgick bruttoinvesteringarna till 8 112,0 mnkr för koncernen Stockholms Stadshus AB.

Diagrammet nedan ger en översikt över hur bruttoinvesteringarna för kommunkoncernen har fördelats under perioden.

Investeringarna består främst av nyproduktion av bostäder samt förvärv av mark och fastigheter. Med pågående nyanläggningar menas investeringar i anläggningstillgångar av väsentligt värde som är under uppförande, men ännu inte färdigställda.

Investeringar inom bolagskoncernen Stockholms stadshus AB

I årsprognosen beräknas den totala investeringsvolymen för bolagskoncernen uppgå till cirka 10,6 mdkr. Detta är närmare 2

mdkr högre än budget. Det främsta skälet till den utökade investeringsvolymen är SISAB:s förvärv av Campus Konradsberg under hösten 2014.

Investeringsprognosen för år 2014 för bostadsbolagen uppgår till 4,8 mdkr och ligger cirka 180 mnkr under den budgeterade investeringsvolymen. AB Svenska Bostäder visar en avvikelse på cirka 150 mnkr beroende på förskjutningar i nybyggnadsprojekt. Även AB Familjebostäder och AB Stockholmshem har avvikelser, orsakade av förskjutningar av projekt framåt i tiden, både avseende nyproduktion och ombyggnad.

Infrastrukturbolagen Stockholm Vatten, Stockholm Hamn och Stokab bedömer att investeringsvolymen kommer att uppgå till sammanlagt cirka 1,8 mdkr för år 2014. Det är cirka 200 mnkr högre än budget. Avvikelsen gäller främst Stockholm Vattens projekt, ”Stockholms framtida avloppsrening” och bolagets inkråmsförvärv av stadens avfallsverksamhet. Båda projekten beslutade kommunfullmäktige om i maj 2014. Stockholm Vatten räknar med att dessa projekt ökar investeringsvolymen med drygt 400 mnkr 2014. Stockholm Hamnar aviserar tidsförskjutningar i sina projekt med närmare 240 mnkr.

Micasa Fastigheter, SISAB, SGA Fastigheter, S:t Erik Markutveckling och Stockholm Parkering räknar med investeringar i fastigheter och anläggningar motsvarande cirka 4 mdkr för år 2014, vilket är en ökning med cirka 2 mdkr jämfört med budget. Micasa Fastigheters investeringsprognos är 165 mnkr lägre än budget, vilket beror på bolagets pågående arbete med den långsiktiga fastighetsplaneringen och stadens framtida behov av vård- och omsorgsboende.

Investeringarna i SISAB beräknas till 3,1 mdkr för helåret, vilket är 2 mdkr högre än budget. Utöver pågående projekt planerar SISAB att tillträda Campus Konradsberg den 9 oktober 2014 enligt beslut i kommunfullmäktige. Förvärvslikviden uppgår till 2 048 mnkr.

Investeringsprognosen för SGA Fastigheter bedöms till 149 mnkr, vilket är 29 mnkr högre än budget. Den högre investeringsprognosen förklaras av förskjutningar i projektet.

Stockholm Parkerings investeringarna beräknas för helåret uppgå till 152 mnkr, vilket är 43 mnkr lägre jämfört budget. Avvikelsen förklaras främst av försenad produktionsstart för de pågående projekten, Stigberget och Råcksta.

S:t Erik Markutveckling prognostiserar att investeringarna för helåret uppgår till 201 mnkr. Det är 107 mnkr högre än budget, och beror främst på ett förvärv av tomträtter i Söderort.

Finansiell verksamhet

Kommunkoncernens lånebehov tillgodoses genom en central upplåning. All extern lånefinansiering och placering hanteras centralt av Stockholms stads internbank. Internbanken har till uppgift att stödja kärnverksamheten och tillvarata skalfördelarna i den finansiella hanteringen. Detta uppnås bland annat genom ett gemensamt koncernkontosystem, som möjliggör att alla flöden nettas innan kommunen behöver vända sig mot den finansiella marknaden. På så sätt underlättas administrationen av de interna flödena samtidigt som det ger lägre totala finansieringskostnader.

Kommunkoncernen har en mycket hög kreditvärdighet, så kallad rating. Ratingen ska återspegla kommunkoncernens förmåga att infria sina betalningsåtaganden och finansiella skyldigheter på kort respektive lång sikt. Kreditbedömningen utförs av kreditvärderingsinstitutet Standard & Poor's som ger kommunkoncernen Stockholms stad högsta möjliga betyg för både den korta och långa upplåningen, A-1+ respektive AAA. Ratingen uppdateras årligen och bekräftades den 23 maj 2014. För investerare innebär denna rating att det är förknippat med mycket låg risk att låna ut pengar till Stockholms stad. Detta möjliggör att kommunkoncernen erhåller fortsatt förmånliga lånevillkor.

Finanspolicyn sätter ramarna

Finanspolicyn anger mål och riktlinjer för finansverksamheten inom kommunkoncernen samt identifierar de finansiella risker som kommunkoncernen är exponerad för och hur de ska hanteras.

Risker förenade med stadens finansiella verksamhet hänför sig huvudsakligen till kredit- och marknadsrisk. Det finns även andra risker såsom likviditetsrisk, finansieringsrisk och operativa risker. Kreditrisk är risken för att en motpart inte kan uppfylla sina betalningsförpliktelser gentemot kommunkoncernen. Kreditrisken mäts som kreditvärde per motpart eller instrument. Marknadsrisk definieras som risken för att förändringar av räntor, växelkurser och priser leder till en ofördelaktig förändring av värdet av tillgångar och skulder. Ränterisk uttrycks som målduration med ett tillåtet avvikelsetervall och en definierad ränteförfallostruktur. Finansieringsrisken är risken att vid kapitalförfall inte kunna återfinansiera förfallet eller endast lyckas låna till kraftigt ökade kostnader. Finansieringsrisken hanteras genom att kapitalförfallen, i möjligaste mån utifrån marknadsförutsättningar, sprids över tiden

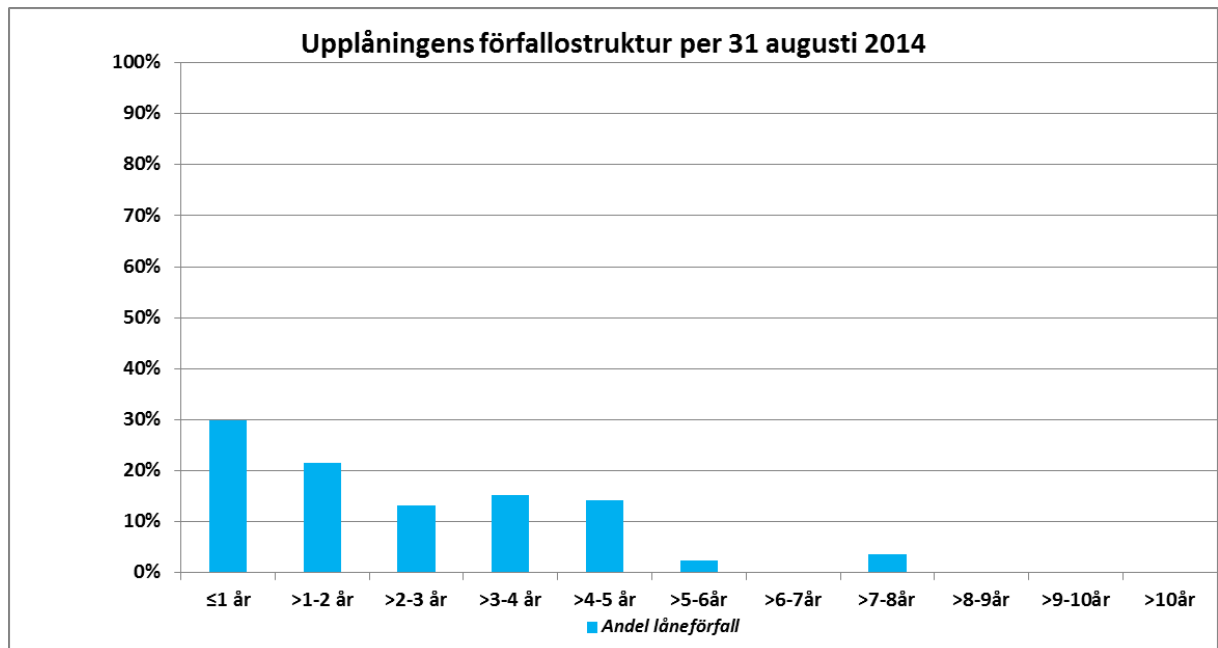
och genom en definierad kapitalförfalloprofil. För att minimera risken för oförutsett högre räntekostnader, orsakade av ränte- och valutaförändringar under löptiden för ingående lån i skuldportföljen, får Stockholms stad använda derivat.

Stockholms stad har valt att ha en sammanhållen central finansfunktion, internbanken, som hanterar de aggregerade riskerna, säkerställande av finansiering, likviditetshantering, bankrelationerna etc. En central hantering innebär även en minskad finansiell risk avseende ränterisk, finansieringsrisk, kreditrisk, operativ risk m.fl. och möjliggör för en bättre intern kontroll.

Riskerna följs upp löpande av en riskkontrollfunktion och rapporteras till kommunstyrelsen.

Kommunkoncernens upplåning

Kommunkoncernen Stockholms stad hade den 31 augusti 2014 en extern skuldportfölj om 21 713 mnkr (18 441,3). Den externa skuldportföljen har under perioden ökat med 3 271,7 mnkr. Ökningen i skuldportföljen beror på en fortsatt hög investeringsnivå i kommunkoncernen. Investeringarna består främst av byggnation av fler bostäder, publika anläggningar samt infrastrukturprojekt. Nettoskuldportföljen, d.v.s. bruttoskuld minus placeringar, var för kommunkoncernen 19 327 mnkr (16 752,5). Skuldförvaltningen för kommunkoncernen hanteras i två portföljer. En kort skuldportfölj, med löptid upp till och med fem år, som huvudsakligen hanterar interna och externa flöden för kommunkoncernen. En mindre andel av skuldförvaltningen (6,0 procent) utgörs av en lång skuldportfölj, med löptid från fem till och med tio år, som avser att hantera lång upplåning till kommunkoncernen.

Kommunkoncernen hanterar skuldförvaltningen effektivt inom de ramar som finns i enlighet med fastställd finanspolicy. För att bland annat uppnå detta lånar Stockholms stad med både fast och rörlig ränta på inhemsk och internationell lånemarknad. Stockholms stad arbetar även aktivt med att hantera förfallostrukturen och samarbetar med många olika motparter, vilket medför minskad refinansieringsrisk.

Valuta- och räntederivat uppgår per den 31 augusti till ett sammanlagt nominellt belopp brutto om 8 163 mnkr efter säkrad kurs. Enligt finanspolicyn får derivat ingås för att hantera uppkommen ränte- och valutarisk. Samtliga derivatinstrument utestående på balansdagen är säkringsinstrument med syfte att säkra ränte- och valutarisk för kommunkoncernens skuldportfölj. Den del av skuldportföljen som är i utländsk valuta är genom derivaten omvandlade till SEK och fast svensk ränta. Det ger en förutsägbarhet avseende valutarisk och räntekostnader, som bland annat underlättar för kommunkoncernens verksamhetsplanering. I analys av upplåningen används, om inte annat anges, belopp inklusive säkring med derivat i linje med säkringsredovisning. Utestående derivat omfattar terminer och swappar.

Kommunkoncernens externa skuldportfölj hade en genomsnittlig ränta på procent med räntesäkringar och årets räntekostnader är 342,5 mnkr. Den genomsnittliga räntebindningstiden för den externa skuldportföljen är 2,05 år.

Låneplanering och betalningsberedskap

Grunden för en god låneplanering är bra prognoser över koncernens kassaflöden. Bolagen och de största investerande nämnderna i kommunkoncernen upprättar både kortsiktiga och mer långsiktiga prognoser över sina kassaflöden. Dessa prognoser är en förutsättning för att kunna se till att upplåning och placering sker på lämpliga räntenivåer och löptider.

Kommunkoncernen lånar i huvudsak genom olika marknadsprogram direkt på den finansiella marknaden. Det sker genom att Stockholms stad ger ut certifikat (korta lån) och obligationer (långa lån). Marknadsprogram och utnyttjad andel per 31 augusti 2014 anges i nedan tabell.

Marknadsprogram	Rambelopp, lokal valuta	Utnyttjat, lokal valuta	Utnyttjat, SEK
Kommuncertifikat, KC, miljoner SEK	12 000	0	0
Euro commercial paper, ECP, miljoner USD	1 500	0	0
Medium term note, MTN, miljoner SEK	10 000	3 900	3 900
Euro medium term note, EMTN, miljoner EUR	5 000	1 763	16 166

Utöver lån via marknadsprogrammen sker upplåning hos Europeiska Investeringsbanken (EIB) via uppsatta låneramar för stadens delfinansiering av Norra Länken respektive Citybanan. Staden har 1 000 mnkr respektive 1 200 mnkr utestående via låneramen för Norra Länken respektive Citybanan.

Kommunkoncernen har extra betalningsberedskap i form av en checkräkningskredit om 3 000 mnkr samt ett kreditlöfte i form av ett syndikerat lån om 5 000 mnkr. Det syndikerade lånet har funnits tillgänglig enligt avtal med 2 500 mnkr från 27 november 2013 höjdes till 5 000 mnkr från 28 februari 2014.

Om staden

Periodens resultat

Resultatet för perioden, efter skatteintäkter och finansiellt resultat, uppgår till 3 280,7 mnkr (4 301,9). Totalt har skatteintäkter inklusive generella statsbidrag och utjämning ökat med 651,3 mnkr. Reavinsterna inklusive exploateringsintäkter uppgår till 1 406,1 mnkr. I likhet med år 2013 har premierna för avtalsgruppsjukförsäkringen och avgiftsbefrielseförsäkringen ej behövt erläggas.

Överskott inom nämndernas verksamhet samt en ej budgeterad efterutdelning om 450,0 mnkr från Stockholms Stadshus AB enligt § 5:1 i den nya allbolagslagsstiftningen bidrar till det positiva resultatet. Den budgeterade aktieutdelningen från Stockholms Stadshus AB på 1,0 mdkr kan om kommunfullmäktige så beslutar, helt eller delvis, återredovisas i samband med tertialrapport 2. I samband med tertialrapport 2 återredovisas 500 mnkr av den budgeterade aktieutdelningen från Stockholms Stadshus AB.

Efter ianspråktagande av tidigare års avsättningar och årets avsättningar uppgår årets resultat (förändring av eget kapital) till 3 603,0 mnkr (4 594,1). Resultatet justerat enligt kommunallagens krav på en ekonomi i balans, visar att staden uppfyller kravet då resultatet är positivt, och uppgår till 3 079,4 mnkr (3 887,5).

Resultat per den 31 augusti, mnkr

	2014	2013	2012	2011	2010
Resultat efter skatteintäkter och finansiellt resultat	3 280,7	4 301,9	3 418,7	1 884,0	2 588,3
Resultat förändring eget kapital	3 603,0	4 594,1	4 024,4	2 179,2	2 705,3
Periodens balanskravsresultat	3 079,4	3 887,5	3 333,9	2 163,8	2 471,6

Resultat per den 31 december, mnkr

	2014	2013	2012	2011	2010
Resultat efter skatteintäkter och finansiellt resultat	1 854,5*	3 597,7	2 617,3	1 136,8	1 761,8

* Prognos 2014

Periodens förändring av eget kapital

Från och med bokslutet 2013 har staden möjlighet att avsätta ett positivt resultat till en resultatutjämningsreserv, som kan förbrukas över en konjunkturcykel enligt de riktlinjer kommunfullmäktige antagit. En resultatutjämningsreserv ger staden handlingsberedskap vid konjunktursvängningar, så att tillfälliga svackor i skatteintäkterna, kan regleras med medel från resultatutjämningsreserven och därmed inte påverka verksamheterna.

Verksamhetens intäkter

Verksamhetens intäkter uppgår till 6 491,0 mnkr (6 408,6), vilket är en ökning med 82,4 mnkr eller 1,3 procent jämfört med föregående år. Det är främst statsbidragen som ökar, bland annat avseende karriärstjänster och bidrag till satsningar inom

matematikundervisning och yrkesintroduktion. Även flyktingbidragen ökar på grund av ett ökat antal flyktingar. Statsbidragen för maxtaxa minskar för 2014 på grund av nya beräkningsgrunder i samband med nytt system för den kommunalekonomiska utjämnningen.

Intäkterna för taxor och avgifter ökar, främst avgifter avseende parkering och felparkering. EU-bidragen har minskat pga att ett flertal stora EU-projekt har avslutats under 2013 och början av 2014.

Verksamhetens kostnader

Verksamhetens kostnader, exklusive avskrivningar, uppgår till 30 028,5 mnkr (29 007,1), vilket är en ökning med 1 021,4 mnkr eller 3,4 procent (2,2). Befolkningsökningen är fortsatt hög, nästan 16 000 personer vid halvårsskiftet jämfört med föregående år vid samma tillfälle.

Personalkostnader

Personalkostnaderna har ökat med 2,0 procent. Förändringen beror främst på årets lönerrevision.

I augusti uppgick antalet helårsarbetare till 39 392 (39 069). Detta är en ökning med 323 helårsarbetare eller 0,8 procent i jämförelse med augusti föregående år. Personalkostnaderna ökar, främst inom förskole- och skolbarnomsorgen, medan den minskar inom äldreomsorgen. Renhållningsverksamhetens överföring till bolagsform har endast marginellt påverkat antal årsarbetare, en minskning med knappt 40 årsarbetare. Kostnaderna för sjukfrånvaron första halvåret 2014 är i stort sett oförändrade i förhållande till samma period 2013. Premien för avtalsgruppsjukförsäkringen, som ingår i personalkostnaderna, har utgått 2014 liksom 2013 på grund av tidigare överuttag av avgifter.

Externa utförare

Kostnaderna för externa utförare uppgår till 11,0 mdkr (10,4) vilket är en kostnadsökning med 5,7 procent. För verksamhetsområdet äldreomsorg utförs cirka 65 procent av verksamheten av externa utförare och för verksamhetsområdena omsorg om funktionshindrade, utbildning gymnasieskolan, infrastruktur och affärsverksamhet är hälften eller mer än hälften av verksamheten utlagd på externa utförare.

Bidrag och transfereringar

Kostnaden för bidrag och transfereringar uppgår till 1 405,6 mnkr (1 473,9), vilket är en minskning med 4,6 procent jämfört med

föregående år. Ekonomiskt bistånd har minskat och uppgår till 637,5 mnkr (646,0). I ett tolv månadersperspektiv var antalet biståndshushåll 3,2 procent lägre i juli 2014 än 2013. Antalet biståndshushåll uppgick i juli till 9 490 (9 800) och av de vuxna biståndstagarna var 49 procent arbetslösa (50). Kostnaden för kommunalt vårdnadsbidrag uppgår till 13,8 mnkr. Även kostnaderna för bostadssociala bidrag och anhörigbidrag har gått ned. Hittills i år har 1 152 personer (1 238) fått ersättning via vårdnadsbidrag, vilket är en minskning med 86 personer jämfört med 2013. Kostnaderna för ersättning för personlig assistans har ökat med 9,4 mnkr till 245,6 mnkr.

Jämförelsestörande poster

För perioden uppgår jämförelsestörande intäkter till 1 406,1 mnkr (910,8) och jämförelsestörande kostnader till 214,8 mnkr (152,8). Intäkterna avser realisationsvinster vid försäljningar på 660,2 mnkr och exploateringsintäkter på 745,9 mnkr. Reavinsterna härrör framför allt från friköp av tomträtter. Försäljning av exploateringsfastigheter har bland annat gjorts i Hagastaden. Realisationsförluster vid försäljning av fastigheter och mark uppgår till 35,8 mnkr (0,8). Vid försäljning av exploateringsfastigheter redovisas från och med 2014 det bokförda värdet som en kostnad och hela försäljningsinkomsten som en intäkt i enlighet med gällande regler. Det bokförda värdet vid försäljningar av exploateringsfastigheter uppgick för perioden till 42,3 mnkr (1,0). Övriga jämförelsestörande kostnader är förbrukade medel för ytterstadssatsningen 55,2 mnkr, it-satsning 52,6 mnkr, e-tjänstprogrammet, 9,5 mnkr samt kompetensfonden, 19,4 mnkr. Dessa kostnader finansieras från tidigare års överskott enligt fullmäktigebeslut 2002, 2006, 2010, 2011 och 2012.

Avskrivningar

Periodens avskrivningar av anläggningstillgångar uppgår till 634,8 mnkr (582,3), en ökning om 52,5 mnkr. Avskrivningar enligt plan uppgår till 620,5 mnkr (581,2), nedskrivningar av värdet på anläggningstillgångar till 1,5 mnkr och utrangeringar till 12,7 mnkr. Den stora ökningen av planenliga avskrivningarna på 9,0 procent beror på en ökad investeringsvolym de senaste åren.

Skatter, statsbidrag och utjämning

Periodens skatteintäkter är beräknade till 24 947,1 mnkr (23 981,4) vilket är en ökning med 4,0 procent. Generella statsbidrag och utjämning uppgår till -230,1 mnkr (84,3). Ett förändrat utjämningsystem har trätt i kraft från och med 2014, som har störst effekt för Stockholms stad på kostnadsutjämningsbidraget. Under

2014 utgår ett införandebidrag om 555,8 mnkr, som mildrar effekterna av det nya systemet.

Stadens sammanlagda intäkter från skatter, statsbidrag och utjämnung har totalt ökat med 2,7 procent (2,8) att jämföra med en kostnadsökning inklusive avskrivningar på 3,6 procent (2,3).

Finansiella intäkter och kostnader

Det finansiella resultatet inkluderar räntenettet för staden samt övriga finansiella intäkter och kostnader. Stadens finansiella resultat uppgår till 2 176,3 mnkr (3 551,7), varav aktieutdelning från AB Fortum Värme Holding uppgår till 200,0 mnkr. Stockholms Stadshus AB har enligt allbolagslagstiftningen gjort en utdelning på 450,0 mnkr (1 900,0). Den nya lagen om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag innebär en möjlighet för staden att via en särskild utdelning finansiera projekt som främjar integration och social sammanhållning. Under 2014 har hittills 59,2 mnkr av årets och tidigare års utdelning tagits i anspråk för finansiering av denna typ av projekt.

Räntenettet för staden är positivt och uppgår till 304,7 mnkr (265,3). Staden hanterar bolagskoncernens upplåning mot ränta inklusive omkostnadsersättning. En ökad utlåning till bolagssidan kombinerat med att stadens eget upplåningsbehov hållits nere har givit ett ökat räntenetto. Under posten finansiella intäkter och kostnader redovisas årets kostnad för värdesäkring av pensionsskulden som uppgår till 69,9 mnkr (52,5 motsvarande period 2013 utöver förändringen hänförlig till RIPS-räntesänkningen 2013).

Övriga avsättningar

Periodens avsättning uppgår till 19,6 mnkr och utgörs av ej förbrukade medel från begravningsavgiften. Över- respektive underskott för begravningsverksamheten regleras mot en avsättning.

Renhållningsverksamhetens avsättning har minskats med 9,0 mnkr för att täcka underskott under första halvåret 2014. Resterande del av avsättningen, 33,6 mnkr, har överförts till det nybildade bolaget Stockholm Vatten Avfall AB.

För att kunna genomföra angelägna satsningar på väg- och spårtrafiken i Stockholm är staden medfinansierare i ett antal stora statliga infrastrukturprojekt. Till den nya tunnelbaneutbyggnaden, där stadens åtagande beräknas till 2 950,0 mnkr, har hittills under 2014 betalats ut 100,9 mnkr, till Citybanan 106,9 mnkr och

Lindhagens plan 31,8 mnkr. Kvarstående avsättningen för infrastrukturella projekt är 7 887,1 mnkr.

Ianspråktagande av övriga avsättningar har gjorts till förskoleutbyggnad med 52,4 mnkr, evidensbaserade projekt inom hemlöshet med 1,2 mnkr, satsningar på åtgärder för funktionshindrade 1,2 mnkr, utbyggnad äldreomsorg 4,9 mnkr.

Samtliga stadens avsättningar bedöms uppfylla gällande regler.

Kassaflödesanalys

Summan av årets kassaflöde är positivt och uppgår till 842,8 mnkr.

Kassaflödet från verksamheten består av periodens resultat exklusive reavinst/förluster och återläggning av ej likvidpåverkande poster i form av avskrivningar, avsättningar med mera. Från verksamheten uppgår kassaflödet till 3 030,6 mnkr (4 475,2). Den stora förändringen i förhållande till föregående år beror främst att utdelningen från den nya allbolagslagstiftningen minskat från 1,9 mdkr till 0,5 mdkr.

Kassaflödet från förändringen av kortfristiga fordringar/skulder samt lager är främst avhängigt av förändringar i fordringar/skulder gentemot stadens bolag. Förändringen är negativ för året, -3 340,1 mnkr, beroende på högre nettofordran på bolagen med 4 519,7 mnkr som motverkas av lägre förutbetalda kostnader och upplupna intäkter. Upplåningen har totalt ökat med 3 mdkr. Bolagen har genomfört stora investeringar under året samtidigt som försäljningsvolymen minskat, vilket ökat behovet av upplåning. Kassaflödet från stadens investeringsverksamhet är negativt, -676,7 mnkr. Investeringarna uppgår till 2 346,2 mnkr, och finansieras delvis av försäljningar på 1,7 mdkr. Utbetalning av bidrag till statlig infrastruktur bidrar till det negativa flödet med -239,6 mnkr.

Kassaflödet från finansieringsverksamheten är positivt främst beroende på en minskning av de långfristiga fordringarna, som till viss del förfaller inom ett år och är flyttade till kortfristiga fordringar. Flödet från den löpande verksamheten täcker stadens egna investeringsutgifter. De räntebärande nettotillgångarna uppgår till 14 486,3 mnkr. De har ökat med 1 448,1 mnkr under året.

Balansräkning

Stadens balansslutning har ökat med 4 532,5 mnkr till 117 341,0 mnkr (112 808,5). Fordran på bolagen har ökat med 3 881,0 mnkr medan stadens materiella anläggningstillgångar och exploateringsfastigheter har ökat med 1 369,9 mnkr. För att möta

bolagens lånebehov har den kort- och långfristiga upplåningen ökat med 3 341,0 mnkr. Stadens investeringsutgifter täcks under perioden av medel från verksamheten. Resultatet har minskat upplåningsbehovet generellt.

Tillgångar

Anläggningstillgångarna har ökat med 1 170,2 mnkr och uppgår till 63 514,0 mnkr (62 343,8). Ökningen är främst hänförlig till nyinvesteringar. Stadens fordran på Fortum Oyj förfaller till betalning 2015 och är därför klassificerad som kortfristig fordran vilket minskar anläggningstillgångarna med 1 667,0 mnkr. Renhållningsverksamhetens bolagisering har inneburit att anläggningar till ett värde av 127,5 mnkr övertagits av det nya bolaget. Investeringarna uppgår till 2 346,2 mnkr, av- och nedskrivningar till 634,8 mnkr och det bokförda värdet vid försäljningar till 351,0 mnkr. Investeringsvolymen är därmed på samma nivå som föregående år, 2 340,0 mnkr. Investeringar sker främst i bostadsbyggande, där Hagastaden är det största objektet och infrastruktur, där byggandet av Värtapiren och nya Slussen tar mest medel i anspråk. En omklassificering av exploateringsfastigheter med 1 481,0 mnkr från omsättnings- till anläggningstillgångar har gjorts under året på grund av att dessa fastigheter ej längre planeras att säljas. Investeringsinkomster i form av avgifter och bidrag bruttoredo visas vid aktiveringen, så att inkomsterna skuldförs och intäktsredovisas i takt med en anläggnings förbrukning. Dessa investeringsinkomster uppgår hittills i år till 12,1 mnkr (10,2).

Omsättningstillgångarna har ökat med 3 362,3 mnkr och uppgår till 53 827,0 mnkr (50 464,7). Den största förändringen är bolagens ökade upplåningsbehov beroende på en fortsatt hög investeringsvolym främst avseende bostäder. Stadens fordran på bolagen har under året ökat med 3 881,0 mnkr. Exploateringsfastigheter har minskat till 1 135,0 mnkr (2 616,0). Vid balanstillfället uppgick stadens likvida tillgångar till 712,7 mnkr (4,8). De likvida tillgångarna parerar upplåningsbehov och nivån påverkas av aktuell ränta.

Eget kapital och skulder

Det egna kapitalet har ökat med 3 603,0 mnkr till 60 235,9 mnkr (56 632,8) till följd av årets resultat. I enlighet med beslut i kommunfullmäktige 2002, 2006, 2010, 2011 och 2012 om disposition av eget kapital har sammanlagt under året disponerats 136,6 mnkr. Dessa redovisas under jämförelsestörande kostnader.

Långfristiga skulder har endast ökat marginellt med 385,8 mnkr till 15 973,1 mnkr (15 587,3). Det ökade lånebehovet framgår av ökad kortfristig del av upplåningen. Lån, som förfaller till betalning inom ett år klassificeras som kortfristiga lån. Bland långfristiga skulder ingår Stockholms stads åtagande i projektet avseende strömförsörjning, Stockholms Ström, med 656,2 mnkr. Utbetalning till projektet på 258,0 mnkr inom ett år är klassificerad som kortfristig skuld.

Kortfristiga skulder ökar med 660,5 mnkr till 27 553,7 mnkr (26 893,2). Den kortfristiga delen av stadens långfristiga lån har ökat med 2 955,2 mnkr. Staden hade vid balansstillfället inga certifikatlån. Stadens skulder till koncernföretag har minskat med 638,6 mnkr. Likviditeten hos i koncernens ingående bolag används för att minska det externa lånebehovet.

Soliditet

Soliditeten visar det egna kapitalet i förhållande till balansomslutningen. Måttet redovisas inklusive stadens ansvarsförbindelse avseende pensionsåtaganden. Soliditeten per den 31 augusti 2014 uppgår till 36,0 procent (34,0). Ökningen i förhållande till årsskiftet beror främst på det positiva resultatet men även på att ansvarsförbindelsen minskat med 360,5 mnkr. Den ökade balansomslutningen, främst beroende på en ökad upplåning till stadens bolag, minskar effekten. Eget kapital uppgår till 60 235,9 mnkr (56 632,8 mnkr). Ökningen på 3 603,0 mnkr innebär ett minskat behov av upplåning.

Pensioner

Pensionskulden för perioden redovisas i balansräkningen med totalt 5 095,2 mnkr, inklusive särskild löneskatt. Pensionsavsättningarna har under perioden ökat med 205,5 mnkr, en relativt måttlig skuldförändring, delvis beroende på den skuldnivåhöjning, som en höjd RIPS-ränta medförde 2013. Beräkningen av pensionskulden bygger på Sveriges Kommuner och Landstings riktlinjer, RIPS07. Grunden för beräkningar är pensionsavtalet KAP-KL. Avtalet ersattes 2014-01-01 för anställda födda 1986 och senare av ett nytt avtal AKAP-KL. Det nya avtalet innebär ett helt avgiftsbaserat system. Effekterna på skuldförändringen och pensionsavgifterna är inledningsvis marginella. Lokala pensionsbestämmelser utöver det kommunala pensionsavtalet är inlagda i pensionskulden.

Pensionskulden intjänad till och med 1997 utgör en ansvarsförbindelse i stadens bokslut och uppgår till 17 969,9 mnkr

inklusive särskild löneskatt. Redovisningen, av denna del av pensionsskulden som ansvarsförbindelse, sker enligt den så kallade blandmodellen. Denna innebär att en del av stadens skulder ej redovisas i balansräkningen, som därmed visar en mer positiv bild av den ekonomiska ställningen. Pensionsskulden intjänad till och med 1997 har minskat något med 360,5 mnkr jämfört med årsskiftet. Den upplupna pensionsavgiften och upplupen löneskatt redovisas som kortfristig skuld och uppgår sammanlagt till 505,3 mnkr.

Leasingavtal

Värdet för stadens framtida åtagande för operationell leasing uppgår till 7 213,4 mnkr, varav 64 % (4 613,1 mnkr) avser avtal med stadens bolag. Samtliga redovisade operationella leasingavtal avser lokaler. Avtalen med externa hyresvärdar är spridda över ett stort antal hyresvärdar, varför risken bedöms som låg. Endast ej uppsägningsbara leasingavtal med en avtalstid som överstiger tre år redovisas. Avtalen med Skolfastigheter i Stockholm AB är uppsägningsbara och ingår ej i redovisningen. Avtalen med Micasa Fastigheter i Stockholm AB är uppsägningsbara, men till en väsentlig kostnad för staden varför det bedömts att de ska ingå i redovisningen.

Försäljningar

Stadens försäljningsinkomster från materiella anläggningstillgångar uppgår under året till 1 011,3 mnkr vilket medfört en realisationsvinst för staden på 660,3 mnkr och en reaförlust på 35,8 mnkr. Försäljningarna avser främst friköp av tomträttsmark men här ingår även den försäljning av renhållningsverksamhetens tillgångar till bokfört värde, som skett i samband med bolagiseringen av verksamheten. Exploateringstillgångar, främst i Hagastaden, har sålts till ett värde av 745,9 mnkr vilket innebär en nettointäkt för staden på 703,6 mnkr.

Investeringar

Stadens investeringar under perioden uppgår till 2 346,2 mnkr (2 340,0), vilket är helt i nivå med föregående år samma period. Investeringsinkomsten för året uppgår till 12,1 mnkr (10,2).

Helårsprognosen för investeringsutgifterna netto 2014 uppgår till 5 059,6 mnkr inklusive central medelsreserv 4, vilket är 1 043,3 mnkr lägre än budgeterat. Avvikelsen förklaras i huvudsak av förskjutning framåt i tiden för flera projekt.

Medfinansiering tertialrapport 2

Stadens åtagande för medfinansiering av utbyggnad av tunnelbanan uppgår till 2 950,0 mnkr i 2013 års prisnivå. Utbetalningarna under 2014 beräknas enligt överenskommelsen uppgå till 260,0 mnkr. Övriga projekt som pågår är Norra Länken, Citybanan, Trafikplats Lindhagensgatan samt överdäckning av E18 vid Tensta och Rinkeby. Totalt beräknas stadens utbetalningar till medfinansiering uppgå till cirka 500,0 mnkr 2014.

Efterutdelning enligt lag om allmännyttiga bostadsaktiebolag.

Den nya lagen om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag innebär en möjlighet för staden att via en särskild utdelning finansiera projekt inom ramen för stadens bostadsförsörjningsansvar, inom vilka åtgärder som främjar integration och social sammanhållning kommer att genomföras. Den särskilda utdelningen uppgår till 450,0 mnkr 2014. Utdelningen har öronmärkts för projekt inom kommunfullmäktiges långsiktiga visioner Järvalyftet och Söderortsvisionen, men även för finansiering av projekt i andra prioriterade områden i ytterstaden. Många av de projekt för vilka medel öronmärkts befinner sig i planeringsfasen. Finansieringsbehovet kommer att öka under kommande år när projekten genomförs. Under 2014 har hittills 59,2 mnkr tagits i anspråk för finansiering av bland annat projekten Rinkeby Allé, Rinkebyterassen och Rinkebystråket inom Järvalyftet, förnyelse av Älvsjö centrum och bostadsprojektet Johannelund vid Lövstavägen i västerort.

Ansvars- och borgensförbindelser

Stadens åtagande avseende borgen och ansvarsförbindelser uppgår till 672,3 mnkr, en minskning med 120,6 mnkr. Borgensåtagandet avser dels ideella föreningar dels stiftelser eller bolag. Staden har även gått i borgen för pensionsutfästelser för stadens majoritetsägda bolag samt till vissa stiftelser. Större delen av dessa pensionsutfästelser har bortförsäkrats till S:t Erik Livförsäkring AB. Den samlade risken för stadens borgensåtagande bedöms som låg.

Transparensdirektivet

Lagen om insyn i vissa finansiella förbindelser med mera ställer vissa krav på redovisning i offentliga företag, genom krav på öppen och separat redovisning. Syftet med lagen är att implementera EU-kommissionens direktiv 08/723/EEG i svensk lag (transparensdirektivet) för att motverka otillbörlig konkurrens.

Lagen omfattar offentliga företag där staten, kommuner eller landsting har ett direkt eller indirekt dominerande inflytande genom ägande, finansiell medverkan eller genom de regler som gäller för

företaget. Även ekonomisk eller kommersiell verksamhet som drivs i förvaltningsform kan omfattas av begreppet.

Enligt lagen ska offentliga företag som har en årlig nettoomsättning överstigande 40 miljoner euro under vart och ett av de två senaste räkenskapsåren tillämpa bestämmelserna om öppen redovisning.

De bolag som omfattas av direktivet och uppgiftsskyldigheten är Stockholms Hamn AB, STOKAB och Stockholms Stads Parkerings AB. Inom staden bedrivs ekonomisk verksamhet av enheten för redovisning och finansstrategi, stadsledningskontorets finansavdelning. All upp- och utlåning till stadens bolag sker genom denna enhet. Samtliga bolag erbjuds upplåning och placering med villkor motsvarande kommunkoncernens externa finansieringskostnad med utrymme för eventuell omkostnadsersättning. Inga kapitaltillskott, amorteringsfria lån eller förlustbidrag lämnas.

Uppföljning av resultatbudget och resultatprognos

Resultatprognos

I budget 2014 har förutsatts att inga nämnder begär tilläggsanslag för den löpande verksamheten under året. Helårsprognosen för 2014 års resultat jämfört med budget visar efter tillstyrkta budgetjusteringar och övriga korrigeringar ett överskott på 1 983,4 mnkr.

Resultatprognos

Prognostiserad avvikelse redovisas före resultatdispositioner

Avvikelser Budget - prognos helårsutfall mnkr	T2 2014		
	Budget efter SLK's justeringar	Prognos	Avvikelse
Verksamhetens intäkter	12 115,9	12 305,4	189,5
Verksamhetens kostnader (-)	-47 838,8	-47 938,6	-99,8
Avskrivningar (-)	-893,3	-915,2	-21,9
Central medelsreserv (-)			
Oförutsedda behov	-239,5	-214,7	24,8
Prestationsreserv	-594,7	-594,7	0,0
Anslag pensioner/arbetsgivaravgifter (-)	-733,6	-654,2	79,4
Disposition av eget kapital	0,0	136,6	136,6
Verksamhetens nettokostnader	-38 184,0	-37 875,4	308,6
Skatter	37 029,0	37 289,6	260,6
Begravningsavgift	139,1	139,5	0,4
Inkomstutjämning	-1 407,9	-1 394,9	13,0
Kostnadsutjämning	-4,8	78,9	83,7
Regleringspost	194,5	208,0	13,5
Införandebidrag	600,3	555,8	-44,5
Fastighetsavgift	1 071,8	1 073,7	1,9
LSS-utjämning	-858,5	-871,1	-12,6
Finansiellt resultat exklusive utdelning	216,0	311,5	95,5
Utdelning Stockholm Stadshus AB	1 000,0	950,1	-49,9
Utdelning AB Fortum Värme Holding	200,0	200,0	0,0
Realisationsvinster	0,0	1 402,9	1 402,9
Realisationsförluster	0,0	-77,5	-77,5
Disposition/avsättning begravningsfond	4,6	-7,7	-12,3
Disposition/avsättning renhållningsfond	0,0	0,0	0,0
Summa finansiering nettokostnader	38 184,1	39 858,8	1 674,7
Avvikelse året	0,1	1 983,4	1 983,3

Uppföljning av nämndernas budget och prognos

Mnkr	KS Budget efter SLK:s justeringar	Prognos på årsutfall efter SLK:s korrigerig	Awikelse före resultat- dispositioner	Awikelse efter resultat- dispositioner	Prognos awikelse Investeringsplan
Kommunstyrelsen	-1 454,1	-1 405,1	49,0	49,0	0,0
Revisorskollegiet	-27,7	-25,6	2,1	2,1	0,0
Servicenämnden	0,0	-3,6	-3,6	0,0	0,0
Valnämnden	-52,3	-52,3	0,0	0,0	0,0
Stadsdelsnämnderna	-18 668,4	-18 693,5	-25,1	0,0	11,0
Arbetsmarknadsnämnden	-804,9	-804,9	0,0	0,0	-0,2
Exploateringsnämnden	1 136,0	1 136,0	0,0	0,0	600,0
Fastighetsnämnden	114,1	122,4	8,3	8,3	406,0
Idrottsnämnden	-587,7	-585,4	2,3	5,2	0,0
Kulturnämnden: kulturförvaltningen	-814,0	-814,0	0,0	0,0	25,0
Kulturnämnden: stadsarkivet	-49,1	-49,1	0,0	0,0	0,0
Kyrkogårdsnämnden	-143,9	-131,6	12,3	12,3	0,0
Miljö- och hälsoskyddsnämnden	-85,1	-83,2	1,9	1,9	0,0
Socialnämnden	-775,4	-765,9	9,5	9,0	0,0
Stadsbyggnadsnämnden	-164,7	-171,7	-7,0	-7,0	-1,0
Trafiknämnden	-791,7	-719,8	71,9	71,9	7,0
Utbildningsnämnden	-14 675,8	-14 669,4	6,4	0,0	0,0
Äldrenämnden	-162,9	-162,9	0,0	0,0	-4,5
Överförmyndarnämnden	-35,9	-35,8	0,1	0,1	0,0
Summa nämnder	-38 043,5	-37 915,5	128,0	152,8	1 043,3

Nämnderna prognostiserar efter tillstyrkta budgetjusteringar och övriga korrigeringar ett överskott jämfört med budget med 128,0 mnkr. Efter överföring av resultatenheternas resultat prognostiseras ett överskott på 152,8 mnkr.

Beräknad överföring av resultatenheternas resultat till 2014

Nämndernas överförda överskott från 2013 till 2014 uppgick till 408,0 mnkr. I tertialrapport 2 har nämnderna beräknat överföra ett nettoöverskott på 383,3 mnkr till 2014, varav stadsdelsnämnderna 201,5 mnkr.

Mnkr	KS budget efter SLK's justeringar	Bokfört för perioden	Prognos på årsutfall efter SLK:s korrigering	Avvikelse före resultat- dispositioner	Avvikelse efter resultat- dispositioner	Prognos avvikelse <i>Investeringsplan</i>
Stadsdelsnämnd Rinkeby-Kista	-1 363,2	-878,9	-1 358,0	5,2	3,5	2,3
Stadsdelsnämnd Spånga-Tensta	-1 031,8	-671,9	-1 030,5	1,3	0,5	0,0
Stadsdelsnämnd Hässelby-Vällingby	-1 631,4	-1 069,6	-1 636,5	-5,1	0,0	0,0
Stadsdelsnämnd Bromma	-1 326,4	-868,8	-1 333,8	-7,4	0,0	3,5
Stadsdelsnämnd Kungsholmen	-1 071,1	-714,8	-1 071,1	0,0	-5,4	0,0
Stadsdelsnämnd Normalm	-1 029,6	-669,5	-1 029,3	0,3	5,2	1,5
Stadsdelsnämnd Östermalm	-1 218,1	-799,6	-1 213,5	4,6	6,8	0,4
Stadsdelsnämnd Södermalm	-2 102,0	-1 367,4	-2 102,0	0,0	0,0	2,0
Stadsdelsnämnd Enskede-Årsta-Vantör	-2 158,1	-1 423,8	-2 163,2	-5,1	0,5	0,0
Stadsdelsnämnd Skarpnäck	-1 025,4	-682,2	-1 028,3	-2,9	0,0	0,0
Stadsdelsnämnd Farsta	-1 408,6	-938,6	-1 413,6	-5,0	-5,0	0,0
Stadsdelsnämnd Älvsjö	-546,5	-360,6	-548,1	-1,5	0,0	0,3
Stadsdelsnämnd Hägersten-Liljeholmen	-1 700,2	-1 148,9	-1 705,4	-5,2	0,0	0,0
Stadsdelsnämnd Skärholmen	-1 056,0	-693,6	-1 060,2	-4,2	-6,0	1,0
Summa stadsdelsnämnder	-18 668,4	-12 288,3	-18 693,5	-25,1	0,0	11,0

Mnkr	KS budget efter SLK's justeringar	Bokfört för perioden	Prognos på årsutfall efter SLK:s korrigering	Avvikelse före resultat- dispositioner	Avvikelse efter resultat- dispositioner
Nämnd- och förvaltningsadministration	-560,7	-344,1	-521,5	39,2	39,2
Individ- och familjeomsorg	-1 803,1	-1 188,9	-1 809,1	-6,0	-5,9
varav socialpsykiatri	-467,1	-314,1	-474,9	-7,8	-8,1
Stadsmiljöverksamhet	-212,2	-135,4	-205,9	6,3	6,3
avskrivningar	-47,0	-30,3	-46,9	0,1	0,1
internräntor	-20,0	-13,4	-20,5	-0,5	-0,5
Förskoleverksamhet	-4 445,3	-2 799,4	-4 423,3	22,0	43,7
Äldreomsorg	-6 732,7	-4 557,4	-6 853,1	-120,4	-113,6
Stöd och service till personer med funktionsnedsättning	-3 235,0	-2 142,6	-3 270,0	-35,0	-38,6
Barn, kultur och fritid	-301,8	-173,5	-284,1	17,7	17,9
Arbetsmarknadsåtgärder	-84,7	-54,7	-83,6	1,1	1,1
Ekonomiskt bistånd	-1 166,9	-754,2	-1 166,1	0,8	0,8
varav handläggning	-283,9	-184,1	-284,0	-0,1	-0,1
Övrig verksamhet	-59,1	-3,2	-9,5	49,6	49,6
Summa verksamheter	-18 668,4	-12 197,1	-18 693,5	-25,1	0,0

Nedan kommenteras ekonomiska prognoser per verksamhetsområde. Vidare kommenteras de nämnder som prognostiserar större avvikelser än +/- 1 procent mot nämndens budget eller där det finns andra skäl för kommentarer. Nämnder som prognostiserar underskott uppmanas att vidta åtgärder för en ekonomi i balans inför bokslut 2014.

Individ- och familjeomsorg inklusive socialpsykiatri
Prognosen visar ett underskott på 5,9 mnkr efter resultatdispositioner. Åtta stadsdelsnämnder prognostiserar överskott och sex stadsdelsnämnder prognostiserar underskott. Störst underskott prognostiserar Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsnämnd med 10,7 mnkr samt Bromma stadsdelsnämnd med 8,1 mnkr. Underskotten beror främst på ökade kostnader för placeringar av barn och unga i HVB-hem, jourhem och familjehem.

Stadsledningskontoret uppmanar berörda nämnder att vidta aktiviteter för att uppnå en ekonomi i balans inom verksamhetsområdet.

Stadsmiljöverksamhet

Prognosen visar ett överskott på 6,3 mnkr efter resultatdispositioner, vilket motsvarar cirka 3,0 procent av nettobudgeten. Åtta stadsdelsnämnder prognostiserar överskott och resterande stadsdelsnämnder prognostiserar ingen avvikelse mot budget. Störst överskott prognostiserar Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsnämnd med 2,3 mnkr.

Förskola

Prognosen visar ett överskott på 43,7 mnkr efter resultatdispositioner. 10 nämnder prognostiserar överskott, 2 nämnder prognostiserar underskott och resterande nämnder ingen avvikelse mot budget. Södermalms stadsdelsnämnd prognostiserar ett underskott med 2,5 mnkr och Norrmalms stadsdelsnämnd med 0,5 mnkr.

Äldreomsorg

Prognosen visar ett underskott på 113,6 mnkr efter resultatdispositioner, vilket motsvarar cirka 1,7 procent av nettobudgeten. En stadsdelsnämnd prognostiserar överskott, tolv stadsdelsnämnder prognostiserar underskott och en nämnd ett nollresultat. Den enda nämnd som prognostiserar överskott är Älvsjö stadsdelsnämnd med 8,1 mnkr. Största underskotten visar Farsta stadsdelsnämnd med 26,8 mnkr och Skärholmens stadsdelsnämnd med 21,3 mnkr. Även Rinkeby-Kista och Hässelby-Vällingby visar stora underskott.

Det nya ersättningssystemet inom hemtjänsten började gälla från den 1 januari 2014, men ett tidsredovisningssystem införs successivt under våren. Det råder osäkerhet hur utförarnas debiteringsgrad kommer att förändras när detta system är i drift. Detta har inneburit att nämnderna gjort olika antaganden hur denna förändring kommer att påverka dem ekonomiskt. Det bör dock nämnas att i tertialrapport 2 fördelas 47,0 mnkr till stadsdelsnämnderna för merkostnader som uppstått i samband med införandet av detta tidsredovisningssystem. Detta tillskott har nämnderna inkluderat i tertialrapport 2. Den viktigaste anledningen till underskotten, särskilt för de nämnder som har stora underskott, är att kostnaden för vård- och omsorgsboende överstiger det antal platser som budgeterats. Ett antal nämnder har också merkostnader för tomma servicehusplatser.

Stadsledningskontoret uppmanar berörda nämnder att vidta aktiviteter för att uppnå en ekonomi i balans inom verksamhetsområdet.

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Prognosen visar ett underskott på 38,6 mnkr efter resultatdispositioner, vilket motsvarar cirka 0,8 procent av nettobudgeten. Fem stadsdelsnämnder prognostiserar överskott och nio stadsdelsnämnder prognostiserar underskott. Störst överskott prognostiserar Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd med 2,3 mnkr. Största underskotten visar Kungsholmens stadsdelsnämnd med 6,3 mnkr och Skarpnäck stadsdelsnämnd med 5,5 mnkr.

Det finns främst två anledningar till underskotten. Dels betalar nämnderna för dyra placeringar i boenden som inte är anslutna till LOV, dels har insatser enligt socialtjänstlagen och turbundna resor ökat.

Stadsledningskontoret uppmanar berörda nämnder att vidta aktiviteter för att uppnå en ekonomi i balans inom verksamhetsområdet.

Barn, kultur och fritid

Prognosen visar ett överskott om 17,9 mnkr efter resultatdispositioner, vilket motsvarar cirka 5,9 procent av nettobudgeten. Nio stadsdelsnämnder redovisar ett överskott och en stadsdelsnämnd prognostiserar underskott, resterande stadsdelsnämnder prognostiserar ingen avvikelse mot budget. Störst överskott prognostiserar Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd med 4,2 mnkr. Överskottet beror på att ett nytt avtal avseende fritidsgårdar trädde i kraft först efter sommaren och därutöver har kostnader för fältassistenter varit lägre än budgeterat. Detta med anledning av att nyrekryteringar tagit längre tid än planerat.

Arbetsmarknadsåtgärder

Prognosen visar ett underskott på 1,1 mnkr efter resultatdispositioner. Två stadsdelsnämnder prognostiserar överskott och fem nämnder prognostiserar underskott, resterande nämnder prognostiserar ingen avvikelse mot budget. Störst underskott prognostiserar Enskede-Årsta-Vantör med 0,7 mnkr.

Ekonomiskt bistånd

Prognosen visar ett underskott på 0,8 mnkr efter resultatdispositioner. Sju stadsdelsnämnder prognostiserar överskott och fyra nämnder prognostiserar underskott, resterande nämnder prognostiserar ingen avvikelse mot budget. Största underskott

prognostiserar Farsta med 6,4 mnkr samt Skärholmen med 5,6 mnkr.

Exploateringsnämnden

Exploateringsnämnden prognostiserar totalt sett en budget i balans. Ett underskott avseende tomträttsintäkter om 95 mnkr kompenseras av lägre kostnader för avskrivningar och kapitalkostnader.

Under 2014 har nya principer för redovisning av exploateringsintäkter och -kostnader införts i Stockholms stad. Exploateringsnämnden ska i samband med tertialrapport 1 och 2 samt i bokslut redovisa dessa som avvikelser i driftbudgeten. Budgetmässigt är dessa poster kopplade till investeringsbudgeten, då beslut om försäljning i samband med exploatering har ett direkt samband med investeringsutgifterna. Då försäljning realiseras under innevarande år redovisas kostnad och intäkt som en omslutningsförändring i resultaträkningen. I linje med att staden inte budgeterar reavinster budgeteras inte heller omslutningsförändringen. I enlighet med dessa principer prognostiserar exploateringsnämnden en avvikelse vad gäller exploateringsintäkter och motsvarande exploateringskostnader om 100 mnkr.

Fastighetsnämnden

Fastighetsnämndens avkastningskrav för 2014 prognostiseras att öka med 8,1 mnkr jämfört med budget 2014, varav 2,3 mnkr till följd av lägre kostnader för åtgärder i naturreservat som nämnden tidigare erhållit extra medel för genom minskat avkastningskrav. Den övriga prognostiserade förändringen i avkastningskravet beror bland annat på att det finns en avräkning mot nämndens kreditivräntekostnad. Genom att kapitalkostnaderna har minskat pga förseningar i projekt prognostiseras en minskad nettokostnad (överskott) om 9,1 mnkr. Mot det prognostiserade ökade avkastningskravet om 8,1 mnkr blir överskottet 1 mnkr för nämndens egna fria kapital.

Nämnden måste ha en bättre styrning av verksamheten. Bland annat har nämnden sökt och erhållit särskilt avsatta medel för åtgärder i naturreservat som till del nu återlämnas, vilket inte är acceptabelt.

Idrottsnämnden

Idrottsnämnden prognostiserar ett överskott om 5,2 mnkr. I tertialrapport 2 har idrottsnämnden begärt budgetjustering för citybadplats samt projektledning och genomförande av Eurogames. Citybadplatsen har finansierats med hjälp av nämndens investeringsbudget varför nämnden kommer att uppvisa en

avvikelse på resultatet om inte budgetjustering sker.

Stadsledningskontoret menar dock att budgetjustering i detta fall inte behöver göras eftersom tidigare erhållna medel för citybad nu i stället kan användas för genomförande av Eurogames. Nämndens begärda budgetjustering (0,5 mnkr) avseende projektledning beviljas dock. Vad gäller nämndens minskade kostnader för hyror till fastighetsnämnden ska dessa redovisas som en avvikelse i bokslut.

Kommunstyrelsen m.m.

Kommunstyrelsen prognostiserar ett nettoöverskott om 49,0 mnkr. Avvikelsen motsvarar 3,4 procent av nämndens driftbudget. Överskottet beror bland annat på ökade intäkter. På kostnadssidan prognostiseras ett överskott som till största delen beror på vakanta tjänster samt en allmän återhållsamhet.

Kulturnämnden

Kulturnämnden: kulturförvaltningen har redovisat en begäran om budgetjustering av sin driftbudget om 5,0 mnkr för utrustning av nytt kontor i Rinkeby. Stadsledningskontoret konstaterar att sådan användning av driftmedel skulle strida mot stadens redovisningsregler, varför budgetjustering därför inte medges.

Kyrkogårdsnämnden

Kyrkogårdsnämnden prognostiserar ett överskott på 12,3 mnkr. Enligt kyrkogårdsnämndens prognos ökar driftkostnaderna pga oförutsett underhåll om cirka 6 mnkr och intäkterna förbättras om cirka 4 mnkr varav fonduttag är 0,7 mnkr. Kapitalkostnaderna minskar med 14,3 mnkr pga förseningar i projekt.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden prognostiserar ett överskott på 1,9 mnkr. Avvikelsen motsvarar 2,2 procent av nämndens driftbudget. Överskottet beror främst på att intäkterna ökar med 3,6 mnkr, varav 1,2 mnkr avser en omslutningsförändring. Intäktsökningen i övrigt förklaras bland annat av en slutbetalning avseende EU-projektet BEST om 4,1 mnkr.

Socialnämnden

Socialnämnden prognostiserar ett överskott på 9 mnkr efter resultatdispositioner. Avvikelsen motsvarar 1,2 procent av nämndens driftbudget. Överskottet beror främst på riktade medel för samverkansprojekt mellan skola och socialtjänst samt nämndens avsatta medel för omstrukturering.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden prognostiserar ett underskott om 7,0 mnkr, vilket motsvarar 4,2 procent av nämndens nettobudget.

Underskottet härrör till bostadsanpassningsbidraget som nämnden prognostiserar år 2014 kommer att uppgå till 93,0 mnkr jämfört med budgeterade 86,0 mnkr. Nämnden hänvisar till att mängden bostadsanpassningsärenden ökat och att bidragsgivningen är lagstyrd. Stadsledningskontoret uppmanar stadsbyggnadsnämnden att vidta åtgärder för en budget i balans.

Trafiknämnden

Trafiknämnden prognostiserar ett överskott på 71,9 mnkr.

Överskottet beror främst på att intäkterna ökar med 60,5 mnkr, motsvarande 5,3 procent av budgeterade intäkter.

Parkeringsintäkterna ökar med 40,0 mnkr, varav 10,0 mnkr avser felparkeringsavgifter. Intäkterna för gatu- och parkverksamheten ökar med 15,0 mnkr och intäkter från arbeten åt andra nämnder ökar med 5,5 mnkr. Kostnaderna minskar med 11,4 mnkr, motsvarande 0,6 procent av budgeterade kostnader. Av överskottet härrör 9,6 mnkr från de extra medel om 74,0 mnkr som nämnden tilldelades för bland annat höjd städnivå, plantering av träd, satsning på små platser och torg, ett vackrare Stockholm med mera. Det milda vintervädret under de första månaderna 2014 har möjliggjort en omfördelning av medel från vinterväghållningen till programmen för underhåll av gatuytor (13,9 mnkr) och barmarksrenhållning (16,1 mnkr). Trafiknämnden uppmanas att se över sin prognosmetod för att säkerställa en ökad förutsägbarhet vad gäller intäkterna.

Överförmyndarnämnden

Överförmyndarnämnden prognostiserar ett underskott på 0,9 mnkr efter resultatdispositioner. Avvikelsen motsvarar 2,2 procent av nämndens driftsbudget. Avvikelsen beror främst på uppkomna lokalkostnader för reception- och konferensservice i nämndens nya lokaler. Stadsledningskontoret uppmanar överförmyndarnämnden att vidta åtgärder för att få en budget i balans.

Nämnder med avvikelser – investeringsbudget

Exploateringsnämnden

Exploateringsnämnden prognostiserar att investeringsutgifterna år 2014 kommer att uppgå till 3 000 mnkr netto, vilket är 600 mnkr lägre än budget om 3 600 mnkr. Avvikelsen beror på ett antal förskjutningar inom projekt. Bland dessa kan nämnas Albano 84 mnkr, Hagastaden 81 mnkr och Slussen 52 mnkr.

Exploateringsnämnden bedömer att markförsäljningar i samband med exploatering år 2014 kan uppgå till cirka 1 250 mnkr. Det är i linje med nämndens tidigare bedömningar i verksamhetsplanen för 2014 och tertialrapport 1. De bokförda värdena för dessa försäljningar, det vill säga tidigare nedlagda investeringsutgifter, bedömer nämnden uppgår till 100 mnkr. Denna del, som benämns exploateringsinkomst, ingår i budgetramen för exploateringsnämnden i syfte att tydliggöra kopplingen mellan investeringsutgifterna och det ökade lönsamhetskravet. Budgeten för exploateringsinkomster 2014 är på 520 mnkr. Det innebär en avvikelse med 420 mnkr. I tertialrapport 1 prognostiserade exploateringsnämnden en avvikelse med 320 mnkr. Nämnden förklarar avvikelsen med förskjutningar i projekt och att det bokförda värdets andel är svår att förutse, då den varierar stort från projekt till projekt. Exploateringsnämnden uppmanas att se över sina prognosmetoder för att säkerställa en mer rättvisande budget och därmed en förbättrad likviditetsplanering för staden som helhet.

Fastighetsnämnden

Fastighetsnämndens prognos för investeringsutgifterna 2014 uppgår netto till 713,0 mnkr, vilket är 406,0 mnkr lägre än investeringsbudgeten om 1 119,0 mnkr. I avvikelsen prognostiseras ett underskridande med 19,5 mnkr av fastighetsnämndens långsiktiga investeringsram på grund av att projekt har utgått eller genomförts och finansierats som arbete åt utomstående. Den långsiktiga ramen för idrottsinvesteringar prognostiseras överskridas med 10,0 mnkr. Resterande avvikelse mot verksamhetsplanen ligger huvudsakligen på projekt inom den utökade ramen. Till största delen beror förändringen på tidsförskjutningar i projekten Samverkanscentralen Park 1 (-220,0 mnkr), uppförandet av fem nya enkla idrottshallar (-60,5 mnkr), Grimsta IP (-44,0 mnkr), Åkeshovs sim- och idrottshall (-38,5 mnkr), Kista Gård (-32,0 mnkr) och Liljevalchs (-26,0 mnkr).

Det finns ett behov av att skapa en god budgetdisciplin inom fastighetsnämnden, då prognosen för idrottsinvesteringar överstiger given ram med 10 mnkr för akuta åtgärder, samtidigt som nämnden sökt och erhållit särskilda medel för andra akuta åtgärder i verksamhetsplan 2014 som inte förbrukats. Fastighetsnämnden påminns om uppdraget om underhållsplaner och uppmanas till skärpta rutiner kring investeringsplanering och prognos. Nämnden uppmanas att vidta åtgärder för att hålla god uppsikt över sina utgifter och samtidigt vidta åtgärder för att fortsättningsvis hålla givna budgetramar.

Kyrkogårdsnämnden

För att genomföra nämndens långsiktiga uppdrag har nämnden tilldelats en investeringsbudget som uppgår till 10,0 mnkr per år. För att uppfylla kommunfullmäktiges prioriteringar på kortare sikt har icke ianspråktagna investeringsmedel från 2013 på 11,4 mnkr ombudgerats till 2014. Totalt har nämndens investeringsbudget utökats med 23,4 mnkr 2014. Denna utökning syftar främst till att genomföra projekten ny begravningsplats vid Järva och ny bevattningsanläggning vid Skogskyrkogården. Nämndens prognos motsvarar budget.

Trafiknämnden

Trafiknämndens investeringsbudget uppgår till 773,0 mnkr. Nämnden prognostiserar ett utfall som är 7,0 mnkr lägre, vilket motsvarar 0,9 procent av tilldelad budget. Avvikelsen förklaras bland annat av att prognosen för trafikplatsen vid Norra Länken är 23,8 mnkr lägre än budgeterat på grund av att en stor del av arbetena genomfördes under 2013 och en planerad flytt av en bollplan senarelagts. Andra större avvikelser är en förskjutning om 6,3 mnkr för den nya bron Rinkeby-Stora Ursvik på grund av försenad projektering, ett överskott om 7,0 mnkr för utbyggd laddinfrastruktur för elbilar på grund av att Stockholm Parkering AB bekostar huvuddelen av investeringen. Övriga teknikinvesteringar beräknas bli 9,6 mnkr lägre än budgeterat, varav cirka 5 mnkr avser senareläggning av investeringar inom parkeringsverksamheten. För reinvesteringar beräknas minskade nettoutgifter om 7,0 mnkr jämfört med budget, främst på grund av att åtgärder har kunnat genomföras till en lägre kostnad än beräknat. Plantering av körbärslundar är ett nytt projekt som beräknas medföra ökade investeringsutgifter om cirka 10,0 mnkr jämfört med budget.

Investeringar hänförliga till cykelplanen prognostiseras uppgå till 122,5 mnkr, vilket är 6,5 mnkr över budget. Bland annat förklaras överskridandet av en forcering när det gäller arbetet med vägvisning för cykel.

Utgifterna för upprustningen av tätskiktet vid Sergels Torg beräknas under 2014 öka med 20,0 mnkr, varav 10,0 mnkr finansieras genom ökade inkomster från trafiknämnden, Stockholms läns landsting. I princip ska nämnden inte förbruka mer medel 2014 än de som särskilt tilldelats för projektet, men avvikelsen kan godtas eftersom prognosen för projektet som helhet är att utgifterna håller sig under beslutad budget.

Renhållningsverksamheten har övergått i aktiebolagsform under Stockholms Stadshus AB. Den 1 juli 2014 överfördes renhållningsverksamheten till det nya bolaget – Stockholm Vatten Avfall AB. Då avfallsverksamheten bolagiserades 2014-07-01, innebär detta att tertialrapport 2 avser ett bokslut för verksamheten för perioden 2014-01-01 – 2014-06-30. I budget 2014 uppgick renhållningsverksamhetens investeringsbudget till 20,0 mnkr. Bokförda utgifter uppgick enligt bokslut för det första halvåret till 5,4 mnkr.

Budgetjusteringar med mera

I budget 2014 fördelas nämndernas budgetramar. Det innebär att det vidare under 2014 inte finns några extra resurser avsatta för nämndernas löpande verksamhet utöver prestationsförändringar och omstruktureringar. Stadsledningskontoret tillstyrker 396,6 mnkr för ökade nettokostnader för driftverksamheten. Medlen finansieras enligt följande:

Budgetjusteringar	(Mnkr)
Central medelsreserv: 2. Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda behov	192,2
Central medelsreserv: 3. Till kommunstyrelsens förfogande för prestationsförändringar	188,7
Totalt	380,9

Därutöver har omfördelning av centralt budgeterade medel under kommunstyrelsen m.m skett med 29,7 mnkr. Specifikation av tillstyrkta budgetjusteringar framgår av bilaga 1.

Ur central medelsreserv: 4. Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda investeringsutgifter i 2014 års budget har medgetts budgetjustering för ökade utgifter inom investeringsbudgeten med 4,7 mnkr.

Fördelning av centralt avsatta medel under Kommunstyrelsen m.m.

Avveckling och omstrukturering av lokaler

Nämnderna har begärt budgetjusteringar med 2,7 mnkr för ökade kostnader för avveckling och omstrukturering av lokaler. Stadsledningskontoret tillstyrker budgetjustering med 2,5 mnkr. Ansökningar om 0,2 mnkr avstyrks.

Förskolor med hög hyra

Medel har reserverats för bidrag till nämnder med hög förskolehyra.

Utbildningsnämnden har redovisat kostnader om 4,9 mnkr för utbetalning till enskilt drivna förskolor med hög hyra. Stadsledningskontoret föreslår budgetjustering motsvarande dessa kostnader.

Avläsningar har gjorts i LOIS för kommunalt drivna förskolor som är berättigade till bidrag för hög hyra. Stadsledningskontoret föreslår budgetjusteringar med 19,9 mnkr vilket avser helår 2014.

Tillfälligt bidrag för tomgångshyror i samband med omstrukturering av servicehus för annat ändamål eller avveckling

Norrmalms stadsdelsnämnd har begärt budgetjustering med 1,4 mnkr för tomgångshyror i samband med omstrukturering av servicehus för annat ändamål eller avveckling, vilket stadsledningskontoret tillstyrker.

Central medelsreserv

Beslut från tertialrapport 1 som fastställs i tertialrapport 2

Eurogames

I tertialrapport 1 gjordes en avsiktsförklaring om att 0,5 mnkr skulle tillföras idrottsnämnden för projektledning av Eurogames i tertialrapport 2. Finansiering sker ur Central medelsreserv 2: *Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda behov.*

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen fattar beslut om att tilldela idrottsnämnden 0,5 mnkr i enlighet med bilaga 1 till detta ärende.

Hemtjänst – nytt tidsredovisningssystem

Inför tertialrapport 1 2014 fick stadsdelsnämnderna en prognos för vilken andel av de reserverade 47,0 mnkr som respektive nämnd kunde förvänta sig få för merkostnader de har haft under införandet av ett tidsredovisningssystem för hemtjänsten. De belopp som fördelades har beräknats enligt följande:

- I och med att samtliga nämnder har haft merarbete med införandet av tidsredovisningssystemet har samtliga nämnder fått 0,3 mnkr var, vilket totalt uppgår till 4,2 mnkr. Samma summa, alltså 4,2 mnkr har också utgått efter storleken på hemtjänsten.
- Resterande 38,6 mnkr har fördelats för de fakturerade timmar som överstigit 81 procent, vilken är den andel fakturerade timmar av bedömda timmar som beräknats i förslaget till nytt ersättningssystem för hemtjänsten. Denna

ersättning utgår fram tills dess att en nämnd gått in i tidsredovisningssystemet.

I och med att samtliga nämnder inte hade gått in i tidsredovisningssystemet vid tiden för prognosen så överensstämmer inte den prognos som lämnades inför tertialrapport 1 med den fördelning som görs i tertialrapport 2.

Stadsledningskontoret föreslår kommunstyrelsen att fatta beslut om fördelning i enlighet med bilaga 1 till detta ärende. Finansiering sker ur Central medelsreserv 2: *Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda behov.*

Idéernas Stockholm

I tertialrapport 1 gjordes en avsiktsförklaring om att 5,0 mnkr skulle tillföras för att säkerställa att de goda idéer av idéburna stadsförbättringsinitiativ som inkommer från stockholmarna kan genomföras.

Åtta ansökningar om sammanlagt 2,8 mnkr till finansiering av genomförande av projekt inom ramen för idéburen stadsförbättring har inkommit från stadsdelsnämnderna. Sex av dessa projekt har i stor utsträckning motsvarat definitionen i riktlinjerna för den idéburna stadsförbättringen och därmed utbetalas sammanlagt 2,2 mnkr till detta ändamål. Farsta stadsdelsnämnd har flera genomtänkta ansökningar varav en, där nämnden i samarbete med kulturnämnden och stadsbyggnadsnämnden kommer att genomföra en mat- och kulturvecka i Farsta Centrum, vilket är ett bra exempel på ett projekt som utvecklats i medborgardialog.

Stadsledningskontoret föreslår kommunstyrelsen att fatta beslut om fördelning i enlighet med bilaga 1 till detta ärende. Finansiering sker ur Central medelsreserv 2: *Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda behov.*

Höjd schablon pedagogiska området

Lärarna är den enskilt viktigaste faktorn för skolans kvalitet. Det krävs välutbildade, behöriga och engagerade lärare för att eleverna ska nå höga resultat i en god studiemiljö. Som ett led i att kunna rekrytera och behålla skickliga lärare behöver läraryrkets attraktivitet höjas. Stadsledningskontoret föreslår därför att 106,8 mnkr fördelas till nämnder med ansvar för pedagogiska verksamheter i syfte att höja lärarnas löner. Till schablonfinansierad verksamhet tas i detta ärende beslut om revidering av schablonerna. Fördelning av medel framgår i bilaga 1. För förskola, grundskola

och fritidshem justeras budgeten slutligt i december utifrån månadsavläsningen. Nya schabloner framgår av bilaga 6.

Stadsledningskontoret föreslår kommunstyrelsen att fatta beslut om fördelning i enlighet med bilaga 1 till detta ärende. Finansiering sker ur Central medelsreserv 2: *Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda behov.*

Skolkomet

I tertialrapport 1 beslutades att socialnämnden ska få medel för Skolkomet. I kometprogrammet utbildas pedagoger i Positivt Ledarskap. Komet är en, KOMmunikationsMETod som handlar om hur lärare kan kommunicera med eleverna genom att bygga en god relation, på ett konkret och tydligt sätt. Under utbildningen får pedagogerna ta del av ”nya” verktyg för att få ett lugnare arbets- och klassrumsklimat. Utbildningen riktar sig till specialpedagoger, lärare, pedagoger eller personer som arbetar inom elevhälsan och som inom ramen av sin anställning har möjlighet att kontinuerligt handleda lärare och pedagoger inom sin egen och/ eller på andra skolor. För att stärka lärarnas förmåga att skapa ett lugnare arbetsklimat i skolan tilldelas socialnämnden 0,8 mnkr i tertialrapport 2 för att utbilda lärare, både i kommunal och i fristående skola, i kometprogrammet. De utbildade lärarna ska därefter kunna handleda kollegor.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen beslutar att tilldela socialnämnden 0,8 mnkr. Finansiering sker ur Central medelsreserv 2: *Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda behov.*

Disposition av i tidigare bokslut avsatta medel

Stimulansbidrag för utbyggnad av förskolelokaler

Stadsdelsnämnderna har begärt bidrag om 4,8 mnkr för utbyggnad av förskolelokaler. Under förutsättning att utbyggnaden innebär ett faktiskt tillskott av varaktiga platser och i övrigt uppfyller kraven för bidrag, tillstyrker stadsledningskontoret begäran. Utbetalning av medlen sker efter begäran via faktura och efter kontroll i samband med att verksamheterna öppnar. Beslut om beviljade medel gäller tidsbegränsat längst till och med 2015.

Utbildningsnämnden redovisar att 15,1 mnkr hittills under 2014 har utbetalats till enskilt drivna förskolor för utbyggnad av nya platser. Nämnden beräknar den totala kostnaden till 50,0 mnkr för helåret 2014. Utbildningsnämnden avser att söka medel för utbetalade bidrag i samband med bokslut.

Övriga beslut från tertialrapport 1 som fastställs i tertialrapport 2

Ändring av gränsen för Hansta naturreservat

Kommunfullmäktige har den 2014-04-07 beslutat om att godkänna förslag till ändring av gränsen för Hansta naturreservat. Godkännandet villkorades av att Trafikverket åtar sig att genomföra kompensationsåtgärder för intrång i Hansta naturreservat. Kompensationsåtgärderna innebär att utveckla området för motocrossbanan till attraktivt entréområde för reservatet, skapa en attraktiv entré med information och plats för picknic och parkering, restaurering av banområdet. Delar av parkeringen görs tillgänglig som naturpark med nya ängar, stigar, salamanderlokaler, skogsbryn, meandrande stordike, tydliggörande av områdets historia med bl.a. skyltar och skötsel av fornlämningar, röjning i ädellövskog m.m. Stadsledningskontoret har i tertialrapport 1 2014 uppmärksammat att beslutet om kompensationsåtgärder bör förtydligas i enlighet med stadsbyggnadsnämndens tjänsteutlåtande i frågan och miljö- och hälsoskyddsnämndens yttrande för att tydliggöra att även ”Plan och åtgärder för upprustning av Hägerstalunds gårds trädgård omfattas samt att innebörden ”Röjning i bestånd med ädellövskog” förtydligas. Trafiknämnden ansvarar för att tillse att åtgärderna genomförs. Trafikverket svarar för kostnaderna i enlighet med beslutet.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige förtydligar beslutet om kompensationsåtgärder i samband med beslut om förslag till ändring av gränsen för Hansta naturreservat, dnr 304-729-2013, i enlighet med vad som anförs i detta tjänsteutlåtande.

Förskoleportalen

Förskoleportalen är en kommunikationsväg mellan förskolor och vårdnadshavare. Den är uppskattad av både föräldrar och medarbetare, men behöver bland annat anpassas för mobiltelefoner, finnas på fler språk och de mest använda funktionerna förädlas.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunfullmäktige beslutar att flytta ansvaret för förvaltning och vidareutveckling av Förskoleportalen från kommunstyrelsen till utbildningsnämnden och därmed bli en del i Skolplattform Stockholm. Utbildningsnämnden får också i uppdrag att tillgängliggöra Förskoleportalen för alla stadens förskolor som ett verktyg att förenkla kommunikation.

Åkeshovs sim- och idrottshall

Kommunstyrelsen föreslår i tertialrapport 1 att projektet upprustning av Åkeshovs sim- och idrottshall tillförs ytterligare 118,0 mnkr, för att kunna genomföra projektet så att kapaciteten fördubblas genom att tillskapa ytterligare en 25-meters bassäng samtidigt som en temporär överdäckning av Nälstabadet uppförs. Fastighetsnämnden har den 23 oktober hemställt om genomförandebeslut i kommunfullmäktige. I samband med kommunfullmäktiges beslut om genomförande fastställs en projektbudget för upprustning och utbyggnad. Justering av fastighetsnämndens budget för genomförande av upprustning och utbyggnad av Åkeshovs sim och idrottshall görs i samband med upprättandet av kommunfullmäktiges budget 2015.

Höjning av nivåer för daglig verksamhet då personlig assistent medföljer

I tertialrapport 1 gjordes en avsiktsförklaring att det i tertialrapport 2 skulle fördelas 3,5 mnkr avseende nivåer för daglig verksamhet då personlig assistent medföljer. Dessa 3,5 mnkr ingår i de 156 mnkr som fördelas till funktionsnedsättning för ökade prestationer och ersättning för särskilda redovisningar i detta ärende.

Övriga ärenden

Förändrat avkastningskrav för fastighetsnämnden

I sin verksamhetsplan för 2014 ansökte fastighetsnämnden om och erhöll ett sänkt avkastningskrav om 3,8 mnkr för åtgärder i naturreservat. I tertialrapport 2 hemställer nämnden nu hos kommunstyrelsen om en ökning av avkastningskravet med 2,3 mnkr till följd av att kostnaderna blev lägre än förväntat.

Fastighetsnämnden hemställer samtidigt om en sänkning av avkastningskravet med 2,5 mnkr till följd av utebliven lokalhyra i samband med kulturförvaltningens förtida flytt från lokalerna på Drottninggatan och Odenplan. Med anledning av händelser som försenat kulturförvaltningens flytt och hyresinbetalningar med en månad, motsvarande 0,8 mnkr, så bör en förändring av avkastningskravet svara mot detta.

Förändringarna kan sammanfattas enligt följande.

Avkastningskravet justeras upp med 2,3 mnkr på grund av lägre kostnader för åtgärder i Nackareservatet samtidigt som det justeras ner med 1,7 mnkr på grund av uteblivna intäkter till följd av kulturnämndens förtida flytt. Totalt innebär detta att fastighetsnämndens avkastningskrav höjs med 0,6 mnkr.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar att höja fastighetsnämndens avkastningskrav med 0,6 mnkr.

Fusion av Stockholmsarenan AB och SGA-fastigheter AB
Uppförandet av Tele2 Arena har bedrivits i projektform i ett separat bolag, Stockholmsarenan AB. Eftersom projektet slutförs under 2014 planeras en fusion av bolaget Stockholmsarenan AB med SGA Fastigheter AB. Koncernledningen delar bolagets uppfattning. Bolagens styrelser har tillstyrkt en fusion och hemställer att kommunfullmäktige ska godkänna fusionen.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige godkänner fusionen mellan Stockholmsarenan AB och SGA Fastigheter AB.

Slutavräkning Stockholm Vattens förvärv av renhållningsverksamheten

I kommunfullmäktiges beslut om Stockholm Vatten AB:s förvärv av renhållningsverksamheten fick berörda verksamheter i uppdrag att återkomma med en slutreglering i samband med tertialrapport 2.

Efter tillträdesdagen har en slutlig proformabalansräkning tagits fram som trafiknämnden och Stockholm Vatten AB godkänt. Balansräkningen har granskats av revisorerna och köpeskillingen har fastställts till 114,8 mnkr för renhållningsverksamheten. Merparten av köpeskillingen avser anläggningstillgångar. Därutöver har Stockholm Vatten AB även förvärvat en sopsugsanläggning från Stockholm Hamn AB till en köpeskillning om 54 mnkr.

Stockholms Stadshus AB har överfört tidigare ägartillskott om 122,4 mnkr till det nya moderbolaget i Vattenkoncernen Stockholm Holding AB. Därutöver har moderbolaget tillskjutit ägartillskott med sammanlagt 200 tkr som avser finansiering av förvärv av tillkommande bolag i Vattenkoncernen.

Förvärvet av renhållningsverksamheten medför att såväl kostnader som intäkter beräknas öka för Stockholm Vatten med närmare 260 mnkr under andra halvåret 2014. Resultatet för renhållningsverksamheten förväntas vara negativt -13 mnkr under 2014 eftersom helårseffekt först uppnås under år 2015.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar att godkänna slutavräkningen för Stockholm Vatten AB:s förvärv av renhållningsverksamheten.

Nytt koncerngemensamt ekonomisystem

I enlighet med kommunfullmäktiges uppdrag pågår arbetet med att införa ett nytt koncerngemensamt ekonomisystem. Under första halvåret avslutades upphandlingen, då stadsdirektören i maj 2014 tecknade avtal med Unit4 Agresso AB. Implementeringen av det upphandlade ekonomisystemet tar nu vid och under 2015 förväntas stadens nämnder och pilotbolagen införa det upphandlade ekonomisystemet. Övriga bolag i koncernen inför ekonomisystemet under 2016 och 2017.

Enligt kommunfullmäktiges beslut ska den del av upphandlingen som avser ett ekonomisystem för stadens nämnder finansieras genom disposition av de i eget kapital särskilt reserverade medlen för verksamhetsutveckling med it. Kostnaderna har inte kunnat beräknas förrän upphandlingen är avslutad, men har för nämndernas del bedömts ligga i intervallet 100 – 150 mnkr. Nu när upphandlingen är avslutad och utfallet är känt beräknas kostnaderna för nämndernas del av implementeringen uppgå till maximalt 100 mnkr. Enligt kommunfullmäktiges beslut ska finansieringen för den del av upphandlingen som avser stadens bolag, finansieras av berörda bolag inom koncernen Stockholms Stadshus AB. Kostnaderna har inte kunnat beräknas förrän upphandlingen är avslutad. Nu när upphandlingen är avslutad beräknas kostnaderna för bolagens del av den gemensamma implementeringen uppgå till maximalt 70 mnkr under 2014-2017.

Upphandling av pensionsadministrativa tjänster för Stockholms stad

Stadens alla medarbetare har genom sin anställning rätt till kollektivavtalad tjänstepension. Administrationen av de förmåner som kollektivavtalet ger, framförallt ålderspension, har sedan 2010 utförts av försäkringsbolaget SPP, som under 2013 köptes upp av KPA vilka nu svarar för tjänsten. Dessförinnan har såväl Statens pensionsverk, SPV som SPP utfört tjänsten sedan 1998.

Nuvarande avtal med KPA löper ut den 31 december 2015, vilket påkallar ny upphandling.

I tjänsten pensionsadministration ingår i normalfallet bland annat beräkning av pensioner, registerhållning av anställningsuppgifter som kan vara av betydelse i pensionsammanhang, så kallade samordningsförfrågningar till andra pensionsinstitut beträffande annan pensionsgrundande anställningstid, beräkning och prognos för pensionsskuld och pensionskostnader, hantering av det val av pensionsförsäkring den anställde själv ska göra enligt

pensionsavtalet samt tillhandahållande av kundtjänstservice till arbetsgivaren och de anställda. Administration av flytträtt av avgiftsbestämd pension ingår också samt de pensionsförmåner som stadens förtroendevalda i vissa fall har rätt till samt kompletterande pensionsförmåner för stadens förvaltnings- och bolagschefer, så kallad avgiftsbaserad chefs pension. Härtill kommer även de ensidiga arbetsgivarutfästelser gällande så kallad särskild avtalspension.

Upphandlingen omfattar stadens samtliga nämnder. Vidare är avsikten att en del av de stiftelser och organ som har nära anknytning till staden, genom en från varje berörd stiftelse eller organ ställd fullmakt, omfattas av upphandlingen och de ramavtal som staden avser teckna efter genomförd upphandling

Upphandlingen avses att genomföras i samverkan med S:t Erik Livförsäkring AB som svarar för tillhandahållandet av pensionsadministrativa tjänster för berörda bolag inom koncernen Stockholms Stadshus AB

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar att kommunstyrelsen ska genomföra upphandling av pensionsadministrativa tjänster samt att Stockholms Stadshus AB uppmanas att ge bolagen inom koncernen i uppdrag att genom S:t Erik Livförsäkring AB delta i upphandlingen av pensionsadministrativa tjänster.

Vidare föreslår stadsledningskontoret att kommunstyrelsen beslutar att, under förutsättning av att kommunfullmäktige fattar beslut om genomförandet av upphandling av pensionsadministrativa tjänster för Stockholms stad, att stadsdirektören ska genomföra upphandlingen, fatta beslut om val av leverantör, teckna avtal samt att vid behov vidta sådana förändringar, kompletteringar och/eller tillägg till avtal med vald leverantör, som utifrån affärsmässiga grunder är påkallade.

Central upphandling av betalväxel.

Stockholms stad genomförde en upphandling av leverantör för betalväxel under 2011. Upphandlingen omfattade endast stadens nämnder. Nuvarande avtal med Dibs Payment Services AB löper ut den 30 april 2015, vilket påkallar ny upphandling.

Betalväxel möjliggör för staden att utveckla sin e-handel till medborgare och syftar till att medborgare ska kunna köpa och betala för de tjänster och varor som staden erbjuder över nätet.

Användningen av betalväxel har utvecklats och idag används tjänsten för att hantera samtliga betalningsflöden från försäljning via såväl nätbutiker som applikationer i mobila enheter.

Den fortsatta utvecklingen av e-tjänster inom Stockholms stad har bland annat medfört att vid ny upphandling av betalväxel förordas att denna även ska inkludera stadens bolag. Upphandlingen föreslås genomföras som en central upphandling och omfatta betalväxellösning för Stockholms stad, de av Stockholms Stadshus AB majoritetsägda bolagen och stadens helägda bolag.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar att kommunstyrelsen ges i uppdrag att genomföra central upphandling avseende betalväxellösning samt att Stockholms Stadshus AB uppmanas att ge bolagen inom koncernen i uppdrag att delta i central upphandling avseende betalväxellösning.

Vidare föreslår stadsledningskontoret att kommunstyrelsen beslutar att, under förutsättning av att kommunfullmäktige fattar beslut om genomförandet av central upphandling avseende betalväxellösning, ge stadsdirektören i uppdrag att genomföra upphandlingen, fatta beslut om val av leverantör, teckna avtal samt att vid behov vidta sådana förändringar, kompletteringar och/eller tillägg till avtal med vald leverantör, som utifrån affärsmässiga grunder är påkallade.

Central upphandling avseende anskaffning, hantering, underhåll och avyttring av fordon inom kommunkoncernen Stockholms stad har idag inga centralt upphandlade avtal för anskaffning, hantering, underhåll och avyttring av fordon som omfattar hela kommunkoncernen. Staden deltar i ramavtal som SKL Kommentus upphandlat avseende köp av fordon respektive leverans av drivmedel. Utöver dessa två avtal finns det för stadens räkning idag inga avtal avseende exempelvis leasing, service och administration.

I syfte att optimera kommunkoncernens hantering av fordon behöver en långsiktig strategi tas fram för hur anskaffning, hantering, underhåll och avyttring av fordon bör organiseras och skötas inom kommunkoncernen Stockholms stad. En långsiktig strategi kommer att huvudsakligen omfatta riskhantering, kostnader och handhavande av kommunkoncernens fordon.

Serviceutskottet har idag uppdrag att svara för central upphandling för staden. En central upphandling avseende anskaffning, hantering,

underhåll och avyttring av fordon föreslås nu genomföras och omfatta tjänster för Stockholms stad, de av Stockholms Stadshus AB majoritetsägda bolagen och stadens helägda bolag. Upphandlingen kommer att huvudsakligen omfatta avtal avseende finansiering, administration, service och reparation samt anskaffning och avyttring av fordon.

Nulägesanalys och rekommendationer avseende hantering av fordon inom kommunkoncernen har tagits fram under våren 2014. Upphandling avseende hantering av fordon ämnar påbörjas under januari 2015 och målsättningen är att få en ändamålsenlig strategi inklusive avtal på plats som effektivt stöder hantering av fordon inom hela kommunkoncernen.

Stadsledningskontoret föreslår kommunstyrelsen föreslå att kommunfullmäktige beslutar att ge kommunstyrelsen i uppdrag att genomföra central upphandling avseende anskaffning, hantering, underhåll och avyttring av fordon samt att uppmana Stockholms Stadshus AB att ge bolagen inom koncernen i uppdrag att delta i central upphandling avseende hantering av fordon.

Vidare föreslår stadsledningskontoret att kommunstyrelsen beslutar att, under förutsättning av att kommunfullmäktige fattar beslut om genomförandet av central upphandling avseende anskaffning, hantering, underhåll och avyttring av fordon, ge stadsdirektören i uppdrag att genomföra upphandlingen, fatta beslut om val av leverantör, teckna avtal samt att vid behov vidta sådana förändringar, kompletteringar och/eller tillägg till avtal med vald leverantör, som utifrån affärsmässiga grunder är påkallade.

Central upphandling avseende hantering av el inom kommunkoncernen Stockholms stad.

I syfte att optimera kommunkoncernens hantering av elhandeln behöver en långsiktig strategi tas fram för hur elhandeln bör organiseras och skötas inom kommunkoncernen Stockholms stad.

Idag sker elhandel på flera olika håll inom kommunkoncernen Stockholms stad och på olika sätt beroende på var i verksamheten den görs. En långsiktig strategi avseende elhandeln inom kommunkoncernen Stockholms stad kommer att huvudsakligen omfatta strategi, riskhantering och utförande.

Servicenämnden har idag uppdrag att svara för central upphandling för staden. En central upphandling avseende el föreslås nu

genomföras och omfatta Stockholms stad, de av Stockholms Stadshus AB majoritetsägda bolagen och stadens helägda bolag.

En nulägesanalys har under våren genomförts för att kartlägga vilka verksamheter inom kommunkoncernen som bedriver elhandel samt hur stora volymerna är. Upphandling avseende elhandel ämnas påbörjas under januari 2015 och målsättningen är att få en ändamålsenlig strategi inklusive avtal på plats för effektiv hantering av elhandeln inom hela kommunkoncernen.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar att ge kommunstyrelsen i uppdrag att genomföra central upphandling avseende el samt att uppmana Stockholms Stadshus AB att ge bolagen inom koncernen i uppdrag att delta i central upphandling avseende el.

Vidare föreslår stadsledningskontoret att kommunstyrelsen beslutar att, under förutsättning av att kommunfullmäktige fattar beslut om genomförandet av central upphandling avseende el, ge stadsdirektören i uppdrag att genomföra upphandlingen, fatta beslut om val av leverantör, teckna avtal samt att vid behov vidta sådana förändringar, kompletteringar och/eller tillägg till avtal med vald leverantör, som utifrån affärsmässiga grunder är påkallade.

Central upphandling av företagshälsovård

2016-12-31 löper stadens centrala avtal om företagshälsovård ut. Nuvarande avtal omfattar; företagshälsovård (Avonova, Previa), fördjupad arbetsförmågebedömning (Arbetslivsresurs), Sjuk- och friskämälan (MedHelp) samt Vaccinationer (Capio Vårdcentral).

Enligt Arbetsmiljölagen, 3 kapitlet, 2 c §, ska arbetsgivaren svara för att den företagshälsovård som arbetsförhållandena kräver finns att tillgå. Med företagshälsovård avses en oberoende expertresurs inom områdena arbetsmiljö och rehabilitering. Företagshälsovården ska särskilt arbeta för att förebygga och undanröja hälsorisker på arbetsplatser samt ha kompetens att identifiera och beskriva sambanden mellan arbetsmiljö, organisation, produktivitet och hälsa.

Upphandlingen ska omfatta samtliga nämnder i staden. Även stadens bolag och stiftelser ska delta i upphandlingen och i arbetet med kravspecifikationen.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar att kommunstyrelsen ges i uppdrag att

genomföra central upphandling av företagshälsovård samt att Stockholms Stadshus AB uppmanas att ge bolagen inom koncernen i uppdrag att delta i central upphandling av företagshälsovård. Vidare föreslår stadsledningskontoret att kommunstyrelsen, under förutsättning av att kommunfullmäktige fattar beslut om genomförandet av upphandling av företagshälsovård för Stockholms stad, ger stadsdirektören i uppdrag att genomföra upphandlingen, fatta beslut om val av leverantör, teckna avtal samt att vid behov vidta sådana förändringar, kompletteringar och/eller tillägg till avtal med vald leverantör, som utifrån affärsmässiga grunder är påkallade.

Överenskommelse om finansiering av bussterminallösning för Ostsektorn, dnr 003-1065/2014

För att säkerställa en bussterminallösning i Ostsektorn påbörjades under 2014 en dialog mellan berörda parter och den 1 juli 2014 presenterades en överenskommelse mellan Stockholms läns landsting, Stockholms stad, Nacka kommun och Värmdö kommun som redovisar omfattning och finansiering för en bussterminallösning för Ostsektorn, ”Överenskommelse om finansiering av bussterminallösning för Ostsektorn”, se bilaga 7 (inte tryckt här).

Lösningen innebär att en bussterminal byggs vid Slussen i Katarinaberget samt att en bussterminal byggs vid Nacka Centrum.

Bussterminalen vid Slussen är kostnadsberäknad till 1 430 mnkr (prisnivå februari 2014). Samtliga intäkter och kostnader ska räknas om med KPI. Fördelningen av investeringsvolymen mellan parterna är: staten (genom Länsstyrelsen och Länsplan) 50 procent, Stockholms läns Landsting 25 procent och Stockholms stad 25 procent (Stockholms stads finansiering är att se som en evakueringsersättning för befintlig bussterminal).

Part	Investeringsvolym (Mkr) Prisnivå feb 2014
Länsstyrelsen (Länsplan)	715,0
Stockholms läns Landsting	357,5
Stockholms stad	357,5
Summa	1 430,0

Parterna är vidare överens om att bussterminalen byggs av Stockholms stad, på uppdrag av Stockholms läns Landsting, som ska äga anläggningen och ansvara för den framtida driften av bussterminalen.

Om staten i Länsplanen inte kan inrymma ökad finansiering till bussterminal Slussen, ytterligare 415 mnkr, behöver övriga parter öka sin medfinansiering. De investeringsmedel som tillkommer utöver tabell ovan fördelas enligt: Stockholms läns landsting 40 procent, Stockholms stad 40 procent och Värmdö kommun 20 procent.

Part	Investeringsvolym (Mkr) Prisnivå feb 2014
Länsstyrelsen (Länsplan)	300,0
Stockholms läns Landsting	523,5
Stockholms stad	523,5
Värmdö kommun	83,0
Summa	1 430,0

Överstiger kostnaden för bussterminalen 1 430 mnkr, omräknat med hänsyn till KPI, finansieras det av Stockholms läns landsting till 60 procent och Stockholms stad till 40 procent.

Stadsledningskontoret bedömer att överenskommelsen innebär ett långsiktigt ansvarstagande som skapar en fungerande och attraktiv helhetslösning för kollektivtrafiken i Ostsektorn.

Stadsledningskontoret konstaterar vidare att överenskommelsen innebär att projektets utgifter och inkomster ökar. Kommunfullmäktige beslutade år 2010 om att genomföra upprustning och omdaning av Slussen. Av beslutet, dnr 311-481/2010 framgår att exploateringsnämnden medgavs rätt att fortsätta genomförandet av projekt Slussen omfattande totala investeringsutgifter om 8 000 mnkr. I utgiften ingick en utgift med motsvarande inkomst för bussterminallösningen om 910 mnkr.

Överenskommelsen om bussterminallösning för Ostsektorn innebär en total utgift om 1 800 mnkr och inkomster om 1 350 mnkr i löpande penningvärde, vilket innebär att projekts utgifter behöver utökas med netto 450 mnkr i löpande penningvärde. Stadens andel i överenskommelsen uppgår till preliminärt 357,5 mnkr (450 mnkr i löpande penningvärde) och är att betrakta som en evakueringsersättning. Denna del kommer därmed att belasta anläggning som kommer att bli kvar i stadens ägo.

Detta innebär således en nettofördyring om 450 mnkr för projektet jämfört med genomförandebeslutet 2010. Stadsledningskontoret konstaterar vidare utifrån exploateringsnämndens lägesredovisning, i nämnd den 16 oktober, att projektet bedöms uppvisa fördyring, främst på grund av förseningar, bearbetning av synpunkter från plansamråd samt ökade entreprenadkostnader. Projektet arbetar dock med besparingsprogram och först när bygghandlingar är projekterade kan projektets utgifter mer noggrant redovisas. I exploateringsnämndens lägesredovisning för Slussen redovisas en prognos för slutkostnaden på 9 115 mnkr

Stadsledningskontorets bedömning är, förutsatt att beslut fattas för en utökad utgiftsbudget till följd av bussterminallösning för Ostsektorn, att redovisade utgiftsökningar ryms inom de 15 procent som stadens investeringsregler anger som gräns för när ett reviderat genomförandebeslut för hela projektet måste fattas.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar att godkänna överenskommelsen om utbyggnad och finansiering av bussterminallösning för Ostsektorn. Stadsledningskontoret föreslår vidare att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar att projekt Slussen medges utökade investeringsutgifter om 890,0 mnkr och uppgår därmed totalt till 8 890 mnkr, varav 1 800 mnkr för bussterminallösning för Ostsektorn. Investeringsinkomsterna ska uppgå till 1 350 mnkr i enlighet med Överenskommelse om utbyggnad och finansiering av bussterminallösning för Ostsektorn. Exploateringsnämnden medges rätt att teckna erforderliga genomförandavtal.

Uppföljning av åtaganden i enlighet med 2013 års Stockholmsförhandling

Enligt huvudavtalet för 2013 års Stockholmsförhandling är staten ansvarig för uppföljning av avtalets genomförande och årlig rapportering till regeringen. I Huvudavtalets paragraf 11.10 anges att:

”Parterna är överens om att staten ansvarar för uppföljning och årlig rapportering till regeringen av Avtalets genomförande. Uppföljningen innefattar Avtalet, eventuella ändringar och tilläggsavtal avseende såväl tunnelbanornas utbyggnad som ökat bostadsbyggande och ekonomi i Projektet, finansiering, samhällsekonomisk nytta, samt trängselskattens utfall och effekter. Uppföljningen sker tertial- och årsvis baserat på av bland annat Kommunerna och Landstinget insänd redovisning”.

Kommunerna ska enligt förslag från staten redovisa antalet påbörjade och färdigställda lägenheter som avtalet omfattar (dvs. som har antagna detaljplaner fr.o.m. 2014). Redovisningen sker årligen per den 15/5, den 15/10 samt den 28/2. Kommunerna ska även kommentera jämförelse mellan den insända redovisningen och de åtagande som finns i avtalen.

Stockholms stad ska enligt huvudavtalet bygga 45 900 lägenheter till år 2030 utefter tunnelbanans influensområde (se definition nedan). Det innebär i genomsnitt 2 700 lägenheter per år t.o.m. 2030.

Stockholms stad kommer redovisa kommunens bostadsåtagande i enlighet med gällande avtal och med vad som sägs ovan. Det som kommer redovisas tertialvis till staten är:

1. Antal bostäder i godkända/antagna detaljplaner i nya tunnelbanans influensområde. Periodens utfall samt ackumulerat 2014-.

Årsvis redovisas dessutom följande till staten:

2. Antal påbörjade bostäder i nya tunnelbanans influensområde, där detaljplanen antagits fr.o.m. 1 jan 2014. Periodens utfall samt ackumulerat 2014-.
3. Antal färdigställda bostäder i nya tunnelbanans influensområde, där detaljplanen antagits fr.o.m. 1 jan 2014. Periodens utfall samt ackumulerat 2014-.

Som del i den interna målstyrningen införs även indikatorn/nyckeltalet:

4. Antal markanvisade bostäder i nya tunnelbanans influensområde. Periodens utfall samt ackumulerat 2014-.

Definitionen av tunnelbanans influensområde baseras på statistikområdesindelningen stadsdelar och illustreras av en karta som staden tagit fram och levererat till 2013 års Stockholmsförhandlings sekretariat, se bilaga 8.

Bilagat finns stadsledningskontorets förslag till uppföljning av åtaganden i enlighet med 2030 års Stockholmsförhandling som ska redovisas till staten i samband med tertiärrapport 2 2014, se bilaga 9.

Detaljplan för Hagastaden omfattande 3 000 bostäder antogs av kommunfullmäktige år 2010. I avtalet enligt 2013 års Stockholmsöverenskommelse får enbart bostäder räknas in med detaljplaner antagna från och med 2014. Staden kommer att räkna Hagastaden som ett undantag från avtalet och därmed räkna in dessa bostäder i de totalt 45 900.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen beslutar att stadsledningskontorets förslag till uppföljning av åtaganden i enlighet med 2013 års Stockholmsförhandling i, i enlighet med vad som framgår av detta utlåtande, godkänns. Vidare föreslås att stadsledningskontorets anmälan om uppföljning av åtaganden i enlighet med 2013 års Stockholmsförhandling i tertiärrapport 2 2014, bilaga 8 och 9, godkänns samt att stadsledningskontoret rapporterar tertiärvis till staten i enlighet med vad som framgår av stadsledningskontorets utlåtande under perioden 2014-2030.

Uppföljning genom fördjupad kvalitetsanalys inom äldreomsorgen – slutrapport från stadsledningskontoret
Mycket av den uppföljning som görs idag inom äldreomsorgen fokuserar på uppföljning av systemkvalitet och dokumentation samt avtal på verksamhetsnivå, inte på kvalitén i den individuella omsorgen. Stadens styrning och uppföljning fångar inte den nödvändiga personcentreringen i omsorgen, vad som händer i mötet mellan de boende på ett äldreboende och de anställda. Kommunstyrelsen har utifrån detta 2012 initierat ett projekt med uppgift att ta fram en metod för uppföljning av äldreomsorgen för kommunstyrelsenivån som samtidigt har fokus på att bättre styra verksamheten till god kvalitet ur brukarnas perspektiv och som stöder och driver kvalitetsutveckling och effektivitet i verksamheten.
Metoden ska även kunna anpassas till andra verksamheter.

Projektet ”Uppföljning genom fördjupad kvalitetsanalys” startade i januari 2012. I arbetet med att ta fram en metod har både privata och kommunala utförare deltagit. Projektet har letts av en styrgrupp med stadsdirektören som ordförande med representanter för stadsdelsnämnder, äldrenämnden samt kompetenser inom stadsledningskontoret. Samtliga stadsdelsnämnder har involverats i arbete liksom branschrådet.

Utgångspunkten för projektet är att kvaliteten avgörs i mötet mellan den äldre och de anställda inom äldreomsorgen, vilket gör att uppföljningen måste utföras samtidigt som tjänsten utförs. Den i projektet framtagna metoden ”observation” har testats i 34 vård- och omsorgsboenden – såväl kommunalt som enskilt drivna - och fjorton kvalitetsobservatörer har utbildats under projektiden. Projektet har visat på mycket goda resultat avseende metodens möjligheter att synliggöra utvecklingsbehov och goda exempel hos de observerade enheterna. Uppföljningen blir en bra grund för utvecklingsarbetet på enhetsnivå. Metoden bidrar också till ett lärande över enhetsgränserna och synliggör på ett bra sätt det viktiga arbete som de anställda utför.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar att stadsledningskontorets slutrapport ”Uppföljning genom fördjupad kvalitetsanalys inom äldreomsorgen” samt förslag till fortsatt utvecklingsarbete godkänns.

Avsiktsförklaring med C40 – Climate Leadership Group, dnr 006-943/2014

C40 – Cities Climate Leadership Group (C40), är en organisation för megastäder (över 3 miljoner invånare) som fokuserar på miljö- och klimatfrågor, minskade koldioxidutsläpp och hållbar stadsutveckling. Staden har varit medlem i C40 sedan 2007 och har nu status av det som kallas Innovator City. C40 har som ambition att knyta till sig samtliga av sina medlemmar genom undertecknande av en gemensam avsiktsförklaring, nedan kallat MoU (MoU-Memorandum of Understanding). MoU mellan Stockholm och C40 sätter gemensamma ramar för samarbetet att minska koldioxidutsläpp. Detta MoU innebär inga ekonomiska förbindelser och kan sägas upp med omedelbar verkan.

MoU mellan C40 och staden ramar in det nuvarande samarbetet och det gemensamma målet att minska koldioxidutsläppen. För att nå det gemensamma målet skall staden identifiera en huvudansvarig för kontakterna mellan staden och C40, tillhandahålla stadens interna nätverk och kontakter samt utarbeta en plan för det fortsatta arbetet där stadens prioriteringar och behov av stöd från C40 framgår. Staden ska också se till att aktuell information och goda exempel finns tillgängliga på C40 webb samt prioritera politisk representation på borgmästarmöten vartannat år.

C40 åtar sig att på olika sätt och genom olika kanaler bistå med stöd för stadens processer samt med samarbetsparter i de fall det är aktuellt och intressant med specifika jämförelser. C40 åtar sig också

att sprida information om Stockholms goda exempel genom sina kanaler.

Staden har idag ett mycket väl fungerande samarbete med C40 och det finns all anledning att ytterligare knyta organisationen och staden närmare varandra på olika sätt. En avsiktsförklaring är ett sätt att fördjupa samarbetet och befästa stadens plats i organisationen.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen beslutar att stadsdirektören ska teckna bilagda avsiktsförklaring med C40.

Mayors Adapt – Covenant of Mayors initiativ för anpassningsåtgärder för ett förändrat klimat, dnr 006-801/2014

Efter antagandet år 2008 av EU:s klimat- och energipaket lanserade Europeiska kommissionen borgmästaravtalet, Covenant of Mayors, i syfte att godkänna och stödja de insatser som lokala myndigheter gör för att genomföra en politik för hållbar energi. Den 19 december skrev staden under borgmästaravtalet (dnr 006-2614/2008) och förband sig därmed att ta fram en åtgärdsplan för klimat och energi och uppdatera denna regelbundet samt att uppfylla och överskrida Europeiska unionens mål att senast år 2020 minska CO₂-utsläppen med 20 procent.

Den 19 mars 2014 lanserade EU-kommissionen ett nytt initiativ inom ramen för borgmästaravtalet, kallat Mayors Adapt. Initiativet är det första som fokuserar på lokala klimatanpassningsåtgärder och som innefattar hela Europa.

Som deltagare i Mayors Adapt får städerna tillgång till en europeisk plattform som erbjuder verktyg och stöd samt möjligheter att visa upp sitt klimatanpassningsarbete och ta del av exempel och processer från andra städer runt om i Europa. Inom ramen för initiativet finns det olika former av bidrag för resor med mera för att säkerställa en geografisk spridning av deltagande städer. Det kommer under 2014 att finnas möjligheter att söka EU-finansiering för lokala klimatanpassningsåtgärder genom utlysningar inom ramen för LIFE-programmet, som särskilt kommer att prioritera projekt och program kopplade till initiativet Mayors Adapt.

Som avtalspart förbinder deltagarna sig att bidra till EU:s övergripande klimatanpassningsstrategi genom att antingen utveckla en lokal klimatanpassningsstrategi eller integrera klimatanpassningsåtgärder i för staden relevanta befintliga planer. Staden förbinder sig att inom två år lämna in sin lokala

klimateanpassningsstrategi och/eller relevanta klimateanpassningsdokument. Dokumentationen ska inkludera resultat från en risk- och sårbarhetsanalys som definierar ansvarsfördelning och resursallokering samt att staden i sina dokument beskriver sina planerade klimateanpassningsåtgärder. Vidare förbinder sig staden att lämna in en implementeringsrapport vartannat år enligt initiativets ramverk. De städer som skriver på och inte levererar enligt avtal riskerar en uteslutning från Mayors Adapt. Kommunfullmäktige beslutade den 16 juni 2014 att ge kommunstyrelsen i uppdrag att ta fram en handlingsplan för klimateanpassning tillsammans med berörda nämnder (dnr 125-1901/2013).

För att skriva på initiativet och bli en del av Mayors Adapt behöver beslut tas i kommunstyrelsen samt bilaga 12 signeras av finansborgarrådet.

Stadsledningskontoret anser att initiativet Mayors Adapt ligger i linje med stadens prioriteringar och är ett naturligt steg efter att staden signerat, och nu lever upp till, de åtaganden som ligger inom ramen för borgmästaröverenskommelsen. Genom att delta i nätverk och ta del av goda exempel kan staden komma snabbare framåt inom klimateanpassningsarbetet och bli minst lika framstående som inom insatserna kring utsläppsminskningar.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen beslutar att staden ska delta i EU-kommissionens initiativ Mayors Adapt och att finansborgarrådet signerar överenskommelsen.

Staden vinnare i tävlingen Mayors Challenge med projektet "Biokol – för ett bättre ekosystem i staden", dnr 006-1301/2014

Stadens bidrag "Biochar – for a better city ecosystem" vann ett av fem pris i tävlingen Mayors Challenge som arrangeras av amerikanska Bloomberg Philantropies – f.d borgmästare Michael Bloombergs filantropiska verksamhet – i samarbete med EUROCITIES. Det var möjligt för europeiska städer med över 100 000 invånare att ansöka med innovativa, modiga idéer och projekt som löser väsentliga problem för städernas invånare och förbättrar städer.

I konkurrens med 155 tävlande bidrag från lika många städer i Europa vann Barcelona förstapriset (5 miljoner euro) medan Stockholm tillsammans med Warsawa, Kirklees och Aten mottog andra-femte pris (ingen inbördes ordning) om 1 miljon € vardera.

Trafikkontoret och Stockholm Vatten Avfall AB är genomförare av projektet som syftar till att använda stadens och medborgarnas park- och trädgårdsavfall och genom särskilda anläggningar ombilda detta till biokol. Kolet används i växtbäddar och på så sätt binds koldioxiden i marken i tusentals år och med upp till 20 % bättre tillväxt och biologisk vattenrening av dagvatten som resultat.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen beslutar att staden tar emot prissumman på 1,0 miljon € för att genomföra Stockholms biokolprojekt med trafikkontoret i samarbete med Stockholm Vatten Avfall AB som ansvariga genomförare och att stadsdirektören ska underteckna ett så kallat Grant Agreement med Bloomberg Family Foundation.

Uppföljning av vård- och omsorgsboende, hemtjänst och dagverksamheter 2013, dnr 327-805/2014

Kommunfullmäktige beslutade 2005-12-12 om en uppföljningsmodell för äldreomsorgen som innebär att alla verksamheter som är belägna inom stadsdelsnämndernas områden och att verksamheter som Stockholms stad har ramavtal med ska följas upp på ett enhetligt sätt. Uppföljningarna avser enheternas följsamhet avseende lagar, avtal, föreskrifter och riktlinjer och är således ingen kvalitetsuppföljning ur ett rent brukarperspektiv.

Genomförda uppföljningar visar i stort på väl fungerande verksamheter med relativt god följsamhet gentemot lagar, avtal och riktlinjer. Uppföljningarna visar sammantaget en tydlig förbättring inom samtliga uppföljningsområden jämfört med föregående år. Såväl goda exempel som enheter med ett eller flera utvecklingsområden finns inom samtliga verksamhetsområden och regiformer.

Det finns dock utvecklingsområden. Vid uppföljningarna har det framkommit brister inom de ekonomiadministrativa områdena, bland annat fakturaunderlag och avvikelserapportering. Tidigare utvecklingsområden som utevistelser, aktiviteter och individanpassade aktiviteter har visat bättre resultat än föregående, även om det fortfarande finns en utvecklingspotential inom området. De resultat som framkommit i denna uppföljning kommer äldrenämndens inspektionsenhet att använda som underlag i sitt fortsatta uppföljningsarbete.

Stadsledningskontoret anser att verksamhetsuppföljningarna tillsammans med individuppföljningar och brukarundersökningar ger såväl stadsdelsnämnder som utförare, oavsett driftsform, ett bra

underlag för det fortsatta utvecklingsarbetet inom äldreomsorgen och föreslår kommunstyrelsen beslutar att godkänna uppföljningen.

Utredningsbeslut för projekt fullstor idrottshall inom Kristinebergshöjden dnr 308-1774/2011

Idrottsnämnden har den 15 mars 2011 i ett särskilt ärende beslutat om ett utredningsuppdrag avseende en större idrottshall inom Kristinebergshöjden.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen beslutar att idrottsnämndens anmälan om utredningsbeslut gällande projekt för fullstor idrottshall inom Kristinebergshöjden avskrivs med hänvisning till att projektets föreslagna omfattning har förändrats samt att ansvaret för idrottsanläggningar är överfört till fastighetsnämnden.

Delårsavstämning Stockholms stads miljöprogram årsredovisning 2013

Miljöprogrammet är ett stadsövergripande styrdokument som bryter ned kommunfullmäktiges verksamhetsområdesmål i delmål. I programmet identifieras nämnder och styrelser som har en nyckelroll i genomförande- och eller uppföljningshänseende. Ansvaret för uppföljningen av delmålen är av kommunfullmäktige fördelat på kommunstyrelsen och ett antal bolag och facknämnder, medan genomförandeansvaret åvilar samtliga nämnder. Kommunstyrelsen har det övergripande uppföljningsansvaret för miljöprogrammet.

I 2013 års delmålsavstämning, som återfinns i sin helhet i bilaga 13, redovisas resultatet av ett urval av de indikatorer och aktiviteter som tagits fram och genomförts för att följa upp delmålen. De redovisade aktiviteterna och indikatorerna speglar delar som stadsledningskontoret bedömer som särskilt viktiga för uppföljningen av miljöprogrammet. Vid sidan av indikatorer och aktiviteter har nämnder och bolag gjort en rad åtaganden. Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige godkänner delmålsavstämningen.

E-dok

Kommunfullmäktige har beslutat att staden ska genomföra projekt eDok, standardiserade arbetssätt med tekniskt systemstöd för ärende och dokumenthantering. Upphandlingen av systemstödet har genomförts under våren och tilldelningsbeslut har meddelats. Överprövning har dock begärts av detta. Förvaltningsrätten meddelade den 30 september 2014 dom och förordnade att staden

ska göra en ny anbudsutvärdering. Stadsledningskontoret kommer att analysera hur staden går vidare.

Projekt eDok innefattar att ta fram en grunduppsättning av systemet för ärende- och dokumenthantering samt att införa systemet och arbetssätten i tre utvalda piloter. Avsikten är att detta ska vara avslutat i juni 2016.

Enligt kommunfullmäktiges beslut ska den del av upphandlingen som avser ett system för ärende- och dokumenthantering för stadens nämnder finansieras genom disposition av de i eget kapital särskilt reserverade medlen för verksamhetsutveckling med it. Kostnaderna har inte kunnat beräknas förrän upphandlingen är avslutad men har bedömts uppgå till 70 mnkr. Med det anbud som antagits beräknas kostnaderna för projektet uppgå till 100 mnkr. I detta belopp ingår dock en kostnad om cirka 40 mnkr som är en kostnad för nämndernas implementering och ligger utanför projektet men ingår i upphandlingen. Därutöver beräknas nämndernas kostnader för implementeringen uppgå till cirka 30 mnkr.

Kommunstyrelsens kostnader för att införa eDok för egen del beräknas uppgå till cirka 2 mnkr. Därtill kommer kostnader för förvaltningen av system och processer, i vilket ingår utrullning i alla stadens nämnder och bolag, som kan beräknas motsvara kostnader för två till fyra personer under tre år.

De uppgifter som här redovisas baseras på det anbud som omfattas av tilldelningsbeslutet.

SIKT

Projekt SIKT (Stockholm Informations- och Kommunikationsteknik) som ersätter tidigare leveranser inom de så kallade KITT- och datakommunikationsavtalen är nu till största delen slutfört. Under perioden har nya leveranser inom systemdrift- och systemförvaltning (Tieto), Service Desk (Tieto) och telefoni (TeliaSonera) etablerats och leveransgodkänts. Inom området leverans av mobiltelefoner och surfplattor, det så kallade terminalavtalet, har förnyad konkurrensutsättning genomförts där de två ramavtalsleverantörerna Atea och TeliaSonera konkurrerat om rätten att leverera. TeliaSonera har tilldelats kontraktet och staden har tecknat avtal om leverans av terminaler och surfplattor under de kommande nio månaderna. Därefter sker förnyad konkurrensutsättning.

Inom SIKT-projektets sista område, upphandling och införande av datakommunikationstjänster, fortgår en utdragen rättsprocess. Efter åtta månaders beredning i förvaltningsrätten har domen överklagats till kammarrätten. Det är i dagsläget inte möjligt att säga när St Erik Kommunikation AB, som formellt är den upphandlande parten, kommer att få teckna avtal. Det gör också att det kan uppstå ytterligare kostnader för ny upphandling eller för försenat införande. Dessa kostnader faller i så fall ut under 2015, vilket gör att SIKT-projektet kommer att behöva förlängas bortom det ursprungliga slutdatumet december 2014. Kommunstyrelsen ska i enlighet med kommunfullmäktiges beslut teckna nytt avtal med St Erik Kommunikation AB om vidareleverans av datakommunikationstjänster senast den 31 december 2014 för att staden inte ska stå avtalslös inom detta område.

Stadsledningskontoret föreslår att finansiering om 40,0 mnkr för omställningskostnader och dubbel drift med anledning av migreringar under projektet SIKT sker genom disposition av de i eget kapital särskilt reserverade medlen för verksamhetsutveckling med it.

Gemensam it-service, GSIT 2.0

Under perioden har kommunstyrelsen fattat beslut om den fortsatta inriktningen för avtalet om gemensam it-service (Volvo IT). Kommunstyrelsen har på kommunfullmäktiges uppdrag tagit ställning till förlängning av avtalet samt ny upphandling och beslutat att avtalet med Volvo IT ska förlängas på ett sådant sätt att en överföring till ny leverans kan ske på ett kontrollerat sätt under perioden 2017-2018. Samtidigt ska ett nytt upphandlingsarbete påbörjas.

Stadsledningskontoret har verkställt förlängningen genom tecknande av förlängningsavtal med Volvo IT den 16 augusti 2014. Därtill pågår uppskalning av det projekt som ansvarat för förstudier till ett fullskaligt upphandlingsprojekt. För att tidplanen ska kunna hållas behöver avtalstecknande ske 2016. Det innebär i praktiken att upphandling formellt måste inledas andra halvåret 2015. Före det krävs ett omfattande kravspecifikations- och detaljutredningsarbete. Projektet är finansierat genom central medelsreserv för 2014. För kommande budgetår måste beslut fattas om finansiering. Totalt beräknas projektet kosta omkring 350 mnkr.

Fördelning av medel för migrering av e-tjänster

I Stockholms stads årsredovisning för 2013 fattade kommunfullmäktige följande beslut: *Kommunstyrelsen medges*

finansiering om 10,0 mnkr för uppgradering av e-tjänster till den nya versionen av e-tjänsteplattformen. Finansiering sker genom disposition av de i eget kapital särskilt reserverade medlen för verksamhetsutveckling med it.

Med anledning av detta har stadsledningskontoret inventerat befintliga e-tjänster och förbättringsmöjligheter. Samtliga berörda e-tjänsteägare har kontaktats och beretts möjlighet att inkomma med en ansökan om medel för uppgradering. Baserat på detta har stadsdirektören i enlighet med delegation avseende verksamhetsutveckling med hjälp av it beslutat om att fördela totalt 9 390 767 kronor för uppgradering av berörda e-tjänster. Arbetet med genomförande pågår.

Gemensam informationsplattform och integrationsmotor i staden

I enlighet med stadens program för digital förnyelse är inriktningen att staden ska ha en gemensam integrationsplattform och integrationsmotor för både nämnder/förvaltningar och bolag. I stadens integrationsplattform inom SIKT-avtalet ska BizTalk användas som integrationsmotor. Systemägare kan medges undantag att fortsatt använda TEIS i de fall övergången medför en hög kostnad och stora risker. Undantag medges för stadens ekonomi- och personalsystem. En utvärdering av de beviljade undantagen genomförs inför nästkommande SIKT-upphandling.

Löneadministrativa tjänster inom bolagskoncernen

Under 2014 har ett begränsat försök med gemensam löneadministration genomförts hos fyra av stadens bolag, tillsammans med stadens serviceförvaltning, i samråd med stadsledningskontoret. Testet visar att vid en större volym bör det finnas synergieffekter och effektiviseringspotential, som bör undersökas vidare. Därför kommer Stockholms Stadshus AB, tillsammans med stadsledningskontoret och servicenämnden, att genomföra en förstudie för att analysera närmare hur man kan arbeta med gemensam löneadministration inom bolagskoncernen.

Överenskommelse mellan staten och Sveriges Kommuner och Landsting om sammanhållen vård och omsorg om de mest sjuka och äldre för 2014, dnr 327-1886/2013

År 2010 träffade regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) en första treårig överenskommelse på äldreområdet omfattande 271 mnkr, varav 100 mnkr i prestationsbidrag. Det långsiktiga syftet med satsningen var att bidra till ett systematiskt förbättringsarbete för de mest sjuka äldre. Överenskommelserna för 2012-2013 innebär en utbyggnad av den satsning som inleddes

2010 och den överenskommelse som är föremål för beslut här avser 2014.

Stadsledningskontoret ser positivt på de satsningar som överenskommelsen innebär. Överenskommelsen ställer krav på ett ökat samarbete mellan kommuner och landsting och innebär en ökad kunskap om äldreomsorgen genom registrering i de nämnda systemen.

För stadens vidkommande uppfylls inte kraven för att få tilldelning avseende registrering i Svenska Palliativregistret. Några av stadens stadsdelsnämnder uppfyller kraven för registrering i Senior Alert. Stadsledningskontoret uppmanar de nämnder som inte startat att registrera i dessa system att skyndsamt påbörja detta arbete.

Tillämpningsanvisningar för ersättnings- och tidsregistreringssystem inom valfrihetssystem för hemtjänst dnr 327-69/2014

Kommunfullmäktige beslutade i budget 2014 att ett nytt ersättningssystem inom hemtjänsten ska införas den första januari 2014. I ”Översyn av ersättningssystemet för hemtjänst” (dnr 327-68/2012) föreslås kommunstyrelsen få i uppdrag att i samarbete med äldrenämnden utforma tillämpningsanvisningar för det nya ersättningssystemet.

Stadsledningskontoret ser positivt på att stadens nämnder, genom dessa tillämpningsanvisningar, får samma utgångspunkt och regelverk att använda vid arbetet med biståndsbedömning och tidsredovisning i staden.

Införandet av ett tidsredovisningssystem kan innebära ökade eller minskade kostnader för stadsdelsnämnderna i jämförelse med det tidigare nivåbaserade systemet om debiteringsgraden blir högre eller lägre än 81 procent, vilket dagens timersättning bygger på. Dessa tillämpningsanvisningar är en vägledning och konkretisering av regler kring tidsredovisningssystemet och ersättningssystemet och bör i sig inte innebära några merkostnader för stadens nämnder.

Ang. stadsdelsförvaltningarnas parkplaner, dnr 003-1797/2012, skrivelse från Rådet till skydd för Stockholms skönhet.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet tillskrev 2009-03-02 kommunfullmäktige att rådet ansåg att de tekniska nämnder som beslutar om investeringar, exploateringar, bygglov med mera tar del av de lokala parkplanerna så att de behov av park- och rekreationsytor som respektive stadsdel har tillgodoses.

Skönhetsrådet anförde också att kommunfullmäktige borde godkänna stadsdelsnämndernas parkplaner för att säkerställa att stadens handlingsprogram för utveckling och skötsel av Stockholms stads park- och naturmark följs och ges ekonomiska förutsättningar.

Stadsledningskontoret konstaterar att det skönhetsrådet efterlyser redan tas om hand genom kommunfullmäktiges beslut om Parkprogrammet samt rådande budgetordning och ansvarsfördelning mellan nämnderna. Av beslutet framgår att stadsdelsnämnderna ska ta fram respektive lokal parkplan i samarbete med dåvarande marknämnden, nuvarande exploateringsnämnden. Parkprogrammet är för närvarande under revidering varför den framtida formen för samarbete mellan centrala nämnder och stadsdelsnämnder kring parkplanering får anstå tills det nya programmet kan bli föremål för beslut.

Skönhetsrådets andra synpunkt att parkplanerna ska underställas kommunfullmäktiges godkännande så att ekonomiska förutsättningar kan säkras, hanteras genom den budget som kommunfullmäktige varje år fastställer för verksamhetsområdet ”stadsmiljö”, där medel för drift, underhåll och investeringar säkras.

Redovisning av basnyckeltal

I samband med årsredovisning 2013 redovisades utfall av stadens basnyckeltal. För vissa nyckeltal fanns inga utfall att tillgå i samband med upprättandet av årsredovisning. I bilaga 5 återfinns en komplettering av utfall 2013 för resterande basnyckeltal.

Delårsbokslut

Beloppen i tabellerna är avrundade och summerar därför inte exakt.

Resultaträkning

Resultaträkning									
mnkr	Not	Staden					Kommunkoncernen		
		2014-08-31 Utfall	2013-08-31 utfall	2014 Budget	2014 Prognos	2013 Helårsutfall	2014-08-31 Utfall	2013-08-31 utfall	2013 Helårsutfall
Verksamhetens intäkter	1	6 491,0	6 408,6	7 720,1	12 305,4	9 695,3	13 071,3	12 363,1	19 645,1
Jämförelsestörande intäkter	2	1 406,1	910,8	0,0	1 406,1	1 546,6	1 911,1	1 314,5	2 134,7
Verksamhetens kostnader	3	-30 028,5	-29 007,1	-45 008,0	-49 268,1	-44 502,4	-33 196,5	-31 576,7	-50 367,9
Jämförelsestörande kostnader	4	-214,8	-152,8	0,0	-214,8	-220,6	-173,6	-153,0	-185,0
Avskrivningar	5	-634,8	-582,3	-898,0	-915,2	-918,9	-2 454,3	-2 238,9	-3 455,6
Verksamhetens nettokostnader		-22 980,9	-22 422,7	-38 185,9	-36 686,6	-34 400,0	-20 842,0	-20 291,0	-32 228,7
Skatteintäkter	6	24 947,1	23 981,4	37 168,1	37 429,1	35 866,6	24 947,1	23 981,4	35 866,6
Generella statsbidrag och utjämning	7	-230,1	84,3	-404,6	-349,6	111,7	-230,1	84,3	111,7
Resultat från andelar i intresseföretag		-	-				8,7	85,2	106,3
Finansiella intäkter	8	2 176,3	3 551,7	2 316,0	2 361,6	3 283,4	31,6	139,2	78,2
Jämförelsestörande finansiella intäkter	9	0,0	21,3	0,0	0,0	24,9	-	-	-
Finansiella kostnader	10	-631,7	-638,9	-900,0	-900,0	-874,2	-151,3	-412,6	-573,4
Jämförelsestörande finansiella kostnader	11	0,0	-275,2	0,0	0,0	-414,7	-275,2	-275,2	-414,7
Resultat efter skatteintäkter och finansiellt resultat		3 280,7	4 301,9	-6,4	1 854,5	3 597,7	3 488,7	3 311,3	2 945,9
lanspråktaga avsättningar från föregående år	12	342,0	306,7	6,5	0,0	342,6	342,0	306,7	342,6
Avsättningar	12	-19,6	-14,5		-7,7	-495,9	-19,6	-14,5	-495,9
Skatt	13	-	-				-325,6	-348,5	-287,6
Minoritesandel i årets resultat		-	-				-7,3	-3,7	-3,0
Årets resultat (ÅR)		3 603,0	4 594,1	0,1	1 846,8	3 444,4	3 478,1	3 251,3	2 502,0
Avgår: Jämförelsestörande intäkter		-1 406,1	-932,1	0,0	0,0	-1 571,5	-	-	-
Tillägg: Försäljningsintäkter enligt undantagsmöjlighet		745,9	74,5	0,0	0,0	241,6	-	-	-
Årets resultat efter balanskravsjusteringar		2 942,8	3 736,5	0,1	1 846,8	2 114,6	-	-	-
Avgår kostnader enligt synnerliga skäl 8 kap 5b§ K	14	136,6	151,1	0,0	136,6	171,9	-	-	-
Årets balanskravsresultat	15,16	3 079,4	3 887,5	0,1	1 983,4	2 286,4	-	-	-

Kassaflödesanalys

Kassaflödesanalys					
		Staden		Kommunkoncernen	
	Not	2014-08-31	2013-12-31	2014-08-31	2013-12-31
DEN LÖPANDE VERKSAMHETEN					
Årets resultat		3 603,0	3 444,4	3 478,1	2 502,0
Återläggning reavinster/reaoförluster	17	-1 328,0	-1 011,7	-1 874,1	-2 121,6
Justering för ej likviditetspåverkande poster	18	857,9	2 103,5	1 719,3	3 770,1
Minskning av avsättningar pga utbetalningar	19	-102,3	-61,0	-	-
Medel från verksamheten före förändring av rörelsekapital		3 030,6	4 475,2	3 323,3	4 150,5
Ökning/minskning kortfristiga fordringar		-4 137,6	-6 567,1	1 043,2	-1 098,3
Ökning/minskning förråd och varulager		2,1	4,2	11,1	3,1
Ökning/minskning kortfristiga skulder	20	795,3	3 490,7	379,5	2 518,5
Kassaflöde från den löpande verksamheten		-309,5	1 403,0	4 757,1	5 573,8
UTBETALNING AV BIDRAG TILL STATLIG INFRASTRUKTUR					
Utbetalning av bidrag till statlig infrastruktur		-239,6	-281,5	-239,6	-281,5
INVESTERINGSVERKSAMHETEN					
Investering i immateriella anläggningstillgångar		-	-	-1,3	-4,8
Försäljning av immateriella anläggningstillgångar		-	-	0,0	9,1
Investering i materiella anläggningstillgångar	21	-2 367,7	-4 276,5	-8 552,7	-12 151,9
Investeringsbidrag		12,1	13,5	-	-
Försäljning av materiella anläggningstillgångar	22	1 679,0	1 217,2	2 463,5	3 249,9
Investering i finansiella anläggningstillgångar		-	-13,6	-240,8	-222,4
Försäljning av finansiella anläggningstillgångar	22	0,0	37,6	0,0	243,3
Övrig förändring anläggningstillgångar		-	-	-	-
Kassaflöde från investeringsverksamheten		-676,7	-3 021,9	-6 331,3	-8 876,9
FINANSIERINGSVERKSAMHETEN					
Nyupptagna lån		5 076,6	5 530,0	-	-
Amortering av långfristiga skulder		-1 609,9	-1 150,2	-	-
Ökning/minskning av långfristiga skulder	23	-3 078,8	-2 739,0	701,3	3 645,2
Ökning/minskning av långfristiga fordringar		1 680,8	1,1	1 845,5	-186,2
Kassaflöde från finansieringsverksamheten		2 068,6	1 641,9	2 546,9	3 459,0
Årets kassaflöde		842,8	-258,5	733,1	-125,6
Likvida medel vid årets början		-130,1	128,4	193,9	319,5
Likvida medel vid periodens slut	24	712,7	-130,1	926,9	193,9
Räntebärande nettotillgång/skuld		14 486,3	13 038,2	-16 121,8	-15 732,1
Räntebärande nettotillgång/skuld vid årets början		13 038,2	10 796,9	-15 732,1	-12 742,6
Räntebärande nettotillgång/skuld vid periodens slut		14 486,3	13 038,2	-16 121,8	-15 732,1

Balansräkning

Balansräkning					
		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	Not	2014-08-31	2013-12-31	2014-08-31	2013-12-31
TILLGÅNGAR					
Immateriella anläggningstillgångar					
Immateriella anläggningstillgångar	25	-	-	64,4	73,0
Summa immateriella anläggningstillgångar		-	-	64,4	73,0
Materiella anläggningstillgångar					
Mark, byggnader och tekniska anläggningar	26	54 443,1	50 773,8	121 501,7	113 681,9
Maskiner och inventarier	27	475,4	484,2	6 451,6	6 552,5
Pågående ny-, till- och ombyggnader	28	4 694,3	5 503,9	15 155,8	16 647,4
Summa materiella anläggningstillgångar		59 612,8	56 761,9	143 109,2	136 881,8
Finansiella anläggningstillgångar					
Aktier och andelar	29	3 880,7	3 880,7	2 560,7	2 320,0
Kapitalandel intresseföretag		-	-	4 220,3	835,6
Långfristiga fordringar	30	20,6	1 701,3	336,1	2 187,7
Summa finansiella anläggningstillgångar		3 901,2	5 582,0	7 117,1	5 343,3
Summa anläggningstillgångar		63 514,0	62 343,8	150 290,7	142 298,0
Omsättningstillgångar					
Exploateringsfastigheter	31	1 135,0	2 616,0	1 135,0	2 616,0
Varulager och pågående arbete	32	1,9	4,0	31,4	42,5
Kortfristiga fordringar	33	50 275,4	47 803,6	4 419,3	4 680,4
Kortfristig utlåning	34	1 667,8	0,8	1 667,8	0,8
Kortfristiga placeringar	35	34,2	35,5	72,9	240,4
Kassa och bank	36	712,7	4,8	927,7	193,9
Summa omsättningstillgångar		53 827,0	50 464,7	8 254,1	7 774,0
SUMMA TILLGÅNGAR		117 341,0	112 808,5	158 544,8	150 072,0

mnkr	Not	Staden		Kommunkoncernen	
		2014-08-31	2013-12-31	2014-08-31	2013-12-31
EGET KAPITAL OCH SKULDER					
Eget kapital	37,38				
Årets resultat enl resultaträkning		3 603,0	3 444,4	3 478,1	2 502,0
Resultatutjämningsreserv		0,0	0,0	0,0	0,0
Övrigt eget kapital		56 632,8	53 188,4	100 187,0	94 706,5
Utdelning		-	-	-0,1	-0,1
Ändrade redovisningsprinciper				3 716,9	2 433,1
Summa eget kapital		60 235,9	56 632,8	107 382,0	99 641,6
Avsättningar					
Pensioner och liknande förpliktelser	39	5 095,2	4 889,7	7 030,7	6 655,3
Uppskjuten skatteskuld				2 187,5	1 767,8
Övriga avsättningar	40	8 483,2	8 805,5	8 554,6	8 910,2
Summa avsättningar		13 578,4	13 695,2	17 772,8	17 333,4
Minoritetsintresse i eget kapital				40,0	27,7
Långfristiga skulder					
Obligationslån	41	14 013,1	12 636,5	14 013,1	12 636,5
Reverslån	42	1 200,0	2 200,0	1 200,0	2 200,0
Statliga lån		-	-	-	-
Övriga långfristiga skulder	43	760,0	750,8	760,3	765,8
Summa långfristiga skulder		15 973,1	15 587,3	15 973,4	15 602,3
Kortfristiga skulder					
Kortfristiga skulder	44	20 112,5	22 353,8	9 935,5	13 062,5
Kortfristiga lån	45	6 730,0	3 774,8	6 730,0	3 639,9
Stadens semesterlöneskuld m m	46	711,2	764,7	711,2	764,7
Summa kortfristiga skulder		27 553,7	26 893,2	17 376,7	17 467,0
SUMMA EGET KAPITAL OCH SKULDER		117 341,0	112 808,5	158 544,8	150 072,0
Ställda panter		-	-	-	-
Ansvars- och borgensförbindelser	47	672,3	792,9	-	836,5
Ansvarsförbindelse inkl löneskatt	48	17 969,9	18 330,4	-	18 341,0
Derivatinstrument; marknadsvärde	49	-164,5	-288,0	-164,5	-288,0
Leasingavtal operationell leasing	50	7 213,4	6 672,5	7 213,4	6 672,5
Efterutdelning 2012 §5:1 allbolagsl kvarstår	51	462,1	485,2		
Efterutdelning 2013 §5:1 allbolagsl kvarstår		1 825,1	1 858,1		
Efterutdelning 2014 §5:1 allbolagsl kvarstår		446,9			

Redovisningsprinciper

Kommunal redovisningslag

Bokslutet har upprättats i enlighet med den kommunala redovisningslagen (SFS 1997:614) och Rådet för kommunal redovisnings rekommendationer.

Avskrivningar

Staden använder som huvudregel linjär avskrivning – ett lika stort belopp skrivs av varje månad under nyttjandeperioden. Vid tilläggsinvesteringar används saldojusterad avskrivning – tilläggsinvesteringen slutavskrivs vid samma tillfälle, som den ursprungliga investeringen. Omkostnadsförd anläggning - ingen avskrivning görs - används till exempel för konstobjekt. Komponentavskrivning används där det är påkallat av stora skillnader i nyttjandetiden inom en anläggning. Strikt uppdelning av anläggningar i väsentliga komponenter kommer införas från och med räkenskapsår 2015. Se under avvikande redovisningsprinciper. Som utgångspunkt för bedömning av nyttjandetider har staden hämtat vägledning från Rådet för kommunal redovisnings (RKR) idéskrift Avskrivningar.

I enlighet med Rådet för kommunal redovisnings rekommendation 18 skuldförs investeringsinkomster från och med 2010 i form av bidrag och avgifter och intäktsförs i samma takt, som investeringen förbrukas.

Värderingsprinciper

Anläggningstillgångar har redovisats till anskaffningsvärdet. I anskaffningsvärdet inräknas utgifter för nedmontering och bortforsling av tidigare tillgång och återställande av plats om detta är en förutsättning för den nya tillgången. Som anläggningstillgång räknas tillgångar, som har en livslängd på minst tre år och uppgår till minst ett basbelopp. För investeringar i annans fastighet gäller, om fastigheten tillhör de kommunala bolagen Skolfastigheter i Stockholm AB och Micasa Fastigheter i Stockholm AB, att investeringsutgiften ska uppgå till minst 0,5 mnkr för att räknas som investering. Beslut om detta undantag är fattat i kommunfullmäktige den 3 november 2008 och ska omfatta mindre projekt och byggåtgärder. Undantaget bedöms beloppsmässigt vara försumbart och därmed inte påverka räkenskaperna i någon väsentlig omfattning. Från och med räkenskapsåret 2014 har samtliga nämnder investeringsbudget.

Omsättningsstillgångar har redovisats till det lägsta av anskaffningsvärdet och verkligt värde på balansdagen.

Immateriella tillgångar

Stockholms stad redovisar i dag inga immateriella tillgångar. Enligt stadens redovisningsregler för investeringar ska restriktivitet iakttas när en tillgång klassificeras som immateriell för att undvika en övervärdering av tillgångssidan. Till och med tertialrapport 2 2014 bedöms inga tillgångar uppfylla kraven på en immateriell tillgång.

Nedskrivning av tillgångar

Nedskrivning av tillgångar görs i enlighet med RKR 19. Staden tillämpar gränsen att en anläggnings värde ska uppgå till minst 1,0 mkr för att en prövning av nedskrivningsbehov ska göras. Nedskrivning görs när bokfört värde överstiger återvinningsvärdet med minst 0,5 mkr och förändringen bedöms som varaktig, där varaktig definieras som minst fem år.

Leasing

I enlighet med Rådet för kommunal redovisnings rekommendation nr 13.1 2006 ”Redovisning av hyres-/leasingavtal” redovisar staden kommande kostnader för leasingavtal. Finansiell leasing redovisas i balansräkningen. En väsentlighetsbedömning har gjorts och avtal har endast tagits med där den totala utgiften överstiger 0,5 mkr eller den årliga kostnaden överstiger 0,2 mkr. Operationell leasing redovisas inom linjen med samma beloppsgränser, som för finansiell leasing. Enligt rekommendationen ska redovisning ske om leasingtiden överstiger tre år. Stadens avtal om IT-tjänster nämns i not om operationell leasing, trots att tidsvillkoret inte är uppfyllt på grund av att detta ekonomiska åtagande är omfattande.

Försäljning och inköp av anläggningstillgångar

Vid försäljning och köp av anläggningstillgångar gäller, som huvudregel, att transaktionen bokförs vid dagen för tillträde. Principen är ändrad 2010.

Lånekostnader

Lånekostnaderna belastar den period de hänförs till och inräknas inte i tillgångars anskaffningsvärden.

Klassificering

Kortfristiga fordringar och skulder förfaller till betalning inom tolv månader från balansdagen. *Långfristiga fordringar och skulder* förfaller till betalning efter mer än tolv månader efter balansdagen.

Undantag är investeringsinkomster som i sin helhet redovisas som långfristiga skulder då dessa ej är likvidpåverkande.

Exploateringsfastigheter, som avses avyttras redovisas som omsättningstillgångar. Semesterlöneskuld, okompenserad övertid är skuldförda enligt ställning den 31 augusti 2014.

Finansverksamhet

Finansverksamheten inom kommunkoncernen grundar sig på stadens finanspolicy, som fastställs årligen av kommunfullmäktige. Utländska lån värderas enligt principer för säkringsredovisning. Staden utnyttjar valutaterminer och/eller ränte- och valutaswappar i syfte att säkra positioner avseende kurs- och ränteförändringar. Rekommendation 21 för redovisning av derivat och säkringsredovisning tillämpas från och med bokslut 2013. Köp eller försäljning av finansiella tillgångar eller skulder redovisas per likviddagen. Finansiella omsättningstillgångar och kortfristiga skulder värderas till anskaffningsvärdet. Eventuella emissionsutgifter och liknande transaktionsutgifter periodiseras enligt effektivräntemetoden.

Jämförelsestörande poster

Som jämförelsestörande poster redovisas realisationsvinster och förluster samt poster av engångskaraktär, som inte tillhör den normala verksamheten. Hit räknas exploateringsinkomster och utgifter som från och med räkenskapsåret 2014 bruttoredovisas enligt gällande regelverk, bokfört värde som kostnad och försäljningsinkomsten som intäkt. Enligt beslut i kommunfullmäktige används ett positivt resultat från försäljningar 2002 till kompetenshöjande åtgärder inom ramen för kompetensfonden, ett positivt resultat från försäljningar 2006 och 2010 till ett e-tjänstprogram och en ytterstadssatsning. I 2011 års bokslut används positivt resultat från försäljningar för en utökad disposition avseende Vision Järva och Vision Söderort på 50 mnkr. Vidare används 550 mnkr till utökad disposition avseende verksamhetsutveckling med hjälp av it. Ytterligare 250 mnkr har i 2012 års bokslut disponerats till it-satsningar. Åtgärder enligt dessa beslut redovisas som jämförelsestörande med motiveringen att åtgärderna är ett sätt att återföra värdet till stadens tillgångar. Syftet med kommunfullmäktigebesluten är att åtgärder inom ramen för dessa inte ska påverka årets resultat enligt balanskravet, det vill säga kommunfullmäktigebesluten innefattar att synnerliga skäl föreligger vid framräknandet av balanskravet.

Staden har valt att redovisa ovanstående poster som jämförelsestörande om de uppgår till minst 0,1 mnkr. Den låga gränsen har satts med tanke på att dessa poster aldrig tillhör den ordinarie verksamheten och därmed försvårar jämförelse mellan åren om de inte särredovisas.

Avsättningar

Staden gör, utöver avsättning för pensionsskulden, avsättningar för åtaganden inom det infrastrukturella området med mera. Rekommendation 10.2 Avsättningar och ansvarsförbindelser från september 2011 tillämpas.

Pensionsåtaganden

Stadens pensionsskuld redovisas dels som en avsättning i balansräkningen, dels som en ansvarsförbindelse. Pensioner intjänade till och med 1997 redovisas som en ansvarsförbindelse. Stadens personals individuellt intjänade pensionsrättigheter under året redovisas i balansräkningen som en upplupen kostnad. Pensionsskulden är korrigerad med bortförsäkrade åtaganden, vilka är av ringa omfattning. Chefspensioner efter 2001 redovisas enbart i balansräkningen. Pensioner enligt lokala pensionsbestämmelser utöver det kommunala pensionsavtalet, KAP-KL, ingår i pensionsskulden.

I förändringen av pensionsskulden ingår en del för värdesäkring av pensionsskulden. När förändringen av pensionsskulden kostnadsförs bokförs värdesäkringen och därtill hörande löneskatt, som en finansiell kostnad. Beräkningen av pensionsskulden är gjord enligt Riktlinjer för beräkning av pensionsskuld (RIPS 07). Grunden för beräkningarna är pensionsavtalet KAP-KL.

Fordringar/skulder mot koncernbolagen

Staden handhar upplåning respektive utlåning åt de kommunala bolagen. Bolagen har konto i stadens koncernstruktur med några få undantag. Beroende på saldo redovisas fordran eller skuld gentemot respektive bolag.

Sammanställd redovisning

Allmänt

Enligt Lagen om kommunal redovisning ska Stockholms stads års- och delårsbokslut även omfatta sådan verksamhet som bedrivs av andra juridiska personer inom kommunkoncernen och en sammanställd redovisning ska upprättas. Syftet med den sammanställda redovisningen, som är den kommunala motsvarigheten till koncernredovisning, är att ge en samlad bild av

stadens nämnder, aktiebolag och kommunalförbunds verksamhet och ekonomiska ställning.

Den sammanställda redovisningen har upprättats enligt RKR 8.2 (Sammanställd redovisning). Stadens nämnder har proportionellt konsoliderats med stadens direkt och indirekt hel- och samägda företag där staden minst har ett betydande inflytande.

Skillnad i redovisningsprinciper mellan bolagen och staden kan förekomma på grund av att olika lagstiftning och rekommendationer tillämpas för staden respektive bolagen. I den sammanställda redovisningen har effekter av väsentlig betydelse beroende på skillnader mellan redovisningsprinciper för bolag och staden justerats utifrån kommunala redovisningsprinciper.

En sammanställd redovisning görs i samband med tertialrapport två samt årsbokslut.

I RKR 22 (Delårsrapport) som trädde i kraft räkenskapsåret 2014 så framgår att en resultaträkning för delårsperioden med jämförelsetal för motsvarande period närmast föregående räkenskapsår, helårsprognos samt årsbudget ska finnas gällande den sammanställda redovisningen. Vid tertialrapport två 2014 så saknas årsbudget och helårsprognos. Årsbudget saknas på grund av att budget inte upprättas på kommunkoncernnivå. Upprättande av helårsprognos för kommunkoncernen kommer att ingå som en del av stadens arbete från och med 2015 och prognosen kommer då att finnas för tertialrapport två 2015.

Sammanställd redovisning konsolideringsprinciper

Huvuddelen av stadens bolag finns samlade i koncernen Stockholms Stadshus AB som är helägd av staden. Bokslutet för koncernen Stockholms Stadshus AB används som underlag för konsolidering av den sammanställda redovisningen. I den sammanställda redovisningen har alla interna mellanhavanden samt interna vinster och förluster av väsentlig betydelse eliminerats. Det i koncernen Stockholms Stadshus AB ingående dotterbolaget S:t Erik Livförsäkring AB redovisar finansiella instrument till verkligt värde. Ingen justering av detta sker i den sammanställda redovisningen eftersom värdena inte är av väsentlig betydelse.

Den sammanställda redovisningen har i huvudsak upprättats enligt förvärvsmetoden med proportionell konsolidering, vilket innebär att endast ägda andelar av företagens räkenskapsposter konsolideras samt att de bokförda värdena av andelar i koncernföretagen

elimineras mot förvärvad andel av dotterbolagens egna kapital. Därmed ingår i den sammanställda redovisningen enbart den del av dotterbolagens egna kapital som tillkommit efter förvärvet. I de fall det koncernmässiga anskaffningsvärdet för aktierna överstiger det i förvärvsanalysen upptagna värdet av bolagets nettotillgångar, redovisas skillnaden som koncernmässigt övervärde. Om koncernmässiga undervärden uppstått så har dessa redovisats som negativ koncerngoodwill.

Tillämpning av vissa redovisningsprinciper i Stockholms stad *Exploateringsfastigheter*

Exploateringsfastigheter, som avses att avyttras redovisas som omsättningstillgångar vid samtliga bokslutstillfällen. Under löpande räkenskapsår redovisas exploateringsfastigheter i anläggningsregistret som anläggningstillgång. Vid försäljningar bruttoredovisas bokfört värde som kostnad och försäljningsköpeskillingen som intäkt från och med 2014. Jämförelsevärden 2013 är korrigerade.

Investeringsinkomster

Rådet för kommunal redovisnings rekommendation 18, Intäkter från avgifter, bidrag och försäljningar tillämpas från och med 2010. Investeringsinkomster i form av bidrag och avgifter redovisas som en skuld i det externa bokslutet i enlighet med rekommendationen. På nämndnivå aktiveras inkomsterna på tillgångssidan, det vill säga nettoredovisas. Inkomsterna återläggs och redovisas på skuldsidan i de centrala räkenskaperna.

Avvikande redovisningsprinciper i Stockholms stad

Från och med räkenskapsåret 2014 ska enligt gällande regelverk materiella anläggningstillgångar vara delade i väsentliga komponenter utifrån nyttjandetid. Tolkningen presenterades av Rådet för Kommunal Redovisning i december 2013. Det förändrade regelverket har budgetpåverkan. Staden har haft att fatta beslut om att följa detta regelverk och frångå de lagstadgade beslutsformerna i en kommun eller genomföra förändringen efter beslut om förändrad budget i laga ordning. Staden har valt det senare och kommer att genomföra förändringen under räkenskapsår 2015. Ett projekt är startat för genomförandet.

Definitioner till tertialbokslut

Anläggningstillgångar är tillgångar som är avsedda för stadigvarande bruk i verksamheten. Kan vara immateriella (till exempel goodwill), materiella (till exempel byggnader) eller finansiella (till exempel aktier).

Avskrivning enligt plan är den fördelade totalutgiften för en anläggningstillgång. Kostnaden fördelas över de antal år som tillgången används i verksamheten. För tilläggsinvesteringar används en saldojusterad avskrivning. Anläggningar utan ändlig nyttjandeperiod skrivs inte av.

Avsättningar är förpliktelser som är hänförliga till räkenskapsåret eller tidigare räkenskapsår och som på balansdagen är säkra eller sannolika till sin förekomst men ovissa till belopp eller till den tidpunkt då de ska infrias och som vilar på en befintlig förpliktelse.

Balanskravet är kopplat till resultaträkningen. Enligt kommunallagen ska budgeten upprättas så att intäkterna överstiger kostnaderna (KL 8 kap. 4 §). Om det redovisade resultatet blir negativt, det vill säga om kostnaderna för ett visst räkenskapsår överstiger intäkterna, ska det negativa resultatet regleras senast under det tredje året efter det att det negativa resultatet redovisades. Huvudprincipen är att realisationsvinster inte ska inräknas i intäkterna då avstämning med balanskravet görs. Undantag kan dock göras om det står i överenskommelse med god ekonomisk hushållning, till exempel om försäljningen är ett led i en omstrukturering.

Realisationsvinster för exploateringsfastigheter redovisade som omsättningstillgångar undantas.

Balansräkningen (BR) är en sammanställning av tillgångar, eget kapital, avsättningar och skulder på balansdagen, det vill säga redovisningsperiodens sista dag.

Certifikat kan emitteras av till exempel kommuner eller företag. Lån kan upptas genom utgivande, emission, av löpande skuldebrev med löptider upp till ett år.

Derivatinstrument är ett samlingsnamn för olika kontrakt mellan två parter. Derivatinstrument har bland annat till syfte att hantera och sprida risker. De vanligaste derivaten är, terminer, swappar och optioner. Kännetecknande för finansiella derivat är att de är kopplade till händelser eller förutsättningar vid en specifik tidpunkt

i framtiden, eller till en viss tidsperiod i framtiden. Värdet på ett derivatinstrument är kopplat till värdet på en underliggande tillgång, exempelvis, räntor, valutor eller aktier.

Eget kapital utgör skillnaden mellan tillgångar och skulder. Visar hur stor del av tillgångarna som inte finansierats med skulder.

Eliminering innebär att interna poster tas bort, så att uppgifter om intäkter, kostnader, fordringar och skulder inte anger ”uppblåsta” värden.

Euro Commercial Paper (ECP) är certifikat som emitterats på euromarknaden.

Euro Medium Term Note (EMTN) är skuldebrev i form av obligationer, med löptid över ett år. Euro Medium Term Notes emitteras på euromarknaden.

Finansnetto är skillnaden mellan posterna finansiella intäkter och finansiella kostnader i resultaträkningen.

Förpliktelse – ett åtagande som härrör från kontrakt, lagstiftning eller annan laglig grund

Kapitalkostnad består av avskrivning och räntekostnad för en anläggningstillgång.

Kassaflödesanalysen visar kassaflöde från olika delar av verksamheten t ex från investeringsverksamhet. Summan av kassaflöden utgör årets totala kassaflöde.

Medium Term Note (MTN) är lån som upptas genom utgivande, emission, av löpande skuldebrev i form av obligationer med löptider om lägst ett år.

Omsättningstillgångar är tillgångar som inte innehas för stadigvarande bruk, utan förbrukas i samband med framställning av produkter eller tjänster eller på annat sätt används i rörelsen.

Resultatutjämningsreserv, från och med 2013 finns en möjlighet att reservera delar av ett positivt resultat i en resultatutjämningsreserv (RUR). Denna reserv kan sedan användas för att utjämna intäkter över en konjunkturcykel.

Resultaträkningen (RR) är en sammanställning av intäkter, kostnader som utmynnar i resultat för en viss period.

Soliditeten är ett mått på betalningsförmågan på lång sikt och kan sägas visa den finansiella styrkan. Anger andelen av eget kapital av totala tillgångar.

Årets resultat visar förändringen av det egna kapitalet.

Noter

Beloppen i noterna är avrundade och summerar därför inte exakt.

Noter till resultaträkningen				
Not 1 Verksamhetens intäkter				
I verksamhetens intäkter har interna poster eliminerats.				
	Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2014-08-31	2013-08-31	2014-08-31	2013-08-31
Taxor, avgifter m m	2 955,4	2 939,2	5 043,3	4 499,6
Hyror, tomträttsavgälder	2 572,0	2 562,0	6 963,9	6 922,0
Statsbidrag	937,4	869,1	1 000,2	903,1
EU-bidrag	26,2	38,4	63,9	38,4
Summa verksamhetens intäkter	6 491,0	6 408,6	13 071,3	12 363,1
Not 2 Jämförelsestörande intäkter				
	Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2014-08-31	2013-08-31	2014-08-31	2013-08-31
Återbetalning premier avtalsförsäkringar 2005 och 2006 (AGS-KL, AVBF-KL)	0,0	511,0	-	-
Realisationsvinster vid försäljningar	1 406,1	399,8	1 911,1	1 314,5
varav försäljning exploateringsfastigheter	745,9	74,5	745,9	74,5
Summa jämförelsestörande intäkter	1 406,1	910,8	1 911,1	1 314,5
Not 3 Verksamhetens kostnader				
I verksamhetens kostnader har interna poster eliminerats.				
	Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2014-08-31	2013-08-31	2014-08-31	2013-08-31
Material och köpta tjänster m m	-5 199,0	-4 968,4	-18 070,4	-16 731,3
Bostadstillägg, sociala bidrag och andra understöd	-1 405,6	-1 473,9	-1 405,6	-1 473,9
varav försörjningsstöd/socialbidrag	-637,5	-646,0	-637,5	-646,0
Entreprenader och köp av verksamhet	-11 009,7	-10 413,8	0,0	0,0
Löner*	-8 466,7	-8 313,9	-13 720,5	-13 371,5
Arbetsgivaravgifter och avtalsförsäkringar	-2 543,9	-2 479,1	0,0	0,0
Pensionsutbetalningar**	-1 328,8	-1 257,8	0,0	0,0
varav utbetalning av pensioner	-547,7	-547,3	0,0	0,0
varav pensionsavgifter	-406,0	-372,4	0,0	0,0
varav tjänstepensionsförsäkring	-8,8	-0,3	0,0	0,0
varav särskild löneskatt	-230,4	-224,1	0,0	0,0
varav förändring av pensionsskuld inkl. löneskatt	-135,9	-113,8	0,0	0,0
Övriga personalkostnader	-74,8	-100,2	0,0	0,0
Summa verksamhetens kostnader	-30 028,5	-29 007,1	-33 196,5	-31 576,7
*Timplöner, ersätttn obekvämt arbetstid, övertid inklusive arbetsgivaravg är periodiserade.				
**Ränte- och basbeloppsuppräknig av pensionsskulden inklusive löneskatt redovisas under finansiella kostnader.				
Not 4 Jämförelsestörande kostnader				
	Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2014-08-31	2013-08-31	2014-08-31	2013-08-31
Bokfört värde försäljning exploateringsstillgångar	-42,3	-1,0		
Realisationsförluster vid försäljningar	-35,8	-0,8	-37,0	-1,9
Kompetensfonden	-19,4	-12,4	-19,4	-12,4
Vision Järva, Vision Söderort och Hässelbylyftet	-55,2	-67,3	-55,2	-67,3
E-tjänstprogrammet	-9,5	-39,0	-9,5	-39,0
IT-Satsning 2011 och 2012 års bokslut	-52,6	-32,4	-52,6	-32,4
varav upphandling nytt ekonomisystem (SUNE)	-4,1	-6,9	-4,1	-6,9
varav skolplattform	-22,5	-25,4	-22,5	-25,4
varav digital förnyelse	-17,7	0,0	-17,7	0,0
varav projekt eDok	-8,3	-0,1	-8,3	-0,1
Summa jämförelsestörande kostnader	-214,8	-152,8	-173,6	-153,0

Not 5 Avskrivningar	Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2014-08-31	2013-08-31	2014-08-31	2013-08-31
Planenliga avskrivningar*	-620,5	-581,2	-2 453,7	-2 238,9
Nedskrivningar	-1,5	0,0	-0,6	0,0
Utrangeringar	-12,7	-1,1	-	-
Summa avskrivningar	-634,8	-582,3	-2 454,3	-2 238,9
*Immateriella anläggningstillgångar				
Hyresrätter och immateriella tillgångar (Procent 20-33)	-	-	-10,2	-13,1
Goodwill (Procent 20)	-	-	0,0	0,0
*Materiella anläggningstillgångar				
Byggnader och tekniska anläggningar (Procent 2-33)	-537,8	-500,6	-2 153,0	-1 915,2
Maskiner och inventarier (Procent 2-33)	-82,7	-80,6	-290,4	-310,6
*Summa avskrivningar	-620,5	-581,2	-2 453,7	-2 238,9
Not 6 Skatteintäkter	Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2014-08-31	2013-08-31	2014-08-31	2013-08-31
Årets preliminära skatteintäkter	24 783,9	23 941,0	24 783,9	23 941,0
Korrigeringsprognosiserad slutavräkning 2012	5,5	7,3	5,5	7,3
Korrigeringsprognosiserad slutavräkning 2013	-33,4	95,8	-33,4	95,8
Prognosiserad slutavräkning 2014	94,4	-157,2	94,4	-157,2
Begravningsavgifter	96,7	94,6	96,7	94,6
Summa skatteintäkter	24 947,1	23 981,4	24 947,1	23 981,4
Not 7 Generella statsbidrag och utjämning	Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2014-08-31	2013-08-31	2014-08-31	2013-08-31
Införandebidrag	370,5	0,0	370,5	
Regleringsbidrag	138,7	267,3	138,7	267,3
Kostnadsutjämningsbidrag	52,6	874,7	52,6	874,7
Kommunal fastighetsavgift 2012 uppbokad	0,0	-11,8	0,0	-11,8
Kommunal fastighetsavgift 2013 prognos	718,8	723,0	718,8	723,0
Summa generella statsbidrag och utjämning	1 280,5	1 853,3	1 280,5	1 853,3
Avgifter i utjämningsystemet				
Inkomstutjämningsavgift	-929,9	-1 259,6	-929,9	-1 259,6
Avgift till LSS-utjämning	-580,7	-509,5	-580,7	-509,5
Summa avgifter i utjämningsystem	-1 510,7	-1 769,0	-1 510,7	-1 769,0
Summa generella statsbidrag och utjämning	-230,1	84,3	-230,1	84,3
Not 8 Finansiella intäkter	Staden		Kommunkoncernen	
Under posten övriga finansiella intäkter redovisas bland annat borgensintäkter från de kommunala bostadsbolagen.				
mnkr	2014-08-31	2013-08-31	2014-08-31	2013-08-31
Långfristiga räntor	14,8	101,7	0,0	0,0
Kortfristiga räntor	840,4	743,2	26,4	114,1
Övriga finansiella intäkter	4,4	3,8	5,2	25,1
Aktieutdelning övrigt	866,7	803,0	0,0	0,0
Utdelning enligt Lag om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag, SFS2010:879	450,0	1 900,0	0,0	0,0
Summa finansiella intäkter	2 176,3	3 551,7	31,6	139,2

Not 9 Jämförelsestörande finansiella intäkter	Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2014-08-31	2013-08-31	2014-08-31	2013-08-31
Summa reavinst försäljning finansiella anläggningstillgångar	0,0	21,3	-	-
Varav försäljning Bostadsrätter	0,0	4,1	-	-
Varav försäljning Mässfastigheter i Stockholm AB	0,0	17,1	-	-
Summa jämförelsestörande finansiella kostnader	0,0	21,3	-	-
Not 10 Finansiella kostnader	Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2014-08-31	2013-08-31	2014-08-31	2013-08-31
Långfristiga räntor	-341,6	-373,2	-416,1	-344,1
Kortfristiga räntor	-208,9	-206,5	0,0	0,0
Ränta del pensionsskuld förändring	-69,9	-52,5	-	-
Övriga finansiella kostnader	-11,3	-6,8	-10,5	-68,5
Summa finansiella kostnader	-631,7	-638,9	-426,5	-412,6
Genomsnittlig ränta				
Genomsnittlig ränta extern skuldportfölj med derivat (%)	2,5	2,6	2,5	2,6
Genomsnittlig ränta extern skuldportfölj utan derivat (%)	2,1	2,2	2,1	2,2
Genomsnittlig räntebindningstid				
Genomsnittlig räntebindningstid extern skuldportfölj med derivat, år	2,3	2,5	2,3	2,5
Genomsnittlig räntebindningstid extern skuldportfölj utan derivat, år	1,7	1,9	1,7	1,9
Not 11 Jämförelsestörande finansiella kostnader	Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2014-08-31	2013-08-31	2014-08-31	2013-08-31
Ränta pensionsskuld hänförlig till ändrad diskonteringsränta	0,0	-275,2	0,0	-275,2
Summa jämförelsestörande finansiella kostnader	0,0	-275,2	0,0	-275,2
Not 12 Avsättningar och ianspråktagande	Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2014-08-31	2013-08-31	2014-08-31	2013-08-31
Årets avsättningar				
Begravningsavgifter	-19,6	-14,5	-19,6	-14,5
Summa årets avsättningar	-19,6	-14,5	-19,6	-14,5
Inspråkta avsättningar från föregående år				
Boende psykiskt funktionshindrade	1,2	3,8	1,2	3,8
Boenden äldre	4,9	4,0	4,9	4,0
Hemlösa projekt evidensbaserade metoder	1,2	5,7	1,2	5,7
Renhållningsnämnden	42,6	12,4	42,6	12,4
Infrastrukturella kostnader	239,6	234,6	239,6	234,6
Förskoleutbyggnad	52,4	43,6	52,4	43,6
Bidrag SCILIFE mm	0,0	2,6	0,0	2,6
Summa ianspråkta avsättningar från föregående år	342,0	306,7	342,0	306,7
Netto avsättningar/ianspråkta avsättningar	322,3	292,2	322,3	292,2

Not 13 Skatt	Staden		Kommunkoncernen	
	2014-08-31	2013-08-31	2014-08-31	2013-08-31
mnkr				
Aktuell skatt	-	-	-323,0	-361,5
Uppskjuten skatt	-	-	-2,6	13,0
Summa skatt	-	-	-325,6	-348,5
Not 14 Kostnader enligt synnerliga skäl 8 kap 5b§ KL	Staden			
mnkr	2014-08-31	2013-08-31		
Kompetensfonden*	19,4	12,4		
Vision Järva och Vision Söderort*	55,2	67,3		
E-tjänstprogrammet*	9,5	39,0		
IT-satsning*	52,6	32,4		
Summa kostnader enligt synnerliga skäl 8 kap 5b§ KL	136,6	151,1		
*Se not 4				
Not 15 Årets balanskravsresultat	Staden			
mnkr	2014-08-31	2013-08-31		
Årets balanskravsresultat	3 079,4	3 887,5		
Intecknat enligt alltblagslagstiftningen till ännu ej genomförda åtgärder	-450,0	-1 900,0		
Summa årets balanskravsresultat efter inteckningar	2 629,4	1 987,5		
Not 16 Möjlig avsättning till RUR	Staden			
mnkr	2014-08-31	2013-08-31		
Årets balanskravsresultat	3 079,4	3 887,5		
Avgår 1 procent av skatteintäkter och generella statsbidrag	-247,2	-240,7		
Avgår efterutdelning enligt Lag om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag, SFS 2010:879	-450,0	-1 900,0		
Summa möjlig avsättning till RUR	2 382,2	1 746,9		

Noter till balansräkningen				
I stadens balansräkning bruttoredovisas fordringar och skulder gentemot stadens egna bolag.				
	Staden		Kommunkoncernen	
Not 25 Immateriella anläggningstillgångar	2014-08-31	2013-12-31	2014-08-31	2013-12-31
mnkr				
Ingående immateriella anläggningstillgångar 1/1	-	-	197,8	210,2
Ingående avskrivningar 1/1	-	-	-124,8	-115,7
Periodens avskrivningar	-	-	-10,2	-18,7
Periodens nedskrivningar	-	-	0,0	0,0
Periodens nyinvesteringar	-	-	1,3	4,8
Försäljningar			0,0	-9,1
Omklassificering	-	-	0,2	1,4
Summa immateriella anläggningstillgångar	-	-	64,4	73,0
Avskrivningstider			3-10 år	3-10 år
Not 26 Mark byggnader och tekniska anläggningar	Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2014-08-31	2013-12-31	2014-08-31	2013-12-31
Ingående mark, byggnader och tekniska anläggningar 1/1	57 152,5	54 100,4	151 530,9	142 106,2
Ingående avskrivningar 1/1	-6 378,6	-5 720,0	-37 473,9	-34 810,9
Periodens avskrivningar	-537,8	-756,0	-2 147,6	-2 952,8
Periodens nedskrivningar	-14,2	-40,9	0,0	-9,7
<i>Varav återföring nedskrivningar</i>	<i>0,0</i>	<i>0,1</i>	-	-
<i>Varav utrangeringar</i>	<i>-14,2</i>	<i>-20,8</i>	-	-
Periodens nyinvesteringar	2 269,3	2 850,3	4 060,2	4 472,8
Periodens omklassificering ny- till och ombyggnad	817,2	1 264,3	6 036,1	5 702,2
Periodens investeringsbidrag	-12,1	-13,5	0,0	0,0
Försäljningar	-334,2	-217,3	-504,0	-825,9
Omklassificering exploateringsfastigheter	1 481,0	-786,0	-	-
Summa mark, byggnader och tekniska anlägg.	54 443,1	50 681,4	121 501,7	113 681,9
Avskrivningstider	10-50 år	10-50 år	10-50 år	10-50 år
Investering: Ett prisbasbelopp, nyttjandeperiod 3 år eller mer. RKR 19 avseende nedskrivningar tillämpas				
2013 Omklassificering av publika fastigheter på 367,1 mnkr till övriga fastigheter har gjorts enligt aktuellt anläggningsregist				
2013 Nedskrivning av förgävesprojekt på 13,7 mnkr ingår i nedskrivningsbeloppet				
Not 27 Maskiner och inventarier	Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2014-08-31	2013-12-31	2014-08-31	2013-12-31
Ingående maskiner och inventarier 1/1	1 264,7	1 339,5	11 913,2	11 597,2
Ingående avskrivningar	-780,5	-882,2	-5 331,9	-4 957,5
Periodens avskrivningar	-82,7	-122,0	-290,4	-476,1
Periodens nedskrivningar	0,0	0,0	0,0	0,0
Periodens nyinvesteringar*	83,0	161,9	139,4	219,0
Försäljningar	-9,1	-13,1	-21,2	-262,1
Omklassificering	0,0	-	42,6	431,9
Summa maskiner och inventarier*	475,4	484,2	6 451,6	6 552,5
Avskrivningstider (linjär avskrivning)	5-20 år	5-20 år	5-20 år	5-20 år
Investering: Ett prisbasbelopp, nyttjandeperiod 3 år eller mer.				
*För staden ingår finansiella leasingavtal i summan av maskiner och inventarier, se not 50 för specifikation. Stockholms Stadhus AB koncernen har inga finansiella leasingavtal.				

Not 28 Pågående ny-, till- och ombyggnader	Staden		Kommunkoncernen	
	2014-08-31	2013-12-31	2014-08-31	2013-12-31
mnkr				
Ingående pågående ny-, till- och ombyggnader 1/1	5 503,9	5 596,3	16 920,9	15 262,5
Periodens nyinvesteringar	0,0	0,0	4 332,5	7 460,2
Försäljningar	-7,7	0,0	-12,9	-40,7
Omklassificering till mark- byggnader och tekniska anläggningar	-801,9	-92,4	-6 084,8	-6 034,6
Summa pågående ny-, till- och ombyggnader	4 694,3	5 503,9	15 155,8	16 647,4
Investering; Ett prisbasbelopp, nyttjandeperiod 3 år eller mer.				
Not 29 Aktier och andelar	Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2014-08-31	2013-12-31	2014-08-31	2013-12-31
Ingående aktier och andelar 1/1	3 880,7	3 879,8	2 320,0	2 356,3
Köp av bostadsrätter	0,0	13,6	0,0	13,6
Köp av aktier och andelar	0,8	0,0	240,8	208,8
Försäljning av bostadsrätter	0,0	-1,9	0,0	-1,9
Försäljning av aktier och andelar	-0,8	-10,9	0,0	-256,9
Summa aktier och andelar	3 880,7	3 880,7	2 560,7	2 320,0
Stadens aktier i kommunala bolag m m per 2014-08-31				
Bolag	Aktiekapital (tkr)	Ägarandel (%)	Bokfört värde 14-08-31(tkr)	
Stockholms Stadshus AB*	2 850 800,0	100,0	3 484 382,0	
Kaplansbacken AB	500,0	100,0	514,0	
Svenska Teknologföreningens Fastighets AB	562,0	100,0	562,0	
Stockholms Terminal AB	1 000,0	50,0	2 300,0	
Summa aktier i dotterbolag/koncernföretag			3 487 758,0	
*Stockholms Stadshus AB har förvärvat stadens aktier i AB Fortum Värme Holding samägt med Stockholms stad genom apportemission 20140701 till ett värde av 0,8 mnkr. Stadens totala aktieinnehav är därmed oförändrat				
Aktier i övriga företag				
SÖRAB	8 000,0	5,0	400,0	
AB Servi-Data (depositionsbevis)			0,1	
Summa aktier i övriga företag			400,1	
Andelar kommunalförbund Storstockholms brandförsvaret			27 831,4	
Summa andelar kommunalförbund			27 831,4	
Andelar bostadsrätter			364 663,3	
Summa andelar bostadsrätter			364 663,3	
Totalt summa aktier och andelar staden			3 880 652,8	
Not 30 Långfristiga fordringar	Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2014-08-31	2013-12-31	2014-08-31	2013-12-31
Ingående långfristiga fordringar 1/1	1 701,3	1 702,4	2 187,7	1 998,1
Återläggning av föregående års omklassificering	0,8	0,8	0,8	0,8
Amorteringar	-13,8	-1,1	-13,8	-1,1
Kortfristig del av långfristiga fordringar*	-1 667,8	-0,8	-1 667,8	-0,8
Förändring uppskjutna skattefordringar	-	0,0	-4,0	3,4
Förändring övriga långfristiga fordringar	-	-	-166,8	187,3
Summa långfristiga fordringar	20,6	1 701,3	336,1	2 187,7

*Fordringar som på balansdagen har en förfallodag som inträffar inom ett år. Dessa fordringar har omförts till kortfristig utlåning.				
	Staden		Kommunkoncernen	
Läntagare	2014-08-31	2013-12-31	2014-08-31	2013-12-31
mnkr				
Fortum Oyj	0,0	1 667,0	0,0	1 667,0
Övriga	20,6	34,6	20,6	34,6
Uppskjutna skattefordringar	-	0,0	244,7	250,8
Övrigt	-	0,0	70,8	235,3
Summa långfristiga fordringar	20,6	1 701,6	336,1	2 187,7
Not 31 Exploateringsfastigheter*	Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2014-08-31	2013-12-31	2014-08-31	2013-12-31
Exploateringsfastigheter	1 135,0	2 616,0	1 135,0	2 616,0
Summa tomträttsmark	1 135,0	2 616,0	1 135,0	2 616,0
*Samtliga exploateringsfastigheter, som avses att avyttras redovisas som omsättningstillgångar.				
Not 32 Varulager och pågående arbete	Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2014-08-31	2013-12-31	2014-08-31	2013-12-31
Varulager	1,9	3,9	27,8	38,3
Pågående arbeten	0,0	0,1	3,6	4,2
Summa varulager och pågående arbeten	1,9	4,0	31,4	42,5
Förråd värderas till det lägsta värdet av anskaffningsvärde och verkligt värde.				
Not 33 Kortfristiga fordringar - övriga	Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2014-08-31	2013-12-31	2014-08-31	2013-12-31
Skatte-/momsfordringar	300,5	648,6	1 001,1	461,9
Statsbidragsfordringar	181,7	139,6	181,7	139,6
Kortfristiga fordringar stadens concernföretag*	47 635,4	43 754,4	0,0	0,0
Övriga kortfristiga fordringar	28,1	33,3	-320,8	1,0
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	1 306,6	2 493,3	2 098,8	2 867,0
Kundfordringar	823,1	734,4	1 458,4	1 210,9
Summa kortfristiga fordringar - övriga	50 275,4	47 803,6	4 419,3	4 680,4
*Staden administrerar upplåning för stadens bolag. Bolagen lånar efter behov av staden.				
Not 34 Kortfristig utlåning	Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2014-08-31	2013-12-31	2014-08-31	2013-12-31
Kortfristig del av långfristiga fordringar*	1 667,8	0,8	1 667,8	0,8
Summa kortfristig utlåning	1 667,8	0,8	1 667,8	0,8
*Långfristiga fordringar som på balansdagen har en förfallodag som inträffar inom ett år. Dessa fordringar har omförts till kortfristig utlåning.				
Not 35 Kortfristiga placeringar	Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2014-08-31	2013-12-31	2014-08-31	2013-12-31
Kompetenskonto	34,2	35,5	72,9	240,4
Summa kortfristiga placeringar	34,2	35,5	72,9	240,4
Not 36 Likvida medel	Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2014-08-31	2013-12-31	2014-08-31	2013-12-31
Förskottskassor mm	5,6	4,8	5,6	4,8
Likvida medel (Bank mm)	707,1	0,0	922,1	189,1
Summa likvida medel	712,7	4,8	927,7	193,9

Not 37 Eget kapital	Staden		Kommunkoncernen	
	2014-08-31	2013-12-31	2014-08-31	2013-12-31
mnkr				
Ingående eget kapital 1/1*	56 632,8	53 188,4	100 187,0	94 706,5
<i>varav disposition av 2002, 2006, 2010-2012 års förändring, se not 37</i>	-136,6	-171,9	-	-
Förändring av eget kapital enligt resultaträkningen	3 603,0	3 444,4	3 478,1	2 502,0
Resultatutjämningsreserv	0,0	0,0	0,0	0,0
Utdelning	0,0	0,0	-0,1	-0,1
Ändrade redovisningsprinciper**	-	-	3 716,9	2 433,1
Summa eget kapital	60 235,9	56 632,8	107 382,0	99 641,6
*För kommunkoncernen ändrat IB eftersom stadens bolagskoncern räknat om år 2013 enligt BFAR 2012:1 (K3).				
**För kommunkoncernen ökad ägarandel i Fortum Värme Holding som konsolideras enligt gällande konsortialavtal				
Not 38 Summa eget kapital				
	IB 2007	Avgått hittills	2014-08-31	UB 2014-08-31
Kompetensfonden	121,1	-57,6	-19,4	44,1
<i>Varav KF mm</i>	<i>1,3</i>	<i>-0,9</i>	<i>0,0</i>	<i>0,4</i>
<i>Varav socialnämnden</i>	<i>11,5</i>	<i>-10,2</i>	<i>-0,2</i>	<i>1,0</i>
<i>Varav äldre- och barnnämnden</i>	<i>28,1</i>	<i>-28,1</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
<i>Varav utbildningsnämnden</i>	<i>80,2</i>	<i>-18,3</i>	<i>-19,2</i>	<i>42,7</i>
E-tjänstprogrammet	650,0	-571,7	-9,5	68,8
	IB 2007/2011	Avgått hittills	2014-08-31	UB 2014-08-31
Vision Järva, Vision Söderort och Hässelbylyftet*	450,0	-375,5	-55,2	19,3
	IB 2014	Avgått hittills	2014-08-31	UB 2014-08-31
IT-satsningar**	800,0	-48,4	-52,6	699,0
<i>Varav effektivt inköp</i>		<i>-5,7</i>	<i>0,0</i>	<i>-5,7</i>
<i>Varav skolplattform</i>		<i>-25,4</i>	<i>-22,5</i>	<i>-47,9</i>
<i>Varav Digital förnyelse</i>		<i>0,0</i>	<i>-17,7</i>	<i>-17,7</i>
<i>Varav e-dok</i>		<i>-3,7</i>	<i>-8,3</i>	<i>-12,0</i>
<i>Varav upphandling nytt ekonomisystem (SUNE)</i>		<i>-13,6</i>	<i>-4,1</i>	<i>-17,7</i>
Total disposition 2002, 2006, 2010-2012 års förändring			-136,6	
*Inledande beslut 200 mnkr, 2010 beslöt KF om disposition på 200 mnkr av 2010 års resultat till satsningar inom vision Söderort och vision Järva. 2011 utökades satsningen med 50 mnkr				
**2011 beslöt KF om disposition på 550 mnkr för IT-satsningar, 2012 beslöt KF om disposition av 250 mnkr för it-satsningar bl a till Skolplattform Stockholm				
Not 39 Pensioner och liknande förpliktelser				
	Staden			
mnkr	2014-08-31	2013-12-31		
Ingående avsatta pensioner 1/1	4 889,7	4 199,6		
Nyintjänande o skuldförändr arbetstagare	119,0	265,0		
Avgiftsbestämd chefspension	6,3	5,5		
Pensionärer skuldförändring	35,6	282,3		
Förtroendevalda visstids- och ålderspensioner, avgångsersättning*	4,9	3,6		
Skuld avseende Skafab 2010/Överfört SSBF 2009	-0,3	-1,2		
Avsatt till löneskatt	40,1	134,7		
<i>Varav ränte- och basbeloppsuppräknig</i>	<i>0,0</i>	<i>509,3</i>		
Summa avsatt till pensioner	5 095,2	4 889,7		
<i>därav avgiftsbestämd chefspension</i>	<i>147,3</i>	<i>139,4</i>		
<i>därav garantipensioner inkl löneskatt</i>	<i>3,9</i>	<i>5,0</i>		
<i>därav särskild avtalspension enl överenskommelse inkl löneskatt</i>	<i>309,8</i>	<i>244,2</i>		
<i>därav pensionsersättningar förtroendevalda inkl löneskatt</i>	<i>178,5</i>	<i>175,0</i>		
*Förtroendevalda ingår från och med 2010 i balansräkningen.				

Aktualiseringsgrad i procent	81,5%	80,6%
Aktualiseringsgrad anställning Stockholms stad i procent	99,0%	99,0%
Skulden har minskats med bortförsäkrat via tjänstepensionsförsäkring omfattande förvaltningschefer m fl med särskilda avtal	0,5	0,5
Not 40 Övriga avsättningar	Staden	
mnkr	2014-08-31	2013-12-31
Stimulansbidrag boenden psykisk funktionsnedsättning*		
Ingående Balans	136,5	140,3
lanspråktaget	-1,2	-3,8
Utgående balans	135,3	136,5
Stimulansbidrag boenden äldre*		
Ingående Balans	55,7	69,3
lanspråktaget	-4,9	-13,6
Utgående balans	50,8	55,7
Stimulansbidrag projekt hemlösa evidensbaserade metoder*		
Ingående Balans	13,6	21,8
lanspråktaget	-1,2	-8,2
Utgående balans	12,4	13,6
* Gemensam avsättning delad		
Trafik- o renhållningsnämnden; renhållningsverksamhet		
Ingående balans	42,6	66,6
lanspråktaget	-42,6	-24,0
Utgående balans	0,0	42,6
Begravningsavgifter		
Ingående balans	41,5	25,6
Årets avsättning	19,6	15,9
Utgående balans	61,1	41,5
Infrastrukturella bidrag**		
Ingående balans 1/1	8 126,8	7 928,3
lanspråktaget	-239,6	-281,5
Årets avsättning	0,0	480,0
Utgående balans	7 887,1	8 126,8
Förskoleutbyggnad*		
Ingående balans 1/1	111,4	120,2
lanspråktaget	-52,4	-8,8
Utgående balans	59,0	111,4
Science for Life Laboratory***		
Ingående balans 1/1	277,4	280,0
lanspråktaget	0,0	-2,6
Utgående balans	277,4	277,4

Summa ingående balans	8 805,5	8 652,2		
Summa ianspråktaget	-342,0	-342,6		
Summa årets avsättningar	19,6	495,9		
Summa utgående balans	8 483,2	8 805,5		
<p>*Dessa avsättningar har inte nuvärdesberäknats, då de är av karaktären stimulansmedel för att snabbast möjligt genomföra utfästelser gentemot kommuninvånarna. När medlen är förbrukade, vidtages åtgärder efter övriga tillgängliga resurser. För samtliga övriga avsättningar gäller att en stor del beräknas förbrukas under perioden 2014-2015.</p> <p>**Avsättning till E18, Norra länken, Citybanan, Tvärbanor, tunnelbaneutbyggnad, övriga spårförbindelser och Nationalstadsparken mm. Osäkerhet om belopp föreligger, då en stor del av investeringarna genomförs efter 2014. Staden tillämpar direkt resultatföring av beslut om bidrag till statlig infrastruktur. Beloppen är indexuppräknade. För infrastrukturella åtgärder utgår ca 485 mnkr 2014, 705 mnkr 2015, 450mnkr 2016, 390 mnkr 2017 och 6 mdkr efter år 2017.</p> <p>***Avsättning Science for Life Laboratory mm; Stockholms stads åtagande avseende resurscentrum forskning molekylär biovetenskap och medicin. Betalas ut år 2015 och framåt.</p>				
Not 41 Obligationslån	Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2014-08-31	2013-12-31	2014-08-31	2013-12-31
Ingående obligationslåneskuld	12 636,5	11 946,4	12 636,5	11 946,4
Nyupplåning	4 876,6	4 150,0	4 876,6	4 150,0
Återläggning av föregående års omklassificering	3 459,9	1 000,0	3 459,9	1 000,0
Amorteringar	-1 459,9	-1 000,0	-1 459,9	-1 000,0
Kortfristig del av långfristiga lån*	-5 500,0	-3 459,9	-5 500,0	-3 459,9
Summa obligationslån	14 013,1	12 636,5	14 013,1	12 636,5
*Skulder som på balansdagen har en förfallodag som inträffar inom ett år. Dessa skulder har omfört till kortfristiga lån.				
mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2014-08-31	2013-12-31	2014-08-31	2013-12-31
Utländska obligationslån	11 113,1	8 736,5	11 113,1	8 736,5
Svenska obligationslån	2 900,0	3 900,0	2 900,0	3 900,0
Summa obligationslån	14 013,1	12 636,5	14 013,1	12 636,5
Not 42 Reverslån	Staden		Kommunkoncernen	
mnkr	2014-08-31	2013-12-31	2014-08-31	2013-12-31
Ingående reverslåneskuld	2 200,0	1 000,0	2 200,0	1 000,0
Nyupplåning	200,0	1 380,0	200,0	1 380,0
Återläggning av föregående års omklassificering	180,0	150,0	180,0	150,0
Amorteringar	-150,0	-150,0	-150,0	-150,0
Kortfristig del av långfristiga lån*	-1 230,0	-180,0	-1 230,0	-180,0
Summa reverslån	1 200,0	2 200,0	1 200,0	2 200,0
*Skulder som på balansdagen har en förfallodag som inträffar inom ett år och ej med säkerhet bedöms omsättas till långfristig. Dessa skulder har omfört till kortfristiga lån.				

	Staden		Kommunkoncernen	
mnr	2014-08-31	2013-12-31	2014-08-31	2013-12-31
Utländska reverslån	1 200,0	2 200,0	1 200,0	2 200,0
Summa reverslån	1 200,0	2 200,0	1 200,0	2 200,0
Not 43 Övriga långfristiga skulder	Staden		Kommunkoncernen	
mnr	2014-08-31	2013-12-31	2014-08-31	2013-12-31
<i>Ingående låneskuld leasing</i>	<i>0,5</i>	<i>0,6</i>	<i>0,5</i>	<i>0,6</i>
<i>Återläggning av föregående års omklassificering</i>	<i>0,2</i>	<i>0,3</i>	<i>0,2</i>	<i>0,3</i>
<i>Amorteringar</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,2</i>
<i>Omklassificering</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,2</i>
Summa långfristig skuld leasing	0,4	0,5	0,4	0,5
Förmedlade medel	0,6	0,6	0,6	0,6
Skuldfonder	38,6	39,4	38,6	39,4
Periodiserade investeringsinkomster**	64,2	54,1	64,2	54,1
<i>(Varav investeringsbidrag)</i>	<i>34,1</i>	<i>31,6</i>	<i>34,1</i>	<i>31,6</i>
<i>(Varav anslutningsavgifter)</i>	<i>30,1</i>	<i>22,6</i>	<i>30,1</i>	<i>22,6</i>
<i>(Återstående antal år vägt snitt)</i>	<i>23,0</i>	<i>27,8</i>	<i>23,0</i>	<i>27,8</i>
Övriga långfristiga skulder*	656,2	656,2	656,4	671,2
Summa övriga långfristiga skulder	760,0	750,8	760,3	765,8
*Avtal med affärsverket svenska kraftnät angående Stockholms ström				
**Investeringsbidragen periodiseras som motsvarande tillgång.				
Not 44 Kortfristiga skulder	Staden		Kommunkoncernen	
mnr	2014-08-31	2013-12-31	2014-08-31	2013-12-31
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	3 746,7	3 211,0	6 021,2	5 622,4
Skatteskulder/moms	402,0	277,3	29,0	144,8
Leverantörsskulder	1 283,7	3 439,9	2 453,2	5 186,8
Förmedlade medel	3,9	3,2	3,9	3,2
Deponerade medel	6,0	6,3	6,0	6,3
Skuldfonder	3,9	4,0	3,9	4,0
Personalskatter	249,2	266,7	259,7	310,0
Kortfristiga skulder till koncernföretag*	13 535,9	14 174,5	0,0	0,0
Övrigt	881,1	970,9	1 158,6	1 784,9
Summa kortfristiga skulder	20 112,5	22 353,8	9 935,5	13 062,5
*Staden administrerar upplåning för stadens bolag. Bolagen lånar efter behov av staden.				
Not 45 Kortfristiga lån	Staden		Kommunkoncernen	
mnr	2014-08-31	2013-12-31	2014-08-31	2013-12-31
Utnyttjad kredit i koncernkontot	0,0	134,9	0,0	0,0
Kortfristig del av långfristiga lån*	6 730,0	3 639,9	6 730,0	3 639,9
<i>varav upplåning från majoritetsägda bolag</i>	<i>230,0</i>	<i>180,0</i>		
Summa kortfristiga lån	6 730,0	3 774,8	6 730,0	3 639,9
*Långfristiga lån som på balansdagen har en förfallodag som inträffar inom ett år. Dessa skulder har omförts till kortfristiga lån.				

Not 46 Stadens skuld för semesterlöner och okompenserad övertid			
mnr	2014-08-31	2013-12-31	
Ingående skuld	764,7	655,9	
<i>Varav semesterlöner</i>	710,9	600,9	
<i>Varav okompenserad övertid</i>	53,7	54,9	
Förändring semesterlöneskuld	-48,8	110,0	
Förändring okompenserad övertid	-4,6	-1,2	
Summa skuld för semesterlöner o okomp övertid	711,2	764,7	
Not 47 Ansvars- och borgensförbindelser			
mnr	2014-08-31	2013-12-31	
Stadens majoritetsägda bolag pensionsutfästelse	31,8	31,8	
<i>varav</i>			
<i>Stockholms Stadshus AB</i>	6,8	6,8	
<i>Stockholms Parkering</i>	7,3	7,3	
<i>Stockholms Hamnar</i>	4,4	4,4	
<i>S:t Erik Markutveckling</i>	1,4	1,4	
<i>Stockholm Business Region</i>	4,9	4,9	
<i>Bostadsförmedlingen i Stockholm AV</i>	2,1	2,1	
<i>AB Svenska Bostäder</i>	4,9	4,9	
Summa ansvars- och borgensförbindelser för majoritetsägda bolag	31,8	31,8	
Övriga juridiska-/privatpersoner			
Borgen för lån	577,9	698,4	
<i>varav</i>			
<i>Stiftelsen Stockholms Studentbostäder</i>	65,6	65,6	
<i>Stockholms Kooperativa Bostadsförening</i>	243,0	363,0	
<i>Fortum</i>	33,3	33,3	
<i>Stockholms Stadsmission</i>	80,1	80,6	
<i>SYVAB</i>	131,6	131,6	
<i>övriga juridiska personer</i>	24,3	24,3	
Pensionsutfästelser	61,0	61,0	
Kommunalt förlustansvar för småhus	1,7	1,7	
Summa	640,6	761,1	
Totalt ansvars- och borgensförbindelser	672,3	792,9	
Not 48 Stadens pensionsskuld			
mnr	2014-08-31	2013-12-31	
Ingående pensionsskuld 1/1	14 751,7	13 940,8	
Nyintjänade och skuldförändring arbetstagare*	-91,7	113,4	
Skuldförändring pensionärer	-198,4	697,5	
Summa pensionsskuld	14 461,6	14 751,7	
Tillkommer löneskatt	3 508,4	3 578,8	
Summa pensionsskuld inklusive löneskatt	17 969,9	18 330,4	
Aktualiseringsgrad (%)	81,5	80,6	
Aktualiseringsgrad anställning Stockholms stad (%)	99,0	99,0	
Not 49 Derivatinstrument			
2014-08-31			
Typ av derivat (mnr)	Nominellt belopp	Säkrad volym	Marknadsvärde
Valuta-/valutaränte-swappar*	-1 033,1	-1 033,1	-57,8
Ränteswappar	-7 130,0	-7 130,0	-106,7
Summa	-8 163,1	-8 163,1	-164,5

2013-12-31			
Typ av derivat (mnkr)	Nominellt belopp	Säkrad volym	Marknadsvärde
Valuta-/valutaränteswappar*	-1 446,4	-1 446,4	-167,9
Ränteswappar	-6 080,0	-6 080,0	-120,0
Summa	-7 526,4	-7 526,4	-288,0
*Valuta-/Valutaränteswappar har omräknats till valutakurs efter valutasäkring			
<p>Derviatinstrument används för att minimera risken för oförutsett högre räntekostnader orsakade av ränte- och/eller valutaförändringar, vilket genererar en lägre risk genom en minskad volatilitet i räntan för staden. Den externa skuldportföljen har i huvudsak fast ränta efter säkring med derivat. Skuldportföljen i utländsk valuta är säkrad till SEK till 100 procent. Årets räntekostnad för kommunkoncernens externa skuldportfölj är 342,5 mnkr inklusive derivat och 282,6 mnkr exklusive derivat. Genomsnittlig ränta för extern skuldportfölj inklusive derivat är 2,48% (2,54%) och exklusive derivat 2,05% (2,16%). Genomsnittlig räntebindningstid (duration) för den externa skuldportföljen med derivat är 2,3 år (2,2år) och exklusive derivat 1,7 år (1,7år). Enligt Finanspolycyn ska den genomsnittliga räntebindningstiden (duration) vara 2,5 år med ett avvikelsetervall om +/- 1år.</p>			
Not 50 Leasing	Staden		
mnkr	2014-08-31	2013-12-31	
Finansiella leasingavtal överstigande 3 år *			
Maskiner och inventarier			
Redovisat värde	0,6	0,7	
Nuvärdesberäknade minimileasavgifter	0,6	0,7	
därav förfallodag inom 1år	0,2	0,2	
därav förfallodag inom 1-5 år	0,4	0,5	
därav förfallodag senare än 5 år	0,0	0,0	
Operationella leasingavtal överstigande 3 år *			
Minimileasavgifter	7 213,4	6 672,5	
därav förfallodag inom 1år	875,0	776,3	
därav förfallodag inom 1-5 år	2 600,0	2 427,6	
därav förfallodag senare än 5 år	3 738,4	3 468,5	
<i>varav koncernintern leasing</i>	<i>4 613,1</i>	<i>4 186,0</i>	
<i>med förfallodag inom 1år</i>	<i>337,0</i>	<i>284,9</i>	
<i>med förfallodag inom 1-5 år</i>	<i>1 184,3</i>	<i>1 048,0</i>	
<i>med förfallodag senare än 5 år</i>	<i>3 091,8</i>	<i>2 853,0</i>	
* Leasingavtal med ett sammanlagt värde understigande 500 000 kronor eller en årlig kostnad motsvarande max 150 000 kronor är ej redovisade. Hyresavtal som uppfyller dessa villkor ingår. Finansiell leasing ingår i balansräkningen från år 2008 på tillgångssidan under "maskiner och inventarier" samt under kort- och långfristiga skulder. Inga avtal om finansiell leasing omfattar variabla avgifter.			
Stadens IT-verksamhet leasas av Volvo Information Technology AB. Avtalets längd överstiger inte 3 år och därmed ingår inte det ekonomiska åtagandet i redovisningen ovan. Kostnaden för de två första tertialen 2014 uppgår till 373,3 mnkr (274,1). Ökningen beror på en ökad volym i befintliga tjänster samt en utökad funktionalitet.			
Not 51 Efterutdelning enligt §5:1 allbolagen	2014-08-31	2013-12-31	2012-12-31
Efterutdelning enligt §5:1 allbolagen 2012	670,0	670,0	670,0
Förbrukat	-207,9	-184,8	-93,7
Summa återstår	462,1	485,2	576,3
Efterutdelning enligt §5:1 allbolagen 2013	1 900,0	1 900,0	
Förbrukat	-74,9	-41,9	
Summa återstår	1 825,1	1 858,1	
Efterutdelning enligt §5:1 allbolagen 2014	450,0		
Förbrukat	-3,1		
Summa återstår	446,9		

Av nämnderna begärda och av stadsledningskontoret avstyrkta/tillstyrkta budgetjusteringar samt av nämnderna redovisade omslutningsförändringar

Budgetjusteringar som finansieras ur Central medelsreserv 2. <i>Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda behov</i>	2
Budgetjusteringar som finansieras ur Central medelsreserv 2. <i>Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda behov</i>	3
Budgetjusteringar som finansieras ur Central medelsreserv 3.	4
Budgetjusteringar som finansieras ur Central medelsreserv 4.	4
Budgetjustering internränta	5
Medel budgeterade under Kommunstyrelsen m.m.	5
Disposition av tidigare bokslut avsatta medel	6
Nämndernas redovisning av omslutningsförändringar	7
Stadsdelsnämnd Rinkeby-Kista	7
Stadsdelsnämnd Spånga-Tensta	7
Stadsdelsnämnd Hässelby-Vällingby	8
Stadsdelsnämnd Bromma	8
Stadsdelsnämnd Kungsholmen	8
Stadsdelsnämnd Norrmalm	9
Stadsdelsnämnd Östermalm	9
Stadsdelsnämnd Södermalm	9
Stadsdelsnämnd Enskede-Årsta-Vantör	10
Stadsdelsnämnd Skarpnäck	10
Stadsdelsnämnd Farsta	10
Stadsdelsnämnd Älvsjö	11
Kommunstyrelsen m.m.	11
Arbetsmarknadsnämnden	11
Exploateringsnämnden	11
Kulturnämnden: kulturförvaltningen	12
Kulturnämnden: stadsarkivet	12
Miljö- och hälsoskyddsnämnden	12
Socialnämnden	12
Utbildningsnämnden	13
Överförmyndarnämnden	13

Budgetjusteringar som finansieras ur Central medelsreserv 2.

Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda behov

Ökade avskrivningar stadsmiljöverksamhet

Mnkr	CM 2
Stadsdelsnämnd Spånga-Tensta	0,6
Stadsdelsnämnd Kungsholmen	0,8
Stadsdelsnämnd Norrmalm	0,9
Summa avskrivningar stadsmiljöverksamhet	2,3

Ersättning för ökade kostnader i samband med övergång till användandet av tidsredovisningssystem inom hemtjänsten

Mnkr	
Stadsdelsnämnd Rinkeby-Kista	5,0
Stadsdelsnämnd Spånga-Tensta	3,5
Stadsdelsnämnd Hässelby-Vällingby	4,0
Stadsdelsnämnd Bromma	1,3
Stadsdelsnämnd Kungsholmen	4,2
Stadsdelsnämnd Norrmalm	2,6
Stadsdelsnämnd Östermalm	4,4
Stadsdelsnämnd Södermalm	8,4
Stadsdelsnämnd Enskede-Årsta-Vantör	4,3
Stadsdelsnämnd Skarpnäck	1,8
Stadsdelsnämnd Farsta	3,5
Stadsdelsnämnd Älvsjö	0,7
Stadsdelsnämnd Hägersten-Liljeholmen	1,9
Stadsdelsnämnd Skärholmen	1,4
Summa ersättning	47,0

Satsning lärlöner

Mnkr	
Stadsdelsnämnd Rinkeby-Kista	1,0
Stadsdelsnämnd Spånga-Tensta	1,1
Stadsdelsnämnd Hässelby-Vällingby	1,3
Stadsdelsnämnd Bromma	1,4
Stadsdelsnämnd Kungsholmen	1,2
Stadsdelsnämnd Norrmalm	1,0
Stadsdelsnämnd Östermalm	0,9
Stadsdelsnämnd Södermalm	1,8
Stadsdelsnämnd Enskede-Årsta-Vantör	2,0
Stadsdelsnämnd Skarpnäck	1,0
Stadsdelsnämnd Farsta	1,2
Stadsdelsnämnd Älvsjö	0,6
Stadsdelsnämnd Hägersten-Liljeholmen	2,4
Stadsdelsnämnd Skärholmen	0,8
Utbildningsnämnden	80,8
Arbetsmarknadsnämnden	7,3
Kulturnämnden	1,0
Summa satsning lärlöner	106,8

Fortsättning

Budgetjusteringar som finansieras ur Central medelsreserv 2.
Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda behov

Idéburen stadsförbättring

Mnkr	CM 2
Stadsdelsnämnd Bromma	0,5
Stadsdelsnämnd Enskede-Årsta-Vantör	0,4
Stadsdelsnämnd Farsta	1,0
Stadsdelsnämnd Älvsjö	0,3
Summa idéburen stadsförbättring	2,2

Övrigt

Mnkr	CM 2
<i>Ökade kostnader för:</i>	
Fler studerande inom kommunal vuxenutbildning (<i>Arbetsmarknadsnämnden</i>)	35,0
Borttag av båtar som olovligen har förtöjt vid stadens mark eller ankrat på stadens vatten (<i>Exploateringsnämnden</i>)	2,3
Projektledning Eurogames (<i>Idrottsnämnden</i>)	0,5
Flytt till Rinkeby (<i>Kulturnämnden:kulturförvaltningen</i>)	2,2
LSS-kollo (<i>Socialnämnden</i>)	1,2
Förvaltare från tingsrätterna (<i>Överförmyndarnämnden</i>)	0,5
Samordning inom staden ensamkommande flyktingbarn (<i>Överförmyndarnämnden</i>)	0,3
Projektanställning tillsynsfunktion ensamkommande barn (<i>Överförmyndarnämnden</i>)	0,2
Arvoden till gode män och förvaltare (<i>Överförmyndarnämnden</i>)	0,9
Skolkomet (<i>socialnämnden</i>)	0,8
<i>Ökade intäkter för:</i>	
Statsbidragsintäkter för flyktingmottagande (<i>Arbetsmarknadsnämnden</i>)	-10,0
Summa övrigt	33,9
Totalt Central medelsreserv 2	192,2

Budgetjusteringar som finansieras ur Central medelsreserv 3. Till kommunstyrelsens förfogande för prestationsförändringar

Utbildningsnämnden

Mnkr	CM 3
Gymnasieskola inkl. gymnasiesärskola	2,8
Summa utbildningsnämnden	2,8

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Mnkr	CM 3
Stadsdelsnämnd Rinkeby-Kista	3,9
Stadsdelsnämnd Spånga-Tensta	12,7
Stadsdelsnämnd Hässelby-Vällingby	13,0
Stadsdelsnämnd Bromma	10,5
Stadsdelsnämnd Kungsholmen	2,1
Stadsdelsnämnd Norrmalm	10,8
Stadsdelsnämnd Östermalm	7,7
Stadsdelsnämnd Södermalm	12,9
Stadsdelsnämnd Enskede-Årsta-Vantör	25,0
Stadsdelsnämnd Skarpnäck	9,4
Stadsdelsnämnd Farsta	17,9
Stadsdelsnämnd Älvsjö	6,2
Stadsdelsnämnd Hägersten-Liljeholmen	13,7
Stadsdelsnämnd Skärholmen	10,2
Summa stöd och service till personer med funktionsnedsättning	156,0

Svenskundervisning för invandrare (sfi)

Mnkr	CM 3
Arbetsmarknadsnämnden	29,9
Summa svenskundervisning för invandrare	29,9

Totalt Central medelsreserv 3	188,7
--------------------------------------	--------------

Budgetjusteringar som finansieras ur Central medelsreserv 4. Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda investeringsutgifter

Övrigt

	mnkr
Ökade utgifter med anledning av flytt (Kungsholmen sdn)	2,4
Citybad (Idrottsnämnden)	2,0
Möbler och inventarier i samband med flytt (Överförmyndarnämnden)	0,3
Summa övrigt	4,7
Totalt Central medelsreserv 4	4,7

Budgetjustering internränta

Finansieras via finansförvaltningen

	mnkr
Ökade kostnader för:	
Stadsdelsnämnd Spånga-Tensta	0,2
Stadsdelsnämnd Kungsholmen	0,4
Stadsdelsnämnd Norrmalm	0,1
Summa	0,7

Medel budgeterade under Kommunstyrelsen m.m.

Avveckling/omstrukturering av lokaler

	mnkr
Stadsdelsnämnd Hässelby-Vällingby - Koppargården	1,2
Stadsdelsnämnd Kungsholmen - Rålamsv. 22	1,2
Stadsdelsnämnd Kungsholmen - Baltzar von Platens gata 11	0,1
Summa	2,5

Förskolor med hög hyra

	mnkr
Stadsdelsnämnd Rinkeby-Kista	0,1
Stadsdelsnämnd Spånga-Tensta	0,3
Stadsdelsnämnd Hässelby-Vällingby	0,9
Stadsdelsnämnd Bromma	3,0
Stadsdelsnämnd Kungsholmen	1,5
Stadsdelsnämnd Norrmalm	1,3
Stadsdelsnämnd Östermalm	1,2
Stadsdelsnämnd Södermalm	1,5
Stadsdelsnämnd Enskede-Årsta-Vantör	1,2
Stadsdelsnämnd Skarpnäck	1,6
Stadsdelsnämnd Farsta	0,8
Stadsdelsnämnd Älvsjö	0,7
Stadsdelsnämnd Hägersten-Liljeholmen	5,3
Stadsdelsnämnd Skärholmen	0,5
Utbildningsnämnden	4,9
Summa	24,8

Tillfälligt bidrag för tomgångshyror i samband med omstruktureringar av servicehus för annat ändamål eller avveckling

	mnkr
Stadsdelsnämnd Norrmalm	1,4
Summa	1,4

Underhålls- och driftskostnader stadsmiljö

	mnkr
Stadsdelsnämnd Spånga-Tensta	0,5
Stadsdelsnämnd Enskede-Årsta-Vantör	0,5
Summa	1,0

Totalt medel budgeterade under Kommunstyrelsen	29,7
---	-------------

Disposition av tidigare bokslut avsatta medel

Medlen tillförs finansförvaltning och rekvireras av nedanstående nämnder vi öppnandet av förskoleavdelning

	mnkr
Stadsdelsnämnd Södermalm:	
Lignagatan 10	0,8
Stadsdelsnämnd Enskede-Årsta-Vantör:	
Skagergsvägen 38-40	3,2
Stadsdelsnämnd Farsta	
Thorsten Levenstams väg 17	0,8
Summa	4,8
Totalt disposition av i tidigare bokslut avsatta medel	4,8

Nämndernas redovisning av omslutningsförändringar

Stadsdelsnämnd Rinkeby-Kista

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget Individ- och familjeomsorg		
Avser intäkter från Migrationsverket	3,7	-3,7
Budget Ekonomiskt bistånd		
Avser Glappet-ersättning	0,9	-0,9
Budget Förskoleverksamhet		
Avser försäljning av platser	7,1	-7,1
Budget Omsorg för funktionshindrade		
Avser försäljning av platser och ersättning från landstinget	0,8	-0,8
Budget Kultur- och föreningsverksamhet		
Avser ytterstadsmedel, uthyrning av samlingslokaler samt gemensam ungdomsmottagning med Spånga-Tensta	3,6	-3,6
Summa (SA) Stadsdelsnämnd Rinkeby-Kista (701)	16,1	-16,1

Stadsdelsnämnd Spånga-Tensta

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget Individ- och familjeomsorg		
Projekt Våldutsatta barn	0,7	-0,7
Priomedel barn, Unga och socialpsykiatri	1,4	-1,4
Intäkter från Migrationsverket för ensamkommande barn	9,5	-9,5
Budget Arbetsmarknadsåtgärder		
Snabbspåret, intäkter arbetsförmedlingen	2,0	-2,0
Budget Äldreomsorg		
Fristads servicehus grundkostnad och peng andra sdn	0,5	-0,5
Andrahandsuthyrningar Fristads servicehus	0,2	-0,2
Avgifter hemtjänst i ordinärt boende och shus	0,2	-0,2
Avgifter heldygnsomsorg	0,1	-0,1
Avgifter dagverksamhet	0,1	-0,1
Externa intäkter utförare hemtjänst	0,2	-0,2
Intäkter från migrationsverket	1,8	-1,8
Tensta servicehus grundkostnad och peng andra sdn	-0,3	0,3
Budget Omsorg för funktionshindrade		
Beställarenhet, återsökning MIG-intäkter	0,8	-0,8
Hemtjänst mfl, div brukaravgifter	0,2	-0,2
Arbetsmarknadsåtgärder, omsorgsvårdar och ungdomsjobb	0,6	-0,6
Frida daglig verksamhet	3,7	-3,7
Summa (SC) Stadsdelsnämnd Spånga-Tensta (703)	21,7	-21,7

Stadsdelsnämnd Hässelby-Vällingby

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget Individ- och familjeomsorg		
I o F inkl. 20mnkr Ytterstad	22,0	-22,0
Budget Arbetsmarknadsåtgärder		
Feriearbetare	4,7	-4,7
Budget Ekonomiskt bistånd		
Lägre intäkter för återbetalningar, och därmed kostnader	-0,8	0,8
Budget Förskoleverksamhet		
Extern försäljning, vårdnadsbidrag	5,0	-5,0
Budget Kultur- och föreningsverksamhet		
Mer kolloavgifter, försäljning av verksamhet	0,6	-0,6
Summa (SD) Hässelby-Vällingby SDF (704)	31,5	-31,5

Stadsdelsnämnd Bromma

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget Nämnd- och förvaltningsadministration		
Uppdragsintäkt Kollokatalog samt återvunna kundförluster m.m	2,0	-2,0
Budget Individ- och familjeomsorg		
Projektmedel PRIO samt Kvinnofrid	1,7	-1,7
Budget Flyktingmottagande		
Generalschablonen	0,8	-0,8
Budget Ekonomiskt bistånd		
Återkrav	1,4	-1,4
Budget Förskoleverksamhet		
Platser försäljning	0,3	-0,3
Budget Äldreomsorg		
Platser försäljning	25,3	-25,3
Budget Omsorg för funktionshindrade		
LASS	0,4	-0,4
Budget Kultur- och föreningsverksamhet		
Kolloavgifter och lokalhyra	0,5	-0,5
Summa (SE) Stadsdelsnämnd Bromma (706)	30,4	-30,4

Stadsdelsnämnd Kungsholmen

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget Individ- och familjeomsorg		
Statsbidrag för ensamkommande flyktingbarn	18,0	-18,0
Budget Äldreomsorg		
Ökade försäljningsintäkter	39,0	-39,0
Budget Kultur- och föreningsverksamhet		
Externa projektmedel	0,8	-0,8
Summa (SF) Kungsholmens stadsdelsförv. (708)	57,8	-57,8

Stadsdelsnämnd Norrmalm

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget Nämnd- och förvaltningsadministration		
Ökade kostnader och intäkter för Nystartsjobb och uthyrda lokaler	0,6	-0,6
Budget Individ- och familjeomsorg		
Projekt Kvinnofrid	0,3	-0,3
PRIO-medel	1,0	-1,0
Budget Arbetsmarknadsåtgärder		
Nystartsjobb, ungdoms- och utvecklingsanställningar	-0,5	0,5
Budget Ekonomiskt bistånd		
Återbetalningar från Försäkringskassan samt felaktiga utbetalningar	0,3	-0,3
Budget Stadsmiljöverksamhet		
Försäljning av verksamhet till andra stadsdelsnämnder	-0,3	0,3
Budget Förskoleverksamhet		
Nystartsjobb, ungdoms- och utvecklingsanställningar	1,7	-1,7
Budget Äldreomsorg		
Försäljning av platser till andra stadsdelsnämnder och kommuner	5,8	-5,8
Budget Kultur- och föreningsverksamhet		
Konsumentvägledning	-1,0	1,0
Summa (SG) Norrmalms stadsdelsförvaltning (709)	7,9	-7,9

Stadsdelsnämnd Östermalm

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget Individ- och familjeomsorg		
Avser högre kostnader och intäkter för familjeenheten	2,0	-2,0
Budget Förskoleverksamhet		
Avser interkommunala förskolabarn	4,5	-4,5
Budget Äldreomsorg		
Avser lägre hyra och mat för vård- och omsorgsboende	-2,0	2,0
Summa (SH) Stadsdelsnämnd Östermalm (710)	4,5	-4,5

Stadsdelsnämnd Södermalm

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget Individ- och familjeomsorg		
Avser intäkter för ensamkommande flyktingbarn	8,0	-8,0
Budget Förskoleverksamhet		
Avser intäkter för vårdnadsbidrag mm	5,0	-5,0
Summa (SJ) Södermalms sdf (712)	13	-13

Bilaga 1:10

Stadsdelsnämnd Enskede-Årsta-Vantör

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget Nämnd- och förvaltningsadministration		
Avser återvunnen moms och fackliga intäkter	2,4	-2,4
Budget Individ- och familjeomsorg		
Avser intäkter från Migrationsverket samt utdelade PRIO-medel för barn och unga	4,0	-4,0
Avser utdelade PRIO-medel inom socialpsykiatri	1,7	-1,7
Budget Arbetsmarknadsåtgärder		
Avser intäkter för OSA-anställningar	-0,5	0,5
Budget Ekonomiskt bistånd		
Avser intäkter för generalschablonen	2,8	-2,8
Budget Förskoleverksamhet		
Avser intäkter för vårdnadsbidrag, interkommunala ersättningar mm	1,6	-1,6
Budget Äldreomsorg		
Avser extra ersättning hemtjänst, ersättningar från andra nämnder samt försäljning, hyres- och kostintäkter	16,7	-16,7
Budget Kultur- och föreningsverksamhet		
Avser intäkter för handledning av sommarlovsungdomar mm	0,7	-0,7
Summa (SL) Enskede-Årsta-Vantörs sdf (714)	29,4	-29,4

Stadsdelsnämnd Skarpnäck

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget Nämnd- och förvaltningsadministration		
Avser medel från Allmänna arvsfonden för projektet Miljöverkstan	3,2	-3,2
Budget Individ- och familjeomsorg		
Avser minskade hyresintäkter för försöks- och träningslägenheter inom socialpsykiatri	-1,4	1,4
Avser intäkter för ensamkommande flyktingbarn	6,7	-6,7
Budget Arbetsmarknadsåtgärder		
Avser intäkter för OSA-anställda	0,4	-0,4
Budget Förskoleverksamhet		
Avser stimulandsbidrag för nyöppnade avdelningar	1,3	-1,3
Budget Omsorg för funktionshindrade		
Avser försäljning av verksamhet till landstinget	1,1	-1,1
Summa (SM) Skarpnäck stadsdelsförvaltning (715)	11,3	-11,3

Stadsdelsnämnd Farsta

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget Individ- och familjeomsorg		
Omslutningsförändring ensamkommande flyktingbarn	8,0	-8,0
Budget Äldreomsorg		
Omslutningsförändring för högre hyra och mat inom äldreomsorg	6,2	-6,2
Summa (SN) Farsta stadsdelsförvaltning (718)	14,2	-14,2

Stadsdelsnämnd Älvsjö

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget Nämnd- och förvaltningsadministration		
Avser försäkringsersättning för branden i förvaltningshuset	1,5	-1,5
Budget Individ- och familjeomsorg		
Priomedel till BoU och socialpsykiatri	1,1	-1,1
Projektmedel Framtid Stockholm BoU		
Budget Arbetsmarknadsåtgärder		
Ökade intäkter maa ökade OSA-placeringar	0,4	-0,4
Summa (SP) Älvsjö stadsdelsförvaltning (721)	3,11	-3,11

Kommunstyrelsen m.m.

mnkr	Kostnader	Intäkter
Driftverksamhet		
Anslag för nämndens verksamhet		
<i>Ökade kostnader/intäkter för:</i>		
Bidrag från Boverket för Järvalyftet	8,8	-8,8
Summa	8,8	-8,8

Arbetsmarknadsnämnden

mnkr	Kostnader	Intäkter
Driftverksamhet		
Anslag för nämndens verksamhet		
<i>Ökade kostnader/intäkter för:</i>		
Finsam-utredning	0,8	-0,8
ESF-förstudier	2,2	-2,2
Frans Schartau, fler beviljade kurser av YH-myndigheten	4,4	-4,4
Regiongemensam samhällsorientering, fler kurser	1,0	-1,0
Summa	8,4	-8,4

Exploateringsnämnden

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Driftverksamhet		
Anslag för nämndens verksamhet		
<i>Ökade kostnader/intäkter för:</i>		
Ökade kostnader i samband med avyttring av mark utanför kommungränsen. Kostnaderna ska ses som en form av omslutningsförändring där kostnaderna avräknas mot realisationsvinsterna vid försäljning.	1,0	-1,0
Summa	1,0	-1,0

Bilaga 1:12

Kulturnämnden: kulturförvaltningen

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Driftverksamhet		
Anslag för nämndens verksamhet		
<i>Ökade kostnader/intäkter för:</i>		
Stockholm konst gestaltningsuppdrag	5,0	-5,0
Summa	5,0	-5,0

Kulturnämnden: stadsarkivet

mnkr	Kostnader	Intäkter	Avskrivn
Driftverksamhet			
Anslag för nämndens verksamhet			
<i>Ökade kostnader/intäkter för:</i>			
Projekt Bildvisning e-arkiv Stockholm	0,4	-0,4	
Projekt eDok	7,0	-7,0	
Landsarkivsuppdraget	0,3	-0,3	
Förfrågningsärenden	0,2	-0,2	
Bouppteckningsärenden	0,1	-0,1	
Uppdragsverksamhet	0,8	-0,8	
Arkivleveranser	0,6	-0,6	
Anställningar i arbetsmarknadspolitiska åtgärder	0,2	-0,2	
<i>Omfördelning av kostnader</i>			
Kapitalkostnader	-0,6		0,6
<i>Minskade kostnader/intäkter för:</i>			
Anslutningar e-arkiv Stockholm	-0,3	0,3	
Summa	8,7	-9,3	0,6

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

mnkr	Kostnader	Intäkter
Driftverksamhet		
Anslag för nämndens verksamhet		
<i>Ökade kostnader/intäkter för:</i>		
Ökad efterfrågan på SLB-analys expertkompetens som medför ökade intäkter och ökade kostnader	1,2	-1,2
Summa	1,2	-1,2

Socialnämnden

mnkr	Kostnader	Intäkter
Driftverksamhet		
Anslag för nämndens verksamhet		
<i>Ökade kostnader/intäkter för:</i>		
Asylboende Axelsberg	3,1	-3,1
Summa	3,1	-3,1

Utbildningsnämnden

mnkr	Kostnader	Intäkter
Driftverksamhet		
Anslag för nämndens verksamhet		
<i>Ökade kostnader/intäkter för</i>		
Grundskola och fritidshem		
Ökade intäkter gyskolor(ISSR, Baletten,Campus)	4,4	-4,4
Ökade IK intäkter, baletten (gy)	2,6	-2,6
Ökade intäkter för diplomatbarn	0,2	-0,2
Gymnasieskola		
Ökade intäkter IK	1,0	-1,0
Ökade intäkter gyskolor (Globala, Campus)	1,4	-1,4
Ökade intäkter övr statsbidrag	1,5	-1,5
Utbildning för vuxna		
Ökade intäkter gyvux (Sth hotell och rest)	3,3	-3,3
Summa	14,4	-14,4

Överförmyndarnämnden

mnkr	Kostnader	Intäkter
Driftverksamhet		
Anslag för nämndens verksamhet		
<i>Ökade kostnader/intäkter för:</i>		
IKB - 500 Ensamkommande flyktingbarn	1,0	-1,0
Summa	1,0	-1,0

Resultatprognos – Uppföljning av budget 2014 – Tertialrapport 2 per den 31 augusti

IMnkr	KF Budget 2014	KS Justerad budget	Av nämnden redovisade omslutningsförändringar	Av SLK tillstyrkta budgetjusteringar i rapport 2	Budget efter tertialrapport 2	Prognos på årsutfall efter SLK:s korrigering och före resultat dispositioner	Avvikelse budget/prognos efter korrigeringar och tillstyrkta budgetjusteringar	Resultat enheternas resultat från 2013 Överskott (+) Underskott (-)	Beräknad resultatöverföring till 2015 Överskott (-) Underskott (+)	Avvikelse efter resultat-dispositioner
I Verksamhetens intäkter	7 720,1	11 808,3	297,6	10,0	12 115,9	12 305,4	189,5			189,5
I Verksamhetens kostnader (-)	-42 789,1	-47 152,6	-297,6	-388,6	-47 838,8	-47 938,6	-99,8	408,0	-383,3	-75,0
I Avskrivningar (-)	-898,0	-891,0	0,0	-2,3	-893,3	-915,2	-21,9			-21,9
I Central medelsreserv (-)										
I Oförutsedda behov	-701,9	-431,7		192,2	-239,5	-214,7	24,8			0,0
I Prestationsreserv	-783,4	-783,4		188,7	-594,7	-594,7	0,0			0,0
I Anslag pensioner/arbetsgivaravgifter (-)	-733,6	-733,6		0,0	-733,6	-654,2	79,4			79,4
I Disposition av eget kapital	0,0	0,0		0,0	0,0	136,6	136,6			136,6
I Verksamhetens nettokostnader	-38 185,9	-38 184,0	0,0	0,0	-38 184,0	-37 875,4	308,6	408,0	-383,3	308,6
I Skatter	37 029,0	37 029,0		0,0	37 029,0	37 289,6	260,6			260,6
I Begravningsavgift	139,1	139,1		0,0	139,1	139,5	0,4			0,4
I Inkomstutjämning	-1 407,9	-1 407,9		0,0	-1 407,9	-1 394,9	13,0			13,0
I Kostnadsutjämning	-4,8	-4,8		0,0	-4,8	78,9	83,7			83,7
I Regleringspost	194,5	194,5		0,0	194,5	208,0	13,5			13,5
I Införandebidrag	600,3	600,3		0,0	600,3	555,8	-44,5			-44,5
I Fastighetsavgift	1 071,8	1 071,8		0,0	1 071,8	1 073,7	1,9			1,9
I LSS-utjämning	-858,5	-858,5		0,0	-858,5	-871,1	-12,6			-12,6
I Finansiellt resultat exklusive utdelning	216,0	216,0		0,0	216,0	311,5	95,5			95,5
I Utdelning Stockholm Stadshus AB	1 000,0	1 000,0		0,0	1 000,0	950,1	-49,9			-49,9
I Utdelning AB Fortum Värme Holding	200,0	200,0		0,0	200,0	200,0	0,0			0,0
I Realisationsvinster	0,0	0,0		0,0	0,0	1 402,9	1 402,9			1 402,9
I Realisationsförluster	0,0	0,0		0,0	0,0	-77,5	-77,5			-77,5
I Disposition/avsättning begravningsfond	0,2	4,6		0,0	4,6	-7,1	-12,3			-12,3
I Disposition/avsättning renhållningsfond	6,3	0,0		0,0	0,0	0,0	0,0			0,0
I Summa finansiering nettokostnader	38 186,0	38 184,1	0,0	0,0	38 184,1	39 858,8	1 674,7			1 674,7
I Årets resultat	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	1 983,4	1 983,3			1 983,3

Förändring av kommunfullmäktiges indikatorer, målvärden med mera

Kommunfullmäktiges indikatorer fastställdes i budget för 2014. Stadsledningskontoret föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige att besluta om förändringar av indikatorer, årsmål eller ansvarig nämnd/bolag i enlighet med denna bilaga. Stadens nämnder har uppmanats och stadens bolag anmodats att se över årsmål utifrån de, i avstämningsärendet och tertialrapport 1 föreslagna, justerade indikatorerna och i förekommande fall ta fram nya värden och redovisa dessa i detta ärende.

Förslag på förändringar samt årsmål för 2014

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	Årsmål i KF:s budget 2014	Nytt årsmål
1.3 Stockholms livsmiljö är hållbar	Mängd/andel matavfall som stadens invånare och verksamheter sorterar ut för biologisk behandling	Fastställs 2014	13 %
	Mängden matavfall som stadens verksamheter sorterar ut för biologisk behandling	Fastställs 2014	45 %
	Andel miljöklassade byggnader	Fastställs 2014	20 %
1.5 Framkomligheten i regionen är hög	Genomsnittlig hastighet för stombusstrafiken i innerstaden	Oförändrad	18 km/h
	Genomsnittlig hastighet för stombusstrafiken i ytterstaden	Oförändrad	31 km/h
1.7 Stockholm upplevs som en trygg, säker och ren stad	Andel invånare som vet var information finns för att komma i kontakt med stadens verksamheter	50 %	52 %
	Andel personer som tycker att det är lätt att kommunicera med Stockholms stad	Fastställs 2014	61 %
	Hastighetsefterlevnad	Fastställs 2014	62 %
	Säkra passager för Gång-, Cykel- och Moped (GCM)	Fastställs 2014	35 %
2.2 Barn och elever inhämtar och utvecklar kunskaper och värden	Stockholmarnas nöjdhet avseende sanering av klotter/skadegörelse	Öka	62 %
	Andel elever i årskurs 6 som uppnått målen i alla ämnen	Fastställs 2014	80 %
	Andel godkända sfi-elever efter 600 timmar	Fastställs 2014	65 %
	Andel kursdeltagare inom sfi med godkänt betyg efter fullföljd kurs	Fastställs 2014	90 %

Bilaga 3:2

Justering av indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	Ny formulering
1.5 Framkomligheten i regionen är hög	Antalet cyklande	Antalet cykelpassager över Innerstadssnittet
	Procentuell förlängning av restiden, innerstadsgator. Förändring från föregående år.	Procentuell förlängning av restiden, innerstadsgator
	Procentuell förlängning av restiden, yttre infarter. Förändring från föregående år.	Procentuell förlängning av restiden, ytterstadsgator
	Andel gångpendlare i resvaneundersökningen	Färdmedelsandel gång
2.2 Barn och elever inhämtar och utvecklar kunskaper och värden	Andel elever med godkänt i alla kurser i slutbetyget vid vårterminsslutet	Andel elever med godkänt i alla kurser i examensbevis och studiebevis vid vårterminen slut

Förslag på kommunfullmäktigeindikatorer som ska läggas till

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	Årsmål	Kommentar
1.4 Det byggs många bostäder i Stockholm	Antal bostäder i godkända/antagna detaljplaner i nya tunnelbanans influensområde	1 700	Enligt tunnelbaneöverenskommen har staden avtalat att 45 900 bostäder ska byggas i den nya tunnelbanans influensområde fram till år 2030, dvs i genomsnitt 2 700 per år. De nya bostäderna ska avse detaljplaner som antas/godkänns från och med år 2014, med undantag för detaljplanen för Hagastaden. Indikatorn syftar till målstyrning.
1.4 Det byggs många bostäder i Stockholm	Antal markanvisade bostäder i nya tunnelbanans influensområde	Tas fram av nämnden	Enligt tunnelbaneöverenskommen har staden avtalat att 45 900 bostäder ska byggas i den nya tunnelbanans influensområde fram till år 2030, dvs i genomsnitt 2 700 per år. De nya bostäderna ska avse detaljplaner som

			antas/godkänns från och med år 2014, med undantag för detaljplanen för Hagastaden. Indikatorn syftar till målstyrning.
1.4 Det byggs många bostäder i Stockholm	Antal påbörjade bostäder i nya tunnelbanans influensområde, där detaljplanen antagits/godkänts från och med år 2014	Tas fram av nämnden	Enligt tunnelbaneöverensskommelsen har staden avtalat att 45 900 bostäder ska byggas i den nya tunnelbanans influensområde fram till år 2030, dvs i genomsnitt 2 700 per år. De nya bostäderna ska avse detaljplaner som antas/godkänns från och med år 2014, med undantag för detaljplanen för Hagastaden. Indikatorn syftar till uppföljning.
1.5 Framkomligheten i regionen är hög	Färdmedelsandel cykel	10 %	
	Färdmedelsandel bil	24 %	
	Restidspålitlighet	-	Under 2013 genomfördes en analys av tillgängligt data för att bedöma om det var möjligt att redovisa indikatorn för restidspålitlighet. Det visade sig att metoden är känslig för databortfall, att en alternativ metod behöver utvecklas och att datatillgången behöver säkerställas. Årsmål för indikatorn kan därför inte fastställas i detta läge.
	Färdmedelsandel kollektivtrafik	47 %	

Förslag på obligatoriska nämndindikatorer som ska tas bort

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	Kommentar
1.5 Framkomligheten i regionen är hög	Procentuell förlängning av restiden, inre infarter. Förändring från föregående år.	Tidigare har fyra indikatorer funnits som mäter restiden på olika delar av stadens gatunät. Nytt förslag att framöver mäta innerstadsgator samt ytterstadsgator då detta ger restidsvariationen för innerstaden respektive ytterstaden. Att ha fyra indikatorer för detta ger inget mervärde varvid de föreslås minskas ned till två.
	Procentuell förlängning av restiden, tvärleder. Förändring från föregående år.	Tidigare har fyra indikatorer funnits som mäter restiden på olika delar av stadens gatunät. Nytt förslag att framöver mäta innerstadsgator samt ytterstadsgator då detta ger restidsvariationen för innerstaden respektive ytterstaden. Att ha fyra indikatorer för detta ger inget mervärde varvid de föreslås minskas ned till två.
2.3. Stockholmarena upplever att de får god service och omsorg	Andelen barn och ungdomar med funktionsnedsättning som deltar i fritidsverksamhet (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	Denna fråga ställs inte i någon brukarenkät eller i något annat sammanhang. Anledningen är att gruppen barn och ungdomar med funktionsnedsättning inte är definierade någonstans. Det finns utvecklingsstörda och hjärnskadade som får frågor i brukarundersökningar, det ställs frågor till barn och ungdomar inom särskolan. Men ingen av dessa grupper fångar hela gruppen barn och ungdomar med funktionsnedsättning. Därför föreslås denna indikator att tas bort.

Förslag på aktiviteter som ska tas bort

Nedanstående två aktiviteter kommer att redovisas i verksamhetsberättelsen 2013 och är inte aktuella 2014. Därmed föreslås dessa aktiviteter att tas bort från budget 2014.

Nämnd	KF:s mål för verksamhetsområdet	Aktivitet
Kommunstyrelsen	2.3. Stockholmarena upplever att de får god service och omsorg	I samarbete med äldrenämnden och stadsdelsnämnderna utveckla principer och metoder för uppföljning och styrning inom äldreomsorgen
Kommunstyrelsen	2.3. Stockholmarena upplever att de får god service och omsorg	Kommunstyrelsen ska i samarbete med äldrenämnden utreda förutsättningarna för förenklad biståndsbedömning för avlastningsvård/korttidsvård

Förändring av kommunfullmäktiges nyckeltal

Bland kommunfullmäktiges nyckeltal för äldreomsorgen finns ett antal nyckeltal där Stockholm jämförs med landets övriga kommuner. Dessa nyckeltal hämtas från Kolada (Kommun och Landstingsdatabasen). Det finns ett antal av dessa nyckeltal som Kolada inte längre publicerar och därmed förslås dessa nyckeltal tas bort. De tre nyckeltal det gäller redovisas i nedanstående tabell.

KF:s nyckeltal	Kommentar
Nyckeltal nr 41: Andel personal med grundutbildning inom äldreomsorgen	Uppgiften finns inte att tillgå i Kolada. Sweco Eurofutures fortsätter att bevaka eventuella förändringar.
Nyckeltal nr 45: Antal årsarbetare per vårdtagare i ordinärt boende	Uppgiften, anställda (årsarbetare per vårdtagare) i ordinärt boende inom äldreomsorgen, samtliga regiformer kan ej hämtas från Kolada. De uppgifter som finns i Kolada idag avser kommunalt anställda inom vård och omsorg, där uppgifter för äldre och funktionshindrade redovisas tillsammans, och oavsett boendeform. Sweco Eurofutures fortsätter bevaka eventuella förändringar.
Nyckeltal nr 46: Antal årsarbetare per vårdtagare i särskilt boende äldreomsorg	Se kommentar till nyckeltal 45.

Uppmaningar till stadens nämnder och anmodningar till stadens bolag

Stadens nämnder uppmanas och bolagen anmodas att se över årsmål utifrån de, i detta ärende, justerade indikatorerna och i förekommande fall ta fram nya värden tillsammans med aktiviteter som stöder dessa.

Stockholm är en attraktiv, trygg, tillgänglig och växande stad för boende, företagande och besök

Företag väljer att etablera sig i Stockholm framför andra städer i norra Europa

Stadsledningskontoret vill betona vikten av att stadens nämnder tar sitt ansvar för uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål och uppmanar därför stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta-Vantör, Bromma och Hägersten-Liljeholmen att vidta åtgärder för att säkerställa måluppfyllelse för indikatorn *Andel upphandlad verksamhet i konkurrens*.

Stockholms livsmiljö är hållbar

Stadsledningskontoret vill betona vikten av att stadens bolag tar sitt ansvar för uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål och anmodar därför AB Familjebostäder att vidta åtgärder som säkerställer måluppfyllelsen för indikatorerna *elanvändning* och *energianvändning*, AB Stockholmshem att vidta åtgärder som säkerställer måluppfyllelse för indikatorn *elanvändning* och SISAB att vidta åtgärder för att säkerställa måluppfyllelse för indikatorerna *energianvändning* och *andel elbilar*.

Stadsledningskontoret vill betona vikten av att stadens nämnder tar sitt ansvar för uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål och uppmanar därför trafiknämnden och Spånga-Tensta stadsdelsnämnde att vidta åtgärder för att säkerställa måluppfyllelse för indikatorn *Andel miljöbilar i stadens bilflotta*.

Stadsledningskontoret vill betona vikten av att stadens nämnder och bolag tar sitt ansvar för uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål och uppmanar därför idrottsnämnden och Bromma stadsdelsnämnd att vidta åtgärder för att säkerställa måluppfyllelsen för indikatorn *Andel elbilar*. Idrottsnämnden och Bromma stadsdelsnämnd har inte hörsammat uppmaningen i tertialrapport 1, varför uppmaningen är ett tydliggörande och påminnelse om att skyndsamt vidta åtgärder.

Det byggs många bostäder i Stockholm

Stadsledningskontoret vill betona vikten av att stadens nämnder och bolag tar sitt ansvar för uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål och uppmanar därför stadsbyggnadsnämnden att vidta åtgärder för att säkerställa måluppfyllelse av

Bilaga 4:2

nämndindikatorn *Genomsnittlig tid från planbeställning till fördelning på handläggare*.

Stadsledningskontoret vill betona vikten av att stadens bolag tar sitt ansvar för uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål och anmodar därför Stockholms hem och AB Familjebostäder att vidta åtgärder för att säkerställa måluppfyllelse för indikatorn *Antal påbörjade hyresrätter*.

Framkomligheten i regionen är hög

Stadsledningskontoret vill betona vikten av att stadens nämnder tar sitt ansvar för uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål och uppmanar därför trafiknämnden att vidta åtgärder för att säkerställa måluppfyllelse för samtliga indikatorer som berör framkomligheten. Trafiknämnden uppmanas även att utveckla mätmetod för indikatorn *Restidspålitlighet* snarast för att kunna göra bedömningar av måluppfyllelsen för indikatorn.

Trafiknämnden uppmanas att ta fram metod för att kunna presentera mätdata tidigare under året än i dagsläget för så många av indikatorerna som möjligt. Senast i tertialrapport 2 kommande år behöver trafiknämnden kunna basera sina antaganden om måluppfyllelse på mätdata.

Stockholm upplevs som en trygg, säker och ren stad

Stadsledningskontoret vill betona vikten av att stadens nämnder tar sitt ansvar för uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål och uppmanar därför trafiknämnden att vidta åtgärder för att säkerställa måluppfyllelse för indikatorn *Säkra passager för Gång-, Cykel- och Moped (GCM)*, genom att fortsätta arbetet med säkerhetsförbättrande åtgärder för oskyddade trafikanter, bland annat genom investeringar i säkra cykelvägar och en översyn av hastighetsgränser.

Kvalitet och valfrihet utvecklas och förbättras

Stockholmarna upplever att de erbjuds valfrihet och mångfald

Stadsledningskontoret vill betona vikten av att stadens nämnder tar sitt ansvar för uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål och uppmanar därför stadsdelsnämnderna Kungsholmen och Enskede-Årsta-Vantör att vidta åtgärder för att säkerställa måluppfyllelse för indikatorn *Andel brukare som upplever att de har valmöjlighet inom äldreomsorg, vård- och omsorgsboende*.

Barn och elever inhämtar och utvecklar kunskaper och värden

Utbildningsnämnden uppmanas att senast till tertialrapport 1 2015 redovisa en utvärdering av satsningen på fokusskolor samt en uppföljning av hur den socioekonomiska resurstilldelningen används i skolorna.

Stockholmarna upplever att de får god service och omsorg

Utfallet i tertialrapport 2 samt prognosen för helåret visar att det aggregerade utfallet för indikatorn *Vuxna som inte återaktualiseras inom 12 månader efter*

avslutad insats inte helt når upp till kommunfullmäktiges målsättning. Stadsdelsnämnderna Norrmalm och Enskede-Årsta-Vantör prognostiserar delvis måluppfyllelse. Vidare har stadsdelsnämnderna Kungsholmen och Farsta lägre årsmål än kommunfullmäktiges målsättning. Stadsledningskontoret vill betona vikten av att stadens nämnder tar sitt ansvar för uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål och uppmanar därför dessa nämnder att vidta åtgärder för att säkerställa att målet för ovan nämnda indikator uppnås i sin helhet.

Stockholms stad är en attraktiv arbetsgivare med spännande och utmanande arbeten

Stadsledningskontoret vill betona vikten av att stadens nämnder tar sitt ansvar för uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål. Antalet ofrivilligt deltidsanställda är störst inom vård och omsorg. Stadsledningskontoret uppmanar därför stadsdelsnämnderna att öka ansträngningen att finna lösningar för att erbjuda fler ofrivilligt deltidsanställda heltid.

Stadens verksamheter är kostnadseffektiva

Budgeten är i balans

Stadsledningskontoret vill betona vikten av att stadens nämnder tar sitt ansvar för uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål och uppmanar därför trafiknämnden att vidta åtgärder för att se över sin prognosmetod för att säkerställa en ökad förutsägbarhet vad gäller parkerings- och felparkeringsintäkterna samt intäkterna för gatu- och parkverksamhet.

Stadsledningskontoret vill betona vikten av att stadens nämnder tar sitt ansvar för uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål och uppmanar därför stadsdelsnämnderna Kungsholmen, Skärholmen och Farsta att vidta åtgärder för att säkerställa en budget i balans.

Stadsledningskontoret vill betona vikten av att stadens nämnder tar sitt ansvar för uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål och uppmanar därför stadsbyggnadsnämnden och överförmyndarnämnden för att säkerställa en budget i balans.

Exploateringsnämnden uppmanas att se över sina prognosmetoder för att säkerställa en mer rättvisande budget och därmed en förbättrad likviditetsplanering för staden som helhet

Fastighetsnämnden påminns om uppdraget om underhållsplaner och uppmanas till skärpta rutiner kring investeringsplanering och prognos. Nämnden uppmanas att vidta åtgärder för att hålla god uppsikt över sina utgifter och samtidigt vidta åtgärder för att fortsättningsvis hålla givna budgetramar.

Nyckeltal

Pedagogisk verksamhet

Förskola

Andel inskrivna barn 1-5 år i förskola, %	2013	2012
Andel inskrivna, kommunal	53	54
Andel inskrivna, fristående	30	30
Andel inskrivna, samtliga	83	84

Fritidshem

Antal barn per anställd i fritidshem	2013	2012
Antal inskrivna barn per anställd, kommunal	17	14,3
Antal inskrivna barn per anställd, fristående	23,8	20,1
Antal inskrivna barn per anställd, samtliga	18,2	15,3

Grundskola

Andel elever (%) i fristående skolor	2013	2012
Andel elever	27,2	27,5
Andel lärare (heltidstjänst, %) med pedagogisk högskoleexamen	2013	2012
Andel lärare, kommunal	86,4	84,4
Andel lärare, fristående	65,7	67,2
Andel lärare, samtliga	80,5	80,2

Särskola

Andel elever (%) i grundsärskolan integrerade	2013	2012
Andel elever	20	15
Andel elever (%) i grundsärskolan övriga	2013	2012
Andel elever	42	45
Andel elever (%) i träningsskolan	2013	2012
Andel elever	38	40

Gymnasieskola

Andel elever (%) i fristående skolor	2013	2012
Andel elever	41,0	41,0
Andel lärare med pedagogisk högskoleexamen	2013	2012
Andel lärare, kommunal	85,5	85,5
Andel lärare, fristående	68,5	63,2
Andel lärare, samtliga	76,8	74,3

Nyckeltal om pedagogisk verksamhet

Nyckeltal 23: Andel elever (%) i grundläggande vuxenutbildning

	2013	2012
SDF	Andel elever (%)	Andel elever (%)
Stockholm	17	20
Göteborg	23	25
Malmö	19	25
Riket	17	18

Källa: Skolverket

Definition: Andel av eleverna i kommunens komvux som deltar i utbildning på grundskolenivå.

Nyckeltal 25: Andel elever (%) i gymnasial vuxenutbildning

	2013	2012
SDF	Andel elever (%)	Andel elever (%)
Stockholm	83	80
Göteborg	78	75
Malmö	81	75
Riket	83	82

Källa: Skolverket

Definition: Andel av eleverna i kommunens komvux som deltar i utbildning på gymnasienivå, dvs. motsvarande program.

Nyckeltal 26: Andel kursdeltagare inom grundläggande vuxenutbildning som under året fullföljt kurs

	2013	2012
SDF	Andel kursdeltagare (%)	Andel kursdeltagare (%)
Stockholm	81	77
Göteborg	60	43
Malmö	64	61
Riket

Källa: Skolverket

Definition: Andelen kursdeltagare i grundläggande vuxenutbildning som enligt deltagarförteckningen hade slutförts vid kalenderårets slut.

Nyckeltal 27: Andel kursdeltagare inom gymnasial vuxenutbildning som under läsåret fullföljt kurs

	2013	2012
SDF	Andel kursdeltagare (%)	Andel kursdeltagare (%)
Stockholm	79	78
Göteborg	65	71
Malmö	57	61
Riket	71	72

Källa: Skolverket

Definition: Andelen kursdeltagare i gymnasial vuxenutbildning som enligt deltagarförteckningen hade slutförts vid kalenderårets slut.

Nyckeltal om SFI

Nyckeltal 28: Andel elever (%) som uppnått målen för SFI enligt studieväg SFI 1-3 (Kurs B-D)

Studieväg 1

SDF	Kurs 1 A		Kurs 1 B	
	2013	2012	2013	2012
Stockholm	30	24	18	10
Göteborg	42	47	24	26
Malmö	27	34	24	21
Riket	35	37	28	28

Studieväg 2

SDF	Kurs 2 B		Kurs 2 C	
	2013	2012	2013	2012
Stockholm	30	25	31	27
Göteborg	30	32	29	31
Malmö	31	26	26	23
Riket	36	36	35	34

Studieväg 3

SDF	Kurs 3 C		Kurs 3 D	
	2013	2012	2013	2012
Stockholm	30	26	42	44
Göteborg	32	33	44	45
Malmö	31	29	42	45
Riket	36	35	47	48

Källa: Skolverket

Bilaga 5:4

Definition: Kursdeltagare som slutfört kursen och uppnått målen för betyget Godkänt eller Väl godkänt

Nyckeltal 29: Andel elever (%) som börjat SFI och som avbrutit utbildningen

Studieväg 1

SDF	Kurs 1 A		Kurs 1 B	
	2013	2012	2013	2012
Stockholm	33	33	37	47
Göteborg	13	14	24	22
Malmö	29	27	28	28
Riket	18	18	23	24

Studieväg 2

SDF	Kurs 2 B		Kurs 2 C	
	2013	2012	2013	2012
Stockholm	38	38	32	37
Göteborg	20	25	21	24
Malmö	30	36	26	29
Riket	23	26	22	24

Studieväg 3

SDF	Kurs 3 C		Kurs 3 D	
	2013	2012	2013	2012
Stockholm	43	42	27	27
Göteborg	23	21	15	15
Malmö	31	40	21	25
Riket	26	27	18	19

Källa: Skolverket

Definition: Kursdeltagare som avbrutit kursen eller tagit ett studieuppehåll. Med avbrott/studieuppehåll menas antingen att eleven och skolan kommit överens om ett uppehåll fr.o.m. ett visst datum eller att eleven varit frånvarande i mer än tre veckor utan att återkomma till undervisningen.

Fortsättning

Nyckeltal om SFI

Nyckeltal 30: Andel lärare (heltidstjänst) (%) med pedagogisk högskoleexamen

	Andel lärare med pedagogisk högskoleexamen	
	2013	2012
Stockholm	67	74
Göteborg	79	78
Malmö	58	58
Riket	75	76

Källa: Skolverket

Definition: Andel lärare, omräknat till heltidstjänst, med pedagogisk högskoleexamen det vill säga lärarexamen, förskollärarexamen eller fritidspedagog och med utfärdat examensbevis

Nyckeltal om stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Nyckeltal 36: Kostnad (kr) per invånare för personer med funktionsnedsättning

	2013	2012
SDF	Kostnad (kr) per invånare	Kostnad (kr) per invånare
Stockholm	2 396	..
Göteborg	2 918	..
Malmö	2 419	..
Riket	2 863	..

Källa: Kolada

Kommentar: För år 2012 redovisades kostnaden per totalt antal invånare. Nu redovisas kostnaden per invånare 0-64 år.

Definition enligt Kolada: Bruttokostnad minus interna intäkter och försäljning till andra kommuner och landsting för insatser för personer med funktionsnedsättning, dividerat med antalet invånare 0-64 år. Avser samtlig regi.

Nyckeltal om äldreomsorg

Nyckeltal 42: Kostnad (kronor) för äldreomsorg per invånare 65 år och äldre per år

	2013	2012
SDF	Kronor per inv 65- år	Kronor per inv 65- år
Stockholm	62 692	65 746
Göteborg	60 296	60 746
Malmö	60 203	59 076
Riket	56 830	56 145

Källa: Kolada/SCB

Definition enligt Kolada: Bruttokostnad minus interna intäkter och försäljning till andra kommuner och landsting för äldreomsorg, dividerat med antal invånare 65+ 31/12. Avser samtlig regi.

Nyckeltal om kultur

Nyckeltal 85: Kostnad (kr) per invånare för fritidsverksamhet

	2013	2012
SDF	Kostnad (kr) per invånare	Kostnad (kr) per invånare
Stockholm	1 135	1 085
Göteborg	1 236	1 163
Malmö	1 607	1 567
Riket	1 502	1 482

Källa: Kolada

Definition enligt Kolada: Bruttokostnad minus interna intäkter och försäljning till andra kommuner och landsting inom fritidsområdet, dividerat med antal invånare 31/12. Avser allmän fritidsverksamhet, idrotts- och fritidsanläggningar samt fritidsgårdar. Avser samtlig regi.

Källa: ScB:s Räkenskapsammandrag.

Revidering av schabloner och peng

Med anledning av satsningen på lärarlöner fördelas 106,8 mnkr ut till nämnder med ansvar för pedagogiska verksamheter. Till schablonfinansierad verksamhet tas i detta ärende beslut om revidering av schablonerna, med ökning på 0,1-0,8 procent.

Grundschablon för förskoleverksamhet för 2014

Prestation, kr	Ursprunglig schablon	Reviderad schablon
Grundschablon 1-3 år*	141 232	141 805
Grundschablon 4-5 år*	118 560	119 041
Allmän förskoleschablon	56 349	56 577

* Avgår pedagogisk omsorg, 15 800 kr för lokalkostnader

Tillägg pedagogisk omsorg, 4 800 kr för slitage

Peng till fristående anordnare av förskoleverksamhet Hel och deltid 1-3 år

Stadsdelsnämnd	Schablon	Genomsnittlig avgift	Moms komp.	Peng	Pedagogisk omsorg* peng
Rinkeby-Kista	141 805	4 930	8 508	145 383	134 383
Spånga-Tensta	141 805	7 340	8 508	142 973	131 973
Hässelby-Vällingby	141 805	7 760	8 508	142 553	131 553
Bromma	141 805	9 360	8 508	140 953	129 953
Kungsholmen	141 805	10 500	8 508	139 813	128 813
Norrmalm	141 805	9 600	8 508	140 713	129 713
Östermalm	141 805	10 160	8 508	140 153	129 153
Södermalm	141 805	10 040	8 508	140 273	129 273
Enskede-Årsta-Vantör	141 805	8 260	8 508	142 053	131 053
Skarpnäck	141 805	8 310	8 508	142 003	131 003
Farsta	141 805	8 400	8 508	141 913	130 913
Älvsjö	141 805	9 580	8 508	140 733	129 733
Hägersten-Liljeholmen	141 805	9 950	8 508	140 363	129 363
Skärholmen	141 805	5 770	8 508	144 543	133 543

* Avgår pedagogisk omsorg, 15 800 kr för lokalkostnader

Tillägg pedagogisk omsorg, 4 800 kr för slitage

Bilaga 6:2

Peng till fristående anordnare av förskoleverksamhet Hel och deltid 4-5 år

Stadsdelsnämnd	Schablon	Genom- snittlig avgift	Moms komp.	Peng	Pedagogisk omsorg* peng
Rinkeby-Kista	119 041	4 930	7 142	121 253	110 253
Spånga-Tensta	119 041	7 340	7 142	118 843	107 843
Hässelby-Vällingby	119 041	7 760	7 142	118 423	107 423
Bromma	119 041	9 360	7 142	116 823	105 823
Kungsholmen	119 041	10 500	7 142	115 683	104 683
Norrmalm	119 041	9 600	7 142	116 583	105 583
Östermalm	119 041	10 160	7 142	116 023	105 023
Södermalm	119 041	10 040	7 142	116 143	105 143
Enskede-Årsta-Vantör	119 041	8 260	7 142	117 923	106 923
Skarpnäck	119 041	8 310	7 142	117 873	106 873
Farsta	119 041	8 400	7 142	117 783	106 783
Älvsjö	119 041	9 580	7 142	116 603	105 603
Hägersten-Liljeholmen	119 041	9 950	7 142	116 233	105 233
Skärholmen	119 041	5 770	7 142	120 413	109 413

* Avgår pedagogisk omsorg, 15 800 kr för lokalkostnader

Tillägg pedagogisk omsorg, 4 800 kr för slitage

Peng till fristående anordnare av allmän förskola

	Schablon	Moms komp.	Peng
Allmän förskola	56 577	3 395	59 972

Schablon för fritidshem för 2014

Prestation, kr	Ursprunglig schablon	Reviderad schablon
Grundschablon*	45 419	45 605

Peng till fristående anordnare av fritidshem Fritidshem 6-9 år

Stadsdelsnämnd	Schablon	Genom- snittlig avgift	Moms komp.	Peng	Pedagogisk omsorg* peng	10-12 år exkl. lokal- kostnad
Rinkeby-Kista	45 605	3 700	2 736	44 641	41 041	36 241
Spånga-Tensta	45 605	5 510	2 736	42 831	39 231	34 431
Hässelby-Vällingby	45 605	6 050	2 736	42 291	38 691	33 891
Bromma	45 605	6 900	2 736	41 441	37 841	33 041
Kungsholmen	45 605	7 080	2 736	41 261	37 661	32 861

Norrmalm	45 605	7 060	2 736	41 281	37 681	32 881
Östermalm	45 605	6 940	2 736	41 401	37 801	33 001
Södermalm	45 605	6 840	2 736	41 501	37 901	33 101
Enskede-Årsta-Vantör	45 605	5 930	2 736	42 411	38 811	34 011
Skarpnäck	45 605	5 910	2 736	42 431	38 831	34 031
Farsta	45 605	5 920	2 736	42 421	38 821	34 021
Älvsjö	45 605	6 740	2 736	41 601	38 001	33 201
Hägersten-Liljeholmen	45 605	6 650	2 736	41 691	38 091	33 291
Skärholmen	45 605	4 180	2 736	44 161	40 561	35 761

* Avgår pedagogisk omsorg, 8 400 kr för lokalkostnader

Tillägg pedagogisk omsorg, 4 800 kr för slitage

Grundschablonen för grundskoleverksamhet för 2014

Prestation, kr	Ursprunglig schablon	Reviderad schablon
Grundschablon skolår 0-3	72 236	72 798
Grundschablon skolår 4-6	75 981	76 572
Grundschablon skolår 7-9	88 370	89 057

Peng till fristående grundskola och internationella skolor

	Ursprunglig peng	Reviderad peng
Peng skolår 0-3	76 571	77 166
Peng skolår 4-6	80 540	81 166
Peng skolår 7-9	93 672	94 400

Schablon för undervisning grundsärskola för 2014

Kr/elev	Ursprunglig schablon	Reviderad schablon
Behovsgrupp 1 skolår 0-3	184 147	184 708
Behovsgrupp 2 skolår 0-3	244 114	244 676
Behovsgrupp 3 skolår 0-3	347 441	348 003
Behovsgrupp 4 o. 5 skolår 0-3	486 736	487 298
Behovsgrupp 1 skolår 4-6	187 447	188 037
Behovsgrupp 2 skolår 4-6	247 413	248 003
Behovsgrupp 3 skolår 4-6	350 741	351 331
Behovsgrupp 4 o. 5 skolår 4-6	490 036	490 626
Behovsgrupp 1 skolår 7-10	199 893	200 580
Behovsgrupp 2 skolår 7-10	259 860	260 547
Behovsgrupp 3 skolår 7-10	363 187	363 874
Behovsgrupp 4 o. 5 skolår 7-10	502 483	503 170

Bilaga 6:4

Schabloner gymnasieskola för 2014

Kr/elev	Ursprunglig schablon	Reviderad schablon
	93 586	94 181

Schabloner gymnasiesärskola för 2014

Kr/elev	Ursprunglig schablon	Reviderad schablon
Behovsgrupp 1	201 262	201 857
Behovsgrupp 2	267 530	268 125
Behovsgrupp 3	402 408	403 003
Behovsgrupp 4	564 313	564 909
Behovsgrupp 5	564 313	564 909

Schabloner svenska för invandrare för 2014

Kr/elev	Ursprunglig schablon	Reviderad schablon
	24 924	25 274

Definition av nya tunnelbanans influensområde i Stockholms stad

Avgränsningen av tunnelbanans influensområde bygger på stadens indelning i stadsdelar enligt nedan. Hagastaden definieras som planområdet för projekt Hagastaden. Definitionen illustreras även på karta.

Delar av Södermalm:

Stadsdelarna Västra Katarina, Östra Katarina, Norra Sofia, Södra Sofia och Södra Hammarbyhamnen.

Delar av Söderort:

Stadsdelarna Liseberg, Örby Slott, Östberga, Bandhagen, Högdalen, Rågsved, Stureby, Örby, Hagsätra, Enskedefältet, Enskede Gård, Gamla Enskede, Johanneshov, Årsta, Björkhagen, Enskededalen, Hammarbyhöjden, Kärrtorp, Skarpnäcks Gård, Bagarmossen, Fagersjö, Farsta, Farsta Strand, Farstanäset, Gubbängen, Hökarängen, Larsboda, Sköndal, Svedmyra och Tallkrogen.

Hagastaden:

Planområdet för projekt Hagastaden, del av stadsdelen Västra Matteus.

Kommentar

Detaljplan för Hagastaden omfattande 3 000 bostäder antogs av kommunfullmäktige år 2010. I uppföljningen av tunnelbaneöverenskommelsen inräknas dessa bostäder i de totalt 45 900.

Uppföljning av åtaganden i enlighet med 2013 års Stockholmsförhandling

Oktober 2014

Utfall

Indikator/nyckeltal	Periodicitet	Perioden	Ackumulerat 2014-
Antal bostäder i godkända/antagna detaljplaner i nya tunnelbanans influensområde	Tertial	327	3 327
Antal påbörjade bostäder i nya tunnelbanans influensområde, där detaljplanen antagits from 1 jan 2014	År	-	-
Antal färdigställda bostäder i nya tunnelbanans influensområde, där detaljplanen antagits from 1 jan 2014	År	-	-

Kommentarer

Under perioden har Stockholms stad i samråd tagit fram en definition av influensområdet som bygger på stadens indelning i stadsdelar.

Stockholms stad kommer att från och med uppföljning i bokslut 2014 följa upp indikatorer, nyckeltal och mål i stadens styrmodell för att styra och följa upp åtagandena i enlighet med 2013 års Stockholmsförhandling. Beslut om dessa fattas i samband med tertialrapport 2.

Till och med september år 2014 har tre detaljplaner om sammanlagt 327 bostäder godkänts eller antagits i tunnelbanans influensområde enligt tabellen nedan.

Besluts- datum	Detaljplan	Diariennr	Stadsdel	Antal bostäder
2014-04-24	Södermalm 9:10	2011-01691	Västra Katarina	225
2014-08-21	Obeliskens 25	2011-16754	Östra Katarina	32
2014-09-11	Giggen 25	2012-00200	Tallkrogen	70
	Totalt			327

Till det ackumulerade utfallet räknas också detaljplanen för Hagastaden som omfattar 3 000 bostäder.

Inga bostäder har påbörjats eller färdigställts i de detaljplaner som omfattas av överenskommelsen under perioden.

Slutrapport

Uppföljning genom
fördjupad kvalitetsanalys
inom äldreomsorgen

stockholm.se

Bilaga 10:2

Uppföljning genom fördjupad kvalitetsanalys
September 2014
Dnr:
Kontaktperson: Ingaliil Elwin

Innehåll

Sammanfattning	4
Bakgrund	4
Inledning	5
Uppföljning inom äldreomsorgen	7
Beskrivning av observationsmetoden	8
<i>Förberedelse</i>	10
<i>Genomförande av observation</i>	11
<i>Återföring till verksamheten</i>	11
<i>Rollen som kvalitetsobservatör</i>	12
<i>Vad utmärker denna uppföljningsmetod och hur skiljer den sig från annan uppföljning?</i>	13
<i>Vad säger de deltagande observatörerna om metoden?</i>	15
<i>Vad säger de observerade enheterna om metoden?</i>	18
<i>Vad säger den forskare som varit involverad i projektet?</i>	21
<i>Vad har de genomförda observationerna visat?</i>	23
Förslag på organisation och fortsatt utvecklingsarbete	28
<i>Bilagor</i>	30

Sammanfattning

Mycket av den uppföljning som görs idag inom äldreomsorgen fokuserar på uppföljning av systemkvalitet och dokumentation inte på kvalitén i den individuella vården. Ett problem med detta är att stadens styrning och uppföljning inte fångar personcentreringen i vården. Stadsdirektören har utifrån detta initierat ett projekt med uppgift att ta fram en metod som bättre styr verksamheten till god kvalitet ur brukarnas perspektiv och som stödjer och driver kvalitetsutveckling och effektivitet i verksamheten. Metoden ska även kunna anpassas till andra verksamheter.

Projektet ”Uppföljning genom fördjupad kvalitetsanalys” startade i mars 2013. I arbetet med att ta fram en metod har både privata och kommunala utförare deltagit. Projektet har letts av stadsledningskontoret och samarbete har skett med äldreförvaltningen och samtliga stadsdelsförvaltningar.

Utgångspunkten för projektet är idén om att kvalitén visar sig i mötet mellan den äldre och vårdpersonalen vilket gör att uppföljningen måste utföras samtidigt som tjänsten utförs. Den i projektet framtagna metoden ”observation” har testats i 34 vård- och omsorgsboenden och fjorton kvalitetsobservatörer har utbildats under projekttiden. Projektet har visat på mycket goda resultat avseende metodens möjligheter att synliggöra utvecklingsbehov och goda exempel hos de observerade enheterna. Metoden bidrar också till ett lärande över enhetsgränserna och synliggör på ett bra sätt det viktiga arbete som vårdpersonalen utför.

Bakgrund

Stockholms stad har sedan början av 1990-talet arbetat med valfrihetsmodeller av olika slag. En del i ambitionen att skapa valfrihet för invånarna har inneburit att verksamheter som tidigare bedrivits i kommunal regi har upphandlats. Genom att lagen om valfrihet (2008:962) tillkom finns numera två juridiska ramverk att använda för att skapa mångfald i utförandet av kommunalt finansierade tjänster – LOU och LOV. Båda kräver avtal som grund för utförande. Båda förutsätter uppföljning av verksamhetens kvalitet för invånarnas bästa samt effektiv användning av resurser. Ingen ska kunna bedriva undermålig verksamhet i relation till beställningen i avtalet.

Trots mångårig erfarenhet av upphandling i olika former och ett omfattande samt ständigt förfinat kravställande förekommer avtalsbrott och kvalitetsbrister i verksamheter, såväl kommunalt utförda som avtalsstyrda. Det finns således anledning att närmare studera vilka faktorer som leder till kvalitetsbrister. Utifrån detta ska en modell tas fram som i största möjliga mån undanröjer dagens brister enligt ovan.

Under våren 2012 påbörjades arbetet genom en kartläggning av upphandling och styrning inom äldreomsorgen. Ett arbete med att ta fram en modell för kvalitetsstyrning med fokus på den personcentrerade vården inleddes.

Inledning

Det görs idag en omfattande uppföljning av äldreomsorgen och flera aktörer är inblandade i olika nivåer. Mycket av det uppföljningsarbete som görs fokuserar på systemkvalitet och inte på kvalitén i den individuella vården. Den personcentrerade vården, som är omsorgsarbetets kärna, följs inte upp systematiskt. Stadsdirektören har utifrån detta initierat ett utvecklingsarbete som ska stödja kvalitetsutveckling och effektivitet inom verksamheten och som har till uppgift att ta fram en modell som tydligare styr verksamheten till god kvalitet ur brukarnas perspektiv.

I januari 2013 beslutades att utvecklingsarbetet skulle ta formen av ett projekt. Enheten för kvalitetsutveckling fick ansvaret för projektet. En projektplan för arbetet med att ta fram en metod för uppföljning av den personcentrerade vården togs fram. Formellt startade projektet i mars 2013.

Projektet har utvecklat och testat en metod för fördjupad kvalitetsuppföljning (kvalitetsobservation). Från september 2013 har samtliga stadsdelsförvaltningar varit involverade i projektet och bidragit med en person på halvtid som utbildats i den metod som utvecklats. Metoden, kvalitetsobservation, har utvecklats utifrån testobservationer på vård och omsorgsboenden för äldre. Utifrån erfarenheterna från projektet kan denna typ av uppföljning också anpassas till andra verksamheter.

I utformandet av denna metod har flera olika aktörer och gjorda erfarenheter haft en viktig roll. Projektet har utgått från en idé om, en modell för uppföljning och styrning av äldreomsorgen, denna idé började ta sin form under 2012 där utgångspunkten var att stadens

Bilaga 10:6

Uppföljning genom fördjupad kvalitetsanalys inom äldreomsorgen
6 (30)

styrning och uppföljning inte fångar kvalitén i den personcentrerade vården. En bärande idé i denna modell är att kvalitén måste utgå från den som brukar tjänsten, från den personens behov, vilja och förmåga och att kvalitén måste observeras i den stund då servicen/omsorgen utförs. I detta fall på vård- och omsorgsboenden.

Utifrån denna tanke har projektet arbetat med att utveckla metoden och göra den realiserbar. Går det rent praktiskt? Hur kan det gå till att observera kvalitén i mötet mellan personal och brukare? Hur ska struktur och metod se ut? Vad krävs för utbildning, erfarenhet och kompetens av en blivande kvalitetsobservatör? Vad tillför denna typ av uppföljning?

I förarbetet med att utveckla idén deltog flera olika aktörer inom äldreomsorgen och projektet har under hela projektiden haft ett nära utvecklingssamarbete med medarbetare inom stadens äldreomsorg och ett antal av stadens privata utförare.

De blivande kvalitetsobservatörernas (fortsättningsvis kallade observatörer) och projektledningens långa erfarenhet av äldreomsorgen har varit en mycket viktig förutsättning för metodutvecklingen. Erfarenheter och gjorda insikter från de testobservationer som genomförts på 34 boenden samt synpunkter från ledningen på de observerade enheterna har varit ovärderliga i utvecklingsarbetet.

Insikter och idéer för det fortsatta utvecklingsarbetet har också erhållits i den reflektionshandledning och utbildning som de blivande observatörerna fått och i de arbetsgrupper som funnits i projektet.

Under projektets gång har även värdefulla samtal förts med en forskare inom området äldreomsorg. Projektets styrgrupp har också bidragit med värdefulla synpunkter. Projektet är ett samarbetsprojekt mellan stadsdelsförvaltningarna, äldreförvaltningen och stadsledningskontoret

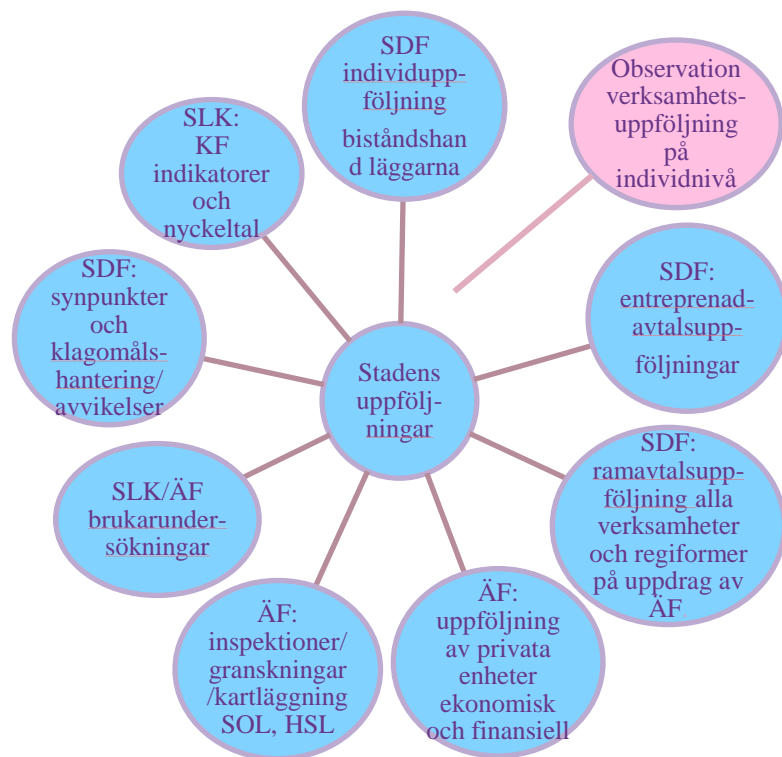
Som brukare av äldreomsorg måste man ges möjlighet att efter förmåga och vilja få vara en aktiv part och påverka planeringen av sin dag. Det är också viktigt att den äldres resurser och motivation beaktas och tas till vara. Det är kring det som den här fördjupade kvalitetsuppföljningen fokuserar. Tillsammans med annan uppföljning kan detta ge en bättre bild av verksamhetens innehåll och kvalitet.

Denna rapport beskriver arbetet med att utveckla en metod (observation) för att följa upp den personcentrerade vården. Tanken är att denna typ av uppföljning, när den prövats och utvecklats i skarpt läge, ska ersätta en del av den uppföljning som görs idag.

Nedan följer en beskrivning av metoden. En utförligare beskrivning av hela arbetsprocessen finns i bilaga 1.

Uppföljning inom äldreomsorgen

KF – kommunfullmäktige
SLK – stadsledningskontoret
ÄF – äldreförvaltningen
SDF – stadsdelsförvaltning
SOL – socialtjänstlagen
HSL – hälso- och sjukvårdslagen

Figur 1

Uppföljningen av stadens äldreomsorg är både omfattande och ambitiös och flera aktörer är inblandade i olika nivåer (Figur 1). Den bild som utkristalliserat sig under projektets gång är dock att uppföljningen både på verksamhetsnivå men framförallt på individnivå skiljer sig åt mellan de olika stadsdelsförvaltningarna. Det gäller såväl frekvens, bredd som djup. Den skulle också kunna koordineras på ett bättre sätt för att ge en helhetsbild av äldreomsorgens kvalitet. I projektet har också konstaterats att den bild av kvalitén som den traditionella uppföljningen ger, inte alltid stämmer överens med den bild av kvalitén som vi fått genom kvalitetsobservationerna. Det finns exempel där traditionell

Bilaga 10:8

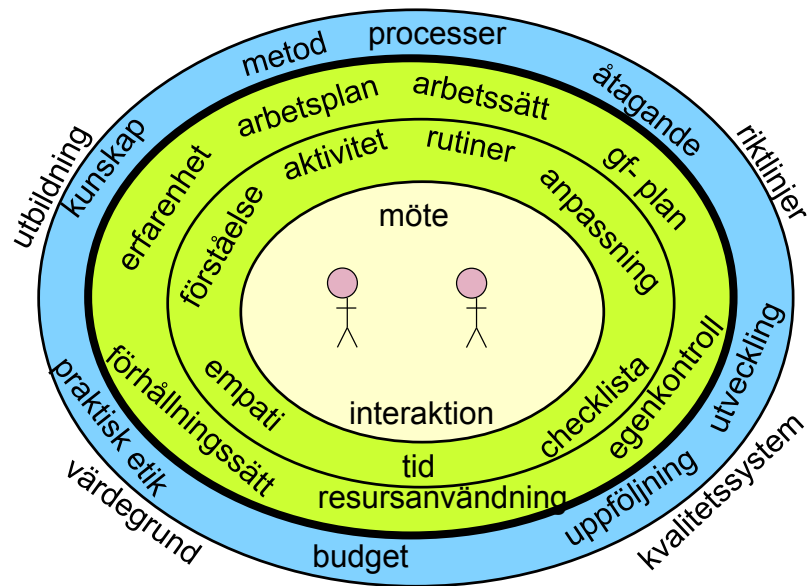
Uppföljning genom fördjupad kvalitetsanalys inom äldreomsorgen
8 (30)

verksamhetsuppföljning och brukarundersökningar gett en mycket positiv bild av verksamhetens kvalitet men där kvalitetsobservationerna gett en helt annan bild och visat på stora utvecklingsbehov. Projektet menar att observationerna tillför uppföljningen en väsentlig pusselbit. Den individuppföljning som görs idag av biståndshandläggarna avser endast biståndsbeslutet, det vill säga om brukaren fått beslutade insatser men ger inte svar på hur de utförts. För att få en tydligare helhetsbild av kvalitén är det nödvändigt att uppföljning genom observation kopplas ihop med annan uppföljning och med andra system så som arbetet inom ramen för avtal.

Beskrivning av observationsmetoden

För att kunna utveckla äldreomsorgen till en mer personcentrerad och individanpassad vård krävs förändringar av såväl kultur, struktur som fokus i uppföljningen. Det som följs upp ges ofta prioritet i utvecklingsarbetet. Mycket av den uppföljning som görs idag handlar om uppföljning av system, struktur och dokumentationsgranskning. Den i projektet utformade metoden för uppföljningen utgår från individen och handlar mer om stöd till kvalitetsutveckling avseende den personcentrerade vården än kontroll av system.

Det är många faktorer som påverkar kvalitén i verksamheten; ledarskap, styrsystem, organisation, arbetssätt vårdideologi, kompetens med mera. Men det är hur allt detta gör avtryck och tillämpas i själva mötet med den boende som är avgörande för en god äldreomsorg. Ett gott bemötande och de relationer som skapas mellan personal och boende är omsorgsarbetets kärna. *Figur 2* illustrerar hur styrning (verksamhetsplan, budget, riktlinjer m.m.) utifrån avser att skapa förutsättning för kvalitet i mötet. I den beskrivna uppföljningsmetoden utgår vi inifrån, från mötet mellan personal och brukare. Genom observation av mötet tydliggörs styrkor och utvecklingsbehov samt om förutsättningarna det vill säga styrdokument, budget, arbetssätt, kompetens med mera stödjer det goda mötet.

Figur 2

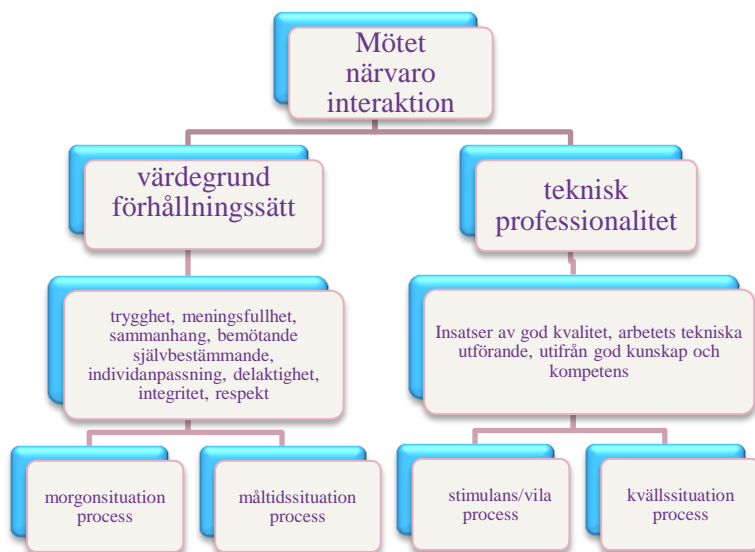
I arbetet med att utveckla och anpassa den fördjupade kvalitetsuppföljningen har en struktur tagits fram och testats. I detta arbete har de deltagande observatörernas långa erfarenhet av äldreomsorg och den praktik på de 34 boendena som genomförts varit mycket viktiga för metodens utveckling.

Observatörerna upplevde ett stort behov av att konkretisera och strukturera arbetet. I början tyckte man att metoden/modellen var diffus och alltför abstrakt och ville ha en tydligare struktur att luta sig mot. De två figurerna nedan illustrerar den struktur som utgjorde en grund för det fortsatta utvecklingsarbetet.

Metoden handlar om att fånga professionell kvalitet i mötet mellan brukare och personal. Observationerna görs utifrån två viktiga dimensioner, dels observeras om personalen fullföljer sin uppgift med god kvalitet dels observeras hur personalen samverkar med och stöder den boende i stunden och om viktiga värden för brukaren respekteras. Observationerna fokuserar på ett antal viktiga processer under dagen såsom aktiviteter runt morgon och kväll (omvårdnadsprocessen), måltidsprocessen samt processerna aktivitet/stimulans och vila. Personcentrering/individ Anpassning i mötet är utgångspunkten. (Figur 3)

Bilaga 10:10

Uppföljning genom fördjupad kvalitetsanalys inom äldreomsorgen
10 (30)

Figur 3

Själva observationsprocessen har strukturerats i tre delar: inledande **förberedelse**, själva **observationen** samt den viktiga **återföringen** till verksamhetens ledning. (Figur 4)

Figur 4

Förberedelse

I förberedelseprocessen ingår information till verksamhetens ledning och medarbetare om observationens syfte och metod. Denna information är mycket viktig för att observationen ska kunna genomföras på ett bra sätt. Erfarenheten visar att i de verksamheter där informationen från verksamhetschefen fungerat har observationerna kunnat genomföras på ett mycket bra och smidigt sätt. Verksamhetschefen ansvarar även för att informera anhöriga

och inhämta skriftligt samtycke, från brukarna, se nedan. Förutom information till verksamheten läser observatörerna igenom dokument som är relevanta för den personcentrerade vården. Initialt lästes en mängd dokument. Idag fokuseras de dokument som är relevanta för den personcentrerade vården t.ex. genomförandeplan, levnadsberättelse, eventuella dokument avseende kontaktmannaskap och värdegrundsarbete samt journalanteckningar. Skriftligt samtycke krävs för att observatörerna ska kunna få tillgång till att läsa journalhandlingar. Mer om detta beskrivs längre fram i rapporten.

Genomförande av observation

Under observationen iakttas vad som sker i mötet mellan personal och den boende och hur väl syften och mål avseende vården uppfylls i vardagsarbetet. Det är viktigt att observatören försöker smälta in i miljön och är där utan att styra och störa samt så mycket som möjligt försöker undvika att personalens beteende påverkas av observatörens närvaro. Som observatör måste man vara medveten om att i beskrivningen av vad man sett är inslaget av subjektivitet och påverkan av ens egna värderingar en riskfaktor. Detta är något som kvalitetsobservatören hela tiden måste försöka minimera. Observationerna kompletteras ofta med frågor till personalen och förtydliganden om hur man valt att utföra vissa arbetsmoment. Under observationen förs fältanteckningar, vilket är en förutsättning för att kunna ge verksamheten en bra återföring. Som stöd för observationen har ett antal observationspunkter tagits fram, se bilaga 3.

Återföring till verksamheten

Denna tredje fas innebär att resultaten från observationerna återförs till verksamhetens ledning och syftar till att beskriva verksamhetens utvecklingsbehov men även lyfta upp goda exempel på kvalitet i verksamheten. Utifrån dialogen i återföringen ska ledningen och, i förlängningen medarbetarna, få inspiration och underlag till att arbeta vidare med de utvecklingsbehov som iakttagits. En mall som stöd för muntlig och skriftlig återföring har tagits fram, se bilaga 4 och 5.

Observationspunkterna ska, som tidigare nämnts, vara ett stöd för observatörerna i förberedelsen av själva observationen, men också inför återföringen till enheten. De avser att hjälpa observatörerna att komma ihåg och kunna vara uppmärksamma på olika moment under de observerade processerna. Projektet har visat att en mycket

Bilaga 10:12

Uppföljning genom fördjupad kvalitetsanalys inom äldreomsorgen
12 (30)

noggrann förberedelse inför återföringen är avgörande för om syftet med återföringen ska uppnås. Det huvudsakliga syftet med återföringen är som nämnts att stödja enhetens kvalitetsutveckling och lyfta goda exempel. I de fall då observatörerna uppmärksammar allvarliga brister eller ser att enheten behöver ett stöd i sitt fortsatta utvecklingsarbete kontaktas övergripande chef. Återföringens del i processen är mycket central och avgörande för om ett viktigt syfte med observationerna ska uppnås, nämligen att återföringen ska ge verksamheten energi och idéer om hur de kan vidareutveckla den personcentrerade vården. Det är utifrån återföringen som enheten förväntas ta nästa steg i sitt kvalitetsutvecklingsarbete.

En sammanfattning av de skriftliga återföringsrapporterna, som ges till enheterna, sammanställs sedan förslagsvis varje år som information till ledningsgrupper och nämnd. Syftet med denna övergripande sammanställning är att lyfta behov av generella utvecklingsinsatser, gemensamma utbildningsbehov, tydliggöra goda exempel och behov av att utveckla styrning och krav i framtida upphandlingar.

Det är viktigt att samarbete sker med beställande organisation för att möjliggöra för beställaren att få en tydligare helhetsbild av verksamhetens kvalitet.

Rollen som kvalitetsobservatör

En viktig målsättning är att observationerna ska vara kvalitetsdrivande, vilket kräver att observationerna uppfattas som ett stöd och en hjälp av verksamheterna i deras kvalitetsutvecklingsarbete. Detta ställer krav på observatörerna och deras arbetssätt. För att upplevas som kompetenta och trovärdiga i sitt uppdrag krävs att de är insatta i vård- och omsorgsarbetets olika processer och har erfarenhet av arbete inom äldreomsorgen. Vid själva observationerna krävs att de har ett etiskt förhållningssätt och respekterar de boendes integritet. Observatörerna måste vara lyhörda för de boendes önskemål och synpunkter, så att det vid varje tillfälle, utifrån den boendes perspektiv, är en acceptabel nivå på observationen. De ska kunna smälta in i miljön men ändå vara synliga i sin roll som observatörer. Det är viktigt att observatörerna får göra sitt arbete utan att involveras i det löpande praktiska arbetet. Lika viktigt som själva observationen, är att observatörerna har kompetens att föra noggranna fältanteckningar som underlag för analys inför återföringen till verksamheten.

Erfarenheterna från projektet visar att uppföljning genom observation kräver en bred kompetens. Rollen som observatör är

komplex och kräver engagemang, öppenhet, empati och personlig mognad. Detta är mycket viktigt för att kunna förhålla sig objektiv i observationen och vara lyhörd samt inlyssnande. Observatörerna behöver också vara pedagogiska och kommunikativa och ha en förmåga att framföra och diskutera utvecklingsbehov utifrån ett konstruktivt och speglade förhållningssätt. Att kunna analysera iakttagna situationer och ha förmåga att se helheten är också en viktig förmåga.

För att minska det subjektiva inslaget i observationerna måste ett ständigt arbete med att kvalitetssäkra observatörsrollen ske. Det är viktigt att räkna med att det alltid finns risk för ett visst mått av subjektivitet vid en observation. Detta måste observatörerna vara medvetna om vid analysen av observationen. För att kvalitetssäkra observatörsrollen behövs bland annat en tydlig kompetensprofil och uppdragsbeskrivning samt tillhandahållande av mallar och checklistor som stöd i uppdraget. Observatörerna behöver också en regelbunden handledning för reflektion och diskussion utifrån de olika bedömningar och intryck som uppkommer vid en observation. Till sin hjälp har observatörerna haft manualer och checklistor som utarbetats i samråd mellan projektgruppen och observatörerna. Dessa stöd har tagits fram för att säkerställa att observationerna ska kunna genomföras systematiskt och med en så hög objektivitet som möjligt. Erfarenheterna från praktikperioderna och handledningen har varit ovärderliga för att hitta former för stöd vid observationerna. Observatörernas utbildning beskrivs i bilaga 2.

Vad utmärker denna uppföljningsmetod och hur skiljer den sig från annan uppföljning?

Den fördjupade kvalitetsuppföljningen, observation, tar sin utgångspunkt utifrån brukarens perspektiv och utgår från brukarens resurser, behov och vilja.

Metoden har unika egenskaper som skiljer den från annat uppföljningsarbete. Det unika är att uppföljningen utgår från individen och inte systemet. I fokus är den personcentrerade vården. Det handlar om att se vad som faktiskt sker i mötet mellan personal och brukare och inte vad som borde ske. Till exempel, lever man upp till de rutiner man har för kontaktmannaskap eller den värdegrund man säger sig arbeta utifrån? Avspeglar sig dessa dokument och rutiner i vården och i mötet med den äldre?

Återföringen till verksamheten om vad som observerats har mer karaktären av ett stöd i enhetens kvalitetsutveckling än kontroll.

Bilaga 10:14

Uppföljning genom fördjupad kvalitetsanalys inom äldreomsorgen
14 (30)

Det skapas, bland annat genom dialogen i återföringsamtalet, ett utbyte av erfarenheter och goda exempel vilket ger helt nya möjligheter till utveckling och lärande i arbetet.

I de observationer som gjorts under projekttiden har vi sett flera exempel på att den bild som ges av kvalitén i de mer instrumentella och traditionella uppföljningarna inte motsvarar den uppfattning som observatörerna fått genom att vara ute och observera kvalitén i verksamheten. Observatörerna har i vissa fall kunnat konstatera brister och utvecklingsbehov som inte framkommit i den traditionella verksamhetsuppföljningen. Dessa brister har heller inte framkommit i brukarundersökningar.

I den numera riksomfattande brukarundersökningen är bortfallet också mycket stort och det är inte alltid den enskilde som svarar. Bortfallet gör att underlaget är otillräckligt för att tas som brukarens uppfattning om äldreomsorgen. Det kan, enligt den forskare, docent Lennarth Johansson, som är involverad i projektet, ha väckt ett nytt intresse för observationer som en kompletterande uppföljningsmetod inom äldreomsorgen.

Han menar att metoden ger en unik möjlighet att beskriva verkligheten, det vill säga belysa den eventuella skillnaden mellan det som står i styrdokumentet och vad som utförs, och hur det faktiskt utförs.

Observatörerna studerar beteenden, attityder, värderingar på plats och detta ger en djup förståelse och kunskap om vad som händer den äldre i olika omvårdnadssituationer under en dag. Observatörerna ser också hur den äldre reagerar och tar emot den vård som ges. Metoden ger också observatörerna möjlighet att få nära kontakt med personalen, ställa frågor, höra resonemang och få bakgrundsinformation som annars är omöjlig att få tillgång till. Denna kunskap ger en djup förståelse för olika situationers komplexitet och gör det möjligt att ge konkreta förslag till lösningar och sprida goda exempel inom en verksamhet, samt mellan olika verksamheter. Metoden skapar också möjligheter att bli inspirerad av andra och använda det andra prövat, men anpassat till den egna verksamheten. De ”goda mötena” ställer stora krav på att personalen i varje stund är närvarande, skapar delaktighet och tar vara på den äldres egna resurser m.m. Det blir mycket tydligt att personalen behöver kunskaper i evidensbaserad vård och omsorg, men de behöver också professionell erfarenhet och kunskap om den enskilda individen. Dessa samlade kunskaper måste sedan sättas samman och bilda underlag för personalens agerande i en enskild situation. Detta kräver hög kompetens och ett stort engagemang hos

personalen och blir helt avgörande för kvalitén i mötet. Metoden ger unika möjligheter att lyfta detta. Observationsmetoden följer upp en verksamhets mjuka värden och ger verksamheterna möjlighet att få hjälp i kvalitetsutveckling kring dessa frågor. Kvalitetsdrivande faktorer är inte bara formell kunskap utan i hög grad människors energi, kompetens och innovationskraft. Osynlig kunskap eller tyst kunskap finns hos många medarbetare. Metoden hjälper till att synliggöra denna kunskap, så att verksamhetsledningarna kan använda och sprida goda exempel inom den egna verksamheten och observatörerna kan sprida exemplen mellan verksamheterna.

Uppföljning genom observation sätter fokus på det som är centralt för kvalitén i vården nämligen relationen mellan vårdtagare och vårdpersonal. Den lyfter och synliggör vårdpersonalens arbete. Den bidrar till att synliggöra och utveckla strukturerade arbetssätt för att kunna planera och genomföra en personcentrerad vård. Den kan identifiera möjligheter och hinder för att genomföra ett mer individualiserat arbetssätt.

Observation och andra kommuner

Sveriges kommuner och landsting (SKL) har under 2013 gått ut med en förfrågan till samtliga kommuner i Sverige och frågat om de arbetar med observation som en uppföljningsmetod. Det var 14 kommuner som angav att de arbetar med någon form av observation och lika många som säger sig vara intresserade att utveckla metoder för detta. SKL bjöd in till ett nätverksmöte med de 14 kommuner som sade sig använda observation. Det framkom vid detta möte att kommunerna definierar observation mycket olika. Det finns alltså ingen gemensam uppfattning, ingen enhetlig definition. Det skiljer sig åt både vad gäller syfte, betydelse, innehåll och djup. Kommunerna har heller inte tagit fram en specifik observationsmetod eller utbildat observatörer för ändamålet. De flesta hade fokus att på olika sätt observera måltidssituationen. Angreppssättet har heller inte tydligt varit den personcentrerade vården. Det som staden nu gör är något nytt. Den uppfattningen stöds också av docent Lennarth Johansson, den forskare som varit involverad i projektet.

Vad säger de deltagande observatörerna om metoden?

Efter att ha genomfört observationer på 34 vård- och omsorgsboenden frågade vi de deltagande observatörerna, som alla sammantaget har en mycket lång erfarenhet av arbete inom

Bilaga 10:16

Uppföljning genom fördjupad kvalitetsanalys inom äldreomsorgen
16 (30)

äldreomsorgen, vad denna uppföljningsmetod tillför i förhållande till annan uppföljning som görs inom äldreomsorgen. Nedan följer ett antal citat från observatörernas svar.

”Metoden tillsammans med annan uppföljning blir en helhet och belyser skillnader mellan vad som sägs, skrivs i dokument och som faktiskt görs. Det är till exempel en sak att konstatera att verksamheten har genomförandeplaner och att dessa är inlåsta. Det är något annat att observera om de verkligen följs.”

”Observationer ger djupare förståelse för varför saker och ting kan bli fel eller variera från situation till situation vilket ger ett lärande. Olika synsätt bland personal tydliggörs, t.ex. en del personal har större förståelse för att en demensenhet består av 8-9 olika individer med svår sjukdom, inte bara av ”8-9 dementa” som ska behandlas på ett visst sätt. Metoden lyfter fram de faktiska behoven vid varje moment och situation; därför blir det också uppenbart varför bemanning (antalet händer vid ett givet tillfälle) inte alltid säger så mycket om kvaliteten i arbetet. Till det krävs kunskap och engagemang vilket syns i mötet.”

”Vi ser att alla tycker att det är viktigt med självbestämmande och värdegrund, men ändå styrs arbetet ofta av gamla rutiner som ingen ifrågasätter. Man upptäcker tysta kulturer och attityder både hos personal och ledning, sådant som aldrig syns i traditionell verksamhetsuppföljning. Metoden ger en otrolig plattform till att se strukturella faktorer som styr äldreomsorgen. Vi ser det positiva som sällan nämns annars och kan lyfta det.”

”Observationsmetoden följer upp en verksamhets mjuka värden. Ingen annan uppföljningsmetod kan dels följa upp dessa mjuka värden på detta sätt och inte heller kan verksamheten få hjälp med kvalitetsutveckling kring de mjuka värdena i annan uppföljning, som det som erbjuds i metoden observation. Detta ger observationsmetoden en kraftig styrka och med tanke på SoL 5 kap, 4 § om värdegrund känns observationsmetoden helt rätt i tiden och inget annat sätt att följa upp kvalitet på det sätt vi nu gör kan mäta sig med observationsmetoden. Jag ser det som ett komplement till annan uppföljning istället för att jämföra. Precis som alla behövs i ett team, men var och en har olika uppgifter.”

”Man kan genom enkäter komma fram till vad den som svarar tycker är bra eller vad som är mindre bra men det är ju utvalda frågor som ställs och inte alltid brukaren som svarar.

Mycket information där emellan går man miste om. Sedan kan man inte fånga in faktorer såsom beteenden, attityder och värderingar i enkäter. Observationen har möjlighet att fånga in och belysa detta”.

”Jag tycker att observationen även lyfter personalen och deras kompetens, att det är deras arbete som är kärnan i verksamheten. De flesta är ändå glada för att deras arbete, med förutsättningar, granskas.”

”Möjligheten att se omvårdnadssituationer/möten som inspektioner eller screening inte når.”

”Det ger (genom dialogen i återföringen) verksamhetsledning ett kvitto på vad de behöver utveckla och vad som fastnat av tidigare utbildningar och utvecklingsprojekt.”

”Det ger konkreta exempel på vilka frågor som borde åtgärdas och hur de ska åtgärdas. Det räcker inte att säga att måltiden ska vara en trevlig stund på dagen om ingen i verksamheten förstår vad det innebär och hur man når dit. Det är lätt att bli hemmablind i verksamheterna, bra att få ett par nya ögon. Upplever att de flesta cheferna ser observation som en utvecklingsmöjlighet istället för klagomål.”

”Ingen annan uppföljning ligger så nära den enskilde som observationsuppföljningen. ”

”Den här uppföljningsmetoden kan bidra med att förändra institutionaliserandet till mer individualiserad omsorg. Denna metod bidrar dessutom till att bygga relationer ute på verksamheterna och visa att vi önskar vara med och bygga upp framtida, mänskliga, professionella verksamheter.”

”Genom att avsluta varje observation med en återföring i form av en öppen dialog finns goda förutsättningar för alla möjliga och omöjliga möjligheter, om vi nu följer linjen om att det i mötet mellan människor finns stor kraft till skapande.”

”Fördelarna med observation som metod ligger i att data insamlas på fältet. Att vara ute och observera ger en förståelse för helheten. Ja – syftet är att observera mötet/konkreta situationer, men dessa i reflektion ger så mycket mer information om enheten som helhet.

”För att som personal utföra en uppgift krävs det en relation. Personal har ett ansvar för att det blir ett bra möte. Observationen

Bilaga 10:18

Uppföljning genom fördjupad kvalitetsanalys inom äldreomsorgen
18 (30)

som metod fokuserar på dessa möten. Vidare reflektion över dessa möten ger en förståelse för helheten, kultur, attityder, beteenden osv som sedan återförs till verksamheten.”

Vad säger de observerade enheterna om metoden?

Under projektiden och utbildningen har uppföljning skett med 9 vård- och omsorgsboenden som tagit emot observatörer i sin verksamhet. Av de 9 vård- och omsorgsboendena var 2 i kommunal drift och 7 i enskild drift. De 7 enskilda aktörerna bedrev sin verksamhet som stiftelser eller aktieföretag (små och stora). Fyra ledningsgrupper intervjuades under hösten 2013 och fem under våren 2014. Syftet med uppföljningen var att använda synpunkterna från utvärderingarna för att ytterligare förfinas observationsmetodiken.

Synpunkter på den information som gavs före observationen, skriftlig och muntlig.

De intervjuade tyckte att de fått intressant och tillräckligt med information inför observationerna och att den var bra och tydlig. De tyckte det var bra att de både fick en muntlig och skriftlig information, den skriftliga kunde senare användas vid vidare information till boende, anhöriga och medarbetare. En av enheterna framförde önskemål om att den muntliga informationen borde ges vid två tillfällen eftersom det annars finns risk att alla berörda inte får del av återföringen.

Hur ledning och personal upplevde observationerna.

Samtliga intervjuade tyckte att det är bra med observationer. En av verksamheterna har efter att de haft besök av observatörerna börjat med egna interna observationer som ett stöd i deras interna utvecklingsarbete.

Vid en av verksamheterna hade personalen bara positiva förväntningar. Vid andra hade personalen funderingar och frågor inför observationerna. Dessa funderingar/frågor bestod oftast av, hur de skulle arbeta när de hade en observatör i sin närhet. Hur observationerna skulle gå till. Hur de äldre skulle uppfatta situationen. Att det kändes nervöst och lite otäckt att bli observerad men ändå spännande. Flera av vårdpersonalen uttryckte att de såg det som mycket positivt att ”någon” äntligen ville titta på hur de arbetar. I stort sett tyckte nästan alla att observationerna fungerat

mycket bra. Någon ledningsgrupp uttryckte att de var ”strålande nöjda”, en annan att ”det är så här vi vill bli uppföljda framöver”. De flesta chefer framhöll fördelen med denna typ av uppföljning, ”vi får genom dessa en återkoppling på hur det fungerar i verkligheten, en form av ”hands on”, observatörerna tittar på det som verkligen sker och inte på det som står skrivet och förväntas ske.” Enhets- och verksamhetscheferna menade att annan typ av uppföljning som genomförs mer är av karaktären, att ”gå igenom papper och bocka av frågor vid sittande bord, den visar inte hur det är i praktiken”.

Reaktioner från anhöriga och boenden.

Det har inte varit så många frågor eller reaktioner från de äldre och deras anhöriga. Ansvariga för de nio verksamheterna hade före observatörernas besök gett information om att det skulle komma observatörer som skulle titta på verksamhetens arbete. De boende och deras anhöriga har inte i någon större utsträckning framfört några synpunkter på observationerna. Några av de boende har frågat vilka observatörerna varit när de kommit till enheten och uttryckt undran över vad de skulle göra där. Någon har också reagerat om observatörerna suttit vid sidan om, särskilt vid måltiderna. I samtliga fall beskrevs att observatörerna hanterat frågorna och situationerna bra och anpassat sig till de äldres önskemål. I ett par fall har anhörig reagerat negativt på att observationer skulle genomföras och undanbett sig dessa för sina närstående. De flesta anhöriga som uttryckt något om observationerna har ändå varit positiva. Information till anhöriga om syftet med observationen är mycket viktigt och kan ibland vara avgörande om observationen ska kunna genomföras. Flera av verksamheterna har informerat på anhörigträffar och därför känt att de nått ut med informationen om varför observationer skulle genomföras.

Synpunkter på återföringen, form och innehåll

Flera av de intervjuade ledningsgrupperna tyckte att det är bra om återföringen ges till så många som möjligt. De tyckte att återföringen kunde ges i två etapper, först till ansvarig ledning och därefter till personalen.

Samtliga verksamheter tyckte att observationerna tillförde ett värde. Tre av enheterna tyckte framför allt att de fick bekräftelse av sådana utvecklingsbehov som de redan hade kunskaper om och hade börjat arbeta med. De fick också bekräftelse att genomfört förändringsarbete hade gett resultat. En verksamhet fick som de uttryckte det ”draghjälp” att få igång en viktig diskussion i

Bilaga 10:20

Uppföljning genom fördjupad kvalitetsanalys inom äldreomsorgen
20 (30)

personalgruppen. En annan ledningsgrupp berättade att de fick en väldigt positiv återkoppling från observatörerna vilket gav ännu mer lust att fortsätta med utvecklingsarbetet.

De intervjuade framförde önskemål om en skriftlig rapport efter att observationen är genomförd. Några tyckte att observationerna borde kunna ersätta äldreförvaltningens screeningundersökningar och kanske även annan uppföljning som görs. En enhet lyfte särskilt fram att omvårdnadsprocessen är den viktigaste och oftast också den svåraste delen i arbetet och därför extra värd att observera och ha efterföljande utvecklingsdiskussioner om. De flesta ledningsgrupper uttryckte att observationsmetoden är mycket bra och spännande, men att den ställer stora krav på den som observerar och observeras. De framförde att det är viktigt hur observatörerna uppför sig, att de måste hålla en hög professionalitet i sin roll. Exempel som gavs var: hög social kompetens, smidighet, artighet, vara lyhörda, utstråla lugn, vara osynliga, hålla en viss distans och ha en hög anpassningsförmåga. De framförde också vikten av att observatörerna har en gedigen erfarenhet av äldreomsorg och kunskaper om hur vårdarbete går till.

Från ett par ledningsgrupper framhölls vikten av att observatörerna är förberedda inför och samspelta vid återföringen. Det finns annars risk att informationen blir motsägelsefull och heller inte trovärdig. Från en annan ledningsgrupp framfördes att ”vi blev mycket imponerade, observatörerna hade en hög kompetens och det märktes att de noga hade analyserat och reflekterat omkring de situationer och händelser de sett.”

Hur utföll samtalet i återföringen till enheterna? Tillfördes något nytt i utvecklingsarbetet och gav observationen ett mervärde?

Generellt uttryckte ledningsgrupperna att det varit en bra dialog mellan dem och observatörerna. Cheferna tyckte att samtalen varit både intressanta och givande. Mycket av det som framförts vid återföringssamtalen hade de mer eller mindre kunskaper om. Några ledningsgrupper uttryckte också att de fått ny kunskap om hur deras verksamhet fungerar. Särskilt framhölls att de konkreta exempel som gavs på olika situationer och händelser varit bra. De framförde också att det finns ett värde i att någon kommer utifrån och tittar på verksamheten. Det ger ett annat perspektiv i diskussionerna inte bara om utvecklingsbehov utan även om vad verksamheterna kan känna sig stolta över. Två av ledningsgrupperna säger att de medvetet valde ut enheter/avdelningar som de ville ha synpunkter och utlåtande om för sitt fortsatta utvecklingsarbete.

En av cheferna uttryckte att: ”Observationerna ger verkligen något, vi får nya ingångar och lust att ta tag i det som inte fungerar, eftersom det blir så konkret och vardagsnära. Vi har nu själva börjat observera vår verksamhet och särskilt det som observatörerna påpekat behöver förbättras. Det är ett jättebra sätt att utveckla vårt ledarskap på”. En annan sa: ”Vi fick nya impulser och det var mycket utvecklande för oss. Rollen som undersköterska lyftes fram, det är viktigt att någon uppmärksammar vad som görs och hur det utförs”.

Fanns det önskemål om förändringar som rör observationerna?

De flesta svarade att de inte hade några önskemål om förändringar. Några framhöll att det är viktigt att observationerna genomförs professionellt. Bland annat att observatörerna inte bör tillrättarvisa personalen om de ser något fel, utan kommer till ansvarig chef med synpunkter om händelsen. Det är också viktigt att dagar och tider för observationerna hålls och inte ändras. De vill heller inte att observatörerna har sina mobiltelefoner påslagna eller att de antecknar för mycket ”öppet”, eftersom det ger en osäkerhet hos de boende och personalen. De önskar också en skriftlig rapport efter att observationen är genomförd. Några av ledningsgrupperna uttryckte att kvalitetsobservationerna kanske skulle kunna ersätta annan uppföljning.

Vad säger den forskare som varit involverad i projektet?

För att få synpunkter på observationsmetodens möjligheter och problem samt synpunkter på förutsättningarna för att kunna forska på metoden i praktisk användning kontaktade projektet Lennarth Johansson, docent i gerontologi, för en dialog.

Ett antal dokument ställdes också till hans förfogande för genomläsning och analys. Vidare har han genomfört ett antal intervjuer med personer som varit delaktiga i arbetet med att utveckla metoden. Det var intervjuer med ledningspersonal, och observatörer, liksom verksamhetsföreträdare som har provat metoden för kvalitetsutveckling. Slutligen har han också genomfört en enkel litteratursökning om svenska erfarenheter av att använda observationer inom äldreomsorgen.

Lennarth Johansson menar att observationer i stor skala, som ett instrument för att utveckla kvalitén i äldreomsorgen, aldrig tidigare har prövats i Sverige och det behövs ett fortsatt utvecklingsarbetet för att få metoden att fungera fullt ut och styra mot god kvalitet. Det finns inga förebilder att ta hjälp av så ”staden

Bilaga 10:22

Uppföljning genom fördjupad kvalitetsanalys inom äldreomsorgen
22 (30)

plöjer här ny mark”. Denna typ av uppföljning menar han ger unika inblickar i äldreomsorgens vardag. Han menar att observationer i vårdens vardag som ett sätt att få underlag till att följa upp och utveckla kvaliteten inom äldreomsorgen är ett mycket intressant initiativ, som har en stor utvecklingspotential. Metoden kan ge unika inblickar i hur vården och omsorgen gestaltar sig i samspelet mellan personal och den äldre. Motsvarande kunskaper är mycket svåra att få med andra metoder.

Han framhåller också att eftersom det som nu utvecklas i detta projekt är nytt och det inte finns någon som tidigare gjort detta metodiskt är det viktigt att det får ta tid att få denna typ av uppföljning att utvecklas och fungera.

Han ser att det finns en stor potential för att denna fördjupade kvalitetsuppföljning kan bli ett verktyg för att utveckla den personcentrerade kvaliteten i vården. Och att ”metoden har unika egenskaper som skiljer den från annat uppföljningsarbete. Den utgår från individen – inte systemet”. Han framhåller att den handlar om stöd i stället för kontroll. Den handlar om vad som sker och inte vad som borde ske. Det skapar helt nya möjligheter till lärande i arbetet och utveckling. På så vis kan observationsmetoden bidra till att ”styra äldreomsorgen mot kvalitet”.

Lennart Johansson framhåller också ett antal intressanta forskningsteman;

”Med tanke på det gedigna utvecklingsarbetet som har genomförts och att metoden representerar ett nytt sätt att arbeta inom vård och omsorg, finns det åtskilliga skäl att studera metodens effekter. En förutsättning för ett sådant arbete är att det finns en beskrivning över metoden. Ett angeläget tema för forskning är givetvis att studera om observationsarbetet får några återverkningar på kvaliteten i verksamheten, dvs. att utvärdera effekterna av observationerna på olika sätt. Finns det några effekter, vilka, när och hur visar sig dessa och är de mätbara? Är effekterna bestående eller tillfälliga?

Andra intressanta frågeställningar är om observationsbesöken bidrar till en bättre arbetstillfredsställelse bland personalen eller inte, minskad personalomsättning och därmed minskade personalkostnader. Hur uppfattas observationerna av de äldre, anhöriga, personal, och ledningen för verksamheten?

En annan frågeställning för vidare studier är att fortsätta identifiera vad och vilka faktorer som är ”kvalitetsdrivande” i äldreboendeverksamheten och om möjligt få en bättre förståelse för hur sambanden ser ut.

Observationerna har också belyst en ny typ av lärande i vård och omsorg, som utgår från det som är centralt i vårdpersonalens vardagsarbete. Observationerna ger t.ex. bilder av hur levnadsberättelserna omsätts i genomförandeplaner, som sedan omsätts i utförandet och i vårdprocessen. Med iakttagelserna som bas blir diskussionerna vid återföringen av ett annat slag: det handlar om konkreta situationer i samspelet i vården – inte något som kläs i en abstrakt klädedräkt - utan ”något som personalen förstår”. Detta sätt att ”lära av varandra” skulle också vara intressant att forska på.”

Vad har de genomförda observationerna visat?

Under de observationer som genomförts har vi sett flera exempel på mycket bra äldreomsorg, där man arbetat målmedvetet med att utveckla den personcentrerade vården. Det finns goda exempel på närvarande ledarskap, aktivt arbete med värdegrundsfrågor och personal med ett starkt engagemang för äldreomsorgens utveckling.

Utifrån de gjorda observationerna kan dock några generella slutsatser om utvecklingsbehov dras.

Ojämn kvalitet

Observationerna visar att kvalitén generellt sett är alltför ojämn. Detta gäller vid samtliga observerade processer (omvårdnadsprocessen, måltidsprocessen samt stimulans och vila). Kvalitén varierar också mellan de olika vård- och omsorgsboendena, inom boendena mellan avdelningarna och olika arbetslag. Det finns också stora skillnader vad gäller personalens kompetens. Några orsaker till den ojämna kvaliteten kan vara avsaknad av ett nära ledarskap, avsaknad av handledning från omvårdnadsansvariga sjuksköterskor, brister i planering och fördelning av arbetsuppgifter, informellt ledarskap, brister i kompetens, brister i kommunikation och samarbete samt ineffektiv användning av resurser. Den ojämna kvalitén visar på vikten av att utveckla lärandet och utbytet av goda exempel över de olika gränserna inom och utanför enheterna.

Uppgiftsorienterad vård

Observationerna visar att personalen inom flertalet enheter fortfarande arbetar mer uppgiftscentrerat än personcentrerat. Inom demensvården är den personcentrerade vården dock mer utvecklad. Om det finns utbildade Silviasystrar får det stor betydelse för vårdens utformning. Om den nationella värdegrunden ska få genomslag måste ledningen utveckla den personcentrerade vården

Bilaga 10:24

Uppföljning genom fördjupad kvalitetsanalys inom äldreomsorgen
24 (30)

och se till att utbilda personalen i värdegrundsarbetet. Ett viktigt inslag i detta är att utveckla arbetet med genomförandeplaner levnadsberättelser och kontaktmannaskap.

Måltidssituationen

Det märks att flera verksamheter har arbetat med att utveckla måltidssituationen och lyckats skapa trevliga miljöer och måltidsstunder. Detta är dock fortfarande ett utvecklingsområde. Ibland är måltiderna enbart ett tillfälle där mat skall intas så snabbt som möjligt. Utveckling behöver ske avseende dukning och tillredning, bordsplaceringar, valmöjligheter, sittställningar, hjälpmedel, servering, måltidernas fördelning över dygnet och den sociala samvaron vid måltiden. Möjliga förbättringar kan vara att öka personalresurserna vid måltiderna genom att förlägga personalens raster till annan tid, låta någon eftermiddagstur börja i samband med lunchen och genomföra matningar före eller efter det att övriga boende som klarar sig själva serveras. Observationerna visar att om personal får möjlighet att sitta med vid varje bord och stödja de äldre vid servering och leda samtalet runt bordet, så ger det en ökad kvalitet för de äldre. Generellt finns även ett kompetensbehov hos personalen i hur man skapar en trevlig måltid när det gäller den sociala samvaron, hur man inleder och för ett samtal så att samtliga måltidsgäster kan uppleva måltiden som en trevlig stund.

Genomförandeplaner

Genomförandeplanerna är ett stort utvecklingsområde. Många av genomförandeplanerna ger ingen vägledning för den personcentrerade vården. Grunden för det goda mötet är att personalen har kunskaper om den äldres önsknings och behov. Det är därför viktigt att genomförandeplanerna har god kvalitet och används i verksamheterna. I genomförandeplanerna krävs att fysiska, psykiska, sociala och existentiella behov tydliggörs och är väl beskrivna för att kunna följas i det dagliga arbetet.

Det är också viktigt att det finns levnadsberättelser som kan hjälpa personalen att möta den äldre och se personligheten bakom sjukdom och funktionsnedsättning.

Värdegrundsarbete

Flera av enheterna har inlett sitt värdegrundsarbete, men arbetet måste fortsätta. Attityder och beteenden och hur vi förhåller oss till de äldre och varandra är centralt för en god vård. Ledningen har ett ansvar att se till att ett aktivt värdegrundsarbete bedrivs kontinuerligt. Detta är ett utvecklingsområde för flera enheter.

Vila, stimulans och aktivitet

Observationerna av stimulans och vila visar att det i alla verksamheter finns gruppaktiviteter som i regel är mycket trevliga stunder för de som orkar och vill ta del av dessa. I många verksamheter finns dock brister avseende stimulans för de som väljer att stanna i sina lägenheter eller kanske inte orkar delta eller bedöms behöva någon personal vid sin sida under aktiviteten. De blir hänvisade till långa stunder av ensamhet antingen inne i sin lägenhet eller ensamma framför en TV där de oftast inte haft möjlighet att välja program. En viktig utmaning för verksamheterna är att arbeta med frågan, - hur man kan organisera sin verksamhet så att alla äldre får den stimulans de behöver. Verksamheterna behöver i större utsträckning än vad som görs idag ta hänsyn till varje individs behov utifrån stimulans och vila. Detta bör framgå i den äldres genomförandeplan. Verksamheterna behöver också arbeta med att ta fram levnadsberättelser för de boende. Möjliga åtgärder för att förbättra stimulans för samtliga äldre i verksamheten kan vara att ta tillvara det som händer i vardagen, ta med de äldre i arbetet runt tvätt, städning, förberedelse av mat och dukning m.m. Ofta kan det räcka med att personalen använder ett arbetssätt som gör den äldre mentalt delaktig även om man p.g.a. funktionsnedsättning ej kan medverka praktiskt. Det handlar om att skapa en kultur på avdelningen som präglas av att alla kan, vill och får delta i allt som händer. Detta arbetssätt kräver inte mer personalresurser utan ett annat förhållningssätt. Observationerna har visat att stimulans är ett utvecklingsområde i flera verksamheter.

Den fysiska miljön

Forskningen visar att miljön har en stor betydelse för personer med fysiska och psykiska funktionsnedsättningar, inte minst när det gäller personer med demensdiagnos. En tydlig miljö som är rätt utformad kan stödja och bevara den funktion som finns kvar.

Inom vård- och omsorgsboendena utformar den äldre i regel själv tillsammans med anhöriga miljön i den egna bostaden. Ledningen och personalen ansvarar för miljön i de allmänna utrymmena.

Vi har observerat enheter som varit mycket trivsamma med en genomtänkt inredning. Tyg på stolar, soffor som är försedda med urinskydd och lätta att ta av och tvätta. I fönster och uterum trivs blommor och växter. Det finns tavlor på väggarna i lugna färger med tydliga motiv. En del verksamheter använder sig av fotografier på canvasväv och kan därmed byta ut tavlorna då och då och använda sig av olika teman som t.ex. vårblommor eller stadsmotiv.

Bilaga 10:26

Uppföljning genom fördjupad kvalitetsanalys inom äldreomsorgen
26 (30)

På andra enheter kan miljön vara betydligt torftigare, det saknas dukar på borden, soffor och fåtöljer är inte anpassade gällande sitthöjd och sittdynorna är fläckiga. Avsaknad av utsmyckning och växter eller blommor som är halvvissna.

Möjligheten att komma ut är också varierande. Vissa av de observerade verksamheterna ligger i markplan och där har de boende lätt att komma ut i trädgården eller parken medan andra ligger utmed en trafikerad gata. Vissa verksamheter har balkonger eller uterum och en del har använt möjligheten att inreda trivsamma miniträdgårdar med fräscha växter. Inom andra enheter har man inte tänkt till avseende miljön. Vissa enheter har en person utsedd som är miljöansvarig. Personen ansvarar då ofta för att dukar byts och tvättas, blommor anskaffas och sköts, att möbler som går sönder blir lagade, att stols- och soffdynor tvättas regelbundet osv. Om verksamheten har en trädgård finns i regel en vaktmästare med huvudansvar för utemöbler, gräsklippning, rensning m.m. Skötsel av växter i uterum och balkonger ansvarar i regel avdelningspersonalen själva för.

Det kan konstateras att om miljön skall bli till glädje och stimulans så krävs att verksamheterna skapar en struktur och organisation för hur allt skall skötas.

Omvårdnadsprocesserna

När det gäller omvårdnadsprocessen morgon och kväll har observationerna visat på många goda möten präglade av självbestämmande, delaktighet och respekt där arbetsuppgifterna utförts baserade på kunskap och erfarenhet. När det brister inom omvårdnaden handlar det ofta om kompetensbrister, kommunikationsproblem, brister i engagemang och professionalism. Kompetensbristerna rör bl.a. basala hygienrutiner, förflyttningsteknik och okunskap avseende det salutogena arbetssättet. Här behöver verksamheterna arbeta med utbildningsinsatser, handledning från sjuksköterska i omvårdnadssituationer, möjligheter till reflektion och arbeta med utveckling av kontaktsmannskapet.

Vid återföringen till verksamheternas ledningsgrupper kommuniceras ovanstående brister och vilka konsekvenser det kan medföra för de äldre. Genom att observationerna synliggör dessa utvecklingsområden, får verksamheternas ledning information som de själva kan analysera och därefter påbörja utvecklingsarbeten. Observationerna lyfter fram och pekar på områden som behöver utvecklas. Verksamheternas ledningsgrupper kan vid återföringen, i

dialog, med observatörerna skapa sig en bild av vad som fungerar tillfredställande och vad som behöver utvecklas. Det är verksamhetens ledning som måste värdera och skapa förutsättningar för vilka åtgärder som skall/måste vidtas.

Goda exempel

Ett av observationernas syfte är att lyfta fram goda exempel både inom den egna verksamheten och från andra verksamheter som kan användas i utvecklingsarbetet. På så sätt ger observationerna ett underlag för lärande och är ett utmärkt stöd för att utveckla den lärande organisationen. Genom att observatörerna beskriver händelser och situationer de sett vid observationen och beskriver dessa i olika konkreta exempel ges möjlighet till reflektion och egna, för verksamheten, anpassade lösningar på problemen. Verksamhetsledningen känner ofta igen det som beskrivs, men har inte haft tillräckligt med fakta eller en sammantagen bild av situationen. Vid återföringen ges det möjlighet till diskussion och utbyte av erfarenheter och idéer om utveckling. Det kan handla om lärande inom den observerade enheten, men även lärande som observatörerna förmedlar från andra enheter.

Ledarskap

Observationerna har också visat att ledarskapet inte alltid är tillräckligt närvarande i det praktiska arbetet och i de möten som sker inom en verksamhet. Verksamhetschefen har ofta omfattande arbetsuppgifter, stora arbetsgrupper och en stor verksamhet att administrera. Till sin hjälp har chefen ibland biträdande chefer, underordnade enhetschefer och/eller gruppleddare/teamledare. För att kunna leda via andra krävs det att det finns ett tydligt ansvar och tydliga befogenheter mellan de olika chefsnivåerna. Underlaget av observationerna är inte tillräckliga för att kunna konstatera om en struktur för ledarskapet saknas och är orsaken till att ledare ses som icke närvarande. Men det finns fog för att lyfta frågan som en möjlig orsak till att ledarskapet av personalen uppfattas frånvarande.

En annan viktig observation är vikten av chefernas engagemang och intresse för hur arbetet utförs och fortskrider för vård- och omsorgspersonalen. Vid några enheter kan vi notera att personalen inte upplever sig sedda av sin ledning. Om inte ledningen ser, handleder och uppmuntrar sin personal blir det svårt för personalen att i längden vara engagerade i sitt uppdrag. Ledningens engagemang, i medarbetarnas arbete, är viktigt för att verksamheten ska få en god kvalitetsutveckling.

Bilaga 10:28

Uppföljning genom fördjupad kvalitetsanalys inom äldreomsorgen
28 (30)

Förslag på organisation och fortsatt utvecklingsarbete

För 2015 föreslås att central finansiering utgår för en samordnare och en halvtid kvalitetsobservatör per stadsdelsnämnd. Dessa kvalitetsobservatörer kommer vara nyckelpersoner i det framtida utvecklingsarbetet och erfarenheterna från deras arbete i skarp drift kommer vara värdefulla och nödvändiga när denna modell ska anpassas till andra verksamheter.

Det är idag för tidigt att påvisa kostnadsminskningar för stadsdelsnämnderna. Vinsten finns genom en ökad kvalitet på uppföljningen avseende både verksamhet och den personcentrerade vården. På sikt kan en del av den övriga uppföljningen ersättas med denna metod vilket ger effektivitetsvinster och då kan nämnderna själva finansiera detta.

Det är också viktigt att få en bra start för observationerna. Det finns en risk att om detta inte finansieras centralt kan det få till följd att verksamheten lägger arbetsuppgiften på befintlig personal, som ska få in det bland sina ordinarie arbetsuppgifter. Då får inte metoden den start som behövs.

I samordnarens roll föreslås ingå att hantera planeringsarbetet avseende de verksamheter som ska observeras. I detta ingår även att se om det går att anpassa metoden till hemtjänstens verksamheter. Ansvara för rekrytering och introduktion av eventuellt nya observatörer. Ansvara för reflektionshandledning och fortbildning av observatörer. Sammanställa observatörernas skriftliga rapporter för information till ledningsgrupper och nämnd. Samarbeta med stadsledningskontoret avseende det fortsatta utvecklingsarbetet. I detta ingår även att se hur den samlade uppföljningen kan bli mer resurseffektiv. Samordnaren ska även, utifrån erfarenheterna från observatörernas uppföljningar, bidra med kunskap i kommande upphandlingar. Samt ansvara för att en strukturerad erfarenhetsbank av goda exempel byggs upp.

Ansvar för det framtida metodutvecklingsarbetet läggs på stadsledningskontoret. I detta utvecklingsarbete ingår att dra lärdomar av de observationer som nu är i drift inom äldreomsorgen. Det ingår också att, i samarbetet med andra förvaltningar, se över hur man kan anpassa denna metod till fler verksamhetsområden.

I metodutvecklingsarbete ingår även att se över och föreslå hur denna metod kan bli mer resurseffektiv. På sikt bör observation bli ett utvecklat arbetssätt som ingår i utförarnas egna vardagliga

uppföljningsarbete. Det kan t.ex. ske genom metodisk egenutvärdering genom observation eller en utvecklad kollegial observation. För att detta ska ske krävs ett arbete med att implementera och utbilda stadens medarbetare och chefer. I detta arbete är det viktigt med samarbetet med de utbildade observatörerna och samordnaren, de kan i implementeringen få en viktig roll.

Under projektet har medarbetare och chefer inom äldreomsorgen påpekat vikten av att även pröva uppföljning genom observation inom hemtjänsten. Detta är ett angeläget utvecklingsområde och genomförs under hösten.

Det fortsatta utvecklingsarbete behöver även fördjupa sig i hur detta sätt att följa upp verksamheten kan integreras i kommande upphandlingar inom äldreomsorgen. Ska staden t.ex. ställa krav på att entreprenören redovisar hur de avser att följa upp den personcentrerade vården och hur de arbetar med observation?

Vad gäller samtycke, som beskrivits i bilaga 1, så är det något som behöver klaras ut. För att få en bättre insyn och ett närmare samarbete så kan det t.ex. vara möjligt att observatörerna/uppföljarna får delegation från samtliga förvaltningar med uppföljningsuppdrag. Uppdraget kommer då att kunna göras så att de både kan ta del av personuppgifter och återföra information rörande enskild till förvaltningen. I deras stadsövergripande uppdrag kommer dock fortfarande inte sekretessbelagda uppgifter rörande enskilda att kunna lyftas. En utformning med delegation kan vara lämplig om observatörerna/uppföljarna faktiskt ska ha ett uppdrag som handlar om uppföljning även för stadsdelsnämndens räkning.

Slutligen, så finns det frågor vi ständigt behöver ställa oss i ett fortsatt utvecklingsarbete:

Vilken information ger de olika uppföljningar vi gör?

Vad gör vi med resultaten?

Är uppföljningen kvalitetsdrivande?

Begränsar själva uppföljningsmetoden informationen?

Ger den en sann bild av verkligheten?

Hur hänger de olika uppföljningarna ihop, kompletterar de varandra?

Kan någon uppföljning tas bort helt eller delvis?

Bilaga 10:30

Uppföljning genom fördjupad kvalitetsanalys inom äldreomsorgen
30 (30)

Bilagor

Beskrivning av arbetsprocessen, bilaga 1

Beskrivning av utbildningen, bilaga 2

Observationspunkter, bilaga 3

Mall för muntlig återföring, bilaga 4

Mall för skriftlig återföring, bilaga 5

Arbetsgrupper och involverade i projektet, bilaga 6

-slut-

Arbetsprocessen

Inledning

Under hösten 2012 inleddes arbetet med att utarbeta en metod för att observera kvalitén i mötet mellan den äldre och personalen. Utgångspunkten var att ett gott möte alltid präglas av närvaro och interaktion. Under de flesta möten utförs en praktisk uppgift som t.ex. stöd i påklädning samtidigt som personalen i samtalet skapar möjligheter för den äldre att få uppleva värme, närhet, delaktighet, självbestämmande, trygghet, bekräftelse m.m. Det goda mötet och de relationer som skapas där, utgör omsorgsarbetets kärna.

För att undersöka om det goda mötet kunde observeras, genomfördes testobservationer under hösten 2012 på sex vård- och omsorgsboenden på Östermalm. Observationerna utfördes av tre personer och följdes upp med gemensamma reflektioner och diskussioner avseende hur observationerna kunde struktureras.

I januari 2013 utökades gruppen med representanter för stadsdelarna Skärholmen, Norrmalm och Kungsholmen. Arbetet med testobservationer och reflektioner fortsatte under våren. En karta/mall över mötets olika dimensioner samt en indelning av dagen i fyra olika processer utarbetades. För varje process arbetades ett antal observationspunkter fram. Dessa ingick i förberedelserna inför och i efterarbetet efter en observation. Det som observerats återfördes i dialog till verksamheternas ledningar och samtal fördes om metod och observatörsroll.

Hösten 2013 utökades antalet observatörer till tretton personer. Varje stadsdel bidrog med en observatör på halvtid, utom två stadsdelar som samarbetade om en observatör. Under oktober/november genomförde observatörerna praktik ute på olika vård- och omsorgsboenden. Samtliga besökta vård- och omsorgsboenden har organiserat sin verksamhet i mindre enheter. Benämningen på dessa enheter varierar. De kan benämnas våning, enhet, avdelning eller med något namn som t.ex. Solrosen. För att undvika missförstånd benämns fortsättningsvis dessa organisatoriska enheter som avdelning. Varje avdelning har i regel 6

– 10 boende, någon enstaka gång fler. Varje observatör observerade två avdelningar på två olika vård- och omsorgsboenden under ca tre dagar per avdelning. Praktiken indelades i förberedelse, observation och återföring. Fokus var utveckling av observationstillfället; Hur kan detta genomföras på bästa sätt?

Våren 2014 tillkom ytterligare en observatör, vilket innebar att samtliga stadsdelar var representerade. Det genomfördes observationer på fjorton vård- och omsorgsboenden. Varje observatör utförde observationer i två verksamheter under fyra veckor per verksamhet. Fyra avdelningar observerades per verksamhet under ca tre dagar per avdelning. Denna gång låg fokus på utveckling av återföringen till enhetens ledning.

I början upplevdes svårigheter med att avgöra vad som var viktigt att observera. Olika mallar, beskrivningar och referenspunkter för observation arbetades fram i observatörsgruppen och prövades. Man kunde konstatera att under en arbetsdag och i alla arbetsuppgifter sker många möten mellan de äldre och personalen. I många av dessa möten ingår en praktisk uppgift som skall utföras med teknisk professionalitet utifrån evidensbaserade metoder, men mötet skall också präglas av ett förhållningssätt, där den äldre får känna sig trygg, får utrymme för självbestämmande och delaktighet, kan upprätthålla sin integritet och blir respekterad. Socialstyrelsens vägledningsmaterial för Äldreomsorgens nationella värdegrund har varit en grund i arbetet med att definiera värdeorden trygghet, meningsfullhet, sammanhang, självbestämmande, delaktighet, integritet, respekt och individanpassning. Dialoger har förts om hur dessa värdeord tagit sig konkreta uttryck ute i verksamheterna och avspeglats i interaktionen mellan personal och boende. Under höstens (2013) och vårens (2014) teoriutbildning har värderingar och etik varit ett stående tema som har belysts av flera olika föreläsare.

Processer

Arbetsuppgifter och aktiviteter som sker under en dag har förts samman till fyra olika processer.

Omvårdnadsprocessen (morgonsituation)

Innefattar alla möten mellan den äldre och personalen från det att personalen knackar på dörren, hälsar god morgon och sedan förbereder och stödjer den äldre i morgonhygien och påklädning.

Måltidsprocessen

Innefattar alla möten som sker runt måltider under en dag. Frukost, lunch, middag, kvällsmål och mellanmål.

Processen stimulans och vila

Innefattar alla möten som sker runt stimulans. Vardagsstimulans kan t.ex. vara att personalen ger den äldre möjlighet att själv utföra delar av hygien och påklädning, fylla tvättmaskinen, duka bordet, breda smörgåsen, servera sig själv m.m. Egen stimulans sker i form av kontakttid, promenader, stöd i sociala kontakter, stöd i att följa med i radio och TV-program m.m. Den äldre bör också få stöd i att närvara i gruppaktiviteter som t.ex. högläsning, musik, gymnastik m.m. samt erbjudas vila vid behov.

Omvårdnadsprocessen (kvällssituation)

Innefattar alla möten som sker i samband med att den äldre går till sängs och får stöd i kvällshygien och avklädning.

Observationerna handlar om att fånga den professionella kvalitén i de beskrivna processerna med utgångspunkt från två dimensioner. Dels utförande av en uppgift med tekniskt god kvalitet utifrån evidensbaserad metod och dels interaktionen i mötet mellan personal och boende. Det handlar bland annat om att se, bekräfta, respektera den äldre och skapa möjlighet till delaktighet. I detta möte är det möjligt för observatören att se hur värdegrunden får ett konkret uttryck.

Processerna täcker den äldres vakna tid under ett dygn. Observationerna har visat att processerna morgon- och kvällssituationer med fördel kan föras samman under begreppet omvårdnadsprocess. Där ingår allt som handlar om personlig hygien, på- eller avklädning, toalettbesök med mera.

Observationspunkter

Redan vid inledningen av testobservationerna, hösten 2012, stod det klart att det var nödvändigt att identifiera och konkretisera vad som krävs för att det ska bli ett bra möte i de olika processerna. Under våren 2013 arbetade projektgruppen fram ett antal punkter som en vägledning i observationssituationen. Under varje process finns ett antal punkter identifierade. Det är viktigt att poängtera att punkterna enbart är en vägledning och en hjälp i förberedelserna inför en observation samt en hjälp i efterarbetet, i analysen av det som observerats. Observationspunkterna är ingen checklista utan varje process är unik för varje individ. Det är ytterst viktigt att ha en djup respekt för det individuella perspektivet i varje process.

Urval av verksamheter för testobservationer

Urvalet av vård- och omsorgsboenden har skett i samarbete med stadens äldreförvaltning. Urvalskriterierna har varit geografiskt läge, regiformer (kommunal, entreprenad och fristående privat) och att båda inriktningarna somatik och demens fanns inom de valda verksamheterna. Brev med förfrågan om medverkan skickades ut i god tid inför varje praktikperiod.

Hösten 2012 besöktes 6 verksamheter under 1–3 veckor per verksamhet, varav 1 kommunal, 3 entreprenader och 2 fristående privata.

Våren 2013 besöktes 7 verksamheter under 1–4 veckor, varav 4 entreprenader och 2 kommunala.

Hösten 2013 besöktes 7 verksamheter under 2 x 2 veckor/verksamhet, varav 1 entreprenad, 4 kommunala och 2 fristående privata.

Våren 2014 besöktes 14 verksamheter under 2 x 2 veckor/verksamhet, varav 6 entreprenader, 5 kommunala och 3 fristående privata.

Totalt har 34 vård- och omsorgsboenden observerats.

Under hösten 2013 tackade en verksamhet nej till deltagande. Orsaken var pågående organisationsförändring. Under våren 2014 tackade 5 verksamheter nej till deltagande. Orsakerna var organisationsförändringar samt att andra uppföljningar skulle ske vid aktuell tidpunkt för observationerna. Frågan om medverkan gick då vidare till andra verksamheter. Ett mål har varit att samtliga stadsdelar skall vara representerade. Detta har också skett med undantag av en stadsdel. Ingen av de tillfrågade boendena i den stadsdelen hade möjlighet att medverka vid aktuell tidpunkt.

Information till verksamheterna

Under hösten 2012 och våren 2013 besökte projektledningen ledningen på de utvalda enheterna, ofta tillsammans med de observatörer som skulle utföra observationerna. Information gavs om projektets mål och syfte samt om metoden. I vissa verksamheter deltog även medarbetare vid informationen.

För att förbättra informationen beslöt projektet våren 2014 att ge en gemensam information till de medverkande verksamheterna och inbjöd cheferna till en gemensam information i Stadshuset.

Information gavs om projektets mål och syfte samt om observationsprocessens olika delar. Vidare informerades om vad som ingår i förberedelser inför observationer, vad som skall

observeras och hur återföringen till verksamheterna kommer att gå till. Enheterna ombads att som ett led i observatörernas förberedelse, skicka information om verksamheten. Skriftligt material gällande metoden delades också ut. Därefter träffade ledningen de två observatörer som skulle observera deras verksamhet. Tid bokades för observationer och återföring. Praktiska saker som t.ex. koder, skåp för inlåsning av värdesaker ordnades.

Projektets erfarenhet visar att en förutsättning för att observationerna ska kunna genomföras på ett bra sätt är att verksamhetens ledning och personal är välinformerade, förstår syftet med observationerna och ser att metoden kan vara en hjälp i den egna kvalitetsutvecklingen. Att nå ut med information till alla är oerhört svårt och en del personal kommer sannolikt även fortsättningsvis att vara oinformerad. Det gäller då för observatörerna att identifiera dessa personer och möta dem med information, så att de känner sig trygga med observatörens uppdrag. Detta har fungerat mycket bra.

Samtycke

Skriftligt samtycke är en förutsättning för att observatören skall kunna ta del av genomförandeplaner och journalanteckningar. Problem med att erhålla samtycke gäller speciellt personer med demenssjukdom. I vissa verksamheter har dock flertalet av de boende lämnat samtycke, i andra verksamheter har enbart två, tre personer per avdelning lämnat sitt samtycke. Observationer har ändå kunnat genomföras genom att muntligt samtycke har erhållits. Den enskilde har i stunden tillfrågats av observatören och då lämnat sitt samtycke. Observatören har i dessa fall noggrant antecknat vem som gett muntligt samtycke och vid dagens slut lämnat listan till verksamhetschefen för dokumentation i den sociala journalen. Om skriftligt samtycke saknas, har observatören inte möjlighet att läsa genomförandeplanerna. Observatören behöver ta del av den, för att kunna göra en bedömning av, om det som den enskilde önskar och har behov av också genomförs. Genomförandeplanerna används också för att kunna göra ett urval av de personer som skall observeras i omvårdnadssituationen. Det är därför viktigt att verksamhetschefen/enhetschefen i god tid inhämtar samtycken. Blanketter för samtycke har tagits fram av Äldreförvaltningen. Äldreförvaltningens intentioner är att skriftliga samtycken skall ombesörjas av biståndshandläggaren i samband med att beslut gällande särskilt boende fattas. Detta kommer att underlätta för framtida observationer. Genomförandeplaner finns i regel i skriftligt format men daganteckningar finns enbart i digitalt format. För att ta del av dem behöver observatörerna få möjlighet till inloggning i

dokumentations- systemet. Detta medför praktiska problem i alla verksamheter och är en fråga som snarast bör lösas.

Information till anhöriga

I samband med att verksamhetsledningarna informerats, har även samtal förts avseende hur anhöriga kan få del av information om observationerna. Varje vård- och omsorgsboende har fått en skriftlig information riktad till anhöriga avseende metoden. Denna information har verksamheterna antingen anslagit eller skickat hem till anhöriga. Observatörerna har också informerat anhöriga i samband med personliga möten ute i verksamheterna. Det är angeläget att de anhöriga får tydlig och adekvat information om metoden kvalitetsobservation och att de känner sig trygga med att denna uppföljning är ett led i att förbättra kvaliteten i den personcentrerade vården.

Inläsning av dokument

Inför observation krävs viss förkunskap om verksamheten. Allmän information har observatörerna tagit del av via verksamheternas hemsidor och via stadens Jämförservice. Vidare har observatörerna satt sig in i ramavtalet gällande LOV samt det som utlovas i ”tilläggstjänster” i entreprenörsavtalen.

Verksamheterna har tillfrågats om de vill dela med sig av nedanstående dokument:

- Verksamhetsplan
- Rutin för kontaktmannaskap
- Rutin för social dokumentation
- Värdegrund
- Eventuell vårdideologi

Samtliga verksamheter har delat med sig av dokumenten som har ingått i observatörernas förberedelser.

Besök i verksamheten

I regel har observatörerna gjort ett besök på boendet någon vecka innan observationerna påbörjats. Om man inte redan vid träffen med verksamhetsledningen under informationstillfället bestämt vilka avdelningar som skall observeras samt tider för observation, så har man gjort det vid detta tillfälle samt kontrollerat om det finns samtycken. Om samtycken då varit klara, har observatörerna läst genomförandeplaner. I regel är det dock bättre att läsa genomförandeplanerna i direkt anslutning till att observationen skall ske. Vid några tillfällen har observatörerna även träffat ledningsgruppen eller deltagit i APT-möten och då kunnat informera om projektet.

Observationstider

Under projektet har olika modeller testats. Observatörerna har varit på de observerade avdelningarna från 3-4 timmar upp till 7-8 timmar per tillfälle. Man har varit ute under 2-5 dagar på en avdelning. I början av projektet var tanken att man skulle vara ute en vecka (=5 dagar) per avdelning. Tanken var att man under tre förmiddagar följde ca tre personers morgonprocesser/förmiddag per dag samt två eftermiddagar följde ca 4-5 personers kvällsprocesser/eftermiddag per dag. Målsättningen var att samtliga boende på en avdelning skulle observeras i samtliga processer. Så småningom utvecklades ett antal urvalskriterier, för att välja vilka personer som skulle observeras.

Under processen med att utveckla metoden har synpunkter gällande observationstider diskuterats. Det har konstaterats att det är viktigt att observatörerna finns på plats så stor del som möjligt av den äldres vakna tid. Därför bör tiden mellan klockan 8.00 till 20.00 täckas in av observationer. I direkt anslutning till observationen bör observatören avsätta tid för att bearbeta och analysera sina fältanteckningar. Detta är en tidskrävande men oerhört viktig process.

Antalet observationsdagar per avdelning har varierat under metodens utveckling. Tre dagar är oftast tillräckligt lång tid för att hinna få en allsidig bild av avdelningen och dagens olika processer. Det är oftast bra att börja observationerna en eftermiddag, eftersom det då är lugnare på avdelningen och det är lättare för observatören att få tillfälle att presentera sig själv och projektet och lära känna personalen.

Från och med hösten 2013 har det varit två observatörer per boende. Att kunna dela erfarenheter med en kollega känns tryggare och om två personer observerar likartade händelser oberoende av varandra stärks metodens tillförlitlighet.

Kriterier för urval

Antalet äldre som bor på en avdelning varierar. Vilka ska då observeras? Genomförandeplanerna är ett mycket viktigt instrument för detta urval. Observatörerna kan välja att observera personer som t.ex. behöver extra mycket omvårdnad eller personer som har någon sjukdom som gör att det ställs extra stora krav på personalen för att åstadkomma god omsorg. Det kan också framgå av genomförandeplanerna att det finns en särskilt problematik runt bemötandet och då kan man välja att observera detta.

Det är viktigt att poängtera att det inte är enskild personal som observeras och bedöms, utan att det handlar om att kartlägga om det finns kvalitetsbrister, utvecklingsbehov eller goda exempel i verksamheten. För att undvika att enskild personal känner sig belastad har observatörerna valt att följa olika personal under en dag.

Fältanteckningar

Det är nödvändigt att under en observation göra vissa anteckningar men detta kan eventuellt upplevas störande av de äldre och av personal. Under hösten 2013 utvecklades metodiken att skriva noggranna fältanteckningar i direkt anslutning till observationerna med syfte att öka metodens tillförlitlighet.

Personalen informeras innan observationen, att observatören kommer att skriva stödord för att kunna komma ihåg det som sker under observationen, inte för att dokumentera eventuellt felaktigt handlande. I direkt anslutning till att observationen avslutats, skrivs utförliga fältanteckningar. Av fältanteckningarna skall det framgå tid, plats och syfte med observationen. De skall vara så beskrivande och så detaljrika som möjligt och bestå av svar på frågorna; Var, när, vilka, hur, vad hände, när och hur länge, vilka var med, vad för slags samspel ägde rum etc. Fältanteckningarna kan också bestå av direkta citat samt av observatörens kommentarer, känslor, reaktioner. I bearbetningen av anteckningarna efter en observation skriver observatörerna även in tolkningar och analyser. Utförliga fältanteckningar är det absolut viktigaste hjälpmedlet för att säkra metoden och ge en bra återföring till verksamheten.

Observation av morgon- och kvällsprocesser

Observatören väljer ut vilka personer som skall observeras. Och i de fall skriftligt samtycke finns så är underlaget för urvalet genomförandeplanen. I annat fall blir urvalet mer slumpmässigt. Personalen tillfrågas om det är lämpligt att observatören närvarar eller om det finns omständigheter som gör observation olämplig. Exempel på detta kan vara att närvaron skulle skapa oro hos den äldre och försvåra personalens omvårdad. Om personalen anser att det kommer att fungera, går man in gemensamt till den äldre och observatören presenterar sig och frågar om det går bra att få finnas i rummet under tiden som den äldre får hjälp med morgon- eller kvällshygien. Om den äldre samtycker, noterar observatören detta. Vid dagens slut lämnas en lista över muntliga samtycken till verksamhetschefen för införande i den sociala journalen. Om det är svårt att tolka om den äldre samtycker eller den äldre visar tecken

på att man upplever att observatören stör, så går observatören ut och avstår från observationen.

Det krävs att observatören är mycket lyhörd och diskret under dessa observationer. Det är olämpligt att stå eller sitta alltför nära, när den äldre får hjälp. Observatören kan ändå få en god uppfattning om interaktion och samspel i mötet.

De två huvudfrågorna, med betoning på den personcentrerade vården, under observationen är om uppgiften utförs med god ”teknisk” professionalitet och hur viktiga värden respekteras i interaktionen mellan den boende och personalen

Exempel på ”teknisk” professionalitet kan vara:

Planeras utförandet av uppgiften? Förbereder man uppgiften genom att plocka fram material som behövs? Utförs omvårdnaden på ett hygieniskt sätt? Utförs förflyttningar enligt instruktioner? Får den äldre möjlighet att sitta på toaletten? Är utförandet av uppgiften baserad på god kunskap och beprövad erfarenhet? Finns det strategier för att hantera möten som på grund av den äldres beteendeförändringar blir svåra och där uppgiften ej går att genomföra?

Exempel på hur viktiga värden kan ta sig konkret uttryck är:

Knackar personalen på dörren och presenterar sig? Hålls dörren till korridoren stängd under arbetet? Finns det kunskap om den äldres person, vanor, önskemål och dagsbehov? Får den äldre god information och vägledning under arbetets utförande? Anpassas uppgiften till vad den äldre i stunden önskar? Kan tidpunkten för uppstigning/sänggående påverkas? Utförs uppgiften i samförstånd mellan den äldre och personalen? Tillfrågas den äldre om önskemål gällande frisyrr, kläder m.m.? Visas diskretion? Uppmuntras den äldre att utföra det som relaterat till funktionsförmågan är möjligt? Samtalar personalen med den äldre och inte med varandra? Är den äldre lugn och upplevs känna tillit?

Som observatör finns det risk att man kan missförstå en situation, eftersom man inte känner den äldre så väl. Om frågor uppstår, frågar observatören vid lämpligt tillfälle personalen hur de tänkte i samband med att något utfördes på ett visst sätt. Den enskildes individuella behov är det som är grunden för all god omvårdnad och de individuella behoven låter sig inte inordnas i en checklista eller följa någon mall. Därför är det mycket viktigt att observatören alltid har detta i åtanke och ställer frågor. Frågorna och samtalen med enskild personal blir därmed ett led i deras kompetensutveckling,

genom att man börjar fundera igenom varför man handlar på ett visst sätt.

När en omvårdnadssituation är avslutad skriver observatören fältanteckningar enligt beskriven modell.

Observation av måltidssituation

Under observationsdagarna observeras samtliga måltidssituationer. I regel serveras måltiderna i enhetens kök/matsal. Observatören försöker hitta en lämplig plats, så att man har en god överblick utan att vara för synlig. På demensenheter kan det ibland uppstå svårigheter, eftersom de äldre kan ha mycket frågor kring vem denna nya person är, dra in observatören i samtalet och kanske be om hjälp och därmed blir det ingen naturlig måltidssituation.

Frukost serveras ibland i sängen innan den äldre stigit upp, eller i den äldres lägenhet eller ute i kök/matsal. Lunch och middag äter flertalet av de äldre tillsammans i kök/matsal. Mellanmålet på förmiddagen är ofta av enklare karaktär och serveras där den äldre för tillfället befinner sig, i sängen, lägenheten eller i enhetens vardagsrum. Eftermiddagskaffet serveras i regel i kök, matsal eller vardagsrum. Detta gäller även kvällsmålet.

Utförs uppgiften med god teknisk professionalitet?

Serveras måltiderna inom de tidsramar som anges i Stockholms stads riktlinjer? Finns en god hygien? Finns det god kännedom om den enskildes önskemål och eventuellt behov av specialkost? Finns det lämpliga hjälpmedel som underlättar för äldre att kunna äta självständigt? Hur ser måltidsmiljön ut gällande dukning, belysning m.m.? Har alla bestämda platser och är placeringarna genomtänkta? Får den, som kan, sitta på en vanlig stol? Är bordet anpassat så att den som sitter i rullstol kommer tillräckligt nära? Är det lugnt under måltiden och får den ta den tid som behövs? Väntar personalen med avdukning och diskning tills måltiden är avslutad?

Avspeglas värdegrunden i mötet under måltiden?

Får man information om menyn? Finns det valmöjligheter? Får den som kan möjlighet att servera sig själv? Kan man välja mellan olika drycker och tillbehör? Får den som behöver, hjälp med serveringen? Tillfrågas man om man önskar påfyllning? Får den som önskar en dessert? Är stämningen trevlig? Sker instruktioner och hjälp till de äldre lugnt och med respekt? Sitter personalen med och äter ”smakportioner” vid måltiden? Uppmärksammar och bekräftar personalen var och en med utgångspunkt från de individuella behoven? Leder personalen samtal och strävar efter att alla blir

sedda och delaktiga? Utförs matning med utgångspunkt från individuella behov och respekt för den enskilde? Efter att de olika måltiderna är avslutade skriver observatörerna fältanteckningar.

Stockholms stad har tagit fram riktlinjer ”En trevlig stund på dagen” som stöd i utformandet av den goda måltidsstunden.

Observation av vila och stimulans

Alla möten mellan den äldre och personalen bör innehålla stimulans och därför ingår dessa observationer även under omvårdnads- och måltidsprocesserna. Därutöver observeras om den äldre får stimulans under resterande tid under dagen. Det kan handla om att den äldre är delaktig i vardagssysslor som att sortera och vika tvätt, duka m.m. samt får delta i ordnade gruppaktiviteter och får möjlighet till promenader, kontakttid m.m. Det är också viktigt att den äldre regelbundet erbjuds vila för att orka med dagen. Vad som ger välmående och livskvalité för den enskilde är mycket individuellt och skall vara väl beskrivet i genomförandeplanerna.

Finns god teknisk professionalitet under processen vila och stimulans?

Har den äldre tillgång till lämpliga hjälpmedel och får personen själv utföra så mycket som möjligt gällande vardagsaktiviteterna som t.ex. tvätta ansikte, händer, borsta tänder, ta på kläder, knäppa knappar m.m. Får den äldre stöd i att utöva personliga intressen som t.ex. läsa alternativt lyssna på böcker/tidningar, spela spel, lösa korsord, måla, spela musikinstrument, lyssna på musik? Erbjuds och uppmuntras den äldre att delta i gruppaktiviteter? Erbjuds den äldre och får stöd i att delta i utförande av och/eller gemenskapen runt matlagning, dukning, bakning och övriga köksgöromål samt sysslor som städning, tvätt, sophantering m.m.? Erbjuds och uppmuntras den äldre till att delta i promenader och utevistelse? Erbjuds den äldre stöd i att hålla kontakt med anhöriga och vänner via telefon, mail och Skype med mera? Får den äldre vid behov stöd i att delta i möten och sammankomster i föreningar och dylikt där den äldre är/har varit aktiv?

Avspeglas värdegrunden i processen?

Kan den äldre påverka när han/hon vill stiga upp respektive gå och lägga sig? Erbjuds den äldre och får stöd i att delta i samtal och gemenskap runt måltider och kaffestunder? Finns det god kännedom hos personalen gällande den äldres önskemål om vila och stimulans? Är personalen lyhörd för den äldres behov i stunden? Får den äldre regelbundet tid med sin kontaktman? Visar personalen särskild omsorg och lyhördhet avseende de äldre som

har svårt att uttrycka behov och önskemål? Om den äldre ofta tackar nej till erbjudande om deltagande i individuella och/eller gruppaktiviteter, försöker personalen förstå anledningen till detta, för att kunna erbjuda andra alternativ.

Återföring

Syftet med återföringen är att för verksamheten synliggöra utvecklingsbehov och de goda exempel som finns i verksamheten. Men naturligtvis även att bidra till ett lärande över enhetsgränser genom att visa på goda exempel från andra verksamheter. Utifrån dialogen i återföringen ska verksamhetschefen få inspiration till att arbeta vidare med de utvecklingsbehov som iakttagits.

Förberedelse

Hösten 2012 ägnades enbart åt testobservationer och strukturerade återföringar genomfördes inte. Under våren 2013 började observatörerna ge återföringar till verksamhetsledningarna. Återföringarna förbereddes gemensamt av observatörer och projektledning. Samtal fördes gällande struktur, tid m.m. Samtidigt som observatörerna testade att genomföra återföringar fördes samtal med observatörer och enheter om hur en återföring, både vad gäller innehåll och struktur, kan och bör se ut. Detta utvecklingsarbete har sedan pågått under hela projektet. Efter att observationsveckorna avslutats, träffades observatörerna och projektledningen under en dag och förberedde återföringen. Observationerna sammanställdes och i rollspelsform eller samtal framförde observatörerna sin återföring och fick synpunkter och stöd från kollegorna.

Återföringstillfället

Två timmar har avsatts för återföring. Verksamhetsledningen, de två observatörerna och någon från projektledningen har träffats. Det kan konstateras att det är mycket viktigt att direkt i inledningen av återföringen skapa kontakt och få verksamhetsledningen att känna sig trygg. Detta är en viktig förutsättning för att man ska kunna lyssna aktivt till vad observatörerna berättar. Under samtalet är det möjligt för ledningen att i dialog möta och reflektera över de utmaningar som verksamheten har. I inledningen ges en information om syftet med observationen och vad observatörerna vill att återföringen skall leda till. Ofta ställs också frågan avseende personalens och boendes/anhörigas reaktioner på observationerna. Inledningsvis lyfter observatörerna några övergripande goda exempel. Därefter går man igenom processerna och beskriver vad man sett inom respektive process. Som ett stöd för att skapa struktur i beskrivningarna har vi i projektet utgått från ett antal olika kategorier: kultur, arbetssätt, organisation, ledarskap och medarbetarskap samt miljö. De strukturerar viktiga områden inom

en verksamhet. Återföringen avslutas med en sammanfattning där observatörerna ger en kort summering av det viktigaste de observerat.

Återföringarna har alltid skett till ledningen för verksamheten och ledningen har därefter själva valt hur man vill återkoppla till medarbetarna och vilka områden man väljer att starta utveckling inom. Vid två tillfällen har observatörerna även genomfört återföringar till medarbetarna. Det har fungerat bra och personalen har varit nöjda med att få återkoppling direkt från observatörerna och inte enbart via ledningen.

Samtliga återföringar har genomförts i positiv och öppen anda. De ansvariga cheferna har haft en mycket positiv inställning och välkomnat dialogen och sett den som kvalitetsdrivande för den egna verksamheten. Flera har uttryckt att metoden fångar det som både de äldre och personalen upplever som kvalitet, nämligen hur mötet mellan personalen och de äldre fungerar.

En struktur för muntlig och skriftlig återföring är framtagen.

Beskrivning av utbildningen

Varje stadsdel hade i uppdrag att utse en lämplig person som skulle utbildas och praktisera som observatör. De observatörer som deltagit i projektet har alltså utsetts inom respektive stadsdelsförvaltning och har också sin anställning där. Som hjälp i stadsdelarnas arbete med att utse en lämplig person hade projektledaren tagit fram en uppställd kravprofil för observatörsuppdraget.

Kravprofil

Kompetenskraven på observatörerna är höga. De bör ha en gedigen erfarenhet av äldreomsorgen och en högskole- eller akademisk utbildning. De professioner/funktioner som kan vara aktuella är:
Verksamhetscontrollers/uppföljare:

Kvalitetsutvecklare

Enhetschefer

Biståndshandläggare

Sjuksköterskor/sjukgymnaster/arbetsterapeuter

Undersköterskor med en akademisk utbildning

Viktiga egenskaper är att personen ska vara flexibel, lyhörd och ha en social kompetens samt att den har en psykologisk mognad för att kunna förstå skillnaden mellan subjektiva och objektiva intryck. Den bör även ha en pedagogisk och kommunikativ förmåga för att kunna återföra intrycken på ett konstruktivt sätt. Annat som är viktigt är att personen har en analytisk förmåga, en språklig förmåga och en god uppfattningsförmåga kopplat till noggrannhet samt att kunna tolka olika sinnesintryck.

Framtida rekrytering

Under utbildningen har en person slutat p.g.a. annat arbete och ytterligare en observatör kommer att sluta direkt efter genomförd utbildning p.g.a. annat arbete. I det första fallet utsåg stadsdelsförvaltningen snabbt en ersättare som deltagit i utbildningen under våren 2014 och också fått en uppdatering av vad utbildningen omfattade hösten 2013. I det senare fallet är det dock

mer osäkert hur den stadsdelsförvaltningen har möjlighet att kunna bidra med en egen observatör.

Naturligtvis måste staden räkna med att personer som arbetar som observatörer ibland slutar eller går vidare till andra tjänster därför behöver staden en plan för hur nya kvalitetsobservatörer ska introduceras i uppdraget.

Följande områden behöver ingå i en sådan introduktionsutbildning:

- Möten och kommunikation människor emellan
- Stadens kvalitets och värdegrundsarbete
- Aktuell lagstiftning utifrån observatörsuppdraget
- Observationer i möten där personer har kognitiv svikt
- Etiskt förhållningssätt och etiska aspekter inom vårdområdet
- Observationsmetodik och fältanteckningar
- Samtal utifrån coachande och dialogisk metodik
- Återföringsteknik och rapportskrivning

I övrigt föreslås att en redan etablerad kvalitetsobservatör får ett mentorskap för den nytillkomna observatören under ett halvår.

Då denna metod är unik fanns det inte någon utbildningsinstans som kunde erbjuda ett färdigt utbildningsprogram för personer som ska verka som kvalitetsobservatörer. Utbildningen fick därför utformas efter de behov som blivit kända under det inledande arbetet med att utforma observatörsmodellen. Med detta som bakgrund och med den erfarenhet som framkommit vid de testobservationer som genomfördes under våren 2013 och vid de diskussioner som förts i projektgruppen beslutades att lägga upp utbildningen som en processutbildning. Med det menas att utbildningen vid start hade en grundram med givna kunskapsområden men också utrymme för att under pågående utbildning anpassa och lägga till nya områden eller en fördjupning av de redan planerade kunskapsområdena. Förutom dessa kunskapsseminarier har utbildningen varvats med diskussioner i observatörsgruppen för att skapa metodutveckling av modellen och dess tillämpbarhet och förutsättningar för att få genomslag ute i verksamheterna. Utbildningen har varvats med praktikperioder där observatörerna under handledning fått praktisera observationsmetoden ute på vård- och omsorgsboenden. Under hela utbildningstiden (september 2013 – juni 2014) har observatörerna haft 12 veckors praktikperiod.

Utbildningen startade den 10 september 2013 med en informationsträff om projektet och dess uppdrag. Utbildningsdagar

har varit tisdagar och torsdagar utom under praktikveckorna då tiden i huvudsak har använts för observationsstudier.

Utbildningens innehåll och upplägg

Utbildningen planerades utifrån fem olika huvudområden:

1. Självkänedom och personlig utveckling
2. Kunskaper om regelverk och riktlinjer för stadens äldreomsorg
3. Observationsmetodik
4. Kunskaper om värdighet, etik och kommunikation
5. Kunskaper inom vård- och omsorgsområdet

De fem huvudområdena har omfattat:

- Möten och kommunikation människor emellan utifrån SPGR (se nedan)
- Stadens kvalitets och värdegrundsarbete
- Genomgång av uppföljningsarbetet, lokalt i stadsdelarna och centralt i staden
- Genomgång av förfrågningsunderlag och avtal som tillämpas vid upphandling
- Genomgång och anpassning av manualer och underlag för observationer
- Omvärldsbevakning, t.ex. Goda exempelutställningen 2013 och 2014
- Aktuell lagstiftning utifrån observatörsuppdraget
- Kunskaper om demenssjukdomar
- Observationer i möten där personer har kognitiv svikt
- Att ha en demenssjukdom
- Olika vårdideologier (Salutogenes, Palliativ vård m.fl.) och hur dessa bör ta sig uttryck i det praktiska arbetet.
- Etiskt förhållningssätt och etiska aspekter inom vårdområdet
- Existentiella möten
- Observationsmetodik och fältanteckningar
- Samtal utifrån coachande och dialogisk metodik
- Återföringsteknik och rapportskrivning
- Förflyttningsteknik kopplat till värdighet
- Baskunskaper i hygien kopplat till värdighet
- Kunskaper om handledning och dess användbarhet inom vårdområdet
- Stockholms stads mat och måltidskoncept
- Anhörigfrågor

- Aktuell forskning och utveckling inom äldreområdet
- Erfarenhetsdiskussioner efter genomförda observationer

Initialt erbjöds samtliga observatörer en individuell SPGR – skattning. SPGR är en metod för att Systematisera Person, Grupp och Relationen, SPGR, och utgår från en helhetsteori om hur beteenden och relationer utvecklas i grupper och organisationer. Metoden bygger på över 50 års forskning och utveckling inom psykologi och sociologi. Tanken var att ge observatörerna kännedom om sig själva och om de olika processer som återfinns och ger avtryck i olika gruppkonstellationer.

Utbildningens längd och omfattning

Utbildningen har pågått från september 2013 till mitten av juni 2014. Utbildningen har omfattat 25 heldagar och 12 halvdagar. Övrig tid har observatörerna utfört observationer i verksamheterna under handledning. Totalt har 27 föreläsare varit inbjudna varav flera är anställda inom Stockholm stad. Utomstående föreläsare har bl.a. anlitats från Ersta Sköndals högskola, Demensförbundet, Svenska kyrkan, Törnqvist m.fl. och ARC/Äldrecentrum. Samt några enskilda föreläsningar inom områdena demens, hygien och förflyttningsteknik.

Vad observatörerna fått i form av litteratur

- Vård- och Omsorgsarbete 1, Gudrun Arvidsson
- Äldreomsorgens nationella värdegrund – ett vägledningsmaterial, Socialstyrelsen
- Kierkegaards existentiella utmaning – bli subjektiv, Edward Harris
- Bemötandets etik, Erik Blennberger
- Kompendium om observationsmetodik
- Litteratur om samtalsmetodik

Handledning/reflektion

Under utbildningen har observatörerna fått regelbunden handledning av medlemmarna i projektledningen och en organisationskonsult. Efter avslutad utbildning behöver observatörerna fortsättningsvis få en strukturerad handledning där reflektioner och erfarenheter från observationerna kan ventileras. Handledningen bör ges av en erfaren handledare. Med vid handledningstillfällena bör även observatörernas samordnare samt utvecklingsansvarig på stadsledningskontoret vara för att fånga upp

behov av stöd och utveckling av gruppen samt få uppslag till vidareutveckling av metoden.

Regelbunden avstämning och uppföljning med observatörerna

Under utbildningen har observatörerna getts möjlighet att påverka utbildningen genom strukturerade gruppdiskussioner och individuella uppföljningssamtal. Dessa avstämningar har bidragit till att utbildningen till viss del, har kunnat ”skräddarsys” utifrån de behov, erfarenheter och synpunkter som framkommit från observatörerna själva under utbildningen. Uppdraget som observatör och utbildningen till funktionen är nydanande vilket innebär att observatörerna under en oöverskådlig tid fortfarande behöver utveckla sin roll och rollen bör därför ses som ett ständigt lärande.

Utbildningen har varit värdefull både för observatörernas skolning i sin roll men även för modellens utveckling. Vi har i samverkan med utförarna och observatörerna parallellt med utbildningen och praktiken utformat en metod som är väl beprövad och accepterad av både utförare av äldreomsorg och kvalitetsobservatörerna.

Vi har fått bekräftat att det har stor betydelse att den blivande observatören som utses av stadsdelsförvaltningarna har omfattande erfarenhet av äldreomsorgen. Likaså att personen har en förmåga att vara lyhörd, flexibel och uppmärksam på sin omgivning. Viktigt är också förmågan att klara av att ge återkoppling till verksamheterna på ett konstruktivt och speglade sätt.

Vid återföringen av observationerna har vi från samtliga verksamheter fått positiv feedback och en bekräftelse på att observationen som uppföljningsmodell tillför utförarenheterna värdefull kunskap.

Observationspunkter

Observation av morgon- och kvällsprocess

Insatserna skall enligt Socialtjänstlagen vara av god kvalitet vilket bl.a. innebär att arbetet skall ha en god hygienisk standard och vara säkert för den äldre personen. Utgångspunkt för arbetet skall vara Socialstyrelsens allmänna råd om värdegrunden, SOSFS 2012:3.

Observationerna tar sin utgångspunkt **i mötet** mellan brukaren och vårdpersonalen. Observationen av mötet är central i uppföljningen. Metoden observation handlar om att observera om viktiga värden för brukaren respekteras samt fånga upp professionell kvalitet i mötet.

Omvårdnad och omsorg skall utgå från den enskildes individuella behov, förutsättningar, önskemål och aktuella situation.

I morgonprocessen ingår: Uppstigning, toalettbesök och personlig omvårdnad.

I kvällsprocessen ingår: Toalettbesök, personlig omvårdnad och sänggående.

Personlig omvårdnad innefattar:

På morgon:

- ev. dusch alt övre/ nedre toalett
- handhygien
- munvård
- rakning/sminkning
- kamning
- påklädning

På kvällen:

- ev. dusch alt. övre/nedre toalett
- handhygien
- munvård
- avklädning

Observationspunkter

Förberedelse

1. Personalen planerar förmiddagens arbetsuppgifter med utgångspunkt från de äldres behov och önskemål.
2. Personalen knackar på dörren och presenterar sig.

3. Personalen bedömer vad som i stunden är viktigast för den äldre med utgångspunkt från behoven i den aktuella situationen.
4. Personalen förbereder om möjligt handdukar/tvättlappar/hygienartiklar/inkontinensskydd m.m. så att den äldre inte behöver vänta.
5. Den äldre kan påverka tidpunkt för uppstigning/sänggående.
6. Personalen har genom överrapportering/läsning av daganteckningar kännedom om något akut inträffat som har betydelse för utförande av arbetsmomenten.

Utförande

7. Information alternativt vägledning sker löpande om de olika momenten och den äldre tillfrågas alternativt vägleds genom utförandet av omvårdsmomenten.
8. Det tekniska utförandet av uppgiften utgår från god kunskap och kompetens.
9. Om två personal arbetar tillsammans, planeras arbetet hos den äldre innan man går in i rummet. Där inne är det en av personalen som för samtalet med den äldre och leder arbetet.
10. Den äldre tillfrågas och/eller vägleds i beslut om exempelvis vattentemperatur, tvål, deodorant, parfym, smink, frisyr och kläder.
11. Personalen talar direkt till den äldre och är uppmärksam på vad den äldre säger, på ansiktsuttryck och andra signaler och anpassar uppgiften till detta.
12. Personalen försöker förstå vad den äldre vill, även om han/hon inte orkar uttrycka sin vilja.
13. Personalen har god kännedom om den äldres person och bakgrund och anpassar samtalet till detta.
14. Personalen är finkänslig och visar diskretion t.ex. när täcket lyfts av och kläder tas av.
15. Den äldre får tid att själv utföra det som relaterat till funktions-förmåga är möjligt, t.ex. tvätta ansikte, händer, borsta tänder, ta på kläder, knäppa knappar m.m.
16. Om den äldre orkar, får han/hon möjlighet att sitta på toaletten en stund i lugn och ro innan omvårdnadsmomenten

utförs och i övrigt efter behov och önskemål.

17. Nedre toalett utförs i direkt anslutning till att den äldre haft avföring i inkontinensskyddet samt i enlighet med genomförandeplanen.
18. Personalen tar av sina handskar och desinfekterar händerna efter att nedre toalett utförts innan arbetet fortsätter.
19. Personalen använder ändamålsenliga handskar enligt hygienföreskrifter och behov t.ex. vid orent arbete.
20. Den äldre får hjälp till noggrann handhygien i samband med morgon och kvällstolett, efter toalettbesök och före måltider samt efter behov, så att smittspridning undviks.
21. Hjälp med omvårdnad i sängen utförs på ett värdigt och hygieniskt sätt.
22. Hygien genomförs så att den äldre efteråt känner sig fräsch och ser välvårdad ut.
23. Genomförandeplanen följs.

Övrigt

24. Dörren till lägenhet hålls stängd och persienner vinklade vid risk för insyn, under tiden om omvårdnadsarbete pågår. Ibland kan det dock vara nödvändigt att ha dörren på glänt för att möjliggöra uppsikt över vad som händer i korridoren.
25. Om medboende kommer in i någons rum under omvårdnadsarbete, hanteras detta med respekt för båda personerna och med gott omdöme.
26. Förflyttningar utförs enligt sjukgymnastens instruktioner med anpassning till den äldres önskemål och signaler i stunden.
27. Under förflyttningen får den äldre god information och personalen arbetar på ett sätt som gör att den äldre känner sig trygg.
28. Den äldre är lugn och upplevs känna tillit till personalen.
29. Uppgiften anpassas och utförs i samförstånd mellan personal och den äldre.

30. Samtalet och bemötandet visar att personalen är intresserad av den äldre.
31. Personalen tar under arbetets gång reda på hur den äldre känner sig och vad han/hon vill.
32. Personalen anstränger sig för att den äldre skall känna sig nöjd och tillfreds.
33. Det finns strategier för att hantera möten som på grund av den äldres beteendeförändringar blir svåra och där uppgiften ej går att genomföra.

Observation av mat och måltidsprocessen

Stockholms stads kostpolicy (DNR 401-220/2007) ska ligga till grund för arbetet med mat och måltider. Kostpolicyn kan hämtas på stadens hemsida, www.stockholm.se. Måltiden är för de flesta dagens höjdpunkt och skall vara en trevlig stund på dagen.

Utgångspunkt för allt arbete i äldreomsorgen skall vara Socialstyrelsens allmänna råd om värdegrunden, SOSFS 2012:3.

Observationerna tar sin utgångspunkt i **mötet** mellan brukaren och vårdpersonalen. Observationen av mötet är central i uppföljningen. Metoden observation handlar om att observera om viktiga värden för brukaren respekteras samt fånga upp professionell kvalitet i mötet.

Observationspunkter

Allmänna aspekter

1. Måltiderna är dagens höjdpunkter där de äldre i mån av förmåga är delaktiga i allt från förberedelser till efterarbete.
2. Måltiderna serveras inom de tidsramar som anges i Stockholms stads riktlinjer.
3. Personalen har god handhygien och använder speciella köksförkläden.
4. Uppgifter om varje persons kosttyp, önskemål, hjälpmedel m.m. finns lätt tillgängliga för all personal.
5. Dukningen är genomtänkt med utgångspunkt från de äldres behov (duk i lugna mönster, porslin i avvikande färg mot

serverad mat, servetter, blommor). De äldre deltar i dukningen i mån av förmåga.

6. Belysningen är god.
7. Måltidsmiljön är lugn (onödigt spring, telefonsamtal m.m. undviks).
8. Den äldres individuella behov gällande kost och måltid finns beskrivet i genomförandeplanen som är känd för all personal och efterföljs.
9. De äldre har bestämda platser vid borden.
10. Placeringarna är genomtänkta och syftar till att en lugn, trivsamt och stimulerande miljö skapas.
11. Den som kan får sitta på en stol nära bordet.
12. Den som sitter i rullstol sitter tillräckligt nära bordet för att nå tallrik/glas m.m.
13. Personligt anpassade hjälpmedel som bidrar till att den äldre kan äta själv används.

Under måltiden

14. De äldre informeras om menyn och får möjlighet att välja.
15. Om den äldre avvisar den mat som serveras erbjuds alternativ.
16. Den äldre får välja mellan olika drycker.
17. Kryddor, dressing, bröd, smör och andra tillbehör finns som komplement om den äldre önskar.
18. Den som kan, får själv servera sig mat från uppläggningsfat.
19. Den som behöver får hjälp med servering.
20. Den äldre tillfrågas om man önskar påfyllning.
21. Den som önskar serveras dessert och kan välja mellan olika alternativ.
22. Stämningen är trevlig vid måltiden.

23. Instruktioner och hjälp till de äldre sker lugnt och med respekt.
24. Personalen sitter med och äter ”smakportioner” vid måltiden.
25. Personalen uppmärksammar och bekräftar var och en med utgångspunkt från individens behov.
26. Personalen leder samtal och strävar efter att alla blir sedda och delaktiga.
27. Matning utförs med utgångspunkt från individuella behov och respekt för den enskilde.

Efter måltid

28. Avdukning sker när alla är klara.
29. Diskmaskinen startar ej förrän måltiden är avslutad.
30. Avvikelser gällande matintag dokumenteras med daganteckning i sociala journalen och rapporteras till sjuksköterska.

Observation av vila och stimulans

”Socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande (värdegrund). Socialnämnden ska verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra”. (Socialtjänstlagen 2001:453 Kap 5, 4§)

Utgångspunkt för allt arbete i äldreomsorgen skall vara Socialstyrelsens allmänna råd om värdegrunden, SOSFS 2012:3

Vad som ger välmående och livskvalité för den enskilde är mycket individuellt och detta skall finnas väl beskrivet.

Av genomförandeplanen skall det framgå;

- vilka vardagsaktiviteter som den äldre klarar/önskar utföra själv och vad han/hon behöver hjälp med.
- vilka intressen och aktiviteter den äldre vill och kan utföra på egen hand och vilket stöd han/hon då eventuellt behöver ha.
- vad den äldre har för intressen och vilka gruppaktiviteter den äldre eventuellt vill delta i.

- hur den äldre skall kunna upprätthålla en bra dygnsrytm och när på dagen det är viktigt att den äldre får vila.

Nedanstående är enbart exempel på observationspunkter som kan vara relevanta under processen vila och aktivitet.

1. Den äldre kan påverka när han/hon vill stiga upp respektive gå och lägga sig.
2. Den äldre har tillgång till lämpliga hjälpmedel och får själv utföra så mycket som möjligt gällande vardagsaktiviteter som t.ex. tvätta ansikte, händer, borsta tänder, ta på kläder, knäppa knappar m.m.
3. Den äldre får stöd i att utöva personliga intressen som t.ex. läsa alternativt lyssna på böcker/tidningar, spela spel, lösa korsord, måla, spela musikinstrument, lyssna på musik.
4. Den äldre erbjuds delta i de gruppaktiviteter som förekommer i verksamheten.
5. Den äldre erbjuds och får stöd i att delta i utförande av och/eller gemenskapen runt matlagning, dukning, bakning och övriga köksgöromål samt sysslor som städning, tvätt, sophantering m.m.
6. Den äldre erbjuds och får stöd i att delta i samtal och gemenskap runt måltider och kaffestunder.
7. Den äldre erbjuds promenader och utevistelse.
8. Personalen har god kännedom om den äldre och följer de önskemål gällande vila och aktivitet som finns beskrivna i genomförandeplanen men är även lyhörda för önskemål i stunden.
9. Den äldre får regelbundet tid tillsammans med sin kontaktperson.
10. Den äldre får stöd i att hålla kontakt med anhöriga och vänner via telefon, Skype, mail med mera.
11. Den äldre får om behov finns, stöd i att delta i möten och sammankomster i föreningar och dylikt där den äldre är aktiv.
12. Personalen visar särskild omsorg och lyhördhet avseende de äldre som har svårt att uttrycka behov och önskemål.
13. Förstärkt bildning och förädlingsarbete för att hjälpa äldre i

Kvalitetsobservation

Att tänka på inför återföringen

Innan du börjar återföringen är det viktigt att du är tydlig med att informera om hur återföringen kommer att gå till. Kom överens om hur lång tid som ni avsätter och vilka som ska delta.

Allmänt

Viktigt att du är väl förberedd och har reflekterat över och analyserat det du sett i din observation. Att du har summerat det viktigaste från dina fältanteckningar och strukturerat dem utifrån processerna och kategorierna nedan. Kom ihåg att det du sett är ingen absolut sanning utan det är din upplevelse, utifrån din erfarenhet och kunskap, av verksamheten och det är endast det du kan förmedla. Om ni är två som observerat är det viktigt att ni har en samsyn om hur ni ska genomföra återföringen. Tänk också på att under återkopplingen vara lojal med vad ni kommit överens om men samtidigt ha en flexibilitet under dialogen utifrån vad som händer i samtalet.

Syftet med återföringen är att synliggöra verksamhetens utvecklingsbehov men också de goda exempel som finns i verksamheten. Fokus är mötet mellan brukare och personal, de mellanmännsliga processerna och den personcentrerade vården samt naturligtvis dokument relaterat till detta (kvalitetsobservatören är dock ingen generell dokumentgranskare). Brukarperspektivet är mycket viktigt! Utifrån dialogen i återföringen ska verksamhetschefen få inspiration till att arbeta vidare med de utvecklingsbehov som iakttagits i verksamheten.

Inledning

Inledningen är viktig. Det är då kontakt och relation skapas. Försök att skapa en känsla av trygghet vilket är viktigt för att verksamheten ska kunna lyssna på det som du kommit fram till. Utgångspunkten ska vara att verksamheten har förutsättningar att göra något åt sina utvecklingsbehov. I återföringen finns det en möjlighet för chefen att i dialog kunna möta och reflektera över de utmaningar verksamheten har. Uppmuntra gärna till dialog.

En inledande fras kan vara att tacka för att ni fått komma dit och ta del av allt det arbete som görs.

Berätta om syftet med observation och vad ni vill att återföringen ska leda till. (se nedan)

Berätta gärna inledningsvis om något/några övergripande goda exempel.

Processerna

Redogör för vilka situationer/processer ni utgått ifrån och berätta att observationerna tar sin utgångspunkt i den personcentrerade vården. Dels observeras om personalen samverkar med och stödjer den boende i stunden och om viktiga värden för den boende respekteras men också om personalen fullföljer sina uppgifter på ett professionellt sätt. Observationen har innefattat: (ange vilka processer och om det eventuellt gjorts intervjuer) och vilka ni fått tillfälle att observera. Beskriv vad ni sett, både det som är bra och det som behöver utvecklas, inom respektive process.

Omvårdnadsprocessen

Måltidsprocessen

Stimulans och vila

Den fysiska miljön

Övrigt

Utgå från processerna men som ett stöd för att skapa struktur i beskrivning kan ni använda er av kategorierna nedan.

Kategorier

Kategorierna strukturerar viktiga områden inom en verksamhet tillsammans med observationspunkterna som biläggs detta så täcker det in det mesta inom en verksamhet och kan vara ett stöd i såväl själva observationen som i fältanteckningarna och i återföringen.

Det viktiga här är att tänka om detta, positiv eller negativ, har någon påverkan på den personcentrerade vården.

Kultur

Kulturen är den särprägel som utmärker en verksamhet. Framgår det om verksamheten arbetar med värdegrund och bemötandefrågor. Hur tar kulturen sig uttryck i t.ex. attityder, förhållningssätt, bemötande, beteenden, jargong, klädkod?

Arbetssätt

Arbetar man evidensbaserat? Detta kan t.ex. ta sig uttryck i den palliativa vården, följsamheten till riktlinjer för demensvård till basala hygienrutiner, förflyttningsteknik etc. Uppnås syftet med uppgiften är arbetet väl förberett? I vilken omfattning styrs planeringen utifrån personcentrering (hänsyn till den boendes vilja förmåga behov) och utifrån genomförandeplanerna. Har man tydliga rutiner och metoder, checklistor och är de kända av alla? Hur arbetar man utifrån en ev. vårdideologi? Vilket underlag ger genomförandeplanerna för den personcentrerade vården finns det enföljsamhet till dessa. Finns levnadsberättelser?

Organisation

Hur organiseras arbetet utifrån de riktlinjer och regelverk som finns? Hur ser det ut avseende kompetens, adekvat utbildning, roller, tydliga mandat, delegation och beslutsbefogenheter? Hur ser samarbetet ut? Hur ser det ut avseende överlämningar, scheman, bemanning, resursanvändning? Hur ser förutsättningarna ut vad gäller hur man organiserat arbetet?

Ledarskap/medarbetarskap

Ledarskap utövas ofta på flera nivåer. Finns det organisatoriska förutsättningar för ett närvarande ledarskap?

Hur sker kommunikation och information mellan medarbetare och ledare? Verksamhetsutveckling är allas ansvar, finns det utrymme för ett aktivt medarbetarskap och delaktighet? Finns tydliga mandat för ansvarstagande? Finns det informella ledare?

Miljön

Hur ser den fysiska miljön ut? Är den trevlig, inbjudande eller avskalad, torftig? Skiljer det sig åt inom boendet?

Är den fysiska miljön anpassad till de boendes behov och önskemål? Är det lagom med utsmyckningar, färger? Är möblerna bekväma och anpassade till de boende. Är miljön ändamålsenlig, tillgänglig och finns hjälpmedel. Inbjuder miljön till samvaro, möten spontana och planerade?

Vad gäller miljön i måltidssituationen, se vad som tas upp i observationspunkterna.

Sammanfattning/avslut

Avsluta återföringen med en kort summeringen av det viktigaste du observerat.

Det kan vara bra att fråga hur de upplevt er närvaro. Om det passar, så går det naturligtvis att fråga detta i början av återföringen.

Fråga gärna vad de tar med sig av det du observerat och vad som är deras nästa steg i sitt utvecklingsarbete.

Exempel på öppna frågor med mera

Detta är inte ett manus utan ett antal exempel på frågor som kan vara till hjälp i återföringen. Flera av dem är så kallade öppna frågor som kan vara till hjälp när man vill få mottagaren att berätta mer. Det kan också vara användbart när man vill lösa upp eventuellt motstånd eller andra låsningar i dialogen. Öppna frågor får andra svar än ja eller nej. De uppmuntrar till eget reflekterande och inleds ofta med hur eller vad. ”Kan du förklara lite närmare hur ni resonerar” är bättre att säga än att dra egna förhastade slutsatser. Påstående leder, jämfört med frågor, lätt över i defensiva motargument. Ordet varför ska man dock vara försiktig med det kan få mottagaren att ingå i försvar. Nedan några exempel på frågor av öppnande karaktär.

Vad tänker du om det vi tagit upp?

Vad arbetar ni specifikt med idag, vad har ni prioriterat?

Hur ser du på detta?

Hur kan ni arbeta vidare med detta?

Vad betyder detta för er?

Vad tänker du om detta?

Använd gärna ord som:

Min upplevelse är

Min känsla är

Jag har sett

Om du utgår från din egen upplevelse så behöver du inte mötas av försvar eller motstånd utan öppnar upp för en dialog.

Annat

Skilj på sak och person. Det är också viktigt att reflektera över vilka ord du använder. Undvik subjektiva värderingar

**Målet med den fördjupade kvalitetsuppföljningen,
(observation):**

Målet är att styra verksamheten till god kvalitet och kvalitetsutveckling med effektiv användning av resurser.

Syftet med återföringen:

Syftet med återföringen är att för verksamheten synliggöra deras utvecklingsbehov men också de goda exempel som finns i verksamheten. Utifrån dialogen i återföringen ska verksamhetschefen få inspiration till att arbeta vidare med de utvecklingsbehov som iakttagits i verksamheten.

Återföringsrapport kvalitetsobservation

Enhet:

Verksamhetens namn och inriktning

Enhetschef:

Kvalitetsobservationen genomförd under tiden:

Kvalitetsobservation genomförd av:

Metod:

Observationerna tar sin utgångspunkt i den personcentrerade vården. Dels observeras om personalen samverkar med och stödjer den boende i stunden och om viktiga värden för den boende respekteras men också om personalen fullföljer sina uppgifter på ett professionellt sätt. Observationen har innefattat:
(ange vilka processer och om det eventuellt gjorts intervjuer)

Inledning

Kort sammanfattning om det allmänna intrycket

Goda exempel värda att spridas till andra:

Observationer

Omvårdnadsprocessen:

Måltidsprocessen

Stimulans och vila

Den fysiska miljön:

Övrigt:

Prioriterade utvecklingsbehov:

Deltagare i projektet Uppföljning genom fördjupad kvalitetsanalys.

Styrgrupp

Styrgruppens ordförande	Irene Svenonius	SLK
Styrgrupps-medlemmar	Kerstin Sandström	Skärholmens sdf
	Christina Rapp Lundahl	Södermalms sdf
	Göran Månsson	Östermalms sdf
	Leif Sjöholm	Bromma sdf
	Eva Frunk Lind	Äldreförvaltningen
	Daniel Moius	SLK
	Sara Hallström	SLK

Deltagare i arbetsgrupper

Projektledare	Ingalill Elwin	SLK
	Elvie Isaksson	Projektledning
	Annmarie Ståhl	Äldreförvaltningen
	Lisbeth Hagman	Äldrecentrum
	Susanne Brinkenberg	Bromma sdf
	Berit Nylander	Södermalms sdf
	Elisabeth Landström	Äldreförvaltningen
	Claes Lagergren	Södermalms sdf
	Petra Wårstam Larnhed	SLK
	Anders Håkansson	SLK
	Carina Lundberg Udelepp	projektledare 2012
	Jan von Heland	projektledare

Deltagare i referensgrupper

Sylvia Kivi	Löjtnansgården
Lise-Lotte Henretta	Stockholms sjukhem
Carl-Axel Palm	Vingslaget
Ulf Thornevik	Blomsterfonden
Dorotea Stellmach	Attendo

Marianne Snell	Östermalms sdf
Kerstin Ohlsson	Kungsholmens sdf
Anette Luengo	Norrmalms sdf
Andreas Thorstensson	Skärholmens sdf

Kvalitetsobservatörer

Daniella Wallqvist	Bromma sdf
Entisar Al-Shoris	Enskede-Årsta-Vantörs sdf
Helene Lydén	Farsta sdf
Madeleine Skoglund	Hägersten-Liljeholmens sdf
Ann-Charlotte Ohlsson	Hässelby-Vällingby sdf
Therese Salomon	Kungsholmens sdf
Ida Öhman Pils	Norrmalms sdf
Lisa Ollén	Skarpnäcks sdf
Inger Erlandsson	Skärholmens sdf
Gia Kruse van Paaschen	Spånga-Tensta sdf
Fariba Heydari	Södermalm
Madeleine Elisabeth Peatt	Älvsjö sdf
Marjo Tuomi	Östermalms sdf
Kanwal Kumar	Rinkeby-Kista sdf

MEMORANDUM OF UNDERSTANDING

THIS MEMORANDUM OF UNDERSTANDING (this “**MOU**”) is made by and between C40 Cities Climate Leadership Group Inc. (“C40”) and The City of Stockholm “[**Stockholm**]”, together with C40, the “**Parties**”, and each, a “**Party**”).

BACKGROUND

Created by cities for cities, C40 advances climate action agendas of the world’s megacities in order to achieve meaningful reductions of greenhouse gas emissions and climate risks.

C40 is a global network of engaged megacity mayors committed to reducing their greenhouse gas emissions through the implementation of meaningful, measurable, replicable and sustainable climate-related policies and programs. As a network, C40 equips and empowers cities to lead the fight against climate change while building the case for the global importance of climate action in growing city economies, creating jobs, and improving cities as places to live and work.

An international staff works with the C40 network under the leadership of city governments to achieve meaningful reductions of greenhouse gas emissions and climate risks. Using a data-driven approach, staff identifies and promotes the exchange of proven programs and policies developed by cities; provide world class research, technical expertise and access to key partners to deliver new program and policies with cities; and communicate cities’ individual achievements and collective leadership. As an organization, C40 is committed to furthering research related to climate change and cities, and providing a platform for cities to communicate achievements and collective leadership while advancing a unified agenda. C40 was established in 2005 and expanded via a partnership in 2006 with President William J. Clinton’s Climate Initiative (CCI).

Stockholm has been an Innovator City Member of the C40 since 2007 and is City Lead on the C40 Climate Positive Development Network and a member of several other networks within the C40. Stockholm has ambitious climate goals and aims to be fossil fuel free by 2050. Stockholm has several well mainstreamed strategic documents regarding climate, energy and environmental goals and priorities.

1. **Goal Commitments**. The Parties agree to make use of their respective resources to achieve the following goals:
 - a. Recognizing the valued partnership between C40 and the City of Stockholm to work together to reduce local greenhouse gas emissions and climate risks, the Parties wish to voluntarily enter in the agreement described herein.
 - b. C40 and the City of Stockholm will jointly develop an annual workplan to support this partnership agreement and will jointly track progress to meeting the goals and targets agreed therein.
2. **In support of the Goals, Stockholm will:**
 - a. Identify a single contact person within the Mayor’s office to be the primary point of contact within the City for the purpose of this Agreement. This contact person will be

Malin Parmander, Project Manager, International Affairs. Executive Office/Financial Department.

- b. Provide the Regional Director with information and access to the City of Stockholm internal C40 network.
- c. Engage with C40 in a collaborative dialogue regarding its Climate Change Agenda and identify key initiatives to which C40 can provide support through its services and networks.
- d. Actively work with C40 to make measurable progress toward the implementation of the C40-Stockholm Work Plan. The primary contact will identify and/or coordinate other relevant City staff to work with C40 to carry out the Work Plan and report on progress annually, where possible.
- e. Endeavor to meet the requirements included in the C40 Participation Standards (**Annex A**), including:
 - a. *Disclose available data on environmental performance, greenhouse emissions and climate risk, where possible, annually to C40 (via the CDP platform where possible).*
 - b. *Update the City Profile on the C40 website and participate in at least two networks that pertain to the City's Climate Action priorities.*
 - c. *In collaboration with C40, post on the C40 website at least two case studies related to its best practices to showcase the City's leadership to its global network.*
 - d. *Attend the bi-annual C40 Mayoral Summit at a senior level.*

3. **In support of the Goals, C40 will:**

- a. *Provide on the ground support by virtue of the presence of the C40 Regional Director who will act as an active conduit between the Stockholm staff, other cities in the region and across the organization, and the organization.*
- b. *Facilitate knowledge transfer and Peer-To-Peer exchange with city officials of the C40 global network and also through the C40 Virtual Exchange, especially in the areas included in the City Work Plan.*
- c. *Facilitate and support the participation of Stockholm in existing and future networks relevant to Stockholm's climate change priorities.*
- d. *Channel support to Stockholm through the C40 Networks, including research, technical assistance through network partnerships, and collaborative efforts among participating cities.*
- e. *Help share knowledge about Stockholm's progress and best practices through its C40 website, blogs and press connections.*

4. **Term/Termination.** The term of this MOU will commence upon signature and continue for an initial term of one year, provided, however, that either Party can terminate this MOU at any time upon written notice to the other Party.

5. **Press/Marketing.** Any public announcements through press releases, media advisories or other similar means regarding this MOU or the work of the Parties hereunder shall require the prior written approval of the Parties hereto prior to such announcements.

6. **Other Efforts.** The Parties to this MOU may from time to time choose to engage in additional efforts to enhance or support the work contemplated by this MOU. Such additional efforts will be separately agreed upon, in writing, by the Parties and will be made a part of this MOU by being attached as an addendum and/or amendment to this MOU.
7. **Intellectual Property.** This MOU shall not be construed to grant to either Party any license to use the logo or printed materials of the other Party, except in such form and manner as may be approved with the prior written consent of the Party to whom such logo or printed materials belong. Any and all requests for use of the logo or printed materials of a Party shall be submitted to the Party to whom such logo or materials belong and will require such Party's written approval prior to any such use.
8. **Confidentiality.**
 - a. During the course of this MOU, C40 may make available to Stockholm data and other information concerning other C40 cities (collectively, "Information"). To the extent that Information is provided, and to the extent Stockholm is required to share any of such Information with third parties due to public right of access to documents (or similar) laws, Stockholm agrees to inform C40, promptly, of any sharing of Information.
9. **Binding Effect.** Other than Sections 6, 8, 9 and 10, this MOU is not binding on either Party and neither Party shall have any obligations to the other unless and until the Parties execute and deliver definitive, legally binding documentation setting forth the understandings of the Parties. For the avoidance of doubt, termination of this MOU shall not discharge any obligations of either Party under Sections 8 and 9 of this MOU.
10. **Choice of Law and Venue.** This MOU shall be governed and construed in accordance the laws of the State of New York, which shall prevail in the event of any conflict of law.

If partner is international: In case of disputes arising out of this Agreement, the parties shall resolve the dispute exclusively through arbitration in accordance with the arbitration rules of the International Chamber of Commerce ("ICC"), which arbitration shall be conducted in the English language before the International Court of Arbitration of ICC in London, United Kingdom.
11. **No Assignment.** This MOU may not be transferred or assigned to any other party without the express written permission of the other Parties hereto.
12. **Counterparts.** This MOU may be executed in counterparts (including by means of facsimile or electronic transmission), each of which shall be deemed an original but which together shall constitute one and the same instrument.

[Signatures appear below]

Acknowledged and agreed to this ____ day of _____, 2014.

City of Stockholm

C40 Cities Climate Leadership Group Inc.

By: _____

By: _____

, CEO

Mark Watts, Executive Director

Lokala myndigheter arbetar i främsta ledet när det gäller att genomföra lösningar för att möta ett förändrat klimat. Anpassningsåtgärder medför nya möjligheter att höja livskvaliteten, främja hållbar stadsutveckling, stimulera investeringar och innovation, stärka intressentmedverkan och flerpartssamarbete. Genom att tänka klimatsmart och satsa på klimatberedskap gör EU:s borgmästare och politiska ledare sina lokala myndigheter attraktivare, sundare och säkrare.

Borgmästarnas åtagande

Jag, _____, **Finansborgarråd och Kommunstyrelsens ordförande i Stockholms Stad**, meddelar att **Kommunstyrelsen** vid mötet den _____ **2014** har beslutat att bemyndiga **mig** att underteckna initiativet Mayors Adapt – borgmästaravtalets initiativ för klimatanpassning, fullt medveten om alla nedan beskrivna åtaganden som specificeras närmare i det fullständiga åtagandedokumentet.

Jag åtar mig att bidra till det övergripande syftet för EU:s anpassningsstrategi och skapa ett mer klimattåligt Europa. Detta innebär att stärka den lokala myndighetens beredskap och vår förmåga att anpassa oss till klimatförändringens effekter genom att:

- **[utarbета en omfattande (oberoende) lokal anpassningsstrategi för vår lokala myndighet] (1) , och/eller ¹**
- **integrera klimatanpassning i våra befintliga relevanta planer.(2)**

¹ Välj det/de alternativ som önskas, stryk det som inte valts (i förekommande fall).

Fullständigt åtagandedokument

Den mellanstatliga panelen för klimatförändringar (IPCC) har i sin [femte bedömningsrapport](#) bekräftat att mänsklig verksamhet fortsätter att påverka jordens klimat.

Europeiska kommissionen, Europaparlamentet, Europeiska rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén erinrar om att målet att hålla den globala temperaturökningen under 2 °C jämfört med förindustriella nivåer kräver snabba och ambitiösa begränsningsåtgärder av världssamfundet, och understryker att anpassning är ett nödvändigt och oundvikligt komplement till begränsning.

Europeiska kommissionen och Europeiska miljöbyrån konstaterar att klimatförändringen hotar de olika regionerna i Europa på olika sätt, men att alla regioner kommer att känna av klimatförändringen genom en blandning av gradvisa förändringar (t.ex. ökad medeltemperatur eller ändringar av biologisk mångfald) och snabba skeenden (t.ex. översvämning). Både kommissionen och miljöbyrån betraktar klimatförändringen som en viktig del av planeringen inför framtiden. Utöver att minska utsläppen av växthusgaser måste samhället också anpassa sig. Annars kommer kostnaderna för skador att fortsätta öka.

Europeiska kommissionen anger i [EU-strategin för klimatanpassning](#) (2013) en ram och olika mekanismer för att höja EU:s beredskap för nuvarande och framtida klimateffekter och inför anpassning inom ramen för borgmästaravtalet (2013/2014). Kommissionen kommer på grundval av modellen för borgmästaravtalet att stödja anpassning i städer, särskilt genom att lansera initiativet Mayors Adapt där de kan göra ett frivilligt åtagande om att anta lokala anpassningsstrategier och medvetandehöjande åtgärder (åtgärd 3).

VI BORGMÄSTARE ÄR MEDVETNA OM FÖLJANDE:

Lokala myndigheter i alla socioekonomiska förhållanden och på alla geografiska platser är sårbara för klimatförändringens olika effekter – t.ex. extrema väderförhållanden, såsom värmeböljor, stormar, översvämningar och torka, och långsiktiga förändringar, t.ex. ekonomiska förluster och folkhälsoproblem – även om insatserna för att minska utsläppen redan har inletts.

Lokala myndigheter är viktiga drivkrafter i genomförandet av anpassningsåtgärder som stärker de lokala områdenas allmänna motståndskraft inom politikområden där de har behörighet – t.ex. miljö, fysisk planering, folkhälsa, civilskydd, riskhantering, energi- och vattenförsörjning, och det finns redan många initiativ för att åstadkomma detta.

Anpassningsåtgärder ger nya möjligheter att höja invånarnas livskvalitet, främja hållbar stadsutveckling, stimulera investeringar och innovation, stärka intressentmedverkan och flerpartssamarbete, och bör därför integreras i stadsutveckling och stadsplanering.

För att skapa mer hållbara lokala myndigheter är det väsentligt både att begränsa utsläppen av växthusgaser och att klimatanpassa infrastruktur och strategier. Borgmästaravtalets initiativ ger därför ett lovande ram för lokala myndigheter att vidta åtgärder och underlätta nätverksarbete, där både begränsnings- och anpassningsåtgärder på lokal nivå kan hanteras på ett integrerat sätt.

VI BORGMÄSTARE ÅTAR OSS FÖLJANDE:

Att bidra till det övergripande målet för EU:s anpassningsstrategi och skapa ett mer klimattåligt Europa. Detta innebär att stärka vår beredskap och vår förmåga att reagera på klimatförändringens effekter genom att

- utarbeta en omfattande lokal anpassningsstrategi för vår lokala myndighet (1), **och/eller**²
- integrera klimatanpassning i våra befintliga relevanta planer (2).

Oavsett vilket/vilka alternativ som valts åtar vi oss följande:

Tillämpa följande steg-för-steg-metod:	Och lämna in (inom fastställda tidsfrister):
1. Komma igång: säkerställa engagemang och förvaltning	✓ En lokal anpassningsstrategi (1) eller de relevanta anpassningsdokumenten (2) , inklusive resultatet av risk- och sårbarhetsbedömningen, med tydlig angivelse av ansvarsfördelning och resurser och med beskrivning av anpassningsåtgärderna <u>inom två år</u> efter åtagandets formella undertecknande.
2. Bedöma potentiella risker och sårbarheter som grund för att prioritera anpassningsåtgärder	
3. Identifiera anpassningsalternativ	
4. Bedöma anpassningsalternativ	
5. Genomföra anpassningsalternativ	✓ En lägesrapport om genomförandet <u>vertannat år</u> enligt reglerna för initiativet (se den föreslagna checklisten för självutvärdering i tillägget).
6. Regelbundet övervaka och utvärdera framstegen och justera den lokala anpassningsstrategin i enlighet med detta.	

Om ovannämnda dokument inte lämnas in godtar vi att bli avstängda från initiativet – efter skriftligt förhandsmeddelande från kontoret för *Mayors Adapt*.

² Tillräcklig flexibilitet ges till de deltagande kommunerna att välja det bästa sättet att integrera anpassning i sina lokala strategier och åtgärder. Välj det/de alternativ som önskas, stryk det som inte valts (i förekommande fall) i avsnittet "Borgmästarnas åtagande" (sidan 1).

VI BORGMÄSTARE ANSER ATT ANPASSNING KRÄVER

FÖLJANDE:

Ett starkt politiskt ledarskap

För att säkerställa framgång och långsiktighet i klimatarbetet är det väsentligt att tillräckligt självbestämmande och stöd säkras på högsta politiska nivå.

Fastställande av långsiktiga mål

Anpassning till klimatförändring kräver att man fastställer långsiktiga mål som sträcker sig utöver valperioder och politiska mandat.

Samordning av klimatpolitiken

Anpassning till klimatförändringens effekter kräver samordnade åtgärder för begränsning och anpassning. Begränsning och anpassning måste gå hand i hand och där det är möjligt stärka varandra. Detta samordnade tillvägagångssätt är avgörande för att man ska kunna genomföra effektiva anpassningsåtgärder på lokal nivå.

Integrering av anpassning i planer och strategier på ett sektorsövergripande sätt

Med tanke på frågans bredd och komplexitet kräver anpassning en helhetssyn som är sektorsövergripande och tvärvetenskaplig. Lokala myndigheter kan exempelvis fastställa normer för klimattålighet för både befintliga och nya byggnader samt för transport- och energiinfrastrukturer, främja gröna och blå områden i lokal fysisk planering, stärka riskhanteringsplaner för översvämningar och/eller värmeböljor osv.

Genom att integrera anpassning i de lokala myndigheternas planer och strategier kan man bidra till att lösa tekniska frågor och vinna politiskt stöd, samtidigt som man arbetar med alla berörda avdelningar inom den lokala myndigheten – och därigenom främjar horisontell och vertikal integrering av politiken. Samordning mellan de olika politiska avdelningarna inom den lokala förvaltningen och externt är ett effektivt sätt att samla resurser och expertis och samtidigt skapa förespråkare för anpassning.

Starkt flerpartssamarbete

Klimatanpassning är en uppgift som kräver insatser och samarbete inom samhället som helhet:

- Allmänheten – för att öka medvetenheten (t.ex. om möjliga skador till följd av översvämningar, värmeböljor osv.), uppmuntra till ändrade beteenden och se till att man får kunskap om risker och osäkerheter i klimatarbetet.
- Universitetsvärlden och forskningsinstitut – för att utveckla och förbättra kunskapsbasen (t.ex. klimatprognoser som är relevanta för den lokala beslutsprocessen).
- De yrkesverksamma (t.ex. inom stadsplanering, bostadsföretag, katastrofberedskap och hälso- och sjukvård) – för att utveckla och utnyttja kunskap som leder till effektiva konkreta åtgärder och ökad medvetenhet bland allmänheten.

- Den privata sektorn – för att undersöka teknik, verktyg och finansiella mekanismer som är lämpliga för att tillgodose de lokala behoven av klimattålighet och samtidigt skapa ekonomisk tillväxt och arbetstillfällen.

För att anpassningsarbetet ska lyckas är det avgörande att engagera alla relevanta intressenter, informera om problem och möjligheter och underlätta deltagande.

Flernivåstyrning

Det är också viktigt med överensstämmelse mellan anpassningsramar på alla nivåer (europeisk, nationell och regional) för att integrera anpassningsfrågor i relevanta politikområden, program och strategier (t.ex. katastrofriskhantering). Nationella regeringar kan tillhandahålla och stärka den övergripande klimatpolitiska ramen. Dessutom erkänns att regioner, provinser, nätverk och föreningar har en viktig stödjande och opinionsbildande roll.

Omedelbara åtgärder för att förverkliga möjligheterna i samband med anpassning ("no regret"-strategi)

Klimatanpassning ger möjlighet att skapa nya arbetstillfällen och främja innovation och göra de lokala myndigheterna mer attraktiva. Genom att utforma nödvändiga politiska instrument och omsätta klimatanpassningslösningar i konkreta åtgärder, som exempelvis kan syfta till att förbättra naturmiljöns kvalitet eller minska energianvändningen, kan utvecklingen styras mot en mer hållbar och klimatsäker framtid för invånarna, ekonomin och miljön.

Mjuka, billiga och "no regrets"-åtgärder kan övervägas först och hållas tillräckligt flexibla för att kunna integrera ny kunskap och anpassas till förändrade villkor. Därigenom säkerställs att anpassningen sker i tid och till lägre kostnad.

Identifiering och mobilisering av finansiella resurser

Anpassningsåtgärder bör inte betraktas som en kostnad utan som en investering för en långsiktigt god livsmiljö i kommunen. Det är billigare att satsa på klimattålighet nu än att vidta åtgärder i efterhand.

För att möjliggöra långsiktiga investeringar krävs innovativa mekanismer inom den finansiella sektorn som är stadsinriktade och tillräckligt flexibla för att finansiera och stödja integrerade anpassningsåtgärder. Kapital kan mobiliseras genom offentlig-privata partnerskap och genom försäkringar för hantering av klimatrisker. Vissa av EU:s finansiella fonder och program (t.ex. sammanhållningspolitiken, Life etc.) utvecklas och anpassas också av Europeiska kommissionen för att stödja lokala myndigheter när det gäller att fullgöra sina åtaganden och utarbeta åtgärder inom klimatområdet.

Regelbunden övervakning av läget

Övervakning och utvärdering av resultaten är viktigt för att följa upp målen och för att utarbeta framtida åtgärder. Lokala myndigheter bör därför föreslå tydliga övervakningsmekanismer (t.ex. om hur man ska hålla uppgifter om risker och sårbarheter uppdaterade, bedöma genomförandenivån för anpassningsåtgärder och säkerställa möjligheter till återkoppling om erfarenheter från det praktiska arbetet).

VI BORGMÄSTARE UPPMANAR EU-INSTITUTIONERNA OCH DE NATIONELLA REGERINGARNA ATT GÖRA FÖLJANDE:

Inrätta koordinerade samarbetsprogram och stärka politiska ramar som stöder utvecklingen och genomförandet av våra lokala anpassningsstrategier.

Förhandla med de ekonomiska aktörerna, frigöra ekonomiska resurser och/eller garantera direkt tillgång till finansieringsmekanismer för att hjälpa oss att fullgöra våra formella åtaganden.

Möjliggöra tillräckligt tekniskt stöd för att stärka våra förutsättningar att klara klimatanpassningen.

Ge erkännande för de lokala myndigheternas åtgärder och resultat genom att synliggöra dem via officiella kommunikationskanaler.

Stödja och ytterligare erkänna de lokala myndigheternas betydelse för att förbättra klimattåligheten inom våra territorier.

VI BORGMÄSTARE UPPMANAR ANDRA LOKALA MYNDIGHETER ATT GÖRA FÖLJANDE:

Delta i initiativet och formalisera sina bidrag.

Delta i evenemang för kunskapsutbyte och kapacitetsuppbyggnad som föreslås inom ramen för detta initiativ.

TILLÄGG – Mayors Adapt – rapporteringsram

Undertecknarna av Mayors Adapt uppmanas att rapportera om sina framsteg genom ett enkelt frågeformulär på nätet. Frågorna, som bygger direkt på nedanstående checklista för självutvärdering, finns under faktabladet för den egna kommunen. Denna lista är baserad på de vägledande principer som anges i det fullständiga åtagandedokumentet och föreslås ligga till grund för rapporteringen. De viktigaste resultaten offentliggörs på initiativets webbplats.

Vägledande principer	Checklista för självutvärdering
Ett starkt politiskt ledarskap	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Konkreta anpassningsåtaganden som är väl integrerade i det lokala politiska programmet ✓ Politiskt klimat som skapar goda förutsättningar
Fastställande av långsiktiga mål	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Tydliga prioriteringar och långsiktig vision läggs fast
Samordning av klimatpolitiken	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Åtgärder samordnas mellan begränsning och anpassning
Integrering av anpassning i planer och strategier på ett sektorsövergripande sätt	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Omfattande kartläggning av risker och sårbarheter genomförs för det lokala territoriet ✓ Särskilda anpassningsåtgärder identifieras och prioriteras i enlighet med detta (inklusive tydliga synergieffekter och potentiella målkonflikter med t.ex. strategier för begränsning, miljö och katastrofriskhantering)
Starkt flerpartssamarbete	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dialog, samarbete och partnerskap genomförs med berörda parter (t.ex. regelbundna möten, informationsevenemang, informationskampanjer, utbildning)
Flernivåstyrning	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Relevant organisation och samordning (dvs. olika avdelningar ges tydliga roller och uppdrag)
Omedelbara åtgärder för att förverkliga möjligheterna i samband med anpassning ("no regret"-strategi)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Instrument finns för effektivt genomförande (t.ex. integrering av klimatanpassning i befintliga strategier och åtgärder, utveckling av ny politik) och överenskommelser med berörda parter som ansvarar för genomförandet
Identifiering och mobilisering av finansiella resurser	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Reella ekonomiska medel anslås till anpassningsåtgärder
Regelbunden övervakning av läget	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Övervakningsmekanismer för att bedöma läget och identifiera framtida åtgärder (t.ex. bestämmelser om övervakning i linje med anpassningsåtgärder, huvudindikatorer definieras för effekter, sårbarheter och anpassning, deltagande intressenter, föreslagen frekvens)

Obs.:

Denna lista är främst tänkt som en vägledning. Punkterna kan beaktas successivt av undertecknarna av *Mayors Adapt* – det är inte nödvändigt att täcka dem alla i den första lägesrapporten.

Mer stöd till undertecknarna av *Mayors Adapt*:

Ett tekniskt vägledningsdokument (inkl. en lista över områden som ska behandlas, en lista över god praxis osv.) finns på initiativets webbplats för att stödja undertecknarna i utvecklingen och genomförandet av deras anpassningsåtgärder.

Delmålsavstämning 2013 Stockholm stads miljöprogram 2012 till 2015

Stockholms stad har antagit ett miljöprogram för åren 2012 till 2015. Syftet med miljöprogrammet är att säkerställa att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdesmålet ”Stockholms livsmiljö är hållbar” nås.

Programmet utgår från de utmaningar som råder idag, bland annat att Stockholm är en attraktiv och växande stad där naturens och människors behov kompletterar varandra i en miljö som präglas av funktion, kvalitéer och biologisk mångfald.

Stockholms livsmiljö ska vara hållbar. Målet för stadens miljöarbete är tydligt och formulerar den utmaning som stadens verksamheter har att anta. Stadens övergripande miljömål formuleras tillsammans med andra politiska mål i stadens budget. Miljöprogrammets roll är att bryta ned stadens miljömål till uppföljbara och tydliga delmål för stadens verksamheter. Miljöprogrammet blir då ett styrdokument för stadens miljöarbete som samtliga nämnder och styrelser har att förhålla sig till. Genom miljöprogrammets integrering i stadens verksamhetsplaner bestäms ambitionsnivån ytterst i stadens budget.

Stockholms stads miljöprogram gäller från år 2012 till och med utgången av 2015. Programmet omfattar sex övergripande inriktningsmål som knyter an till de nationella miljökvalitetsmålen. Inriktningsmålen konkretiseras i sin tur genom delmål som beskriver hur enskilda eller flera nämnder och styrelser förväntas bidra till verksamhetsområdesmålet.

Uppföljning och genomförande

Miljöprogrammet är ett stadsövergripande styrdokument som bryter ned kommunfullmäktiges verksamhetsområdesmål i delmål. I programmet identifieras nämnder och styrelser som har en nyckelroll i genomförande- och eller uppföljningshänseende. Ansvaret för uppföljningen av delmålen är av kommunfullmäktige fördelat på kommunstyrelsen och ett antal bolag och facknämnder, medan genomförandansvaret åvilar

samtliga nämnder. Kommunstyrelsen har det övergripande uppföljningsansvaret för miljöprogrammet. Nämnd eller styrelse med utpekad ansvar för ett delmål har ansvar för att i sin verksamhetsplan formulera ett lämpligt nämndmål, samt indikatorer och/eller aktiviteter som följer upp delmålet i miljöprogrammet. Dessa uppföljningsmått tas fram i samråd med kommunstyrelsen och utvärderas samt kompletteras om de inte bedöms vara fullgoda eller ändamålsenliga för uppföljningen. Samtliga nämnder och styrelser ska dock vidta åtgärder som leder till måluppfyllelse utifrån sin verksamhet, oavsett utpekad ansvar för specifika delmål i miljöprogrammet.

Uppföljningen av miljöprogrammet sker kontinuerligt i budgetprocessen, inom ramen för stadens integrerade ledningssystem, ILS, och redovisas i kommunstyrelsens uppföljning av verksamhetsområdesmålet "Stockholms livsmiljö är hållbar". Eftersom miljöprogrammets löptid sträcker sig till år 2015, görs en årlig uppföljning där delmålen bedöms utifrån ett förväntat utfall vid programmets utgång. Bedömningen görs främst utifrån utförda insatser, planerade insatser och i dag kända data. Underlaget för bedömningen av delmålen är gjord av respektive uppföljningsansvarig bolag och nämnd. Miljöprogrammets integrering i ledningssystemet innebär att respektive nämnd och bolagsstyrelse har att implementera programmets mål i sin verksamhetsplanering och styra verksamheten så att målen nås. Ansvaret för delmålens genomförande åvilar därmed respektive nämnd och bolagsstyrelse.

I denna rapport redovisas resultatet av ett urval av de indikatorer och aktiviteter som tagits fram och genomförts för att följa upp delmålen. De redovisade aktiviteterna och indikatorerna speglar delar som stadsledningskontoret bedömer som särskilt viktiga för uppföljningen av miljöprogrammet. Vid sidan av indikatorer och aktiviteter har nämndernas enheter gjort en rad åtaganden. Det långsiktiga resultatet av detta nämndarbete visar sig med avseende på stadens samlade effekter för en bättre miljö.

Uppföljningsansvarig nämnds bedömning av respektive delmål ska inte förväxlas med kommunstyrelsens bedömning av verksamhetsområdesmålet i verksamhetsberättelsen. Bedömningen av verksamhetsområdesmålet utgår från kommunfullmäktiges prioriteringar. Därför väger vissa av miljöprogrammets inriktningsmål tyngre än andra områden vid bedömningen. En samlad bedömning av huruvida

miljöprogrammets mål nås görs därför inte i denna bilaga. Denna samlade bedömning återfinns istället i verksamhetsberättelsens avsnitt ”Stockholms livsmiljö är hållbar”.

Förutom kommunstyrelsen har exploateringsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, Stockholms stadshus AB, trafiknämnden och stadsdelsnämnder bidragit till denna redovisning.

Medan bedömningen av delmålens uppfyllelse har gjorts av respektive uppföljningsansvarig nämnd, har kommunstyrelsen förbehållits rätten att redigera texten i syfte att öka förståelse, läsbarhet och sammanhang.

Miljöprogrammet består av sex inriktningsmål samt 29 delmål. Av Miljöprogrammets 29 delmål bedömer uppföljningsansvariga nämnder att:

- 14 delmål uppfylls helt till 2015,
- 12 delmål uppfylls delvis,
- 3 delmål uppfylls ej.

Under redovisade indikatorer saknas i förekommande fall årsmål eller utfall för 2013. För att kunna uppskatta om indikatoruppfyllelsen stärker bedömningen om måluppfyllelse har då stadens övergripande föresats i enlighet med berörda inriktningsmål och delmål redovisats. Då redovisas om mätvärdet ska öka eller minska. I några fall har istället tidigare års fastslagna årsmål eller utfall använts för att stärka bilden av måluppfyllelse.

1. Miljöeffektiva transporter

1.1 Miljöbelastningen från stadens transporter och resor ska minska

Kommunstyrelsen bedömer att delmålet kommer att uppnås helt under programperioden 2012-2015.

Stadens ambition är att minska miljöpåverkan från transporter. Det inbegriper såväl egna transporter som anställdas resande. Förbättrad tillgång till säker cykelparkering, tillgång till omklädningsrum och minskad användning av egen bil i tjänst är olika sätt att minska de negativa effekterna av resor i tjänsten. Kommunstyrelsen bedömer att samtliga nämnder och styrelser ska ha hunnit med att anta en resepolicy under programperioden.

Indikator	Årsmål 2013	Utfall 2013
Andel av stadens nämnder och styrelser som har antagit en resepolicy för miljövänliga resor i tjänsten	100 %	70 % av nämnderna och 50 % av bolagen har rapporterat att de antagit resepolicy.

1.2 Stadens egna fordon ska vara miljöbilsklassade och köras på miljöbränsle, och av stadens upphandlade transporttjänster ska miljöfordonsandelen öka

Miljö- och hälskyddsnämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås helt under programperioden 2012-2015.

Sedan januari 2013 gäller en ny miljöbilsdefinition.

Utsläppsgränsen har skärpts samtidigt som hänsyn också tas till fordonets vikt.

Av alla fordon staden har köpt eller ingått leasingavtal för under 2013 är 89 procent miljöfordon. Tidigare har staden nått nästan 100 procent. Staden har införskaffat ett antal gaslastbilar, som inte klarade miljöbilsdefinitionen. Stadens egen fordonsflotta, specialfordon undantagna, utgörs idag till 97 procent av miljöfordon, d.v.s. att fordonet definierades som en miljöbil vid inköpstillfället. Andelen elbilar och laddhybrider i stadens flotta ökar stadigt och låg 2013 på åtta och en halv procent, vilket är en ökning mot föregående år då utfallet var sex procent.

Målet att tankningsgraden ska ligga på 85 procent miljöbränsle bedöms uppnås. Målet är redan i dag uppfyllt för etanol med ett utfall om 87 procent men inte för fordonsgas med ett utfall om 83 procent. År 2013 års utfall är dock en ökning mot 2012 års utfall om 77 procent för fordonsgas och i linje med 2012 års utfall för etanol om 88 procent.

Målet att minst 55 procent av Stadens upphandlade transporttjänster ska utföras med miljöfordon saknar ännu system för uppföljning. Under 2013 och 2014 arbetar miljö- och hälskyddsnämnden med att ställa relevanta miljökrav i varje central transportupphandling i staden samt att förankra en modell för miljökrav för kemikalier i kommande upphandlingar. Servicenämnden arbetar också med att ta fram miljökrav för upphandlingar. Miljö- och hälskyddsnämnden fungerar även som rådgivare för nämnder och styrelser i vissa av deras egna upphandlingar där transporter är inkluderade. Parallellt pågår arbete med att ta fram en indikator för uppföljning av målet.

Alla godstransporter och entreprenader som upphandlas av Stockholms stad eller aktör med fullmakt från staden har idag miljökrav på fordonen för att reglera utsläppen av NOx och partiklar. I trafiknämndens upphandlingar av avfallstransporter ingår sedan lång tid miljökrav även för utsläpp av klimatgaser genom att ställa krav på att förnybara drivmedel ska användas för en viss andel av transporter. För personbilar har under senare år i flera fall ställts krav på miljöfordon samt andel transportsträcka med miljöbränsle. Under 2013 har staden även formulerat krav på tunga miljöfordon i pågående upphandlingar.

Indikator	Årsmål 2013	Utfall 2013
Andel miljöbilar i stadens fordonspark inkl. leasade fordon exkl. utrycknings- och specialfordon.	100 %	97 %
Andel miljöbränsle i stadens miljöbilar	85 %	Etanol 87 % Fordonsgas 83 %
Andel av de bilar som Stockholms Stad köpt/leasat varje år, som är miljöbil vid det aktuella	100 %	89 %

Indikator	Årsmål 2013	Utfall 2013
anskaffningstillfället.		
Andel av stadens upphandlade transporter som är miljöbilsklassade		Se kommentar ovan
Andel elbilar	6 %	8,5 %

1.3 Miljökvalitetsnormen för luft ska uppnås

Kommunstyrelsen och miljö- och hälskyddsnämnden bedömer att delmålet ej kommer att uppnås under programperioden 2012-2015.

PM10-halterna i staden har minskat de senaste åren tack vare att dubbdäcksandelen har minskat, men även genom dammbindningsåtgärder som mot slutet av 2013 intensifieras till att omfatta de 34 huvudgator där normen beräknas överskridas. 2012 klarades normen vid samtliga mätstationer. År 2013 överskreds emellertid dygnmedelnormen för PM10 vid mätstationerna i gatunivå på Hornsgatan, Folkungagatan och Norrlandsgatan. På Sveavägen klarades normen. År 2014 har överskridanden hittills varit få, både på grund av dammbindningsåtgärder och en i stort sett snöfri senvinter. Under mer snörika år byggs depåer av slitagepartiklar upp vilket orsakar mycket höga halter när dessa frigörs då vägbanan torkar upp. På Essingeleden, där dammbindning inte kan göras lika frekvent på grund av halkrisken, finns heller inte denna tydliga depåeffekt och därför bedöms normen bli svår att klara på Essingeleden år 2015.

För kvävedioxid har halterna minskat mycket sedan början på 90-talet men inte tillräckligt för att nå miljökvalitetsnormerna i gatunivå. Länsstyrelsens fastställda åtgärdsprogram för kvävedioxid från år 2012 bedöms inte vara tillräckligt för att normen ska klaras kommande år. Den kraftiga ökningen av dieselfordon kan dessutom leda till att halterna inte fortsätter minska. För att klara normen vid samtliga mätstationer krävs åtgärder som minskar trafiken i staden. Utökad efterlevnad av nuvarande miljözoner för tunga fordon är ett steg i rätt riktning. Striktare miljözoner som omfattar både tunga och lätta fordon är också en möjlig åtgärd.

Indikator	Årsmål 2013	Utfall 2013
Antal dygn där dygnsmedelvärdet för kvävedioxid (NO ₂) överskrider 60 µg/m ³	7 dygn	74 dygn (Hornsgatan)
Antal dygn där dygnsmedelvärdet för partiklar (PM 10) överskrider 50 µg/m ³ .	35 dygn	52 dygn (Folkungagatan)
Andel personbilar med dubbdäck i Stockholmsområdet.	Minska	Hornsgatan 30 % Infartstrafik 55 %

1.4 Gång- och cykelresandet ska öka

Trafiknämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås delvis under programperioden 2012-2015.

Cyklingen fortsätter att öka, exempelvis ökade antalet passager över innerstadssnittet med nära nio procent i april-juni 2013 jämfört med samma period året innan.

I början av året genomfördes ett pilotprojekt med förbättrad sopning och snöröjning av cykelbanor bland annat på Bergslagsvägen och Magelungsvägen. Preliminära utvärderingar har visat på ett positivt resultat och under vintern 2013/2014 har nätet utökats till samtliga huvudpendlingsstråk för cyklister. Under våren tidigarelades även sandupptagningen av hänsyn till cyklisterna. Ett ökat fokus på framkomlighet för cykel vid tillfälliga trafikomläggningar har också präglat nämndens arbete under året.

Nämnden har påbörjat arbetet med en gångtrafikplan. Syftet med planen är att förtydliga Promenadstadens intentioner kring hur det kan utvecklas en ännu mer attraktiv stad för alla dem som promenerar långa sträckor, kanske till och från arbetsplatsen, eller som bara flanerar. Under våren 2013 har det hållits en första workshop om planen.

Stadsledningskontoret
Förnyelseavdelningen

Ragnar Östbergs Plan 1
105 35 Stockholm
Telefon 08-508 29308
stockholm.se

Indikator	Årsmål 2013	Utfall 2013

Antalet cyklande	63 000	57 756
Andel cyklande	9 %	9 %

1.5 Kollektivtrafikens andel ska öka i förhållande till biltrafik

Trafiknämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås delvis under programperioden 2012-2015.

Årsmålet för 2013 baseras på utfallet för 2011. Periodens utfall avser ett sammanslaget värde för 2011 och 2012. Avvikelsen jämfört med årsmålet kan sannolikt förklaras av urvalseffekter i den underliggande resvaneundersökningen. I urvalet för 2012 var andelen resor i ytterstaden betydligt högre än 2011.

Trafiknämndens infarträkningar visar att kollektivtrafikandelen mellan 2011 och 2012 ökade något från 69 procent till 70 procent.

Indikator	Årsmål 2013	Utfall 2013
Kollektivtrafikens andel av de motoriserade resorna	62 %	60 %
Andel detaljplaner för bostäder och arbetsplatser som har högst 400 meter till kollektivtrafik	90 %	91 %
Andel detaljplaner för bostäder och arbetsplatser som har högst 900 m till stamnättrafik	90 %	65 %

1.6 Nya personbilar som säljs ska till minst 50 procent vara miljöbilar. 10 procent av nyregistrerade tunga fordon ska vara miljölastbilsklassade. Försäljningen av miljöbränsle ska uppgå till 16 procent

Miljö- och hälsoskyddsgruppen bedömer att delmålet kommer att uppnås delvis under programperioden 2012-2015.

Sedan januari 2013 gäller en ny miljöbilsdefinition (se delmål 1.2). Andel nyregistrerade miljöbilar i Stockholms län var strax under 12 procent under 2013. Samtidigt anger Bilswedens statistik drygt 20 procent nyregistrerade miljöbilar i Stockholms län för januari och februari 2014. Det som talar för att målet

uppnås är att fler miljöbilsmodeller introduceras på marknaden. Det som kan tala emot är att det råder en oklarhet kring vilka styrmedel som ska gälla. Eftersom de specifika incitamenten för biodrivmedelsdrivna bilar har tagits bort utgör snåla dieslar en stor andel av miljöbilsantalet, cirka 50 procent för 2013. Positivt är stadens nyligen antagna miljöfordonstrategi som bedöms stärka miljöbilsarbetet och förtydliga ansvaret inom staden. Samtidigt är stadens rådighet relativt begränsad. För att miljöbilsandelen ska kunna öka snabbare de närmaste åren behöver regeringen ta fram fler konkreta verktyg för kommunerna utifrån statens utredning om fossilfri fordonstrafik 2050.

2012 års andel nyregistrerade miljölastbilar i Stockholms län låg på sju procent men var en engångsföreteelse som kan härledas till att en större organisation bytte ut hela sin fordonsflotta. Under år 2013 var andelen åter nere på nivåer kring 3,5 procent. Brist på styrmedel för miljölastbilar, både för själva fordonen men också för drivmedelsinfrastruktur samt hög sårbarhet kring nyinvesteringar gör att det sannolikt blir svårt att nå målet om 10 procent inom två år. Verktyg som används för att målet ska uppnås är ett allt större fokus på miljökrav i transportupphandlingar, både i Stockholms stad och andra organisationer, men det är tveksamt om utvecklingen går tillräckligt fort för att målet ska uppnås till 2015. Staden arbetar under 2014 med att kommunicera erfarenheter från Cleantruckprojektet, som har förmedlat bidrag till åkerier som investerat i miljölastbilar.

I dagsläget är det möjligt att tanka förnybart bränsle på ca 95 procent av tankställena inom Stockholms stad. Staden för samtal med oljebolagen i syfte att få till stånd flera nya tankställen för förnybart drivmedel för tunga fordon. År 2012 låg andelen sålt miljöbränsle på knappt 11 procent av drivmedelsförsäljningen i länet. Målet att nå 16 procent till 2015 bedöms som osäkert. Positivt är att allt fler biodrivmedel introduceras på marknaden (bland de senaste HVO, ett biodiesel). Men samtidigt finns risk att den kvotplikt som planeras i Sverige kommer att innebära att andelen biodrivmedel som låginblandas i bensin och diesel kommer att sjunka på riksnivå. I Stockholm bedöms andelen dock fortsätta att öka något på grund av att bensinbolagen prioriterar en högre inblandning i Stockholmsområdet. Bland de höginblandade biodrivmedlen bedöms biodiesel öka starkt, etanol minska starkt medan biogasen fortsätter att långsamt öka.

Indikator	Årsmål 2013	Utfall 2013
Andel av de nya personbilar som säljs som är miljöbilar i Stockholms län.	Mål 2012 var 45 %. Mål saknas för 2013.	12 % mot 45,5 % för 2012.
Andel miljöbränsle i Stockholms län.	11 % (2012)	11 % (2012)
Antal miljöbilar i trafiken i Stockholms län.	Öka	145 150 st
Andel tankställen med miljöbränslen	Öka	97 %

1.7 Trafikbullret utomhus ska minska

Miljö- och hälsoskyddsutskottet bedömer att delmålet kommer att uppnås helt under programperioden 2012-2015.

Staden har under 2013 utarbetat ett förslag till femårigt åtgärdsprogram i enlighet med förordningen om omgivningsbuller. Programmets genomförande kommer att medverka till att målet uppfylls. Bland annat ska ljudmiljön i fem rekreativsområden förbättras till 2018.

Viktiga åtgärder för att nå målet är bullerdämpande vägbeläggningar, åtgärder i den fysiska planeringen samt satsningar på skärmar och vallar.

Indikator	Årsmål 2013	Utfall 2013
Årsmedelvärde för bullernivån i Observatorielunden.	Minska	54,2 Leq (2011)
Årsmedelvärde för bullernivån på Sveavägen.	Minska	65,3 Leq

2. Gifrfria varor och byggnader

2.1 Innehållet av miljö- och hälsofarliga ämnen i upphandlade varor ska minska

Kommunstyrelsen bedömer att delmålet kommer att uppnås helt under programperioden 2012-2015.

Alltmedan förbättrade rutiner och krav avseende miljöhänsyn i upphandlingar genomförs är det kommunstyrelsens uppfattning att full måluppfyllelse kommer att nås inom miljöprogrammets period.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Andel relevanta upphandlingar av varor och tjänster där krav ställts på att miljö- och hälsofarliga ämnen inte ingår. 2013 års utfall bedöms ligga i linje med år 2012.	80 %	100 %

2.2 Utsläppen av miljö- och hälsofarliga ämnen från byggnader och anläggningar ska minska

Kommunstyrelsen bedömer att delmålet kommer att uppnås helt under programperioden 2012-2015.

Stadens arbete med målet vad gäller befintlig bebyggelse har bland annat varit inriktat på sanering av PCB i fastigheter från perioden 1956-73, då PCB användes i fasadfogar. Vad gäller fastigheter i stadens ägo har staden inventerat och genomfört sanering av en majoritet av beståndet.

Indikator	Årsmål 2012	Utfall 2012
Andel relevanta upphandlingar av byggande och renovering där krav ställts på att miljö- och hälsofarliga ämnen inte ingår. 2013 års utfall bedöms ligga i linje med år 2012.	80 %	95 %

2.3 Andelen ekologiska livsmedel som staden köper in ska uppgå till minst 25 procent

Miljö- och hälsoskyddsämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås helt under programperioden 2012-2015.

Inköpen av ekologiska livsmedel inom kommunorganisationen ökade med en procentenhet mellan 2012 och 2013 och är nu uppe i 19 procent. Denna förbättringstakt är för långsam för att målet ska uppnås 2015. Samtidigt pågår ett aktivt arbete bland nämnderna. Fem stadsdelsnämnder redovisar att de redan 2013 uppnår 25-procentsmålet. Dessa är Skarpnäck, Östermalm, Södermalm, Enskede-Årsta-Vantör och Älvsjö stadsdelsnämnd. Utbildningsnämnden som är den dominerande inköparen av livsmedel bedömer att de kommer att uppnå målet 2015.

En åtgärd som kan öka måluppfyllelsen är att införa principiella riktlinjer för vissa varugrupper. Om samtliga nämnder skulle köpa ekologiskt kaffe skulle detta öka den totala ekoandelen med åtminstone en procentenhet.

Indikator	Årsmål 2013	Utfall 2013
Andel inköpta ekologiska livsmedel i staden i kronor av totala värdet av inköpta måltider och livsmedel	19 %	19 %

2.4 Spridningen av miljö- och hälsofarliga ämnen från hushåll, handel, byggande och andra aktörer i Stockholm ska minska

Stockholm Vatten AB bedömer att delmålet kommer att uppnås helt under programperioden 2012-2015

Nedan redovisas utfallet av de indikatorer som Stockholm Vatten AB och miljö- och hälsoskyddsnämnden följer kontinuerligt.

Indikator	Årsmål 2013	Utfall 2013
Andel av sex utvalda metaller som uppvisar sjunkande eller oförändrade halter i slam	Öka	83 % mot 67 % år 2012
Andel av elva utvalda organiska ämnen som uppvisar sjunkande eller oförändrade halter i slam	Öka	82 %, lika som 2012

2.5 Andelen miljöklassade byggnader ska öka

Stadsbyggnadsnämnden bedömer att delmålet ej kommer att uppnås under programperioden 2012-2015.

Målet bedöms dock enligt kommunstyrelsen kunna uppnås helt enligt beskrivning i miljöprogrammet. Årsmål och definition på indikatorer behöver omformuleras och fastställas.

3. Hållbar energianvändning

3.1 Staden ska genom energieffektiviseringar minska energianvändningen i den egna verksamheten med minst 10 procent

Kommunstyrelsen och miljö- och hälsoskyddsnämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås helt under programperioden 2012-2015.

Energianvändningen per kvadratmeter i stadens byggnader har minskat med 5,0 procent (klimatkorrigerat) mellan 2011 och 2013 vilket är i linje med nödvändig effektiviseringstakt utifrån målsättning 2015.

Den totala volymen inköpt energi för byggnader och verksamheter, men exklusive drivmedel till fordon, har minskat med 5,5 procent mellan 2011 och 2013. Utfallet på indikatorerna för energianvändning är en förbättring jämfört med 2012 års nivå om totalt 2082 GWh och 171 kWh/m². Elanvändningen har dock inte minskat under programperioden.

Indikator	Årsmål 2013	Utfall 2013
Energianvändning per m ² /år i stadens nämnder och styrelser	188 kWh/m ²	188 kWh/m ²
Energianvändning för värme och varmvatten i stadens byggnader och anläggningar	2051 GWh	2043 GWh
Elanvändning per m ² /år i stadens nämnder och styrelser	34 kWh/m ²	42 kWh/m ²

3.2 Upphandlad el i stadens egna verksamheter bör uppfylla kraven för miljömärkning

Miljö- och hälsoskyddsnamnden bedömer att delmålet kommer att uppnås helt under programperioden 2012-2015.

Målet uppnåddes redan 2012. Sedan dess köper samtliga nämnder och bolag uteslutande miljömärkt el. Stockholm Vatten och trafiknämnden handlar ursprungsmärkt vattenkraft vilket kan jämföras med Miljöstyrningsrådets kriterier.

Indikator	Årsmål 2013	Utfall 2013
Andel miljömärkt el	100% år 2012	100 %

3.3 I nyproducerad byggnad, på av staden markanvisad fastighet, ska energianvändningen vara högst 55 kWh/m²

Exploateringsnamnden bedömer att delmålet kommer att uppnås helt under programperioden 2012-2015.

I alla markanvisningar som omfattas av kravet, dvs. markanvisningar som avser nybyggnation, ställs energikravet på byggherrarna. Det finns framtida risker för kommande måluppfyllelse, då stadens möjligheter att ställa särkrav vid markanvisningar kommer att begränsas, som en följd av att tillämplig lagstiftning ändrats.

Indikator	Årsmål 2013	Utfall 2013
Andel markanvisningar med kravet att energianvändningen är högst 55 kWh/m ²	100%	100%

3.4 Stadens byggnader ska energieffektiviseras vid större ombyggnader

Stadshuset AB bedömer att delmålet ej kommer att uppnås under programperioden 2012-2015.

Riksdagen beslutade 2009 om nationella energi- och klimatmål. Bland annat ska energianvändningen i den svenska bebyggelsen 2050 ha halverats jämfört med år 1995. Större renoveringar görs vanligen med cirka fyrtio års intervall. Det innebär att det är

viktigt att långtgående energieffektiviseringar görs i samband med renoveringar om målet ska uppnås till utsatt tid. Data är inte insamlat för år 2013.

Stadens fastighetsbolag har under året genomfört stora energieffektiviseringsåtgärder men ofta omfattar dessa inte så stora investeringar som definitionen ”större ombyggnad” innebär, det vill säga 18 000 kronor/kvm. Därför har den andel yta som omfattats av åtgärder varit lägre än målsättningen.

3.5 Staden ska verka för att utsläppen av växthusgaser minskar till högst 3,0 ton CO₂e per stockholmare

Miljö- och hälsoskyddsnamnden bedömer att delmålet kommer att uppnås helt under programperioden 2012-2015.

Växthusgasutsläppen i Stockholm beräknades till 3,2 ton per invånare för 2011. Beräkningar baserade på delvis preliminär statistik ger 3,0 ton per invånare för år 2012, vilket är i linje med målet för 2015. Dock ökade kolanvändningen i Värtaverket 2013 vilket kan komma att påverka 2013 års värden negativt.

Den enskilt viktigaste åtgärden är att fasa ut hälften av kolanvändningen i Värtaverket med hjälp av inblandning av biobränslen. Måluppfyllelsen är även beroende av att andra mål i miljöprogrammet uppnås. Det är viktigt att energieffektiviseringar i fastigheter genomförs, både i stadens egna fastigheter och i det övriga fastighetsbeståndet. Utöver bostadssektorn är det viktigt att öka andelen kollektivtrafikresenärer och minska andelen fossilt drivna transporter.

Stockholms stad har ett långsiktigt mål att vara fossilbränslefritt till år 2050. Kommunfullmäktige har beslutat om en Färdplan för ett fossilbränslefritt Stockholm 2050. Under 2014 har kommunfullmäktige också beslutat om Fossilbränsleoberoende organisation 2030. En förutsättning för att målet ska uppfyllas är att utsläppen av växthusgaser minskar med i snitt 2,5 procent per år, eller med 10 procent under programperioden.

Fortum värme investerar stort i ett nytt bioeldat kraftvärmeverk i Värtan som beräknas tas i drift 2016. Detta ger möjlighet att halvera koldioxidutsläppen från Värtaverken.

Indikator	Årsmål 2013	Utfall
Utsläpp av växthusgaser per invånare	3,2 ton/inv	3,2 ton/inv 2011 3,0 ton/inv 2012 (preliminärt)
Växthusgasutsläpp per stockholmare från transporter i Stockholm.	Minska	1,19 ton/inv 2012 mot föregående 1,32 ton/inv

4. Hållbar användning av mark och vatten

4.1 Mark- och vattenområden som har särskild betydelse för den biologiska mångfalden ska stärkas och utvecklas

Stadsbyggnadsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås delvis under programperioden 2012-2015.

Stockholm har ca 3.500 hektar park- och grönområden. En del av denna yta har särskild betydelse för den biologiska mångfalden. Under 2013 har 4,5 hektar av den ekologiskt särskilt betydelsefulla gröonstrukturen ianspråktagits för bostadsbebyggelse. Totalt under programperioden har hittills 6,5 hektar åtgått inom denna struktur. Siffror på utbyggnad av vägar och spår saknas men åtgången bedöms vara relativt liten för 2013. Under 2014 genomför miljö- och hälsoskyddsnämnden en fördjupad analys av vilka ekologiska funktioner som påverkats på grund av exploateringen. Resultatet från analysen ska ge bättre underlag för kommande bedömningar.

Vissa förstärkningsåtgärder som gynnar biologisk mångfald har utförts under 2013, framför allt för groddjur. Totalt tolv groddammar har nyanlagts eller restaurerats sedan 2011, varav fem färdigställdes 2013. Under 2013 har två grodtunnlar anlagts under Spångavägen. I Igelbäcken gjordes habitatförbättrande åtgärder för den sällsynta fisken grönling 2012.

Det är svårt att bedöma i vilken grad förstärkningarna motverkar markåtgången för bebyggelse, men den berörda ytan är betydligt mindre och sannolikt innebär åtgärderna inte en nettoförstärkning, såsom delmålet anger.

Indikator	Årsmål 2013	Utfall 2013
Andel nybyggnation som sker på redan exploaterad mark jämfört med jungfruelig mark	65%	56%
Ianspråktagen särskilt värdefull markyta i kärnområden eller spridningszoner i den ekologiska infrastrukturen	2 hektar	4,5 hektar

4.2 Grön- och vattenområden som är särskilt attraktiva för rekreation ska stärkas och utvecklas

Trafiknämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås delvis under programperioden 2012-2015.

I samarbete med exploateringsnämnden och Stockholms hamnar har trafiknämnden under 2013 tagit fram en rapport för vattennära miljöer, "Kaj och strand Stockholm". Syftet med rapporten är att skapa ett övergripande dokument som ska underlätta hanteringen av förfrågningar och ärenden om vattennära miljöer.

4.3 Intrång i övriga grön- och vattenområden bör minimeras och ersättas

Exploateringsnämnden och miljö- och hälsoskydds-nämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås delvis under programperioden 2012-2015.

Exploateringsnämnden redovisar att 80 procent av de projekt 2013 där mark med rekreativa och ekologiska värden ianspråkto gs, fick någon form av kompensationsåtgärd. Andelen projekt där ianspråktagen mark med ekologiska värden fick ekologiska kompensationsåtgärder låg också på 80 procent, vilket innebär en förbättring sedan 2012. Bland projekten fanns ingen ianspråktagen mark med utpekade höga naturvärden.

Uppföljningen gäller slutredovisade projekt 2013, vilka var något färre till antalet jämfört med 2012.

Miljö- och hälsoskydds nämnden ser ett utvecklingsbehov i stadens metodik för uppföljning och arbete med grönkompensation generellt. Dels behövs tydligare definitioner och samsyn av vad som avses med olika begrepp inom området, dels en förbättrad tillgänglighet till de olika ekologiska underlag som tagits fram på senare år, vilka kan vara till stor hjälp vid bedömning av kompensationsbehov. Det behöver även tas fram en ”pott” av konkreta förslag till lämpliga kompensationsåtgärder för olika berörda värden och funktioner samt en mer systematisk uppföljning av i vilken grad de åtgärder som utförs innebär kompensation för de förlorade kvaliteterna.

Indikator	Årsmål 2013	Utfall 2013
Andel av projekt som tar i anspråk mark med ekologiska och rekreativa värden som grönkompenseras	90%	80%
Andel projekt som tar i anspråk mark med ekologiska värden som grönkompenseras	90%	80%
Andel projekt som tar i anspråk mark med ekologiska värden som kompenseras med ekologiska värden.	60%	80%

4.4 Vid förändringar i mark- och vattenområden ska dessa utformas för kommande klimatförändringar

Miljö- och hälsoskydds nämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås delvis under programperioden 2012-2015.

Staden arbetar med klimatanpassningsfrågor på flera sätt. Stadens översiktsplan Promenadstaden innehåller skrivningar om vikten av att beakta förändrade klimatförhållanden och att hantera dagvatten på ett hållbart sätt. Stockholm har även tagit fram ett förslag till strategi för utveckling av stadens parker och natur: Den gröna promenadstaden, som är ett tillägg till Stockholms

översiktsplan. Den gröna promenadstaden antogs av Stadsbyggnadsnämnden i december 2013 men har ännu inte behandlats i kommunfullmäktige.

Höjdsättning, dagvattenstrategi och grönytefaktor har tagits fram inom Norra Djurgårdsstaden för att klimatanpassa stadsdelen. Erfarenheterna från Norra Djurgårdsstaden används sedan i andra nybyggnadsområden i staden. Ett förslag till dagvattenstrategi för hela staden, som beaktar framtida klimatförändringar, har tagits fram i en nämnd- och bolagsövergripande dagvattengrupp och kommer att behandlas i nämnder och styrelser under året. Staden har initierat en nämnd- och bolagsövergripande klimatanpassningsgrupp som leds av kommunstyrelsen. Kommunfullmäktige har beslutat om en Färdplan för ett fossilbränslefritt Stockholm 2050. Under 2014 har kommunfullmäktige också beslutat om Fossilbränsleoberoende organisation 2030.

Indikator	Årsmål 2013	Utfall 2013
Andel genomsläpplig yta	Öka	52 % (2009)
Andel yta med krontäckning	Öka	22,6 % (2009)

4.5 Skötseln av grön- och vattenområden ska stärka biologisk mångfald, ekosystemtjänster och rekreativa kvaliteter

Miljö- och hälsoskyddsnämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås delvis under programperioden 2012-2015.

En enkät till skötselansvariga på stadsdelsnämnderna håller på att bearbetas. Svaren visar på ett aktivt arbete bland nämnderna, men har ännu inte kunnat sammanställas i sin helhet. En sammanvägd bedömning görs i nästa års uppföljning.

Möjlighet till finansiering är avgörande för att stadsdelarna ska kunna genomföra ett ambitiöst åtgärdsarbete.

4.6 Vattenkvaliteten i sjöar och vattendrag ska förbättras

Miljö- och hälsoskyddsnämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås delvis under programperioden 2012-2015.

Tio av Stockholms vattenområden utgör idag vattenförekomster och omfattas därmed av miljö kvalitetsnormer för ekologisk och kemisk status. Av dessa tio vattenförekomster uppnår endast en, Mälaren-Görväln, både god ekologisk och god kemisk status.

Övergödning är genomgående orsaken till att sju av vattenförekomsterna idag inte når god ekologisk status. Fyra uppnår inte god kemisk status på grund av att halterna av tributyltenn (TBT) överstiger miljö kvalitetsnormen.

Fosforhalterna i stadens sjöar uppvisar genomgående en minskande trend. 2013 hade samtliga sjöar lägre eller oförändrade fosforhalter jämfört med medelvärden för respektive sjö under 1990-talet. Detta har också medfört att vattnets planktoninnehåll har minskat i de flesta sjöar. Siktdjupet har däremot försämrats i flera sjöar, särskilt i Mälarens olika delar. En sannolik orsak är den s.k. brunifieringen som beror på ökade halter av organiskt material i vattnet (humusämnen). Möjligen är detta kopplat till pågående klimatförändring, genom ökad nederbörd och avrinning, främst under vinterhalvåret.

Bräddmängderna varierar till stor del med årsnederbörden. 2013 var denna 459 mm, vilket är betydligt under medelvärdet för SMHI:s dataserie 1961-1990, som är 539 mm. Under 2013 bräddades en större volym till Saltsjön än Mälaren, bräddningen till småsjöarna är mycket begränsad. Den beslutade nedläggningen av Bromma reningsverk och anläggande av en ny avloppstunnel till ett utbyggt Henriksdals reningsverk medför att bräddmängderna kommer att reduceras påtagligt. Stockholm Vatten AB har gjort beräkningar som visar att den totala bräddmängden minskar med ca 47 %, det vill säga nästan en halvering.

Badvattnet vid Stockholms officiella strandbad har genomgående god kvalitet. En del avvikelser förekommer från år till år bland annat beroende på vädret under badsäsongen. Genomgående var badvattenkvaliteten sämre under 2013 jämfört med 2012. Otjänliga prover uppmättes 2013 vid 14 tillfällen, jämfört med endast 2 otjänliga prover under 2012. Totalt sett var 80 procent av proverna tjänliga utan anmärkning.

Algprovtagning genomfördes vid sju badplatser 2013. Vid fyra tillfällen uppmättes höga halter av cyanobakterier, dock inte i en sådan mängd att badet skulle behöva stängas. Orsaken till de förhöjda halterna var troligen det soliga och varma vädret under andra halvan av sommaren.

Indikator	Årsmål 2013	Utfall 2013
Andel sjöar med minskad eller bibehållen totalfosforhalt.	100 %	100 %
Total fosforhalt i sjöar (mål och utfall från 2012)	83 %	94 %
Andel sjöar med ökat eller bibehållet siktdjup.	Öka	56 % 2011
Andel högtrafikerade vägytor med rening.	Öka > 45 %	45 % 2011
Andel boenheter (villor/småhus) och fastigheter med reducerad dagvattentaxa		Boenheter 48,8 % Fastigheter 15,4 %
Bräddat avloppsvatten till Stockholms vattenområden.	325 000	392 000 m ³
Andel badvattenprov utan anmärkning (årsvärden).	Öka	80 % mot 84 % 2012 och 74 % 2011

5. Miljöeffektiv avfallshantering

5.1 Avfallet från stadens verksamheter ska minska och det som ändå uppstår ska nyttiggöras

Trafiknämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås helt under programperioden 2012-2015.

Trafiknämnden har under 2013 arbetat intensivt för att öka insamlingen av matavfall. I maj genomfördes ett heldagsseminarium kring matavfallsinsamling och minimering av matavfall. Målgruppen för seminariet var stadens egna bolag och verksamheter. Trafiknämnden anordnade även en workshop kring förebyggande av avfall tillsammans med miljö- och hälsoskyddsnämnden. Trafiknämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden har fortsatt samarbetet för att försöka utveckla och hitta samarbetsformer för fler nämnder och styrelser vad gäller förebyggande av avfall.

Indikator	Årsmål 2013	Utfall 2013
Andel av stadens verksamheter som samlar in matavfall	34,5 %	30 %
Mängden hushållsavfall, exkl. grovavfall, från stadens verksamheter	11,7 ton/hs	11,4 ton/hs
Mängden matavfall från stadens verksamheter	1 902 ton	1 554 ton

5.2 Andelen felsorterat farligt avfall ska minska

Trafiknämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås helt under programperioden 2012-2015.

Enligt den senaste miljöenkäten har andelen stockholmare som lämnar in sitt farliga avfall ökat en procentenhet till 76 procent.

En genomförd plockanalys kommer att färdigställas nu till hösten 2014. Fram till 2011 visar plockanalyser på en stadig minskning av farligt avfall som felsorteras. Andelen el-avfall som felsorteras har däremot ökat. Enligt miljöenkäten är en stor andel, 43 procent av stockholmarna är ganska eller mycket missnöjda med möjligheten att bli av med farligt avfall. Detta visar på ett behov av förbättrad service, särskilt i innerstaden där upp till 70 procent är missnöjda. Trafiknämnden kommer därför fortsatt att öka antalet avlämningsplatser för farligt avfall, särskilt i de områden som har störst behov.

Trafiknämnden har tagit fram en ny typ av miljöstation som är säkrare och mer tillgänglig både för de som lämnar och för de som hämtar det farliga avfallet. Minst tre miljöstationer per år planerar trafiknämnden att placera ut. Miljö- och hälsoskyddsnämnden har under 2013 bedrivit löpande tillsyn mot återvinningscentraler, miljöstationer, förbehandlingsanläggningar samt bedrivit tillsyn mot företag med miljöfarlig verksamhet där nämnden i kontakten med verksamhetsutövarna bl.a. tar upp källsortering och avfallshantering. Miljö- och hälsoskyddsnämnden har även deltagit i planeringen av nya bostadsområden där särskilt projektet Norra Djurgårdsstaden arbetat med goda lösningar för avfall och återbruk.

Möjligheten för medborgarna att lämna sitt farliga avfall har ökat under 2013 genom att ytterligare två insamlingsplatser tillkommit, samt att medborgarna har erbjudits gratis hämtning av farligt avfall vid dörren vid två tillfällen. Den nya miljöstationen har även placerats ut på en bensinstation i Hässelby för medborgarna att nyttja.

I maj 2014 beslutade kommunstyrelsen om bolagisering av stadens renhållningsverksamhet, det vill säga överföring av verksamheten från trafiknämnden till ett nytt bolag inom kommunkoncernen, från och med 1 juli 2014. I enlighet med detta övergår också uppföljningsansvaret till det nya bolaget, Stockholm Vatten Avfall AB.

Indikator	Årsmål 2013	Utfall 2013
Andelen farligt avfall i soppåsen	0,12 %	0,12 %
Andelen hushåll som sorterar ut farligt avfall	76 %	76 %

5.3 Avfallet från boende och verksamma i staden ska förebyggas och det som ändå uppstår ska nyttiggöras

Trafiknämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås helt under programperioden 2012-2015.

Den viktbaserade avfallstaxa som infördes 2012 är ett viktigt incitament för att öka källsorteringen och minska avfallsmängderna.

Insamlingen av matavfall har ökat kraftigt under 2013. 13 procent av matavfallet beräknas nu gå till biologisk behandling. För att nå målet om 35 procent till 2015 och det nya nationella målet om 50 procent till 2018, behöver arbetet intensifieras i snabb takt.

Under 2014 kommer trafiknämnden fortsätta arbeta med informationsinsatser och taxestyning. För att komma åt de stora mängderna matavfall från boende i innerstaden behövs system med optisk sortering. Arbeta med detta påbörjas under 2014 och kommer att pågå under programperioden. I dagsläget finns möjlighet till återanvändning av möbler genom en upphandlad entreprenör på tre av återvinningscentralerna. Detta system

kommer troligen att implementeras på samtliga av stadens återvinningscentraler.

För att se till att företag följer producentansvarsförordningen för förpackningar och tidningar har miljö- och hälsoskydds nämnden under 2013 bedrivit tillsyn mot nio företag. Dessa har uppmanats att ansluta sig till ett system för insamling av de förpackningar som sätts ut på marknaden.

Insamlingen av matavfall har ökat kraftigt under 2013, men för att nå det nationella målet om 50 procent av beräknad total befintlig mängd (48 000 ton till utgången av 2018) behöver arbetet intensifieras ytterligare. Nämnden kommer att fortsätta arbeta med informationsinsatser, taxestyruing, samt undersöka möjligheter för utveckling av maskinella system för insamling av matavfall. I stadens utredning om insamling och behandling av utsorterat matavfall har det konstaterats att sorterings- och behandlingsanläggningar saknas för de mängder som kommunen förväntas samla in. I syfte att åtgärda detta har nämnden påbörjat en utredning av sorterings- och förbehandlingsanläggningar som beräknas kunna vara färdigställda under 2017.

För att komma åt de stora mängderna matavfall från boende i innerstaden behöver ny teknik tas fram för att kunna använda sig av systemet med optisk sortering även i fastigheter med säckhämtning. Arbeta med detta påbörjas under 2014.

Indikator	Årsmål 2013	Utfall 2013
Andel av hushåll som samlar in matavfall	4 %	7,3 %
Andel materialåtervunnet avfall från stadens insamlingssystem	41 %	41 %
Andel återvinningsbart material (förpackningar, returpapper och matavfall) i soppåsen	72 %	72 %
Mängd hushållsavfall från stockholmare	440 kg/pers	414 kg/pers

6. Sund inomhusmiljö

6.1 Inomhusmiljön ska bli bättre

Miljö- och hälsoskyddsnämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås delvis under programperioden 2012-2015.

Uppgifter om bostäder med godkänd obligatorisk ventilationskontroll saknas. Bedömningen görs istället utifrån det arbete som sker vad gäller tillsyn av fastighetsägare, skolor och förskolor och andra offentliga lokaler. Stadens miljöenkät kan också användas för att beskriva status kopplat till inomhusmiljön. Den senaste miljöenkäten visar att 11 procent av stockholmarna och 15-19 procent av boende i hyresrätt varje vecka upplever hälsobesvär som de själva kopplar till inomhusmiljön. Sju procent av stockholmarna och 10-11 procent av boende i hyresrätt anger att luftkvaliteten i den egna bostaden är dålig eller mycket dålig.

Vid miljö- och hälsoskyddsnämndens inspektioner är det vanligt att fastighetsägare får anmärkning på brister i egenkontroll av ventilationen. Under 2013 granskades 325 fastighetsägare. Av dessa fick 166 (51 procent) sådana anmärkningar.

Genom handläggning av inkomna klagomålsärenden rörande inomhusmiljö, cirka 600 per år, undanröjs olägenheter för människors hälsa.

Indikator	Årsmål 2013	Utfall 2013
Andel ventilationssystem med godkänd obligatorisk ventilationskontroll (ovk) i förskolor	97 %	94 %
Andel ventilationssystem med godkänd obligatorisk ventilationskontroll (ovk) i skolor	97 %	90 %

6.2 Radonhalterna inomhus ska minska

Miljö- och hälsoskyddsnämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås delvis under programperioden 2012-2015.

58 procent av alla flerbostadsfastigheter har än så länge radonkontrollerats och 84 procent av dessa har radonhalter under riktvärdet 200 Bq/m³. Andelen flerbostadsfastigheter som är

mätta och klarar riktvärdet har ökat med 13 procentenheter sedan 2011. Mätaktens behövs öka för att nå målet att 75 procent av flerbostadsfastigheterna ska vara kontrollerade 2015.

År 2012 hade 75 procent av de kommunalt ägda flerbostadshusen kontrollerade halter under 200 Bq/m³ luft. Mät- och åtgärdstakten behöver öka för att nå målet att samtliga kommunala fastigheter ska klara riktvärdet 2015.

Indikator	Årsmål 2013	Utfall 2013
Andel flerbostadsfastigheter i staden (totalt) som har radonhalt under riktvärdet 200 Bq/m ³ luft	50 %	49 % är kontrollerade och godkända. 9 % kontrollerade, ej godkända.
Andel flerbostadsfastigheter i de kommunala bostadsbolagen som har radonhalt under riktvärdet 200 Bq/m ³ luft	96 %	90 %
Andel förskolor och skolor som har radonhalt under 200 Bq/m ³	80 %	75 %

6.3 Bullernivåerna inomhus ska minska

Miljö- och hälsoskyddsnämnden bedömer att delmålet kommer att uppnås delvis under programperioden 2012-2015.

Målbedömningen grundas på de insatser som kontinuerligt vidtas mot buller från trafik och olika verksamheter. 30 procent av stockholmarna uppger att de besväras mycket eller väldigt mycket av buller i sin bostad. Mest besväras de av vägtrafikbuller.

Enligt en prioriteringsordning har stadens fastighetsägare möjlighet att få bidrag för att utföra ljuddämpande fasadåtgärder. Genom dessa åtgärder minskar antalet personer som utsätts för höga trafikbullernivåer år för år. Antalet inkomna klagomål gällande buller har minskat de senaste åren, trots den ökande befolkningens mängd. Nya fastigheter som byggs har generellt bättre ljudisolering än äldre fastigheter vilket gör att andelen bostäder med bra ljudisolering ständigt ökar.

Indikator	Årsmål 2013	Utfall 2013
Andel av dem som utsätts för bullernivåer på över 62 dBA vid fasad som fått sänkta bullernivåer från vägtrafik genom riktade bullerskyddsåtgärder	Öka	91 %
Antal personer som utsätts för trafikbullernivåer inomhus över 30 och 35 dBA ekv ljudnivå.	Öka	Över 30 dBA 90 000 Över 35 dBA 13 000